

ഭാരതക്കാൾ

ഗവേകത്താ

കണ്ണൻ ജനാദിനൻ

ഒ റു ട കരി

ഗമകതാ
ക്രാൻ ഇനാദ്ദനൾ

സ്നാ

“കമലാലയാ ബുദ്ധിഫൂഡ്

തിരവന്തപുരം

[rice As. 12.]

കോളംബുരു.

திதவங்களை

“கமலாலய”யூஸில் அனுப்பினால்.

ஒன்ற பதிப்பு காப்பி @ 00.

1939

അവതാരിക.

ഭോഗ്യങ്ങൾ എന്ന ഇംഗ്രേസ് ഗവർണ്ണറുടെ കേരളീയതരം സമക്ഷം അവതരിപ്പിക്കുന്നതിന് കമലാലയമുദ്രാശാലാ പ്രവർത്തകൻ ശ്രീമാൻ പി. നാരായണൻനായർ അവർ കൂടുതൽ എന്നോട് ബന്ധപ്പെട്ടിരും. ദലതാളിയല്ലകാരന്മാരുടെ സംഘത്വത്തിൽ ലഭ്യമുത്തിപ്പുനായിത്തിന്റെ കൂട്ടിലും ജനാർക്കുന്നമേനോൻ — അമ്പവാ, കണ്ണൻ ജനാർക്കുന്ന — അവർക്കുള്ളടക്കം എത്രയും തുക്കിക്കും ഇക്കാലത്തും ഒരു താരികയുടെ ഏതു തുക്കിക്കും അവനിക്കും അവനിക്കും തോന്ന നില്പ്. ആ സ്ഥിതിക്ക് അവതരണമുത്തും ശ്രീമാൻ നാരായണൻനായർ എന്ന രേഖപ്പെട്ടിച്ചതും, അദ്ദേഹത്തിന് എൻ്റെ നേക്കിളും സ്നേഹാധികൃതം കൊണ്ട് ഭാഗം എന്ന ആവാസം തരംഭിച്ചു; അതുമാത്രമേ ഞാൻ അഭിമാനിക്കുന്നതുംഭിച്ചു. എതായാലും, എൻ്റെ നേക്കി കാണിച്ച ഇംഗ്രേസ് ഉപചാരവിഹാരിന് എന്നിക്കോ അദ്ദേഹത്താട്ട തോന്നിക്കിട്ടില്ലെങ്കിൽ കുതാളത്തായെ അല്ലെങ്കിലും രേഖപ്പെട്ടിക്കും തനിക്കൊണ്ട്.

“നന്നാലു കാവുമവിലം പഴതെന്ന വെച്ചി—
ചോന്നോടെ നിന്മിത്തവുമല്ലു നവതപരുലം:
വിജയൻ വിചാരണ കഴിച്ചു തിരിഞ്ഞെടുക്കണ;
ശരജനന വല്ലവയുമൊത്തവതാം മുംബാണം.”

എന്നാണ് കാളിലാസമഹാകവി മാളിവികാഗിമിത്രപുഖന്തയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. ഉത്തരാർഥത്തിൽ, നാടകിയിരിക്കുന്ന തത്പരം ഗ്രാഫിക്കാതെ, നവീന പരിശോധിക്കുന്ന ഭ്രിപ്പച്ചവും പുരാണത്തിഹാസങ്ങളിൽ അശ്വരവബുദ്ധിയും അധുനാതനകാര്യങ്ങളിൽ അന്നാ ദരവും പ്രകടിപ്പിച്ചുവരുന്നതായി കാണാം. പുരാണത്തി മാസങ്ങൾ അവ നിമ്മിച്ച കാലങ്ങളിൽ ജനതാമയ്യ ത്തിൽ പ്രവരിച്ചിരുന്ന ഭാരതീയ മതത്തപങ്കളിടെയും ധർമ്മാഖ്യാനരീതികളിടെയും സ്പദാവം എന്നാണെന്നു വെളിവാക്കുന്നതു്. വാദിച്ചു കേൾപ്പിച്ചും വ്യാവ്യാനിച്ചു ധർപ്പിച്ചും ചാമരജനങ്ങളിൽ യമാത്മ മതഭേദാധിക്രമം ധർമ്മാഖ്യാനത്തുണ്ടും വളരുന്നതിനു വേണ്ടി മഹാപിശ്ചവുമാർ വിരുദ്ധിച്ച കാവൃങ്ങളാകുന്ന പുരാണങ്ങളം ഇതിഹാസങ്ങളം. അതിനാൽ, അവക്കിൽ ജനസാമാന്യത്തിന്റെ ഉയ്യത്തിൽ ത്രാസമുലമായിത്തീ നീതിനു ഭാഷാരീതിയും മതഭേദാധിക്രമിയും സവിശേഷം പ്രതിഫലിച്ചു കാണാം. ഇക്കാരണങ്ങളാൽ, പുരാണത്തിഹാസങ്ങളിൽ തിന്മിക്കിടക്കുന്ന സാഹിത്യരംഗിനെ വകവച്ചില്ലെങ്കിൽത്തന്നെന്നയും, അവ, ഹരിത്രകാരന്മാരും മതാവാന്ത്രംന്മാരും ധർമ്മാപങ്കളാവിന്നുംയും സമഭാ ഭയാലത്താവിന്നുംയും ശമ്പൂഞ്ഞുകത്താവിന്നുംയും ദിജ്പും പരിശോധിക്കുന്നതായാൽ, അനുഭ്വനിക്കുപങ്കും ഇണ്ണുണ്ണു വ്യക്തമാകം. ആത്മിനാൽ, ആജിപ്പണിതങ്ങളായ ആളുവക ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ ഭത്തികളഭ്യതാനസന്ധ്യന്മാക്കണം ഉണ്ടാക്കാവുന്ന അവജനത അന്നാശാസ്യമാകുന്ന എന്ന സ്ഫുരജമായാണോ.

അളിക്കവി എന്ന സർസമതനായ വാദ്ധീക്കി അപ്പി വിരുദ്ധിച്ച രാമാധനമഹാകാവ്യത്തിൽ അശ്വതർഭ വിച്ഛ ദയപാവുംമാകന “ഭാതുഭക്തി”യിലെ ഇതി മുത്തം. ദശമഥമഹാരാജാവിന്റെ ഉണ്ടാക്കിയിരുന്ന മുന്ന ചട്ട മഹിഷിമാരിൽ കെടുപ്പുംദറവി ഗ്രീരാമഗർജ്ജ ഭാതാവാ കേണ്ട സാധ്യതിനെന്ന ആയിരുന്നു. ഭരതൻറെ മാതൃത്പാദ കൈകേക്കിക്കു എങ്ങനെ സിലബിച്ച് എന്ന് ഉണ്ടാക്കി വരു. സുമിന്ത്ര ആയിരുന്ന ലക്ഷ്മണശത്രുഘ്നമാരുടെ ജനനി. ജ്ഞാനിച്ചതുനായ ഗ്രീരാമനെ വംശമന്ത്രാഭ്യന്തര സരിച്ച് അന്തോധ്യാധിപതിയായി പട്ടാഭിഭ്യകം ചെയ്യ വാൻ സന്നാലനായ ദശമതെന, സപാതേത്തുകൂട്ടി യായ കൈകേക്കി അവരുടെ ‘പുവം ഭത്ത’രായിരുന്ന രാജു വരങ്ങുപെട്ടു സൃഷ്ടിപ്പിച്ചു അതു സമുച്ചിത്തോദ്ദോഗരാക്കിയിൽ നിന്നും വിരമിപ്പിച്ചു സപ്രസൂതനെ തന്ത്രാധികാനത്തു വാഴി കണ്ണമെന്നു നിർബന്ധിച്ചു; എന്ന മാതൃഭ്ലി, സപ്രസൂതനും ഭാവുപ്പത്തുകൾ പല്ലത്രും നേരിട്ടാലോ എന്ന ശക്കി ത്വിട്ടാവാം, രാമനെ പതിനാലു വർഷം വന്നതിൽ ചാപ്പി കണ്ണമെന്നു ശരിക്കയും ചെയ്തു. ഗത്യന്തരരക്ഷാനം കാണാ യും രാത്രി ദശമതൻ ഇം ഭ്ലൂപ്പരംബരം അനവാദിക്കേണ്ടി വന്നു. അതു ഭീവതാൽത്തന്നേ. ഓട്ടേമം മുതിയുടുക്കും ചെയ്തു. ക്ഷണം, കൈകേക്കിയി മാതാമധ്യപതനത്തിൽ വന്തി ത്വിയിരുന്ന ഭരതനെ വരുത്തി സിംഹാസനഗമനാ കണം തയ്യാറിച്ചു. പക്ഷേ, ഭരതൻ അതു ഫേരുന്നയും വരുന്നാകാതെ കൂച്ചരിത്തും മാതാവിനെ ഡിക്കറിച്ചു രഹിച്ചുംകൊണ്ട് സ്വീരുംക്കുംസമേതം രംഗം വസ്തി

ചുരുന്ന വന്നം തെടിപ്പിച്ചു് സാദ്ധ്യഹണ്ടു ശണ്ടി മടങ്ങി വന്നു് രാജുഭാരം കൈക്കേയൽ ക്കുവാൻ അശ്രൂതമിക്കവാണു ചെയ്യുതു്. ശ്രീരാമൻ അതു പ്രാത്മനന്ദയ തിരസ്സുഡിക്കക്ക യാൽ, ഭരതൻ, തിരിച്ചുവന്നു്, സിദ്ധാസനത്തിൽ രാമ പാടുകകൾ വച്ചു്, ആരംഖപരമന നിലയിൽ, ഭരണ തീരും നിവർഖിച്ചു്. സമുദ്രവും വിസ്തീർണ്ണവും ആയ ദേശമാരാജുവും അതിന്റെ പ്രതാപസമുഖ്യമായ ആധി പത്രവും, സപ്രമാതാവിനെത്തന്നെന്നും, കൈവെടിത്തു് ശ്രീരാമനെ ഭരണാധികാരിയായി പുനഃപ്രതിഷ്ഠിക്ക വാൻ പുരജ്ഞുട ഭരതൻറെ ഭോതുക്കതിരേയോ, സർവ്വം ഉച്ചേക്ഷിച്ചു് കനരതേതതനെ ജ്ഞാദ്യുന്നൊടക്കുടി വന്ന വാസന്തേശം അനാദവിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചു ലക്ഷ്യിണ്ടെന്നു ഭോതുക്കതിരേയോ എതാണോ് ഭ്രാദ്യുതരമെന്നു പരിഗണിക്കക വരു. ഒരുപേരു, അഭ്യോല്പയിൽത്തന്നേ താമസിച്ചാലും തനിക്കു് ഒന്നുരാജും മാത്രമല്ല കിട്ടകയുള്ളേ എന്ന വിചാരിച്ചിട്ടായിരിക്കാം ലക്ഷ്യിണ്ടു കൂടി വന്നാൽ ഗതനം ചെയ്യുതു്, എന്ന വാദിച്ചു് അഭ്യോദ്ധത്തിന്റെ ഭോതുക്കതിരേയെ തരംതാഴെ വുന്നതായിരിക്കാം. ഭരതലക്ഷ്യിണ്മാരുടെ ഭോതുക്കതിപാരമുത്തിന്റെ താരതമ്രവിവേചനം അസാധ്യമാക്കായിരായിരിക്കും, മഹാഷ്മിമുവും തന്നെന്നും, “പായസാംശാനസാരവശാൽ” എന്ന നിർദ്ദേശിച്ചു് ജ്ഞാദ്യുന്നജ്ഞമാരുടെ അനേകാനുമുള്ള അട്ടപ്പുതിനു് ഉപചരത്തി കല്പിച്ചതു്. എതായാലും, ആ ഭാഗം അങ്ങനെ നിൽക്കുടെ.

ഇടക്കാലത്തു്, എത്രു കാരണവശാദലാ നാട്ടാന്തരാ
 ധാരികാധിത്വിന്റെ ഗ്രീമാൻ കന്നത്തു ജനാർദ്ദനരേഖനാ
 നവർകരം ഒരു സപ്തത്രുചിന്തകനാണ്. ഇതിനോടു ഒരു
 മക്കോഡാധാരണമാണ് അദ്ദേഹം എഴുതി പ്രസിദ്ധപ്പെ
 ചുത്തിയിട്ടിള്ള രാവണപക്ഷം എന്ന വിശിഷ്ടഗ്രന്ഥം.
 കാഞ്ചുകാരണങ്ങൾക്കേ വിശദവും സമുച്ചിതവും ധീരവും
 അനുകൂലവള്ളം ഘടിപ്പിച്ചു് അദ്ദേഹം ‘രാവണപക്ഷ’
 തനിൽ അന്തരം സിലംബതം സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. രജനി
 എന്ന വംഗഭാഷാപ്രാഖ്യികയുടെ അന്വാദമായ ‘പരു
 ശിവ’യിൽ അദ്ദേഹം കാന്തിച്ഛിട്ടിള്ള കലാരൈന്തുണ്ട്
 പ്രശംസനീയമാകന്നു. എത്ര പരിസരപ്രദേശത്തൊട്ടം
 ഇംഗ്ലീഷി നിൽക്കാൻ പണ്ട്യാജ്ഞമായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 ഭാഷാവൈദ്യാല്പത്തിനോടു ഏറ്റവും പുലിയും ‘മാത്രാ
 സ്വയമ്മം’യും സാക്ഷ്യം വരവിക്കുന്നു. •‘വിരഹതാചം’,
 ‘കമാരാമം’ മുതലായ പുസ്തകങ്ങളിലും മറ്റൊരു ലേവന
 പരവരയിലും കാണാവുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗഭ്യ
 ശൈലിക്കും ഒരു വ്യക്തിപ്രഥമുണ്ട് എന്തെന്നു
 നിശ്ചിയക്കുമായ അഭിപ്രായം. സദർജ്ജാരംക സവി
 ശൈഷം ഓജിക്കുന്ന പദ്ധതിലെപ്പറ്റി പ്രസ്തുതിയും,
 പുലി പുരം ഉചിതച്ചട്ടങ്ങൾ തിരിഞ്ഞെടുത്തു് പറിതാവിന്റെ
 മഹസ്സിൽ അത്രയുകയറി അവിടെ നിലനിൽക്കുത്തക്കു
 വള്ളം ചെറിയ ചെറിയ വാക്കുണ്ടും അത്രയാവി
 യുംരം ചെറുവാൻ ജനാർദ്ദനരേഖനാവർക്കരാജാളി
 പാടവം അസാധാരണമേന്ന പരംയണ്ണം.

രംഗിന്തരയ്ക്ക് വേദാടിയോ അഞ്ചുരഹപ്പികയ്ക്ക് എ
ണ്ടിയോ പോലും, ഏറ്റകാജരജാതരായ ഭാരതാക്കൾത
നെയും, ശ്രൂങ്കടി തമ്മിൽത്തല്ലി തല കീഴവാൻ ഒരു
അടിന ഇക്കാഡഗ്രൗം, വൈഡോഗ്രേഡാതാക്കളുായ രാമല
ക്ഷീഖനാനായടക്കയും രാഷ്ട്രതന്മായടക്കയും സപ്താത്തിരുടി
തമായ അന്നരജൈനശീലവും നിവേദ്യം ആവമായ മന്ത്രവും
സവിശ്വാസകോമളമായ ഭാഷയിൽ പ്രതിചാദിച്ചു കാ
ണിച്ചും ഇനസാമാന്ധ്യങ്ങിന ധന്യംശവദേശം ചെയ്യുവാൻ
സന്നാലനായ ത്രീമാൻ ഇനാർട്ടിനമേനോൻറ ഒരചി
ത്രുബോധത്തെ തൊൻ അത്തമാത്മമായി അഭിനഷ്ഠിക
കയും ‘ഭാരതക്കുടി’ക്കും ഭാസുരമായ ഭാവിതേയും അരംഗി
ക്കകയും ചെയ്യുന്നു കാണുന്നുണ്ട്.

ചീമര, പാൽക്കുളം, } സി. പി. പരമേശ്വരൻപിള്ളി,
തിരുവനന്തപുരം. } Retired Lecturer.
മഹത് ഓക്സ്ഫോഡ് ഡാക്ടറും

ഭരത കാടി .

ഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

[കറിപ്പു്:—പണ്ടി അദ്ദേഹത്തിയായ ഭഗവത് രാജാവിന്മും കൈസല്ലു, കൈകേകയി, സുമിത്ര എന്നീ ദുഃഖ പതികളിൽ രാമൻ, ഭരതൻ, ലക്ഷ്മണന്മാരും കൂർ എന്നീ നാഡു പുത്രന്മാർ സജ്ജാതരാക്കി. രാമനേ ലക്ഷ്മണനും ഭരതനേ ശത്രുഘ്നനാം എപ്പോഴിം നിശ്ചല നാഡോലു അനുവത്തിച്ചുവന്നു. ഇവക്കല്ലോചക്കം വി വാഹം കഴിഞ്ഞതിൽപ്പിനേ, കൈകേകയീപുത്രനായ ഭരതൻ മാതാമഹനായ കൈകയരാജാവിനേൻ്റെ നിയോഗം പോലേ കൈകയരാജയാനിയായ രാജഗ്രഹത്തിൽ ചെന്നു ശത്രുഘ്നസമേതം മതവുകയായി. യദ്മാകാലം, ഭഗവത് രാജാവു് തന്നേൻ്റെ ജ്യേഷ്ഠപുത്രനായ രാമനേ മന്ത്രിമാരു ദേയും പെത്രമുഖനാരങ്ങേയും അനുജ്ഞതുംധാരെ ദേശത്തു രാജുത്തിൽ അഭിശേഷവിക്കവാൻ വട്ടംകുട്ടി. ആ എപ്പും ടിനേ തൊഴിയായ മന്മരയുടെ പ്രഖ്യാദനത്താൽ കൈകേകയി ഭടക്കി. ആവശ്യമുള്ള ഫ്ലോറ വാങ്ങിക്കൊള്ളുന്ന തിന്മും രണ്ട് വരങ്ങും ഭഗവത്തിൽ കൈകേകയിക്കു നൽകിയിരുന്നു. ആ വരങ്ങുള്ളാൽ, രാമനേ കാട്ടിലേക്കയരും

സാതിനും, ഭരതനേ യുവരാജാവാക്കനാതിനും ദഹനമണ്ഡ കൈകേളി നിർബന്ധിച്ചു. സത്രുസന്ധനായ ഒരുമെന്നും അതു നിർബന്ധത്തിൽ അടിപെട്ടുകുയെ നിവാരിക്കുന്നായായിരുന്നു. അങ്ങിനേ, രാഖൻ ഭാത്യരായ സീത ദേഹം അനാജനാര ലക്ഷ്മണനോടൊക്കുടി വന്നതിലേക്ക് പോകി. ഉടനേ, മന്ത്രിമാരം പുരോഹിതരായം കൂടി ഭരതനേ കൂട്ടിക്കൊണ്ട് വരുവാൻ ആളുള്ള അധികാരിയായിരുന്നു. അതു മുതൽക്കൂട്ടു ഭരതവുത്താന്തമാണു് വാലൂട്ടിരാമായണ ത്തിൽനിന്നു് താഴെ പകത്തുന്നതു്]

അദ്ദേഹാധ്യയിൽ നിന്നുള്ള ഭൂതമാർ കേക്കയരാജു ത്തിലേ ഗ്രിഗ്രിലുജത്തിൽ പ്രചേരിക്കുവായ അതു രാവിൽ ഭരതൻ ഒരു അപ്രാധികസപ്പച്ചനും കണ്ടു. പ്രഭാതകാല ത്താണു് അതു ചുംസപ്പച്ചനും ഭരതൻ കണ്ടതു്. അതു കൊണ്ടു് അതു രാജകമാരാനു് കറിനമായ പരിതാപച്ച സജായി.

ഭരതൻ ഏറ്റുകൊണ്ടു പരിതപ്പിക്കുന്നണണിനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വയസ്സുമാർ അറിഞ്ഞു. അതു പ്രിയ വാഡികൾ ഒരമിച്ചു കൂടി ഓരോ സരസക്മയാൽ, ഭരതനുള്ള അതു വല്ലായ്ക്കു അകരരുന്നതിനു് ഉത്സാഹിച്ചു. താപശാനതിക്കു വേണ്ടി അവരിൽ ചിലർ വീണയും മുംഗവുമെടുത്തു് വായന ത്രാക്കി. വേറേ ചിലർ നന്ത്രനും ചെയ്തു. മറ്റു ചിലർ നാടകം അഭിനയിച്ചു. പിന്നെ ചിലർ സഭ്യമായി റാസ്പുരസപ്രധാനമായ വിവിധവും ജീതക്കുളിൽ ഏറ്റേപ്പട്ടം. ഏന്നാൽ, പ്രിയം ഭവാധിപ്പിക്കുന്ന അതു സവാക്കളിടെ അത്തരം റാസ്പുരകമ്പങ്ങളും ചൂണ്ടണാനും ഭരതൻു് സദ്ഗാംഘമണ്ഡായിപ്പാം. സവി

കളാൽ അവുതനായ ഭരതനോട് പ്രിയസവാവായ
രോദി അപ്പേംപരി ഇഷ്ടിന വോചിച്ചു:—

“സദി, ഈ സുവാത്രുക്കെല്ലാം വേണ്ടിപ്പോലെ
ഉപാസിക്കനാതിൽ അങ്ങ്” അനന്മോദിക്കാത്തതെ
നൊണം?”

ഭരതൻ:—“എന്നാൽ,—കേരകക്കവിൻ! ഈ പ്രകാരം
തൊൻ ദീനനായ് തീന്ത്രു് എന്നു കാരണത്താലാണെന്നു
ഹരയാം. ഈ പുലച്ചുഡ്യു് തൊൻ സപപ്പേനതിൽ
എൻറെ അസ്ത്രങ്ങേ കണ്ട്. അഴിത്തു ചിതറിയ തലയിൽ
ടിനോടെ മലിനവേഷനായി, പവർത്തശിവരത്തിൽനിന്ന്
കലങ്ങിയ ചാണകക്കണ്ണിലേക്ക് അപ്രേമം വീഴുന്നതാം
രിട്ടാണ തൊൻ കണ്ടതു്. ആ ചാണകക്കണ്ണിൽ
അപ്രേമം കുറേനേരം നീതി. പിന്നീട്, വിണ്ടം വീണ്ടം
ചൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ട് അപ്രേമം കൈകളൂർ കോരി
കോരി നബ്ലീൻ കട്ടിച്ചു. അനന്തരം അപ്രേമം എറി
ച്ചുരു് ഉണ്ണകയും, സവംഗങ്ങളിലും എണ്ണ തേങ്ങ
കയും ചെങ്കു്, വിണ്ടം വീണ്ടം തല കീഴായിരുങ്ങി
കൊണ്ട് എണ്ണകയിൽ വീണ. അതു മാത്രമല്ല; കൂ
ലെല്ലാം വരുകയും, ചന്തൻ ഭ്രമിക്കിൽ വീഴകയും, തമ
സ്നാൽ അവുതമായതുപോലെ ജഗത്തെല്ലാം തിരോഹി
തനാകയും ചെയ്യുതായി സപപ്പേനതിൽ തൊൻ കണ്ട്.
രാജവാഹനമായ ആ ഗജേന്റുന്നെൻ കൊന്തു് ചൊട്ടിച്ചി
തൻ. ഉജ്ജപലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അഗ്നി വെട്ടുന്ന
കെട്ട്. പാത്തലും പിളന്റു താണ. പലതരത്തിലുള്ള
എല്ലാ മരങ്ങളും ഉണ്ണായി. പവർത്തങ്ങൾ പുകയുകയും
നക്കരകയും ചെയ്തു. ഇതൊരും സപപ്പേനതിൽ

ഞാൻ കണ്ണതാണ്. പിന്നെയും ആ ഭിസപ്പറ്റുന്ന നീണ്ടുനിന്നും. കാരിങ്ങുകാണ്ടിത്തു പീഠിനിന്നേൽ, കൂത്തു വസ്തും ധർപ്പിച്ചും രാജാവിനേ ഇത്തതി, കുട്ടിതും മന്ത്രാലിത്തുമുള്ള പേര്ല്ലുക്കുറ മദ്ദ ചെരക്കി ക്കൊണ്ട തല്ലുന്ന. അതു കഴിതെന്തു്, ചോകന ഘുശ്മക്കിം ചോകന കരിമുട്ടും ചാത്തിക്കൊണ്ടു്, കഴുത വലിക്കുന്ന തെരിൽ അദ്ദേഹം തിട്ടക്കത്തോടു തുക്കോട്ടുക്ക യാരു യാകി. വിക്രതുവിയായ ഒരു രാക്ഷസി രക്തവസ്തും ധരിച്ചു് എറവും മദ്ദതോടു രാജാവിനേ നോക്കി മസിച്ചു; അദ്ദേഹത്തു അവരു വലിച്ചിഴുക്കയും സാക്ഷി. ഇങ്ങിനെയാണു് ഇക്കഴിത്തു രാവിൽ തൊന്തു കണ്ണ ആ ഭേദഗതസപ്പറ്റുന്ന. തൊനോ, രാമനോ, ലക്ഷ്മി നേനോ അമ്ഭവാ മധ്യരാജാവോ മരിക്കാരാക്കിയെന്നു് ഇരു സപ്പറ്റുന്നതാൽ തൊന്തു വിചാരിക്കുന്നു. കഴുതുന്നതു റിൽ കേവിച്ചുല്ലെന്നതായി ആത്രരായക്കിലും സപ്പറ്റു തതിൽ കണ്ണാൽ, അംഗാളി തീപ്പുക രേഖാം വെക്കാഴ്ത ചിത്രയിന്നേൽ കാണം. ഇതു ചിത്രിച്ചുകൊണ്ടു് തൊന്തു പീനനാകയാലുണ്ടു് നിങ്ങളുടെ വാക്കക്കുള്ള കൊണ്ണംടാ തത്തു്. ഇതാ, എന്നേറു കണ്ണും വരളുന്നു; എന്നേ മന്ത്രിലും പത്രനും; ഭേദധ്യാനങ്ങളാണും തൊന്തു കാണാനില്ലെ കിലും, ഭയം എന്നിൽ വളർന്നിട്ടുണ്ടു്. എന്നേറു നിരാ മാറിയിരിക്കുന്നു; സപരം താണിരിക്കുന്നു; തന്നെത്തൊന്തു എന്നിക്കു് വെറപ്പു തോന്നുന്നു. എന്നാൽ, ഇതിനു് കാരണാമാനും തൊന്തു കാണാനില്ലോ. മുഖ്യാരിക്കലും തൊന്തു വിചാരിച്ചിട്ടില്ലാത്തതാണു് പല തുപ്പത്തിലായി ഇപ്പോൾ കണ്ണ ഭിസപ്പറ്റുന്ന. ഇതിൽനിന്നു്, ആ അഫി

ന്തുംഗതനായ രാജാവിനേ വിചാരിച്ചു്, മഹത്തായ ദേശം എന്നിൽ വച്ചുണ്ടാ; അതു് എൻ്റെ മനസ്സിൽ നിന്നു് അകലുന്നതെങ്കിലു്.”

സപ്പോന്നതെങ്കിലു് ഭരതൻ ഇപ്പുകാരം പറഞ്ഞും കാണിരിക്കുന്നും, അതോടു വിൽക്കിന്നും മുത്തും, തള്ളുന്ന കതിരക്കേണ്ടകുടി, അസഹ്യമായ പെരം കിടങ്കു കടന്നു് രമണീയമായ രാജഗ്രഹത്തിൽ പുഡു ശിച്ചു. ഒക്കയരാജാവു് തന്റെ മകനേണ്ടകുടി ആ മുത്തും ഉം വിതാംപോലെ സർക്കരിച്ചു. അവൻ രാജാവിന്റെ പാദങ്ങൾക്കു വന്നിച്ചതിൽപ്പിനേ, ഭരതനെ കണ്ടു ഇക്കിനേ പറഞ്ഞു:—

“പുരോധവിതൻ സവ് മന്ത്രിക്കേണ്ടംകുടി അങ്ങും രാജു് കശലും ഓച്ചാറിക്കുന്നു. അങ്ങോടു് പുറപ്പെട്ടവാൻ അങ്ങു് തിട്ടാദിക്കുംലും കാലം തൊറിയാൽ തോഷമാകാംനു കാഞ്ഞും അവിടെ അങ്ങേക്കണ്ടു് എന്നും പുരോധവിതൻ അറിക്കിക്കുന്നു. മഹാംങ്ങളുായ വസ്തുങ്ങളും അരുഭരണങ്ങളും ഇതാ, കാഴ്ച ചെക്കുന്നു. ഇതു് അങ്ങു് കൈകൈക്കാണാലും! ഇതിൽ ഇങ്ങപത്രുകോടി അങ്ങയുടെ മാതാമഹനും പത്രുകോടി മാത്രംവന്നുള്ളതാണു്.”

സുഹൃദജനത്തിൽ അനാരകതനായ ഭരതൻ ആ ഉപരാഖങ്ങളും ഏലുകളും പരിഗ്രഹിച്ചു്, മുത്തും സവ് കാമങ്ങങ്ങളും സർക്കരിച്ചതിൽപ്പിനേ, തനിക്കു വരുമ്പരം സംബന്ധിച്ചു് കശലപ്പറ്റി ചെയ്തു:—

“എൻ്റെ പിതാവായ പശ്ചാമരാജാവിന്നു് കശലപ്പുണ്ടോ? രാമനാം ലക്ഷ്മണനാം ആരോഗ്യത്തോടെ വാഴി നില്ലുണ്ടോ? രാമന്റെ മാതാവായ കൈസസല്ലാദേവി—

ആരു ധർമ്മജ്ഞന്തയും ധർമ്മനിരതയും ധർമ്മവാചിയുമായ ആത്മം അരോഗ്യസ്ഥിതിയോ? ലക്ഷ്മണൻറെയും ശത്രുഗുഖന്റെയും മാതാപും അമ്മമാരിൽ മധ്യമയുമായ സുമിത്രാദേവിയും അരോഗ്യസ്ഥിതിയോ? എൻ്റെ അമ്മയായ കൈകേക്കുകീ ദേവി—തന്നെന്നതാൻ അറിവുള്ളവള്ളുന്ന നടക്കങ്ങൾ ആ ചണ്ണി—ആംബായൻലെയായ ആ സ്പാതംപരയാഡി അരോഗ്യഹായി വത്തിക്കുന്നില്ലെന്നോ? അമ്മ എന്തു? ”

കുതമാർ (സവിനയം):—“അരങ്ങേക്കളും എല്ലാ വക്കിം കശലംതന്നേ. വിശ്വഷിച്ചു്, പ്രമാവതിചായ ലക്ഷ്മി അഞ്ചേരേ വരിക്കുന്നു. പുരപ്പുട്ടവാൻ അഞ്ചേരുടെ രഫം ഉടനേ തയ്യാറാവട്ടേ.”

“എന്നാൽ മഹാരാജാവിനേ അറിയിച്ചിട്ടു്, തൊൻ പുരപ്പുട്ടുട്ടണാം” എന്ന് കുതമാരോടു പരഞ്ഞു് ഭരതൻ കൈകയരാജസന്നിധിയിൽ ചെന്നു.

“മഹാരാജാവേ, അരയോധ്യരിലേക്കു് ചെല്ലുവാൻ കുതമാർ എന്നേ തിട്ടക്കുന്നു. തൊൻ അല്ലെന്ന ചെന്നു കാണുന്നു. അഞ്ചു് എന്നേ സ്ത്രിക്കുന്നോടു തൊൻ ഇവിടേ മടങ്ങി വന്നുകൊള്ളാം.”

കൈകയൻ (ഭരതനേ ആദ്ദേഹിച്ചു് തിരസ്സിൽ ആക ന്നിട്ടു്):—“ഉണ്ണി, പോകി വന്നാലും! കൈകേക്കുകീ ഉണ്ണിയാൽ സുപ്രജാവതിയായി. ഇവിടേ കശലംതന്നെന്നെന്നു് അല്ലെന്നാടും അമ്മമേഖാടും ചെയ്യുക. പുരോധിതന്നെന്നും മറ്റു വിപ്രങ്ഗങ്ങളുമാരെയും, ഉണ്ണിയുടെ ഭ്രാതാക്ക്രമാരായ രാമലക്ഷ്മണനുാരെയും ഇവിടെതെ കശലം ആറ്റിയിക്കണം.”

ഇരുയും പറത്തു്, പല പല ധനങ്ങളിൽ കൈകയർജാവു് ഭരതനു കൊടുത്തു. ഉത്തമധനപ്പികൾ, വിദ്യ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ, വിനുകംബവള്ളം ചുനിവരയല്ലാം അതു ധനത്തിൽ ഉംഗ്രേഷിയനു. അന്തഃപുരത്തിൽ നല്ലവല്ലോ വളര്ത്തിയവയും, ചുവികളെല്ലപ്പോലെ ബലവീഞ്ഞങ്ങൾ തികഞ്ഞതവയും, ദംശൂങ്ങലേണ്ടം മഹാകാഡമത്താട്ടംആക്രമിയ വയമായ നാല്ലുംലേണ്ടും ഭരതനു് നൽകി. ഇവ കുടാരു, കാരായിരം പൊൻപതക്കങ്ങളും, പതിനാറുന്നരു കത്തിരകളിം, ഇരാവക്കപ്പറ്റുത്തതിൽ വളന്നിട്ടുള്ളവയായി, ഇന്ത്യൻരണ്ടുനു് നാമംകാണ്ഡവയായി, ഏററുവും മുത്ത ദർന്മങ്ങളും ആനകളിം, അഴികോടെ കോപ്പുണിഞ്ഞ ശീമുഗാമികളും ആനകളും കുടാരുകളും കൈകയൻ ദൈഹിത്രനു് ഭാനം ചെയ്തു. വിശ്രദാസ്യം ഗ്രണ്ടാന്തിരങ്ങം സെയറ്റംആക്രമിയവതമായ അമാത്രമാരേ അദ്ദേഹം ഭരതനേ അനന്തമിക്ഷവാൻ അയയ്ക്കുകയുമണിക്കായി.

എന്നാൽ, ധാരയിലും തിച്ചക്കംകൊണ്ടു്, കൈകയെന്നുന്ന അശപാപത്തിയിൽനിന്നു് തനിക്കു കിട്ടിയ ഇന്ന ധനങ്ങളിൽ ഭരതനു് അഭിനന്ദനം ഉള്ളവായില്ലാ. വിശേഷിച്ചു്, മുതമാർ തിച്ചക്കന്നാതു കണ്ണം, തന്നേരു സപ്രവർത്തനയ്ക്കുന്നതു അദ്ദേഹത്തിന്നേരു മനസ്സു് അപ്പോരു വിനാക്കലമായിട്ടാണിങ്ങനെ.

അഴുകളിം ആനകളിം കത്തിരകളിം നിരഞ്ഞനില്ലെന്ന തായ ആ സപ്രഹരിത്തിൽനിന്നു പുരപ്പുട്ടു്, മഹത്തായ ശ്രീ വളന്ന് ഭരതൻ ശ്രദ്ധമായ രാജമാർത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. കിരാച്ചുമിഠം ചെന്നാപ്പോരു, ഉത്തരമായ അന്തഃചുരുതേ അദ്ദേഹം കണ്ടിന്നുള്ളിലേക്ക് തന്നെ

നിയേ അതു കേക്കാവിപ്പുതുൻ കടന്ന. മഹതാമഹ്യനായ അശപ്പതിങ്ങാട്ടം മാതൃലനായ യുധാജിത്തിനോട്ടം ഒരി ക്രത്തുട്ടിയും വിട ചോദിച്ചിട്ടു്, ശത്രുഗുസമേതം തേരിൽ കേരി അദ്ദേഹം ധാതുഹായി. മണ്ഡലം വകുംഡ ഓട്ടക്കുട്ടിയ രമഭദ്രളിൽ ഒട്ടക്കമ്പഞ്ചേയും കത്തിരക്കേയും കഴുതകക്കേയും ഷൂട്ടിക്കൊണ്ടു് അനേനക്കശതം ഭത്രുമാർ ഭരതനേ അനന്തരമിക്കയും ചെയ്തു.

ഭരതൻറെ ധാതു ചതുരംഗബലദത്താട്ടക്കുട്ടിയാക യാൽ, മുതമാർ ചോദകയുണ്ടായ അരംബ്യമാർല്ലത്തിൽ ക്രുട്ടിയല്ലാ അദ്ദേഹം ചെന്നാതു്. രാജഗ്രാധത്തിൽനിന്നു് പുർഖുമിക്കിനേനേ അഭിമുഖിക്കിളിച്ചുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം പുരപ്പുട്ട. സുഭാമാനദിനൈയയാണു് അതല്ലോ അദ്ദേഹം കണ്ണതു്. അതു കടന്നു് കുട്ടിക്കുറം ചെന്നാദ്ദുപ്പാഴുക്കം പരപ്പേറിയ ഷൂഡിനിനിനിയായി. അതിനേന പിന്നിട്ടു് ശത്രുനാഥിക്കയ്ക്കു എത്തി. കല്ലോലഭദ്രളാൽ ആക്കല മായ ആ നബിയേയും കടന്നു് ഘുലാധാനഗ്രാമത്തിൽ കുട്ടി, അവിടത്തെ പുഴയിൽനിന്നു് അപ്പുറത്തായുള്ള അപരപരക്കുത്തങ്ങൾ എന്ന ജനപദ്ധതിയും പ്രാവിച്ചു. അവിടെനിന്നു തെക്കുകിഴക്കായി, തന്നിൽ എത്തുപെട്ട നാതിനെന്നൈല്ലാം കല്ലോക്കി മാറ്റുന്ന ശലുകയ്ക്കാനാണിയാണു്. അതു കടന്നു് ശിലാവധമപ്പെണ്ണങ്ങളേ നോക്കി കൊണ്ടു് മഹാശ്രേണ്യങ്ങളിൽക്കൂട്ടി ചെവഗ്രാമത്തിലേക്കു് ചെന്ന. പിന്നേ എത്തിയതു് സഹസ്രപ്പതിയും ഉപഗംഗയും ചേരുന്നിടത്താണു്. ആ സംഗമത്തിൽനിന്നു് കരഞ്ഞേരി, വീരമാസ്യരാജുത്തിൽനിന്നു് വടക്കായുള്ള ഭാത

ജീവനത്തിൽ പ്രദർശിച്ചു. അനന്തരം, പർവ്വതങ്ങ് ഇംഗ്ലീഷ് അനുഭവിച്ചായി, അമൃതാദക്ഷാംബളം ഉണ്ടോടെ വേക്കന കലിംഗാന്തിരയാശം കടന്നതു്. അതിൽ പ്ലിനേ യമുനാനാഡിയേ തരണംചെയ്തു. അവിടെ വെച്ചു്, തങ്കൾ സെസന്റ്രേതെ അല്ലോ വിത്രമിച്ചുകൊണ്ടു് അ ശ്രസ്വിക്കവാൻ വിട്ടു. തള്ളന്തിരന കതിരകൾ കളിഞ്ഞു രഭ തെള്ളിഞ്ഞരു. ഭരതരം സെസന്റ്രേതും കളിക്കയും കട്ടി കയും ചെയ്തിപ്പിനേ, വഴിക്കു വേണ്ടന വെള്ളി. കയതിനെ കാണ്ടു് വീണ്ടം ധാത്രയായി.

എസ്റ്റാംകൊണ്ടു് ജനങ്ങൾ കാശം ചെല്ലുത്താൽ മഹാരണ്യമാശം പിനേ എത്രിക്കപ്പെട്ടതു്. അതിനേ, അനുകാശങ്ങൽ വായുവെന്നുപാലെ ഭ്രായാനത്താൽ ഭരതൻ ചിന്നിലാക്കി, അംഗ്രേയാനന്നറാമത്തിൽ എത്രി മഹാസഭിഖായ ഗാഗരൈ അവിടേവെച്ചു് തരണം ചെയ്തു നാതു് സാധ്യമല്ലെന്ന കണ്ടു് പ്രാഹപടത്തിലേക്കു് പോയി. ആ നഗരത്തിൽ നിന്നാശം ഗംഗ കടന്നതു്. പിനേ, കടിക്കാഷ്ടികനാട്ടകളിൽനുടക്കി ധമ്പവർഖനന്നറാമത്തിലേക്കു് ചെന്നു. അ വഴിക്കു് തോരണന്നറാമത്തിന്റെ തെക്കു ദാഹത്തു കൂടി ജാഘുപ്രധാനത്തിൽ എത്രി. അവിടെ നിന്നു്, രമണീയമായ വന്നുമറ്റാമതേരെ അബന്തതു് അഞ്ചുള്ള ഒന്നാധരവെന്നതിൽ വിത്രമിച്ചിട്ടു്, കിഴക്കോട്ടു് തിരിച്ചു. ഉജ്ജിധാനനന്നരത്തിൽ ചെയ്യത്തി മരങ്ങൾ ധാരാളമായുള്ള ഉള്ളാനത്തിലാശം പിനേ പ്രവേശിച്ചതു്. അവിടേവെച്ചു്, തങ്കൾ സെസന്റ്രേതു വഴിയേ വാവാൻ എപ്പുംചു്, തങ്കൾ നമത്തിൽ വേഗം മുടിയ കതിരകളേ പൂട്ടി, ഭരതൻ മന്വിലായിത്തുടന്ന സത്പരം പാശരു.

ആ വരദിൽ സർപ്പതീയ്മഗ്രാമത്തിലാണ് ആളും വിത്രമിച്ചതു്. പിന്നെ, പർവ്വതജാതകങ്ങളായ ക്രതിരകളാൽ ഉത്താനികാനമിന്ദേയും മറ്റ പലതരം പുഴക്കേള്ളും കടന്നകൊണ്ട് യാതു തുടന്നു. ഹസ്തിപ്പഞ്ചകത്തിൽ വെച്ചു് കടികാനമിയും ലൈഫിന്റെയും വെച്ചു് കപ്പിവതിയും, ഏകസാലത്തിൽ സ്ഥാംബമതിയും, വിനം ത്തിൽ ഗ്രാമതിയും കടന്നു്, കലിംഗനഗരത്തിൽകൂടി അവിന്ദേയുള്ള സാലാവനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു്. അദ്ദോ ഷക്കം വാഹനങ്ങൾ തള്ളാൻകഴിഞ്ഞു. ഏന്നിട്ടും ദതിവേഗം കരഞ്ഞില്ലോ. രാത്രികൊണ്ട് ആ അരണ്യം കടന്നു് അതണ്ണാഭരതത്തിൽ അദ്ദേഹാധികാരിയും സമീപിച്ചു്. ഇങ്ങനേ അദ്ദേഹാധികാരിയിൽ ഒരു ദാതിനു് ഏഴു നാളുംതോ യാതുയാണു് അദ്ദേഹത്തിനു് വേണ്ടിവന്നാതു്. തന്നെ മുമ്പിലായി അദ്ദേഹാധികാരിയും കണ്ടുകൊണ്ട് ഭരതൻ സാരമിരോടു് പറത്താവിത്തു്:—

“യശസ്സ തികഞ്ഞ അദ്ദേഹാധികാരിയും അരികെയായി ഇതാ, തൊൻ കാണുന്നു. പുണ്യാല്പൂനങ്ങൾ നിരഞ്ഞ ഇട നഗരം ഇപ്പോഴുണ്ടാണു് ഏനേ അതു സന്ദേശം പിടിക്കാത്തതു്! ഇണ്ണസന്ധനമാരായ വിലുമാർ ഏപ്പോഴും യജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഇട പുരിയിൽ ഇപ്പോൾ മണിട്ടേംല്ലോ വിളത്തിരിക്കുന്നവല്ലോ! രാജ പിശേഷങ്ങൾ പരിചാലിച്ചുപോരുന്നാൽ, സമുഖിക്കു കൊണ്ട് ഏററവും വളരുന്നതുമായ ഇട അദ്ദേഹാധികാരി തുച്ഛലമായ മഹാശമ്പുംകൊണ്ട് ഏപ്പോഴും മഴങ്ങിയാണിരുന്നാൽ. പ്രീക്കളിൽനിന്നും പുതഞ്ചമാരിൽനിന്നും നീരെളന്നിലേ ആ ശസ്ത്രം ഉയൻനിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അതെന്നാണും തൊൻ കേരക്കുന്നില്ലെല്ലോ. സാധാരണംതോടും ഉല്പാ

നങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചു്, റാത്രി മഴവാൻ കീഹിച്ചുകഴിം
ഈരു, പുലർകാപ്പള്ളു് നടങ്കിപ്പോക്കരയന്നതു് അയോ
ധ്യയിൽ പലക്കം പതിവാണോ. അങ്ങിനെയുള്ളവരെ
കൊണ്ടു് ഉള്ളാനങ്ങൾക്കുണ്ടാം മുഖ്യവറവും പ്രകാശിച്ചി
അനു. ഇപ്പോഴാവട്ടു, കാമിജനങ്ങൾ വെടിത്തുകളുക
യാൽ കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവഫോലെ നില തെററി
യാണുണ്ടുാം ഈ ഉള്ളാനങ്ങൾ എന്നിക്കു് കാണായുന്നതു്.
ഒഹ, സാരമേ, ശ്രീ നഗരം വെരും കാടായു് അനിന്നവോ
എന്നു് എന്നിക്കു് തോന്നുണ്ടുാം. അനുപ്പറത്തോ, കത്തിര
പുറത്തോ, മററ വാഹനങ്ങളിലോ എറിശൊണ്ടു് ജന
ഗ്രേജുമാർ അക്കദേശക്ക ചെല്ലുന്നതും, പുരത്തെക്ക കട
ക്കുന്നതുമാനും ഇപ്പോൾ കാണാനില്ലുാ. ജനങ്ങൾക്കു്
സിക്കവാൻ എററവും മുണ്ണംകൂടിയവയായ ഈ ഉള്ളാ
നങ്ങൾ ആദ്ദോദത്താൽ പ്രഥമരാധ്യവരുത്തുക്കാണ്ടു് മുട്ടു്
വിളങ്കിരിയുണ്ടുാം. ഇപ്പോൾ, അനുനദിമലും നില്ക്കേണ്ടം
കെട്ടുകൊണ്ടാണുണ്ടുാം ഇവയുടെ നില. വഴിക്കിലെല്ലും
ഇലകൾ കൊഴിംത്തുകൊണ്ടു്, കണ്ണീർ വാത്രു് കരയുന്ന
ചോഡല വുങ്ഗങ്ങൾ നില്ക്കുന്നു. മദം കുടിയ മുഖപ്പശ്ചി
കളിൽനിന്നു് ഈ പ്രഭാതനിശ്ചപ്പോലും ഇവിടെ നബ്രു
മൊന്നും ഞാൻ കേരിക്കുന്നില്ലുാ. രാഗം ചേന്നു് മധുരവും
അവ്യക്തവുമായി ചലേ മട്ടിലും കിളികരം കൊണ്ടുന്നതു്
ഇപ്പോൾ ഇല്ലാതയായിരിക്കുന്നു. ചട്ടനത്തിന്റെയും
അന്തു ഒവിന്റൊയും നടമണം കലവന്നുകൊണ്ടു്, വിലംബവും
ആക്രഹമായ ഇളംതെന്നാൽ ഇപ്പോൾ മുഖ്യന്നഹോ
ലെ പീയനില്ലുാ. ഒട്ടം നൃത്തില്ലാതെ മുഖ്യപ്പോഴും
മഴക്കിക്കൊണ്ടിരിയുണ്ടോ, മുഖംഗനാഭവും വീ
ണാലാപവും ഇപ്പോൾ അടങ്കിയിരിക്കുന്നവലുാ! അനി

ഖുക്കപ്പള്ളം അംഗ്രേഷപ്പള്ളം, ക്രുരങ്ങപ്പള്ളം എന്നൊക്കെന്നോ ചന്ദ്രിമിത്തപ്പള്ളം, റാ, എതാൻ കാണാൻ. അതിൽ എന്തോടു മനസ്സും തല്ലൻ വീഴ്ക്കു. ഒരുജ്ഞ ചാൻ കാരണമെന്നും ഇല്ലാതെയിരുന്നിട്ടും എന്തോടു മനസ്സും ഇങ്ങനെ വാട്ടുനു വള്ളും എല്ലാംകൊണ്ടും, എനിക്കുള്ള വക്ക് ഭർഖിഭൂജാ യിരിക്കോ കശലും.”

ഇങ്ങനെന്നോരോനു പറത്തുകൊണ്ടാണ് ഭരതൻ അദ്ദോധ്യയിലേക്ക് കടന്നാതു. വാടിയും, തുല്യൻ, മനസ്സിടിഞ്ഞും, ഇന്ത്യിയങ്ങൾ കലാപിയുള്ളതു നിലയിൽ അദ്ദേഹം നഗരപ്പാരത്തിൽ എത്തി. ദീംഗ്രാതുരാൽ വാധനങ്ങൾ വളരെ കുറിച്ചിരുന്നു. വൈജയന്തി പ്രാരഥ്യത്തിൽക്കൂടിയാണ് അദ്ദേഹം അക്കദേശത്തെ ചെന്നാതു. രാജക്കാരനു കണ്ടു പ്രാശ്നമനാർ ക്രുംഗത്താഡു എഴുന്നേറ്റുവെച്ചു. പ്രാരപ്പാദകമാരായ ആ അക്കുക്കുളേ അങ്ങങ്ങാട്ടിന്തിക്കുവോഴും ഭരതൻറെ മനസ്സും ഇളക്കിക്കൊണ്ടാണിരുന്നതു.

നഗരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു അവിടേതെ അവസ്ഥ കെല്ലാം അക്കപ്പാടെന്നും നോക്കിയതിൽപ്പുണ്ടുണ്ടു, ഭരതൻ സുതാനാടായി ഇങ്ങനെ പറത്തു:—

“കാരണമെന്നും ക്രടാതേ ഏന്നു എന്തിനാണും ഇതു തിട്ടക്കദേശത്തു ഇവിടേ വരുത്തിക്കുന്നു? എന്തോടു എല്ലാത്തിൽ അംഗ്രേഷക വളരുന്നവള്ളും എനിക്കുള്ള ദെയൽബിസപ്പാവമല്ലാം വീണുപോകനാനുപോലെ തോന്നും. രാജവിനാശത്തിൽ രാജു തനിലെ ശാരാനു എങ്ങനെയായിരിക്കുമെന്നും ഇന്തു കേട്ടിട്ടുള്ളതുവോലെ രജപ്പാം ഇപ്പോൾ ഇവിടേ കാണുന്നുണ്ടും. വീട്ടുകളി

ലൊന്നിലും അടിച്ചതളി കാണുന്നില്ലോ. നിലങ്ങൾക്കും പ്രാപ്തരുതു കീഴുക്കുന്നു. വാതിലുക്കെല്ലാം അടച്ചിട്ടില്ലോ. എല്ലാടള്ളും എല്ലാ വിധങ്ങിലും തീ കെട്ടിരിക്കുന്നു. ബലിക്കമ്പങ്ങൾക്കും നടക്കാനില്ലോ. മുച്ചപരിമളം ഏടത്തുമില്ലോ. കടബ്ബങ്ങളിൽ ഭോജനങ്ങൾക്കും ഇല്ലാതെയായിരിക്കുന്നു. അതുകൊള്ളും ശോഭാധീനരായി നിൽക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം കടംവികളിൽ ദേവനങ്ങൾക്കും ക്ഷയും തീരേ ആന്തീകമായിട്ടുണ്ട് തൊൻ കാണാനുണ്ടു്. ദേവാലയങ്ങൾക്കും മുവിലത്തെപ്പുറലയല്ലോ ഇപ്പോൾ. മാലുരോഭരണല്ലോ ഒഴിഞ്ഞു്, അടിച്ചതളി ക്കാത്ത മുറങ്ങങ്ങളാണ്, വെറും ക്രമങ്ങളായി, അത്യന്തരം ക്കാരംങ്ങൾക്കും ഇല്ലാതെയാണ് ഇപ്പോൾ അവയുടെ നില. യജത്താലകളിൽ അങ്ങിനെ തന്നെ. പുക്കടക്കൾ മുഖ്യമായോലു സാമാന്യങ്ങളായ വിളങ്ങുന്നില്ലോ. കുറച്ചാ ക്കാരേ പുർണ്ണത്തിലില്ലോ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ കാണാനുണ്ടു്. വ്യാപാരമെല്ലോ നമ്മിച്ചടക്കി, ചിന്തകളാൽ മനസ്സു മട്ടിക്കൊണ്ട് അവർ കഴിയുന്നു. ചെഹത്രങ്ങളിലേയും ദേവാലയങ്ങളിലേയും പക്ഷിമുഗങ്ങൾക്കും ദീനരാംതീനിരിക്കുന്നു. ദീനത ചേന്നു്, ചിന്താകലംരായി, ദേഹം എലിഞ്ഞു്, കണ്ണുകളിൽ അരു നിരത്തു്, മലിന വൈഷങ്ഗതാണ്, ഉണ്ടണ്ടിത്തരായിട്ടുണ്ട് സൗക്രാന്ത്യം പൂര്ണയമാരോധും ഇം നഗരങ്ങിൽ കാണുന്നതു്.”

അദ്ദേഹാദ്ധ്യാത്മിക ഇങ്ങനെന്നയുള്ള അനിഷ്ടങ്ങൾക്കു കാരിക്കാനു് ദീനവിത്തനാഡിട്ടുണ്ട് ഭേദനും രാജഭവ നാളിലേക്കു ചെന്നതു്. വീഞ്ഞകളിലും പാതകളിലും, പത്രര സമുളിലും ക്രമങ്ങളിലേക്കു കീഴുക്കുന്നു. പുംബക്കവാടങ്ങളിലും

പ്രാരംഭത്തിലും പൊടികൾ നിറന്തുവെച്ചിളിക്കുന്നു. ഇരുചുരിയേപ്പോലെ പ്രകാശിച്ചിരുന്ന ഇംഗ്ലീഷ് ഗാന്ധി ഇങ്ങനെയായതു കണ്ടു് ഭരതനിൽ ദിവം നിറന്തു. ഇതിനുവന്നാരിക്കലും ഉണ്ടാക്കിട്ടില്ലാത്തവിധം നന്നുണ്ടിനും അപ്പിക്കുന്നും ഇരുയുമല്ലോം കാണേണ്ടി വരിക്കാൽ, മഹാദില്ലാതെ, ദീനമാനസനാകി, ശിരസ്സുതാനാക്കാണ്ടു് ഭരതൻ പിതൃഗ്രഹത്തിൽ ആവേണിച്ചു.

ആരും രാജാക്കരിക്കുന്ന ഭരതൻ ചോദിച്ചില്ലോ. അതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തോടു് മിണചിത്തതുമില്ലോ. അതാലും തത്തിൽ ഉംപ്പുകു നോക്കിയേപ്പോരി അംപ്പുന്ന് അവിടേ ഇല്ലോ എന്ന കണ്ടു്. ഉടനേ, അമ്മദേയ കാണിവാൻ അദ്ദേഹം മാതൃഗ്രഹത്തിലേക്കു് തിരിഞ്ഞു.

രണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

കുരുക്കേരുതനിന്ന് തന്റെ മകൻ വന്നൊത്തിയതു കണ്ട് സമുദ്ധായായ് തനീന് കൈകേയി, ഉടനെ തന്റെ സുവർണ്ണപീഠത്തെ വെടിഞ്ഞു എഴുന്നോറ നിന്ന്. ഭരത നാവട്ട, ശ്രീ വെടിഞ്ഞ നിലയിലാണ് ആ വെന്നതെ കണ്ടതു്. എതിരോടുവരുന്ന അമ്മയെ ആഘരിച്ചു്, അമ്മ യുടെ ശോഭനപാദങ്ങളേ അദ്ദേഹം ഗ്രഹിച്ചു.

തന്റെ മകനെ ആദ്ദേഹിച്ചു്, മുർഖാവിൽ മുകൻ, മടിയിൽ മുരിയതിയപ്പെട്ടിനോ കൈകേയി മുങ്ങുനെ കശലപ്പുകൂടം തുടങ്ങി:—

“മാതാമഹന്തേര ഭവനത്തിയനിന്ന് ഉള്ളി പുര പ്ല്ലട്ടിക്ക് മുന്നോക്കു് എത്ര നാളായി? രമത്തിൽ അതി വെറം പാഠത്തുവരക്കൊണ്ടു് ഉള്ളി മുണ്ട് യാത്രയിൽ ക്ഷീണിച്ചിട്ടിട്ടോണോ? ഉള്ളിയുടെ മാതാമഹനം, മാതുല നായ യുധാജിത്തിനം കശലമല്ലേയോ? മുവിടേനിന്ന് പോയതുമതിള്ളു് ഉള്ളിക്കു് സുവംതനന്നയസ്തുയോ? എപ്പാം എഴുന്നാടു് പറയു.”

രേതൻ:—“ഞാൻ മാതാമഹന്തേര ഭവനത്തിയ നിന്ന് പുരപ്ല്ലട്ടിക്ക് മുന്നോക്കു് എഴു നാളായി. എന്തേര മാതാമഹനം, മാതുലനായ യുധാജിത്രം കശലികളായി വാഴുന്നാടു്. രതാങ്ങളിൽ ധനങ്ങളിൽ വഞ്ചരെയപ്പോൾ തന്നി ട്രാണു് രാജാവു് എന്നെ അനൈച്ചതു്. അതെപ്പാം വഹിച്ചു കൊണ്ടുവരുന്ന അദ്ദേഹനാർ മാർഗ്ഗമല്ലുത്തിൽ പരിത്രാ

ന്തരായതുകൊണ്ട്, ഞാൻ മുദ്ദേവ ഇങ്കോട്ട് പോന്നു. രാജു
സാദേശവൈത്ത വധിച്ചുകൊണ്ടുവന്ന ആ ദുർജ്ജനാർ യീഹോ
തിട്ടക്കകകൊണ്ടാണ് ഇങ്കിനേ ഞാൻ ഇപ്പോൾ വന്ന
തു. അമേമ, എനിക്കുന്നു ചോദിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്ന;
അതു അമു എന്നോട്ട് ഗ്രന്ഥപറയുന്നു. അമുയ്യ്
കിടക്കുവാനുള്ള ഇ സപ്പന്നുശിതമാര പത്രങ്ങൾ
ഇപ്പോൾ എന്താണിങ്കിനേ തുനുകായിരിക്കുന്നതു? ഈ
ക്ഷപാകവംഗത്തിലെ അള്ളക്കടക്കാർക്കിം ഇപ്പോൾ ഒട്ടം
സദ്ധാരണമില്ലാത്തതുപോലെ ഏന്തിക്ക് കൊണ്ടുവ
ഡ്ലോ ഇവിടെ അമുയുടെ ഇ ഗ്രഹത്തിലാണ് രാജാവു്
അധികമായും ഉന്നായിരിക്കുക. അദ്ദേഹത്തെ ഇപ്പോൾ
ഇവിടെ കാണുന്നില്ലഡ്ലോ. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ കാണു
വാനാണുഡ്ലോ ഇവിടെ വന്നതു. അപ്പുണ്ഠൻ പാഞ്ചാങ്കി-
ഗ്രഹിക്കുവാൻ എന്നേറെ മനസ്സ് ഉണ്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹം
ഇപ്പോൾ എവിടെയാണുന്ന് പറയു. വലിയമയാഡ
കെണസല്ലാദേവിയുടെ ഭവനത്തിലാണിരിക്കുമോ ഇപ്പോൾ
അദ്ദേഹം?”

രാജവുത്താന്തം അറിഞ്ഞടില്ലാണ് ദേഹനോട്ട്
ഡോരവും അപ്രിയവുമായ വാക്ക് രാജുഡോഡത്താൽ
മോധിതയായ കൈകേക്കി എറവും പ്രിയമന്നപോ
ലെ പറയുമാറായി:—

“ഉണ്ണിയുടെ അട്ടുന്ന—അതജസ്പിയും, മഹാത്മാവും,
രജതഗീലാം, സജ്ജനജ്ഞിനും ശരണാർഹമായ രാജാവും,
സർവ്വ ദ്രുതാംഗങ്ങം ശത്രീയത്താനോ, ആ ശത്രിയേ
പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു.”

ഈ കേട്ടോടുകൂടി, പിറുശോകത്താൽ ഉടങ്ങേണ്ട
അംഗങ്ങിലേക്ക് ഭംഗം ചെരുന്ന് മറിഞ്ഞുചീണു.
“അഡ്യോ, എന്ന് മത്താമി” എന്ന് ദയനീയമായ ദീന
വാക്ക് അദ്ദേഹത്തിൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ടു. ഇങ്ങെക്കു
ഒള്ളും വീശിരെയറിഞ്ഞുകൊണ്ടും അദ്ദേഹം വെറുന്നില്ലെന്നു
കിടക്കുകയായി.

അനന്തരം, പിറുമരണഘട്ടവത്താൽ ശോകപീഡി
തനായി ആ കമാരൻ കലഞ്ചിമറിഞ്ഞ മനസ്സാടെ വില
പിച്ചുത്തക്കി:—

“ഇവയ്ക്കും അപ്പേൻറ ഇതു തച്ചിരതല്ലോ, ശരൽ
കാലത്തിലേ നിമ്മലരാത്രിയിൽ ആകാശം ഹസ്താലെ
നാപോലെ ശോഭിച്ചിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഇതു ആ ധീമാൻ
വെടിയുകയാൽ അവളും ശോഭിക്കന്നില്ലാതെയായി,
ഹസ്തില്ലാത്ത ആകാശംപോലെയും, നീർ വററിയ
കടക്കപോലെയുമാണും ഇപ്പോൾ ഇതു ശയ്യ കിടക്ക
ന്നതും.”

പിന്നുവെയാനും പറയുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനാപ്പോറ
കഴിഞ്ഞില്ലോ. തള്ളിരുത്തിക്കേരുന്ന ബാധ്യം കണ്ണത്തിൽ
കൂട്ടി വെളിപ്പെട്ടു. മനസ്സിന്ന് അതുംകൂടി പരി
പീഡനമെണ്ണായി. ഉടനേ, തന്റെ ത്രീമന്ത്രവത്തേ അ
ദ്ദേഹം വസ്ത്രംകൊണ്ടും മരഞ്ഞാ.

കാട്ടിൽ വെണ്മഴകൊണ്ടു വെച്ചിടിട്ട പയിൻതടി
പോലേ, ഭൂമിയിൽ, ആത്തനായി വീണാകിടക്കുന്ന ആ
ദേവസന്നിദിനേ—ആ ചയ്യുംപ്രഭനേ—ആ മരതമാ
തംഗവിന്തുചേരു അമയയായ കൈകേക്കി പരുക്കേ എഴു
നേപ്പിച്ചു് ആശപസിപ്പിക്കുവാൻ മതിന്നു:—

“എഴുന്നേയ്ക്കു; മകൻ, എഴുന്നേയ്ക്കു! രാജാവായ ഉള്ളി ഇഷ്ടിനേ കിടക്കക്കയോ? ഉള്ളിയെപ്പോലെ മഹായഗസ്തികളിൽ സഭസ്ഥിതി സമ്മതമായായ സജ്ജനങ്ങൾ ഏരിക്കലും കേളുന്നതല്ലോ. ചാന്ദതയും യജ്ഞത്തെയും അധികരിച്ചതാണല്ലോ ഉള്ളിയുടെ ബുദ്ധി. അതു് ശ്രീലഗത്യും അധ്യയനങ്ങളും അറബവർഗ്ഗിച്ച കൊണ്ടു് ഉള്ളിയിൽ വളരുന്നു. ആ ബുദ്ധി സൃഷ്ടമണ്ഡലത്തിൽ പ്രദേശനാഭാശല, അതാനുസരിച്ചായ ഉള്ളിയിൽത്തന്നേ നില്ലുടു്.”

അമ്മ ഇങ്ങിനെ പറയുവോരു, ഒരു കരണ്ടാലു
കൊണ്ട് നിലത്തു കിടന്നു ഉള്ളകയായിരുന്നു. എപ്പറ്റിയോ
ക്കുപ്പള്ളായു അതുവുതനായ അട്ടേലും അ നിലയിൽത്തന്നേ
അമ്മയേ നോക്കിക്കൊണ്ട് പറത്തതാവിത്തു:—

“രാമനെ അലിഷേവിക്കുന്നണ്ടാവാമെന്നോ, വള്ളു
യജ്ഞത്വം രാജാവു് അവരുടെയും മെന്നോ തൊൻ
സങ്കലിച്ചു് സദേനാഷ്ടത്താട്ടക്രമിയാണല്ലോ ഇങ്ങോളോ
ചുരപ്പേട്ടതു്. അതു് ഇക്കിനേ അനുമാദിച്ചു. എന്നേം
മനസ്സു് ഇപ്പോൾ പിള്ളത്രമാറായി. എന്നേറെ ധിതത്തിലും
എന്നേറെ പ്രിയത്തിലും എപ്പോഴും രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന
അർധചന തൊൻ കാണുന്നില്ലോ. അമേ, തൊൻ വന്നെ
ത്രംമുഖ്യ എത്ര രോഗങ്ങാലാണോ രാജാവു് മരിച്ചതു്? രാമൻ
മുതലായ എല്ലാവരും ധനുർത്തനോ. അവരാൽ
അർധനീ സത്തുതനായഛല്ലോ. തൊൻ വന്നിരിക്കുന്നവെ
നോ മഹാരാജാവു് അറിഞ്ഞതിട്ടില്ലോ, നിശ്ചയം. വന്നതിനി
ഞതാൽ, ഉടനെ അർധനീ എന്നോ അണുച്ചു് എന്നേറെ
മുർഖാവിൽ കാണിഞ്ഞുകൊണ്ടു മുക്കയം. അർധനീനേരു ആ

സുവസ്സുൾക്കാട്ടുകൂടിയ കൈകരി ഇപ്പോൾ എവിടേ? പൊട്ടി പുണ്ണക്ക് കാണിക്കുവാഴല്ലോ എന്നേൻറെ ശരീരത്തെ വിശ്വാസം വീണ്ടും തൃച്ചുതിനാതാണല്ലോ അതു കൈകരി. ഇനി എന്നിക്കു് പിതാവും ഭാതാവും, ബന്ധുവുമായി രാമനേ ഉള്ളി. അതു സഹതന്നേൻറെ ദാസനാണു് തൊൻ. തൊൻ പനിരിക്കുന്നതു് അദ്ദേഹത്തെ അമ്മ ഉടനേ അറിയിക്കുന്നു. അതുംയം പ്രകാരം ജോലിഭോതാവിനു് ടിരുസ്ഥാനമുണ്ടു്. അദ്ദേഹമരാണല്ലോ ഇനി എന്നിക്കു് ഗതി. തൊൻ ചൊനു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളേ ഗ്രഹിക്കുന്നു. ധന്മാർഗ്ഗം ധന്മരിലന്നമാണമുദ്ദേശം. അദ്ദേഹം പ്രശ്ന മുതനും മഹാഭാഗാധാണു്. അമ്മ, ഒന്നുകൂടിയും എന്നിക്കു് അറിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. സത്രവികുമനായ എന്നേൻറെ അട്ടപ്പൻ എന്നേ സംജ്ഞയിച്ചു് എത്തെങ്കിലും പരകയാണായോ? അദ്ദേഹത്തിൽ നിന്നു് അന്ത്യകാലത്തു എണ്ണായ അതു ഉത്തമസംഘരം എന്നിക്കു് കേരംക്കുന്നമാണു്.”

കൈകേകും:—“മാ, രാമ, മാ സീതെ, മാ ലക്ഷ്മിണാ” എന്നിങ്ങിനെ വിലച്ചിച്ചുകൊണ്ടാണു് മഹാത്മാവായ അതു മതിമാൻ പരലോകം പ്രാപിച്ചതു്. പാശത്താൽ ബലുമായ മഹാജനത്തേപ്പോലെ കാലാധിക്കുമ്പോൾ അട്ടപ്പൻ അട്ടപ്പൻ അന്ത്യകാലത്തു് പരകയാണായ വാക്കു് ഇതാണു്:—“സീതയോടു കൂടി മടങ്ങിയെത്തിയ രാമനേയും, അവരോടൊപ്പും തിരിച്ചുവന്ന ലക്ഷ്മിണന്നയും കാണാവരാറോ അവരാണു് സിലംത്തിനാർ.”

ഇതു “ ഭരതൻ ” രണ്ടാമത്തേത അപ്രിയവാക്കായി. വിഷ്ണുവന്നായ് തനീന് അഭ്രേഹം ആമുഖം ചീംഗം ചോദിച്ചു:—

“കൗസല്യയും” ആന്നദിവർല്ലനനായ ആ ധർമ്മം തമാവു സിതാസമേതനായി, ഭാതാവായ ലക്ഷ്മണനോട് കൂടി ഇപ്പോൾ എങ്ങോട് പോകിരിക്കുന്നു?”

കൈകൈയി (അപ്രിയത്തേ പ്രിയമെന്ന് കുറ്റി ക്ഷാംട്ട്):—“ഒക്കേ, ആ രാജക്കമാരൻ വൈദേഹി ദേഹം, അനഘരാനായി ലക്ഷ്മണനോട് കൂടി മരവുരിയ ട്രാൻ ഭണ്ഡകമധാവനത്തിലേക്ക് പോയി.”

ഭരതൻ (സംശയത്താൽ പേടിച്ചുവിരുച്ചുകൊണ്ട്):— “ബ്രാഹ്മണന്നു വല്ലതും രാമൻ അപധരിച്ചുവോ? നിരപരാധനായ വല്ല ആവശ്യനേന്തോ വല്ല ദരിദ്രനേന്തോ രാമൻ മിംസിച്ചുവോ? അഭ്രേഹം പരഭാരങ്ങളേ ബാധി കയ്യണ്ടോയോ? എത്ര കാരണത്താലാണ് എന്തോടു ഭാതാ വായ രാമനേ ഭണ്ഡകാരണ്യത്തിലേക്ക് നാട് കടത്തിയതു്?”

കൈകൈയി (സപനം ചെന്തപ്പുത്തിൽ അഭിമാനിച്ചു് സന്ദേശത്തോടെ):—“ആരഞ്ഞെയും ബ്രാഹ്മണ യന്ത്രത്തേ രാമൻ അപധരിച്ചിട്ടില്ലോ. നിരപരാധനായ വല്ല ആവശ്യനേന്തോ ദരിദ്രനേന്തോ രാമൻ മിംസിച്ചിട്ടില്ലോ. പരഭാരങ്ങളേ നോക്കുപോലും ചെയ്യുന്നവനല്ലോ രാമൻ. രാമൻ ഇവിടെ അഭിഷേചനം നടത്തുവാൻ അനുസ്ഥിത തെങ്ങി. അതു് തൊന്ത് കെട്ട്, ഉണ്ണിക്കു് രാജും നൽകന്നതിനും രാമനേ നാട് കടത്തുന്നതിനും അനും ഭന്നാട്ടു യാച്ചിച്ചു. തനിക്കു് സഹജമായ സത്യവുത്തിരു

അവലംബിച്ചു് ഉള്ളിയുടെ അസ്ത്രൻ എന്നേന്റെ ശ്രദ്ധം പോലെ പ്രവർത്തിച്ചു്. സീതയോടും സൗഖ്യമിത്രിയോടും കുടി രാമനേ മഹിംടകനിന്നു് അതുപുരുതു് അങ്ങിനെയാണു്. ആ പ്രിയപുത്രനേ കാണാതെയായിപ്പോരി, ഒരു ശ്രോകത്താൽ ക്ഷീണിച്ചുകൊണ്ടു് മഹായശസ്ത്രിയായ മഹിഷാലൻ പഞ്ചപത്രത്തെ പ്രാപിച്ചു്. ധർമ്മജ്ഞനായ ഉള്ളി ഇനി മഹിംടക ചെയ്യേണ്ടതു് രാജത്പത്രതെ കൈ കൊള്ളുക മാത്രമാണു്. ഉള്ളിക്ക വേഗവിധിയാണു് ഇതൊക്കെയും ഇപ്രകാരം തൊൻ ചെണ്ണുതു്. മകനേ, ഇതിൽ ഒട്ടും ശ്രോകം വേണ്ടാ. ഉള്ളി സന്തുഷ്ടിക്കേണ്ടതു്. ദെയൽ തേത ആറുക്കിച്ചുവാലും! ഇം രാജുവും ഇം നഗരവും നിജ പദ്ധതിമാരി ഉള്ളിക്കു് അധിനന്മാണു്. അതുകൊണ്ടു്, എൻ്നേന്റെ മകനേ, ഉള്ളി ഉടനേംതന്നേ വസിപ്പുന്ന ഇത ലായ വിച്ചുതുണ്ടാരോടുകൂടി വിധിപോലെ സംസ്കാര കമ്മ്ണങ്ങളുംപും ഒട്ടും ദീനത മേരാതെ നടത്തിച്ചു്, രാജും ടിംബകത്തിനു് തയ്യാറാവണു്.

ഭരതൻ (ഭിവസനാപദ്ധതിയാദ):—“എന്നേന്റെ അ ചുമ്പിനും, പിതൃത്തുല്യനായ എന്നേന്റെ ഭ്രാതാവും വേർപ്പെട്ട കയാൽ തൊൻ ധാതനാക്കി മാഴുക്കേണ്ടാർ രാജുംകൊണ്ടു് എനിക്കെന്തൊക്കെ കാഞ്ചമാണു്! പ്രണതിൽ ക്ഷാരം വെയ്ക്കുന്നേപോലെ, ഭിവത്തിൽഭിവും കേരൂക്കയാണു് എ നിം അമമ ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. രാജാവിനേ പ്രേത ഭാവത്തിലും, രാമനേ താപസവൃത്തിയിലും അമമ ആക്കി വിച്ചുവള്ളാം കലനാരൈത്തിനു് കാളരാത്രിയെ നാഡോലെ വന്നക്കിയവളാണു് അമമ. ചെക്കുലി നന്നയാണു് തൊൻ അണ്ണച്ചിരിക്കുന്നതുനു് എന്നേന്റെ

അന്തർ അറിവന്തില്ലോ. ഹാ, പാപദർശിനിയായ അമ്മ എൻ്റെ രാജാവിനേ മുതുവിലേക്ക് തള്ളിയണ്ണോ! കലാ ഭ്രാഹ്മിയായ അമ്മ മും കലത്തിൽനിന്നും മോഹത്താൽ സുവരമ്പും കൈട്ടിള്ളുകളുണ്ടാണ്. അമ്മദേഹ പ്രാഹിക്ക യാൽ സത്യസന്ധ്യായ എൻ്റെ അന്തർ തീയുദ്ധവ ത്വാൽ കർന്മാളി എരിവത്തുകൊണ്ട് മുന്തനാക്കമാറായി. ധന്മംവസ്തുവനായ എൻ്റെ ചിത്രാവിനേ എന്തി നാണ്മം നശിപ്പിച്ചതു്? രാമദേഹ എന്തിനും നാട്ടകം താഴി! അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനേ വന്നതിലേക്കും പോയതു് എന്തിനും? കൈശസല്പ്പയും സുഖിത്തും പുതശോകത്വാൽ എററവും ചീഡിത്തായി, എൻ്റെ അമ്മദേഹ ആത്ര തിച്ചു ജീവിക്കുന്നതു് ഭഞ്ചിരംതന്നേ. ഗ്രാജനങ്ങളേണ്ടാക്കു് ഇടപെടുത്തുന്നു് എങ്ങിനെന്നെന്നു് നല്പുവന്നും അറിവന്തി കൂടി എൻ്റെ ജൈവപുണ്ണം നുപതം അമ്മദേഹനുംപോലെ ഒതുക്കുന്നതിയോടുകൂടാണ്ണും അമ്മദേഹാട്ടു് പെരുമാറി തിരുന്നതു്. അങ്ങിനെന്നും ആ മഹാത്മാവായ പുതംനേ മരവിയും മാനേഖം ഉട്ടപ്പിച്ചു് വനവാസത്തിനായചു തിൽ പാപിശ്ചയായ അമ്മ കേഴുനില്ലയോ? എൻ്റെ വലിയമമ—ആ ദീഘില്ലശിനിയായ കൈശസല്പ്—യമാ ധമം സപതം ദഗ്ധിനിയെപ്പുംലയാണ്ണും അമ്മദേഹ സ്നേഹിച്ചിരുന്നതു്. ആ ദേവിയുടെ പുതംനേ നാട്ട കട ത്രഞ്ഞവാൻ അമ്മയും തോന്തിയണ്ണോ! പാപകമ്മങ്ങളി ലേക്ക് രഹിക്കലും ഭഞ്ചി ചെലുത്താതെ, മുതാമൂവായി, തശ്ശെപ്പിയായി വാണിജ്ഞനാ ആ മും മരംനും മരംനും പുണ്ണിച്ചു് നാട്ടകത്തുന്നതിനും എന്നു കാരണമാണോ അമ്മ കണ്ടതു്? തൊൻ രാഥനിൽ എങ്ങിനെന്നും വത്തിച്ചു ദിവനാത്തനു് ലോതന്താൽ ആമുഖ അറിയുനില്ലോ. അതു

കൊണ്ട്, രാജുത്തിനു വേണ്ടി അമ്മ എററവും കൊട്ട
അയ അന്തമാണ് വര്ത്തിക്രമിക്കുന്നതു്. ഒരു
ഷവുംപുന്നാരായ ആ രാഹലക്ഷ്മിന്മാരെ കാണാതെ
യുള്ള ഇം നിലയിൽ എത്ര ശക്തിപ്രഭാവംകൊണ്ടാണ്
രാജുരക്ഷയ്ക്ക് ഞാൻ അളളാംനു്? ബലവും രാജസ്സം
മഹാതായി വളർന്ന് ആ രാമനേ, മേരവന്തേതു മേര
പഠ്യുത്തെനനാപോലേ എപ്പോഴിം ആത്മയിച്ചുകൊണ്ടാണ്
ഈ മഹാരാജാവു് കഴിത്തുവന്നതു്. ഇനി ഇം ഭൂമി
ഭാരതേ, വന്മ ക്രടിയ കാളക്രമരിന്ന് ചുമന്നകൊണ്ടിര
ന്നതിനേ കാളകിടാവനാപോലേ, എനിക്കു് വഹി
ക്കേണ്ടിവനാൽ എപ്പും രാജസ്സുകൊണ്ടാണ് അതിനു്
ഞാൻ സമർപ്പിക്കുക! അമ്പവാ, യോഗശക്തികൊണ്ടും,
ബുദ്ധിബുദ്ധിപോലേ ആരം നിർവ്വഹിക്കുന്നതിനു്
എനിക്കു് കഴിയുമെന്നായാലും, മകനേ സംബന്ധിച്ചു്
പെയംകൊതി കൊള്ളുന്ന അമ്മയ്ക്ക് ഇതിൽ അഭിജ്ഞ
ലാഭം ഞാൻ ഉണ്ടാക്കുന്നില്ലോ. അമ്മയേ രാമൻ എ
പ്പോഴിം സപ്റ്റം മാതാവിനേപ്പോലേ സ്നേഹിക്കുന്നി
ല്ലോ കാണിന്നതായാൽ, എനിക്കു് പാപനിശ്ചയ
യായ അമ്മയേ പരിത്രജിക്കുന്നതിനു് ഒരു മടിയുണ്ടാക
ന്നതല്ലോ. തെങ്ങളിലേ പൂർവ്വികന്മാരായ നിദിത്ഥമായ
കാഞ്ഞത്തിൽ അമ്മ ഒരുപ്പേന്നു മനസ്സുകടത്തിയതെങ്കിനേ?
പാപാത്മാവായ അമ്മ സാധ്യവുത്തിയിൽനിന്നു് പിഴച്ചു
വിശ്വാപോയല്ലോ! ജ്യേജ്യചുത്രനേ രാജുത്തിൽ അഭിജ്ഞ
മിക്കക്കയന്നതാണ് ഇം വംശത്തിൽ ദിവ്യല്ലാവത്റം
ചെറുപോന്നിട്ടുള്ളതു്. ജ്യേജ്യനേ മരറപ്പോ ഭാതാക്കളിം
ഒരുസ്സിച്ചുകൊണ്ടു് വര്ത്തിക്കുന്നു. ഇം രാജയമ്പരേത
കൈക്കൊള്ളാതെ നിർഭ്രയയാണ് അമ്മ എന്നു് ഞാൻ

വിചാരിക്കുന്നു. അമ്പവാ, ശാസ്ത്രമായ രാജവുത്തഗതി എങ്കിനെങ്ങനോട് അമ്മ അറിയുന്നില്ലോ. രാജപുത്രജാ വിൽ ജ്ഞാനം മാത്രമേ എപ്പോഴും രാജാഭിഖ്യകമുള്ളത്. എല്ലാ രാജാക്കന്മാർക്കും ഈതു ഒരുപോലെതന്നേ. വിശേഷിച്ചു, ഇക്കപ്പാക്കവംശത്തിൽ ഇങ്കിനെയെല്ലാതേ നടപ്പില്ലോ. ധമ്മത്തേ എക്കാറമായി രഞ്ജിച്ചുകൊണ്ടും, കലവുത്തിയാൽ ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഈ വംശത്തിനോ ഈതുവരേയുണ്ടായിരുന്ന വാരിത്രമാനം അമ്മയേ അപിച്ചുതോട്ടുകൂടി ഇടിത്തുപോക്കയെന്നായി. രാജകലത്തിൽ ജനിച്ചു, രാജകലത്തിൽ സംബന്ധിച്ചു എററുവും മഹാഭാഗ്യായി വളരുവന്നിട്ടും, ഈ നിന്നനീ തമായ ബുദ്ധിമോധം അമ്മയ്ക്കു എങ്കിനേ ഭവിച്ചു? യേ, പാപിഞ്ചു, അമ്മയുടെ ഈ കാമംപോലെ തൊൻ ചെയ്യില്ലോ. എന്നേൻ ജീവിതത്തേ നിലപ്പിക്കുന്നതായ കൂർഗ്ഗത്തിയിലാണോ അമ്മ ഇങ്കിനിതിരിക്കുന്നതു്. ഇതിൽ അമ്മയ്ക്കു അപ്പിയം ചെയ്യവാനാണോ എന്നേൻ പുറപ്പാടു്. പുണ്യശ്രീലഗംഗ സപ്തജനപ്രിയന്മായ എന്നേൻ ഭാതാവിനേ തൊൻ ചെന്നോ വന്നതിൽനിന്നു് ഈപ്പോൾ തന്നേനു കുടിക്കൊണ്ടു വരും. രാമനേ പിന്തിരിപ്പിച്ചു വരുത്തി, തൊൻ ആ ദീപ്പത്തേജസ്ഥിയുടെ ഭാസനായി നല്കുന്നും ഉചാച്ചുഴുന്ന അന്തരാത്മാവോടു പുവത്തിക്കും.”

ഈ അപ്പിയവാക്കുകൾക്കാണു് കൈകൈക്കയിരുത്തു മനസ്സിനേ നോവിച്ചതിൽപ്പുണ്ടു്, ആ ശോകപീഡി തന്റെ, മനരഹ്യയിലേ സിംഹമെന്നപോലെ ഒപ്പത്തും പേരത്തും ഗർജ്ജിച്ചു. അപ്പോഴേക്കും, പെത്തതായ രോഷം

ആവശ്യിക്കുന്നതും അല്ലെങ്കിൽ അമ്മയേ വീണ്ടും പഴിക്കുന്നതിലുണ്ട്—

“എന്തോ, എക്കുക്കുവാൻ രാജുത്തിന്റെനും താൻ ഒപ്പുംവരുടും നിർദ്ദേശം ചുമ്പുതുയുമായ തന്നെ യൊഡം സാമ്പം താൻ പരിത്രജിക്കുന്നു. മുത്തുകുന്ന ഏനൊ ഹോത്തും ഇനി താൻ കരഞ്ഞുകൊള്ളുക. രാജാവാക്കേട്, രാഭനാവട്ടു തന്നിക്കു് എത്തും ദോഷംവെച്ചുള്ളും മരണവും വിവാസവും അവക്കു് കുറേ കാലത്തും താൻ ഉണ്ടാക്കിയ ഫലാഖും അപുകാരം മുഴുവം വംശത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നതു കുന്നഹത്യംവാപം തന്നിക്കു് എല്ലോട്ടിവനിരിക്കുന്നു. താൻ നരകാദത്തിൽ വീഴുട്ടും തന്നിക്കു് എന്നേറു അച്ചു നോട്ടും സാദോക്കും ഉണ്ടാവത്തും. അഞ്ചിനേയുള്ള പാപമാണും താൻ ഓലാരകമ്മതായ ചെയ്തിരിക്കുന്നതും. സർവ്വദിവാക്കപ്പിയനായ രാമനേ താൻ ആകരി. എന്നൊ ധാവം, ഭക്തരമായ ആവത്തിൽ അക്കപ്പെട്ടത്തിയിരിക്കുന്നു. താൻ നിമിത്തം അച്ചുനു മുത്തുന്നു; രാമനും കാട്ടിലേക്കു പോകുന്നതായും വനു. അതിനു പുറമേ, താൻ എന്തിനിക്കു് മുഴുവിവലോക്തതിൽ ഭ്രംിപ്പിരിക്കുന്നതും. അമയുടെ അപത്തിൽ എന്നോട്ടു ചേന്നിട്ടുള്ള ശത്രുവാണും താൻ. രാജുകാമംകൊണ്ടും താൻ മുരച്ചിത്തയുമാണും. ഭർത്താവിനേ നശിപ്പിച്ച ചുമ്പുംതായ താൻ ഇനി എന്നോട്ടു മിഥിക്കുന്നും. കൈയ്യ സല്പയും സുമിത്രയും എന്നേറു മറവള്ളു അമയാഡം കുല ദ്രോഗിനിയായ തന്നോട്ടു ചേരുകയായ തീരുമാനിവെത്തിൽ അക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ധീമാനം ധനമരാജാവുമായ ആ അശപാത്തിയുടെ മകളല്ലോ താൻ. താൻ എന്നേറു പിതൃവംശത്തെ നശിപ്പിക്കുവാൻ വനിക്കുള്ളു രാക്ഷസിയാണും.

യാമ്പികനായി, എപ്പോഴും സത്യപരായണനായ രാമനെ താൻ കാട്ടിലേക്കയെത്തുവള്ളോ! വീരനായ അഷ്ടൻ താൻ നിമിത്തമാണ് മരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഒപ്പാരതരമായ പാപം ഏതൊന്നും അരു് താൻ ചെയ്യാൽ, ഞാൻ അഷ്ട നില്ലാത്തവനും, ഭാതാക്കമാർ വെടിഞ്ഞവനും, സർവ്വ ലോകത്തിനും അപ്പിച്ചനമായും തനിന്റെ. ആ യാമ്പിക കൈസല്ലുയേ പാവിപ്പുയായ താൻ ഭർത്താവിൽനിന്നും പുതുനിൽനിന്നും വേർപ്പെട്ടതിയല്ലോ! ഇതിനും, നരക ശാമിനിയായ തനിക്കു് ഏതു ലോകമാണ് ഷുകവാൻ കിട്ടക! കൈസല്ലുയുടേ ആത്മസംഭവനായ രാമൻ— പിതൃത്രഖ്യനായ എന്നേറെ ജ്ഞേയന്നു്—എപ്പോഴും ബന്ധ ജനത്തിനും ഒരേ അത്രയമാണെന്നു് തുരയായ താൻ അറിഞ്ഞില്ലപ്പോ. അംഗങ്ങളിൽനിന്നും പ്രത്യുംഗങ്ങളിൽനിന്നും ഉണ്ടാകുന്ന പുതു വ്യാദയത്തിൽനിന്നു് ജനിക്ക നവനാക്കയാൽ ആ മകനിൽ അമമയ്ക്കു് ഏററവും പ്രിയം കൂടം. അഷ്ടൻ, അമമ മുതലായ ബാന്ധവന്മാരിൽ പ്രിയം ചേരുമെങ്കിലും അതിലധികമാണു് ഒരസ്പൃത നിൽ പ്രിയം. ഇതിനൊരു ഷുർവ്വകമയുണ്ട്:—

“ഇവ്വാൽ നാടു, ദേവസമ്മതയായ കാമദേഹം, മണിൽ ഉഴുതുകൊണ്ടു് മുർദ്ദുയേൽക്കേണ്ടി വന്ന രണ്ടു മക്കളേ കാണാകയുണ്ടായി. നട്ട ചുനേരത്തു് ഭ്രതലഭത്തിൽ താളുന്നുകൊണ്ടു് നിൽക്കുന്ന ആ പുത്രന്മാരു നോക്കി പുത്ര ശോകം വളരുന്നു്, ബാജ്ജുത്താൽ കണ്ണുകരു കലപ്പാഡി ആ ദേവി കരയുമാറായി. അങ്ങും, ദേവിയിൽനിന്നു് സുര ഭിഗന്യത്തോടെ സുക്ഷീമായ അത്രുക്കണക്കും താഴേ വീണു. അരു്, അഡാഡാഗത്തുക്കാടി അനേന്നരം ചെന്ന കൊണ്ടിന്നു ദേവേന്ദ്രനേരു ശരീരത്തിൽ പതിച്ചു.

ഉട്ടേ ഇത്ത് മേല്പും നോക്കിയപ്പോൾ അവിടെ
കാമദയൻ നിൽക്കുന്നതു കണ്ടു. അതുകാരെത്തിൽ, കറിന
ഭിവം വളർന്നു ദീനതയേഴുകു കരാത്തുകൊണ്ടു നില്പുന്ന
അവസ്ഥയിൽ അദ്ദേഹം സുരഭിങ്കു കാണുംബാധി. ശോകസന്തൃപ്തിയായി ആ ഭേദവിയേ കാണുകയാൽ ആ വള്ളു
പാണി ഉദ്ദേശ്യത്താണെ ഏകുക്കുപ്പിക്കുന്നതു അടിത്ത
ചെന്നു കാരണമെന്നെന്നു് അരങ്ങേപ്പിച്ചു:—

“എനിക്കെള്ളുവരിൽനിന്നു് കൊടുത്തായവള്ളു ഭയവും
ഭേദവിക്കണായോ? സവ്യജനത്തിനും ഫിതം ചെയ്യുന്നവ
ഇംഗ്ലീഷ് ഭേദവി. ഈ ശോകം എത്ര കാരണംതാലുണ്ടു്
ഭേദവിക്കണായതു്?”

കാമദയൻ:—“ശാന്തം പാപം! നിഃഖളായം എ
നേരയെന്നും ചെയ്തിട്ടില്ലോ. വിഷമത്തിൽ അക്കപ്പേപ്പുകു
ഭിവമഗ്രഹായിത്തീന്തിനിരിക്കുന്ന എന്നേൻ പുത്രന്മാരേ
കണ്ടു് തൊന്ത് കേഴുകയാണിപ്പോൾ. ഭരാതമാവായ കുപ്പ്
കുന്ന് പെന്ധിച്ചു വലയ്ക്കുയാൽ ചെയ്തിലേറെ പൊ
രിന്തു് ദീനതം തുഞ്ഞുമായി അഴഞ്ഞേരുക്കുന്ന എന്നേൻ
പുത്രന്മാരേ അതാ, നോക്കു! ഭാരവീഡിതരായി ഇങ്ങിനേ
ഭിവിക്കുന്ന അവർ എന്നേൻ ശരീരത്തിൽനിന്നു് ഉണ്ടാ
യവരാണല്ലോ! അവരെ കണ്ടു് തൊന്ത് പരിപാക്ക
യാണു്. പുത്രന്മുപ്പാലേ പ്രിയനായി ആക്കം ആരു
മില്ലോ.”

“കാമദയനവിന്നേൻ പുത്രസഹസ്രങ്ങളുകൊണ്ടു
ഈ ജഗത്തു മുഴവൻ നിരാത്തിട്ടില്ലു്. എന്നിട്ടും, അവ
വിൽ ഏതോ രണ്ടു ഒക്കളും കൂപ്പുപ്പുകു കണ്ടു് ആ
ഭേദവി കണ്ണിൽ ചൊരിയുന്നു. അതു കണ്ടു്, ഉക്കെള്ളുക്കുട്ടി

മീതയായി വേരെയൊന്നുംപോലും എന്ന് ശ്രദ്ധാസ്ഥാനം തോന്തി.”

“സമർപ്പിക്കിയാണ് കാമയേന. ദേവിയുടെ മുത്തം എതിരിപ്പാത്തതാണ്. ഒപ്പുപറ്റുമൊക്കെയും ദേവിക്ക് സമുദ്രമായിട്ടും. ഭ്രാഹ്മണങ്ങളെല്ലാം ദേവിയിൽ സന്തുഷ്ടമാണ്. അലാക്യാരണങ്ങൾ കാമിച്ചുകൊണ്ടാണ് ദേവി എപ്പോഴും പ്രവത്തിക്കുന്നതു്. ബഹുസം മഹ്യം പുതുമാർ ദേവിയിൽനിന്നു് പെജകിയിരിക്കുന്നു. എനിട്ടും സപാഞ്ചാവികമായ ചേഷ്ടകങ്ങളാണ് പുതുഗണാക്കത്തിനു് ദേവിയും അധിനിന്യാണ്. ഈ സ്ഥിതിക്ക്, രാമനെന്നുംടാരെ കൈസല്ലു എങ്ങിനെന്നുണ്ടു് വത്തിക്കുക! എക്കുതുരയായ ഈ സാധപ്രിയയാണും താൻ പുതുമീനനാക്കിയതു്! അതിന്റെ മഹാമായി തനിക്കും ഇമത്തിലും പരത്തിലും എപ്പോഴും ഭിജിപ്പേണ്ടി വരും. ഞാനാവട്ടു, ഭാതാവിനും അന്ത്യുന്നും വേണ്ടുന്ന എല്ലാ പുഞ്ജകളും ഒരുപ്പു വർഖിക്കുവാൻ തക്കവല്ലും നിശ്ചയമായും ചെയ്യും. കോസലേന്ത്രനായ രാജനു ഞാട്ടിലേക്ക് കുട്ടിക്കുണ്ടാണെന്ന് വന്നു്, മനിസേവിതമായ കാട്ടിലേക്ക് താൻ തന്നെത്താൻ ഫോകും. പാഡ്യവൃത്തയും പാപസകല്പയുമായ താൻ പാപം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്, പെണ്ണരൂപാർ എന്നു കണ്ണിരോട്ടകുടി നോക്കിക്കുണ്ടാണെന്നിൽക്കുണ്ടോ, എന്തിക്കു് സഹിക്കുവാൻ ശക്തികില്ലു. പാപം ചെയ്തിരിക്കുന്ന താൻ തീരുതിൽ ചാട്ടക്കുണ്ടോ തന്നെത്താൻ ദണ്ഡുകുവന്നു തീരുമേക്കു് പോകുകയും, കഴുതിൽ കൂടും കൈട്ടുകുഴിയാ ചെയ്യുന്നുണ്ടോ കു. അതുപോതെ ഭവണേ ഗതി തനിക്കില്ലു. സത്യപരാങ്കുളന്നായ രാഘവൻ

ആമിൽ നേരുന്നതോടുകൂടി എന്ന് പാപമെല്ലാം അകററി വിട്ട് തുരുതുനായ് അനീസം കൊള്ളിംബും.”

ഈ ഗ്രാമം ചരണത്തു്, തോട്ടിയാൽ നോവേരഡ് കാട്ട കഴിക്കുന്നിൽ അതുനാശനാരുപ്പോലെ, ഭാതൻ ആമിൽ വീണാം, ദോഷം കുടിയു സർപ്പങ്ങളുപ്പോലെ ചീററിയ്ക്കു ക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുള്ളുകൾ ചൊക്കൻ. വസ്തും അഴിംതു് കിഴിഞ്ഞതു. അതുനേരാശാം അരം തെറിയ്ക്കു. ഉത്സവാംതതിൽ ഇത്തുയപജമാനപ്പോലെ അദ്ദേഹം ദ്രോഹിനിൽ വീണാ കിട്ടാക്കയായി.

അതു വീഞ്ഞവാനാം സംഘത കിട്ടുന്നതിനാം വള്ളരേ നേരം വേണ്ടിവന്നു. അപ്പേപ്പാഴീക്കം മന്ത്രിമാരല്ലോവരും ശാപിട്ടു വരുന്നതിനുംതു. ഈപ്പോംഗത്താൽ ദീന തന്ത്രങ്ങൾ നിർജ്ജന അമ്മയേ അന്തു നിരഞ്ഞ കുള്ളുകളും നിന്മാപുവകൾ ദന്ന നോക്കിയതില്ലെന്നു, രേതൻ മന്ത്രിമല്ലുത്തിൽ വെച്ചു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“ഞാൻ ഈ രാജുന്നേര . നേരുകൊണ്ടിം കാമിക്ക നാല്ലു. അതിനെപ്പുറി അമ്മയുമായി യാതൊഴ ഗ്രൂപ്പാം ലോചനയും ഏകിക്കണംബാധിട്ടില്ലു. രാജാവു് അഭിഷേക കായ്ക്കുന്നിൽ ഏഴപ്പട്ടക്കുറു് തൊൻ അറിപ്പതിട്ടുകയില്ലു. തൊൻ ശത്രുവുംനാടുക്കി വള്ളരേ അകലേയുള്ള നാട്ടിലാ ധിരുന്നവല്ലു. രാമഭർ വനവാസവും സീതയുടേയും ലക്ഷ്മണന്റെയും വിവാസനവും ഞാൻ ഇതുവരേ അറി തിട്ടിട്ടില്ലാത്തതാണാം.”

രേതൻറേരു ഈ ഭാവിഷ്യി അഡിടെയെങ്കും മാററാ പിക്കൊണ്ടു. അതു ശമ്പും കെടുസല്പ്പയും കേട്ടു. ഭേദി ഇടനേ സുമിത്രയേ വിളിയ്ക്കു.

“കുരകമ്മിണിയായ കൈകേക്കയിയുടെ പുതൻ—
ദീംഗൾഡിയായ ഭരതൻ—അതാ, വന്നിരിക്കുന്നു. ആ
കമാരനേ എനിക്ക് കാണേണമെന്നാണ്.”

ഉടനെ കൈസല്ലു അങ്ങോട്ട് പുരപ്പുട്ട്. ചെവത്
നൂം കറവരു്, മുഖം വിളിത്തു്, ദേഹം മെലിഞ്ഞുകാണണ്ട്
ഈ അവധിയിലാണ് അപ്പാർ കൈസല്ലു. വിരച്ചു
വിരച്ചുകാണ്ട് ആ ദേവി ഭരതനേ കാണുവാൻ ഇരജി.
അപ്പാഴുക്കം, ഭരതൻ ശത്രുഗുണോട്ടം മന്ത്രിമാരോട്ടം
ആ അവിടെ വന്നുതി. തങ്ങളേ കാണുവാൻ പുര
പ്പുട്ട് നില്ക്കുന്ന അവധിയിൽ കൈസല്ലുയേ ആ രാജ
കമാരനും കണ്ട്. ദിവിതരായ അവൻ അട്ടത്രു ചെപ്പു
നോച്ചുക്കം ശോകാത്യരയായ കൈസല്ലു നഷ്ടചേതന
യായി പീണപോയു്! തൽക്കണം ആ മക്കളിൽവരും
സാമ്മയേ ആദ്യേഷിച്ചുകൊണ്ട് എഴുന്നേല്ലിച്ചു. അമമ
ആ മക്കളേയും കെട്ടിപ്പുന്നന്. പിനേ അമമയും മക്കളിം
ഒഴ്വോലെ തെമിച്ചു് കരയുവാൻ തുടങ്ങി.

തീരുട്ടിവിതയായ കൈസല്ലുംപോവി, അനന്തരം,
ഭരതനോട് പരബ്രഹ്മതാവിത്തു്:—

“രാജുകാമനായ ഉണ്ണി ഇതാ, നിർബ്ബാധം രാജും
നേടികൊള്ളിക്കു. കുരകമ്മക്കളേക്കാണ്ട് കൈകേക്കയി,
അമോ, ഉടനടി നേടിയതാണിതു്. എന്നാൽ, ആ
കുരബർന്നിനിയായ കൈകേക്കയി എൻ്റെ മകനേ മരഞ്ഞാ
ഘടപ്പുച്ചു് വന്വാസിയാക്കി അതച്ചുതിൽ എന്നതാൽ
മുണ്മാണം കാണുന്നാതു്. പുകഴേറിയ എൻ്റെ മകൻ—
ആ ഹിരണ്യഗാമി—ഇപ്പോൾ വാഴുന്ന ആ മണ്ണത്തേക്ക്
ഒക്കേക്കയി ഉടനെ എന്നെങ്കിലും അഡയ്യുട്ട്. അടമവാ,

ഞാൻ തന്നെത്താൻ പുറപ്പെട്ട് സുമിത്രയേ അനുചരയാകി, അഗ്രിഫോറുത്തേ പുരസ്കരിച്ചു്, രാമൻ പാർക്കിട തേതക്ക് ശരിക്ക് ചെല്ലും. അതപ്പേക്കിൽ, ഉണ്ണി തന്നെ എന്നെ എൻ്റെ മകൻ തപസ്സിൽ തപിക്കുന്ന ആ ദിക്കിലേക്ക് ഇപ്പോഴേ കുട്ടിക്കൊണ്ടു പോകും. ധന യാന്ത്രജാപളാൽ സമൃദ്ധമായി, ആനുത്തേരക്കതിരകളാൽ സംപൂർണ്ണമായി എററവും വലതായ ഇതു രാജും ഉണ്ണിക്ക് ആ കൈക്കുകയി നേടിത്തനിട്ടാഡ്രോ.”

ഈതും ഇതുപോലെയും കെടുസല്പ്പരകിൽനിന്നു് നി ഓപൂർണ്ണമായുണ്ടായ കറിനവാക്കകളാൽ പുണ്ണുണ്ണിലെ നായ ഭരതൻ പ്രണത്തിൽ സുചി തന്ത്രമുന്നുപോലെ നോ വേറും. അദ്ദേഹം മനസ്സു കലങ്ങിക്കൊണ്ടു്, പലതും പരഞ്ഞതു് കരണ്ടു്, നജ്ഞാസംജ്ഞതന്നായിത്തീർന്നു്, കെടുസല്പ്പരയുടെ പാഠങ്ങളിൽ വീണു. പിന്നീടു്, സംജ്ഞത കീട്ടി ഒഴുക്കേന്നറപ്പോരി, കെടുസല്പ്പരവി പിന്നെയും പി നീന്തും വിലപിക്കുന്നതു കണ്ടു. പല പല ശോകങ്ങളാൽ ആവുതയായ ആ ഭേദിയേ അദ്ദേഹം കൈക്കൂപ്പി വണ്ണങ്ങിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനേ പറവത്തു്—

“അദ്ദേഹം, ഇവിടെ നടന്ന ധാതനാനം അറിഞ്ഞി കുപ്പാത്ത നിശ്ചിപ്പടന്നായ എന്നെ ആമ പഴിക്കൊണ്ടു് രാമനിൽ എന്നിക്ക് വിപുലമായി ഉറച്ചുനില്ക്കും സം പ്രീതി ആമ അറിയുന്നതാണപ്പോ. സത്യസന്ധനം രാജ, ക്ഷേമാനമായ രാമനെ കാട്ടിലേക്കുവച്ചുതു് ആക്കാവണ്ണി യോ ആധാരക്ക് ശാന്താരസാരിയായ ബുല്ലി രഹിക്കും. ഇപ്പാതയാവട്ട എന്നു് ഞാൻ ആശയിട്ടുണ്ടു്. ജേപ്പു കു കാട്ടിലേക്കയെപ്പിച്ചുതു് ആരുരാ ആധാര പാപവു

ഇല്ലകാരം അഞ്ചിയോലാരമായ ശപമം, തന്നെക്കണ്ണ റിച്ച് കൈസല്ലറ്റുകളും മറ്റൊരു വിശപാസമുണ്ടാക്കവാൻ ഭേദഗതിയിൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ടു. ഭർത്താവും ചുരുക്കം വേർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കൈസല്ലറ്റുകളും അഞ്ചപ്പാസത്തിന്നവേണ്ടി ഇത്രയും പറത്തുപ്പാരുക്കണം ദീഖിവാത്തനായ അതു രാജകമാരൻ മുൻപുണ്ടിച്ച വീണാവോയ്! കഴും കുടിയ ശപമങ്ങളും ശവിച്ചുകൊണ്ട് രോക്കസന്താപത്തോടെ നഷ്ടസംജ്ഞയായി വീണകിടക്കുന്ന ഭരതനോടു കൈസല്ലർ ഇങ്ങിനേ പറത്തു:—

“മകഞ്ചന, ഏറ്റവേറു ഇത് കിംവരെതു ഉണ്ടി വീണ്ടും
വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നവല്ലോ. ശപമങ്ങളാൽ ശപ്പിച്ചുകൊണ്ട്
എൻ്റെ പ്രാണങ്ങളെ പീഡിപ്പിക്കയാണോ ഉണ്ടി ചെയ്യ
നാലു. ഭാഗ്യത്താൽ, ഉണ്ടിയുടെ മനസ്സും ധമ്പതിയിൽ
നിന്നോ ചലിച്ചിട്ടില്ലോ. ലക്ഷ്യംനോടൊപ്പും ഉണ്ടിയും
ധമ്പതിയിൽത്തന്നെ ഉറച്ചുനിക്കുന്നു. സത്യപുതിയതൊ
യ ഉണ്ടി നിയുഹമായും ചുണ്ണുലോകത്തെ ആവിഷ്കം.”

അരന്നത്രം, അതു ഭാതുവത്സലനായ . ഭരഗനേ
കൈസല്ലു എടുത്തു് മടിയിൽ ഇരുത്തി അരുളോച്ചിച്ചു്,
കറിനട്ടിവത്തോടെ കരണ്ടു. ഭരതസം കരയുക്കതനെന
യാണപ്പോരി. അതു ഭിഖാത്തനേർ മനസ്സു് ശ്രോകമോഹ
ഓളിടെ തളളപ്പെറ്റ വല്ലുതെ കലങ്ങി.

ഇടവിടാതെ റിലപിച്ചുകൊണ്ടം, മനസ്സുഴന്നു്,
ബുദ്ധി നശിച്ചു് ഭ്രമിക്കിൽ വീണംകൊണ്ടം, വീണക്കം
വീണക്കം നെടവീഴ്ച്ചുകൊണ്ടം ഭരതൻ അതു നെട്ടതായ
രാവു മഴവൻ ശ്രോകംകൊണ്ടതനെ കഴിച്ചുകൂടി.

ഒന്നം അല്പായം.

—
—
—

ഒഹാകതാൽ സന്തപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭരതനേ
വസിപ്പുമഹാഷി സാന്ത്രനവാക്കകളോടെ അണ്ണത്രു്
അനന്തരകമ്മങ്ങളിലേക്കു് ഉത്സാഹിപ്പിച്ചു് —

“രാജക്കമാരാ, ഈ ശ്രോകം ഇത്തരുകൊണ്ടു് മതി
യാക്കിയാലും! രാജാവിന്റെ ശവസംസ്ഥാരകമ്മമല്ലാം
കാലംപോലെ നല്ലവള്ളും ആചരിക്കുകയാണു് ഈനി
വേണ്ടതു്.”

വസിപ്പുവാക്കുതാൽ ഭരതനു് ധാരണാവുലം വീണാക്കി
കിട്ടി. പ്രതക്തൃതുമാക്കയും യഥാദിമംം നിവർത്തിക്ക
വാൻ അദ്ദേഹം തൈക്കി. രാജാവിനേ എന്നുപ്പാത്തിയിൽ
നിന്നു് എടുത്തു് നിലത്തിറക്കി. രാജാവിന്റെ മുഖം
അപ്പേം മഞ്ഞളുകുംഭാണിയുന്നതു്. സൗഖ്യപ്പിയി
ലെന്നപോലെയാണു് കിടക്കുന്നതു്. നാനാരത്നങ്ങളാൽ
അലംപുതമായ ഉത്തമതല്ലത്തിനേക്കു് ശാസ്ത്രങ്ങെ കിടത്ത
കയാണു് പിന്നീടു് മകൻ ചെയ്തു്. ആ അവസ്ഥയിൽ
അപ്പുങ്ഗെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് കരിന്തുംവിതനായി മകൻ
വിലപിച്ചു് —

“കുരഭഗതേതക പോയിതുന്ന തൊൻ ഭടങ്കിയെത്തും
മുഖവു അങ്കു് എന്നതാണു ചെയ്തു്! ധർമ്മതന്നനായ രാമ
നേയും, മധ്യാവുലനായ ലക്ഷ്മണനേയും നാട് കടത്തി,
ഈ ഭിവിതരായ ജനങ്ങളെല്ലാം വെടിഞ്ഞുകൊണ്ടു്
അങ്കു് എംബോടു് പോകുന്നു! ആ പുത്രങ്ങൾിംധനായ
രാമൻ ഇവിടെ ഇല്ലാതെയിരിക്കവേ, അങ്കു് തൈക്കളിൽ

നിന്ന് അകലുകയാണെങ്കിൽ അങ്ങമുടെ ഈ പൂരം തിന്ന് അവ്യുഗ്രമായി ഒന്നാഗ്രഹണമാം കള്ളിക്കുന്നതിന് ആരും ചുണ്ടുണ്ട്? സപ്രേഷിലേക്ക് അങ്ങമും, വന്നതിലേക്ക് രാമനാ പോയതോടുകൂടി ഈ ഭ്രമിക്ക് വൈഡും ഭവിച്ചുവല്ലോ! അങ്ങയിൽ നിന്ന് വേർപ്പെട്ടകയാൽ ഇതാ ഇതു ഭ്രമി ഒട്ടം ശോഭിക്കാതെയായിരിക്കുന്നു. ഈ നഗരം തികളില്ലാത്ത രാവുപോലെ ഇങ്ങനെകൊണ്ട് എനിക്ക് തോന്നുന്നവല്ലോ!”

ശ്രദ്ധിനേ, തീനമാനസനായി വിലാപിക്കുന്ന ഒരു തന്നെ വസിച്ചുന്ന വീണ്ടും ആരുപ്പസിപ്പിച്ചു.

“ഒപ്പുതകാഞ്ഞുക്കര രാജാവിനേ സംബന്ധിച്ചു് ഇനി ചേരെയും ചെയ്യേണ്ടതായുണ്ട്. കഴിഞ്ഞുപോയ തെല്ലാം വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് മുഖിച്ചിരിക്കാതെ, ആ പ്രേതകുറിയകൗള്ളാം വഴിപോലെ ആചാരിച്ചാലും!”

“അങ്ങപിനെന്നാവാമെന്ന്” വസിച്ചുനെ പുജിച്ചു കൊണ്ട് ഭരതൻ കൈയെററ. ആത്പരിക്കുകൾ, പുരോഹിതന്മാർ, ആചാരം എന്നിവരെന്നെങ്കണ്ണും അംഗീകാരം തിട്ടകൾ. അകത്തു് ശവം കിടക്കുന്നതുകൊണ്ട് രാജാവിന്റെ അശ്വിനിയുമായി നിന്ന് വെള്ളിയിൽ മാറ്റി വെച്ചിരുന്ന അശ്വിനിയേ ആത്പരിക്കുകളും യാജകന്മാരം കൂടി വിധിപോലെ എടുത്തുകൊണ്ട് വന്നു. അനന്തരം, മരിച്ച കിടക്കുന്ന രാജാവിനേ പല്ലക്കിനേൽക്കേറിവെച്ചു. മനസ്സിടുന്നു്, കണ്ണിരിടരു കണ്ണുതോടെയാണ് അംഗീകാരം ചെയ്ത പരിചാരക്കാർ വഹിച്ചതു്. രാജാവിന്റെ മുവിലാണി നടന്നു ചെറുന്ന ജനങ്ങൾ ചൊന്നും വെള്ളിയും പുലതരം വസ്തുങ്ങളും പഴിനീഞ്ഞേ വിതരി, വസന്ന,

நிற்கும், பதினாற், வாறு, அகித், வேவராம் எனிபூர் வேரே பலதாம் ரயிஞருச்சதி எடுத்த கொள்க வன் வேரே வில்ஸ் குடிவென்று. அவிடே எத்திடபூர், ராஜாவினை ஹரகி, விதாமலூதிதில் ஜுதபிக்கூர் கிடத்தி. உடனே அஸ்தியே ஜபலிஷ்டியு. ராஜாவின் வெளி ஜுதபிக்கூர் ராணுங்வோலே ஜவிது. அது அவஸ்ரத்தில், ஸாமவேதஜத்தைக் கூற மறுக்கி உட்டிரிக்கியேற்றினால். ராஜஸ்திக்கர் பஷ்கக்கு ஹில் மறை வாய்ந்தேலில் கேரிக்கொள்கு வூலங்களை கால் அதுவுதாகி நிறைத்தில் நின் 'வரபூத்து' அவிடே வனவேங்க். கூடாலு இதுவாய ஏட்டியு ஸ்திக்கது கோக்காந்தீராகி ஜுதபிக்கூரோடு சேர்க்கொள்கு, திறுத்து வேவுன ராஜாவினை அபுக்கூரினா வெறு. அரபூர், கோக்காந்தராக ஸ்திக்கர் குன்னாப்பர் தொட்டு காரியாடு குடுத்தொட்டு தூஷி. அவர்களுடைய வாய்ந்தைகள் கூடுத்துக்கூடிய வெறு.

അരുളും മായ നേരുങ്ങേം കുടിയാണ് അവ രേവതി നഗരത്തിലേക്ക് മടക്കിയതു്. പത്ര നാളിൽ പുല അവർ നിലത്തു കിടന്നകൊണ്ടുനേര കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

அது பற்று நான் கூவினார்டு எவு கூலிதூதியைப் போ, ப.புறுள்ளாம்நாம் இதன் ரூபங்களும் சில வெளியூட்டாம் அவைக்குத் தீவிரமாகி அறங்குவும் நிறைவேண்டும் யான் கூடிடும் விழப்பானாக்கு நான்கி. ஏவழகிக்கூடிக்கூடும், விலு

കുടിയ വസ്തുങ്ങളും, പലതരാ ഭ്രംഗങ്ങളും, കുടമായി അടച്ചകളം, ബഹുസഹസ്രം പത്ര കളം, ധാരാളമായി പീടകൾ, വാഹനങ്ങൾ എന്നിവയും, വളരെയില്ലാം ഭാസിഭാസമായം വിഭപാനമാക്കി ഭാനമായി അനും ഭരത നിൽനിന്മം കിട്ടകയുണ്ടായി. രാജാവിൻ്റെ പാരതിക മായ സുവർത്തിന്നവേണ്ടിയാണും ഭരതൻ ഇതും ഭാന ക്കപ്പെട്ടില്ലാം ചെയ്യുതു്.

ഭരതമൻ മരിച്ചിട്ടു് പതിമുന്നാം നാളായി. ക്ഷോ കാധികൃതതാൽ വിലപിച്ചുകൊണ്ടാണു് അന്നത്തെ പ്രദാ തത്തിൽ ഭരതൻ എഴുന്നേറാറുതു്. തേങ്ങിതേതങ്ങളിക്കരെത്തു കൊണ്ടു് സമ്പര്കന്തിനായി അദ്ദേഹം വിതാമുലത്തി ലേക്കെ പോകി. അവിടെ വെച്ചു് അപ്പുക്കന്നേയാൽക്കൊണ്ടു് അദ്ദേഹം മറവിളി തുടൻ.

“എൻ്റെ അപ്പുാ, അങ്കു് എന്ന എൻ്റെ ഭാതാ വായ രാക്കേണ്ടാണും എല്ലിച്ചിരുന്നതു്. അദ്ദേഹം നാട്ടബിട്ടു് കാട്ടിലേക്കെ പോകും മും ശ്രദ്ധാവസ്ഥ കിൽ അങ്കു് എന്ന വെടിഞ്ഞുവള്ളാം തനി ആ കൈ സല്പ്പാദരിയുടെ അവഗംഭയോ! വിധവയ്ക്കു് പുത്രനാണും അവലംബം. മകൻ കാട്ടിലേക്കെ പോയിരിക്കുവോ, എൻ്റെ ആ അമ്മദേ പരിത്രജിച്ചു്, അപ്പുാ, അങ്കു് എങ്ങോടു് പോയി!”

ഈ വിലാംബത്തോടെ ഭരതൻ വിതയിലേക്കെ നോക്കി. വെൺ്ടിക്കു മുടി അജാണവെള്ളത്തോടെ വെള്ളക്കിട കുന്ന അസ്ഥികൾ മാത്രമേ അവിടെ അവഗേഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. അപ്പുക്കുന്ന കരിരനാഗമാനാ കല്പകാരം കണ്ണതോടു യുടി അദ്ദേഹം തീരുപ്പിഷാദത്തോടെ മുറക്കു കരഞ്ഞ

പോലും! അതു രോമനക്കൊടെ ദീനനായി അദ്ദേഹം ഭ്രമിയിൽ വീണും. യാത്രബലിശായ ഇത്രയപ്പെജേന്തെ അള്ളക്കർഷിച്ചൊക്കിയുള്ളത്രമോരും അന്തു് പിടിവിട്ടു വീഴ്മേനോലെയാണു് ദൈത്യൻറെ അതു വീഴ്ത്തു്. ഒസ്സുക്കിയത്തോൽ ഭ്രമിയിൽ വീണും യഥാത്മിരാജാവിനേ മഹാപ്പിക്കളുന്നപോലേ, അമാത്രമാർക്ക് ഉടനേനു അട്ടത്രു് ദൈത്യനേ ചുഴിനു.

ശോകത്തിൽ മഴുകിയിരിക്കുന്ന ദൈത്യനേ ശത്രുഃഖൻ കണ്ണപ്പോരം, ഭസ്മധമായ ഭിവത്തായ നിലത്തറി. രാജാവിനേ സുരിച്ചുകൊണ്ടു് മുർഖിതനായി അദ്ദേഹവും ഭ്രമിക്കിൽ വീണും. പിന്നീടു്, സോധമഞ്ചായപ്പോരം, അപ്പുനിയിൽനിന്നു് അപ്പുംപ്പോരം വൈഴിപ്പേട്ട ഗ്രന്ഥങ്ങൾ കൂടുതലുണ്ടു്. ഭിവാധികൃത്യായ ഉന്നതനെനപ്പോലേ മനസ്സുകെട്ടു് അദ്ദേഹം വിലചിച്ചതുടങ്ങി:—

“മഹാരാധിയിൽനിന്നു് തീരുമായി അതവിശ്വവിച്ഛു്, കൈകേക്കയിരായ നക്രജ്ജകത്തായി, വരഭാന്തായ അക്ഷാല്രമായുള്ള ഇം ശോകസാഗരത്തിൽ തൈജദേശേ മുക്കിയപ്പോ! അപ്പും, അങ്ങു് എപ്പോഴിം ലാളിച്ചുകൊണ്ടിരന്ന സുകമാരനായ ബാലനാണ്ടോ ദൈത്യൻ. അദ്ദേഹത്തെ ഇങ്ങിനേ കരയുവാൻ വിട്ടുകൊണ്ടു് അങ്ങു് എപ്പോഴാട്ടു പോയി! പാനങ്ങളിം ഭോജ്യങ്ങളിം വസ്ത്രങ്ങളിം അതുരണ്ടും ഇപ്പോൾപോലേ തൈജദയക്ക് അങ്ങദയെപ്പോലേ താതനാതിന്നു് ഇനി അതജണ്ടു്! ധർമ്മജനനം മഹാത്മാവുമായ അങ്ങു് ഇപ്പോതുവാക്കാൻ ഭ്രമി ഇപ്പോരം പിള്ളഭേദങ്ങളാവിരിക്കേ, അപ്പുകാരം ഉണ്ടാക്കാത്തതാത്തരു്! അപ്പുൻ സപർജ്ജം പ്രാപിക്കയും രാമൻ വന്നുതു തന്ത്രത്തിക്കയും ചെയ്തിരിക്കയായ ഇനി എനിക്കു് ജീവിതസാര

ത്രുമില്ല. എന്നെന്ന് അശ്വിയിൽ പ്രവേശിച്ചുകൊം. ആശ്വിനും അട്ടുനും ഇല്ലാതെ, ഇക്കപ്പാക്കരക്ഷിതമായ അയോധ്യാനഗരം ത്രസ്രമായ്ക്കിടക്കവേ അതിൽ പ്രവേശിക്കവാൻ എന്ന് ശത്രുപ്പും. എന്നും തന്ത്രാവനത്തിലെ കുറു ദോഷങ്ങായി.”

ആ ഭ്രാതാക്കന്മാർ ഇക്കിൽനേര വിലചിക്കനാതും, അവർ പ്രസന്നിക്കനാതും കണ്ട് അന്നഗാമികൾക്കെല്ലാം വക്കം തീരുതരമായ ദുഃഖം പെതക്കി. ഫോകത്താൽ തഴച്ച് കുടിയ ഭേദഗതുഛ്വാനാർ, കൊഞ്ചാടിത്തു കാഴ്ക കളുന്നാപോലേ, മണിത്തുകിടന്നു് ഉതാട്ടത്രുടക്കാം.

ഉടനേ, വസിയുംവരും അട്ടത്ര ചെന്നു് ഭേദനേര എഴുന്നേണ്ടിപ്പിച്ചു് സാന്തപനം ചെയ്തു.

“അഥവൻ മരിച്ചിട്ടു് ഇന്നു് പതിമുന്നാം നാളാണു്. അവക്കണ്ണിച്ചു അന്നമിക്കണ്ണേ സമ്പത്തിക്കേണ്ടിയിരിക്കേ, അതിൽ ഇക്കിൽനേര വിളംബിക്കനാതു് ശരിയല്ല. ജനമരണങ്ങൾ, സുവിജ്ജിവങ്ങൾ, ലാഭാലാഭങ്ങൾ എന്നീ പ്രസ്തര മുന്നം സർവ്വത്രങ്ങളിലും തന്ത്രപോലേ പ്രവർത്തിക്കന്നവയാണു്. അപരിമിതമായുള്ള അവക്കിൽ കൂടാരൻ ഇക്കിൽനേര പത്രാദോഡാി”

ഈ പ്രകാരം തന്നെ, സുമാറുന്ന തത്ത്വങ്ങനേര അട്ടത്രു്, സർവ്വത്രങ്ങൾക്കും തന്ത്രപോലെയുള്ളതാണു് ജനമരണങ്ങൾ എന്ന ആ തത്പരതയെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചു്, സാന്തപനവും ക്കക്കളോടെ എഴുന്നേണ്ടിപ്പിച്ചു.

ഭേദഗതുഛ്വാനാർ അഞ്ചിൽനേര എഴുന്നേററപ്പോരു, മഴയേറു കഴിഞ്ഞെ ഉടനേര വെയിലേറു കൊണ്ടുജീഉ ഇന്ത്യപഞ്ചാംഗപോലേ പ്രശ്നാഭിക്ഷമാരായി. ക്രിനീർ തൃട്ടുകൊണ്ടു്, ക്രിനീർകൾ ചോക്കു്, ലീനവാശകളോടെ അവിടേ

നിൽക്കുന്ന ആ കമാരമാരു അപരന്തിയകരക്കായി അരമാത്രമാർ തിട്ടക്കി.

അതെല്ലാം കഴിത്തു് അവരേവയം തിരിയേക്കാട്ടാരത്തിലേക്ക് പോൻ. അവിടേ വെച്ചു്, രാമനേകാണവാൻ പോകേണ്ടതിനേക്കാറിച്ച ചിന്തിക്കുവേ, ശോകസന്ത്തീനായ ഭരതനോടു് ശത്രുഗുണ്ഠൻ പറയുകയാണോ:—

“ഒബ്ജക്കമായ സങ്കടത്തിൽ സവ്യത്രങ്ങൾക്കം അത്രയമാണു് രാമൻ. പിന്നെ, നമ്മക്ക് അദ്ദേഹം എങ്കിനെന്നയാണെന്ന ചരയേണ്ടതില്ലപ്പോ. സത്പസവനനായ ആ രാമൻു് വെളം ഒരു പെൺനെക്കൊട്ടു് കാട്ടിലേക്ക് അകലേണ്ടിവന്നാൽ അത്രതംതന്നേ! ലക്ഷ്മി സാൻ എന്ന പേരായി നമ്മകളുടെ രോഗം അപ്പോൾ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവല്ലോ! ബലവാനം വീഞ്ഞണാലിയുംബന്നോപോതു അദ്ദേഹം. എത്രകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം പിതാവിനേ നിറമിച്ചു് രാമനേ ജോചിപ്പിച്ചില്ലോ? അതും അത്രതംതന്നേ! സ്രീക്കു് വശംഗതനായി രാജാവു് അന്നുാധിഷ്ഠിതനേ മുഖിച്ചിരിക്കുന്നതു കണ്ണം, അപ്പോൾത്തന്നേ നയാനയങ്ങളേ നോക്കിക്കൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ നിറയിക്കേണ്ടതായിരുന്നു.”

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ കൊട്ടാരത്തിന്റെ പൊരുവേശമാരുമുന്നു മന്ത്രരായെന്ന കൂടി സവ്യാരണങ്ങളും വാത്തിക്കാണ്ടു് യദിച്ചുയാവനു. ചട്ടമച്ചുരുവും, രംജവസ്ത്രങ്ങളും, ചല ചല മുഖങ്ങളും പല പല രിതിയിൽ അണിഞ്ഞു് അവധി ചുരപ്പുടിക്കിക്കുന്ന. വിചിത്രങ്ങളുായ മേഖലകളിലും വേജരായനെന്നാക്കുന്ന തിരുവ്വാഡണങ്ങളും ഏടുത്തു കെട്ടിക്കൊണ്ടു് പാലേ തരത്തിലും

പ്രകാരിക്കുന്ന അവക്കേ കണ്ണാൽ, പാശബലധാര വാൻ റിയാണുണ്ടോ തോന്തു. രാമനെ കാട്ടിലേക്കയയ്ക്കുവാൻ കൈകേരളിയേ ലോഭമോഹിതയാക്കിയ ദോഷപാപിയും രായ എത്ര കുനിയേ പ്രാർപ്പാലനാർ കണ്ണ് നിർദ്ദിയം പിടികുട്ടി അക്കണ്ണക്ക് വലിച്ചുകൊണ്ട് ചെന്ന് ശത്രുജ്ഞിനായി നിവേദിച്ചു.

“രാമന് കാട്ടിലേക്കു പോകേണ്ണി വന്നതും, അപ്പുണ്ണ നേരം വെടിയേണ്ണി വന്നതും ആരുരാഘവാ എത്ര പാപ കാരിനിയായ കുനി ഇതാം ഈ മുദ്രുത്തയേ ഏതു ചെയ്യുണ്ടോ അതു ഇഷ്ടംപോലേ ആവാം.”

ശത്രുജ്ഞൻ:—“എന്തേ ജ്യേജ്യനം എന്തേ അപ്പുന്നം തീരുമ്പിവം ചേർത്തു് ഇവളാണെല്ലാ. അതു കുറക്കുമ്പോൾ നാശം ഫലം ഇവരിൽ അനുഭവിച്ചുകൊള്ളണ്ടു്.”

ഉടെ ശത്രുജ്ഞൻ എത്ര കുനിയേ മുടക്കേ പിടിച്ചു കൊണ്ട് വലിച്ചു. അപ്പോരു അവളിൽനിന്നും പുരപ്പുട്ടു നിലവില്ലി അവിടെനെയ്ക്കും മിഛാറി. സവീജനത്താൽ ആവുതയായിട്ടുണ്ട് അവരിൽ പുരപ്പുട്ടിരിക്കുന്നതു്. ശത്രുജ്ഞൻറെ കുറായം കണ്ണപ്പോരു എത്ര തോഴിക്കേണ്ടവരം എററവും കറിനമായ സന്താപങ്ങൾക്കും ഫല വഴിക്കും പാശ്രദ മരണതു്. അതു ടൗത്തിൽ ആ സവീജനമോ കൈയും ആകപ്പോരു ആലോച്ചിച്ചേന്നാക്കി നിയുതിച്ച താവിത്രു:—

“ഇദ്ദേഹം ചൊടിച്ചിറക്കിയിരിക്കുയാൽ, ഇനി നമ്മേളു നനിനെനെയകിലും ശേഷിപ്പിക്കുന്നുണ്ടു. നമ്മുക്ക് കൈസല്ലുയേ ശരണം പ്രാപിക്കാം. ദീനാനകവിയും പാനശീലയും ധർജ്ജയുമാണ് എത്ര യശസ്വിനി. അതു ദേവി മാത്രമേ ഇനി നമ്മുക്ക് ദത്തിയുള്ളൂ.”

അങ്ങിനേ, തോഴിമാരല്ലോം അകന്ന് കുനി മാത്രം അവിടെ ബാധിയായി. അവയേ ശത്രുജീവൻ വിട്ടില്ലോ. ഉറക്കേ ദുരയിട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന അവയേ ശത്രുജീവൻ രോഷാ വേദനത്തോടെ നിലന്തിച്ചുവലിച്ചതുടങ്ങി. അപ്പുകാരം ഷാരം രാത്രി വലിക്കുവെ, വിചിത്രവും ബഹുവിധവുമായി മന്മരയിലണ്ടായിരുന്ന പഞ്ചമാസക്കും അവിടെയും ദേഹായി അഴിഞ്ഞുതിന്നും പൊട്ടിത്തെരിച്ചും പരന്ന ചിതറി. നാലുപാട്ടം പരന്ന ആ പണ്ണങ്ങളിൽ കാണ്ടും ആ ഗ്രീസമുദ്രമായ രാജമന്ത്രിരം ശരത്കാലത്തിലേ ആകാശംപോലെ കന്നുടിയും ശോഭിച്ചു.

ശത്രുജീവൻ ആ കുനിയേ കുലനായി മുടക്കേ പിടിച്ചു വലിച്ചിരുന്നാതോട്ടുടർന്നി, കൈകേക്കിയേ പഴിച്ചു കൊണ്ടു പത്രംവാക്കകൾ ചൊരിഞ്ഞു. കബീജയേ രക്ഷിക്കവാനാണും കൈകേക്കി അദ്ധ്യാരം അവിടെ വന്നതും. തീക്കൂത്ത കുടിയ കൊരവാക്കകൾ ശത്രുജീവിക്കിയിൽനിന്നും പുരപ്പെട്ടുനാതു കേട്ടും കൈകേക്കിക്കും കരിന്തുവെച്ചുംജായി. ശത്രുജീവൻ ആ അവസ്ഥയിൽ ദേവിക്കും പേടിച്ചുവിറയ്യുണ്ടിവന്നു. ദേവി ഉടനേചെന്നും പുതുനേ ശരണം പ്രാപിച്ചു. അദ്ധ്യാരം ഭരതൻ കുലനായ ശത്രുജീവൻ അരികേ വിളിച്ചു, ‘സർവ്വത്രാഖാസം സ്രീകൾ അവധ്യരാജാനാത്മാത്രം’ താൻ തുവിടേ ക്ഷമിക്കേണ്ടതാണും’ എന്നും സാന്തപ്പനുചെയ്തു.

“മാത്രഘാതകനെന്നും” എന്നു ധാർമ്മികനായ രാമൻ പഴിക്കക്കിയില്ലെങ്കിൽ, ഈ ഭർമ്മത്തയും പാപി പ്രയുമായ കൈകേക്കിയേ ഞാൻതന്നെ കൊല്ലുമായിരുന്നു. ഈ കുനിയെത്തന്നെന്നായും നാം കൊല്ലുന്നതായാൽ, അതും രാമൻ അരിയുവോരു എന്നോടാവരുടു, തന്നോടാവരുടു,

നിശ്ചയം നിജാതെയാക്കേണ്ട് താൻ ഓക്സിഡ് താണോ.”

ഈ കേടുപെട്ടാണ്, തന്റെ ഭൂമായിൽ ശത്രുവാനന്ന് പിന്നവലിച്ചു്, മന്മരങ്ങൾ വിട്ടുകയും. അവർ കൈകൈ തിയുടെ കാൽക്കൽ എററവും ഭിവാത്രഭാഗി പീണു്, തിംബാഗി നിഃപ്രസിഡകയും, തുപ്പനമാഗി വിലപി കൈകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു് ദുർഘടിതഭാഗി. ശത്രുവാനന്ന് വലിച്ചിഴയുടുകയാൽ അത്തഭാഗ്യത്തീനിരിക്കുന്ന അവളേ കൈകൈഗി അന്നതാപദ്ധതാടേ നോക്കിക്കാണ്ടു് സമാദ്ധപസിപ്പിച്ചു്.

ഒരുഫുൾ മരിച്ചിട്ടു് പതിനാലാംനാളായപ്പെട്ടാണ്, അന്നത്തെ പ്രഭാതത്തിൽ, രാജുകാഞ്ചായികാരികൾ ഒരു മിച്ച ചേന്നു് രേതുസനിധിയിൽ പ്രവേശിച്ചു്, മേലിൽ വേണ്ടുന്നതിനെപ്പറ്റി ഉണ്ടത്തിക്കയാഗി.

“നമ്മക്കാക്കയും ഗ്രാവിനേക്കാരം ഗ്രാവായ ഒരു രമ്പമഹാരാജാവു് പരലോകം പ്രാപിച്ചുവണ്ണോ രാമ നേരും ലക്ഷ്മണനേരും നാട്കടത്തിയുമിരിക്കുന്നു. ഈനി, രാജപുത്രനായ അഞ്ചു് തുണ്ടല്ലെങ്കാഞ്ചാവായാലും! രാജും ഇപ്പോൾ അനായകമാഗിയാനിട്ടു് ഇവിടേ അപരാധ മൊന്നം കാണാത്തതു് ജനങ്ങല്ലെങ്കെന്നാണുണ്ടോ. ഈനി ഇം മട്ടിൽ അധികം നാം നീട്ടിക്കാണ്ടു പോകാനാതു് സുകരമല്ലോ. അഭിഭ്യുക്തത്തിനു വേണ്ടുന്ന സർദ്ദൂഖല്ലും തയ്യാറാക്കിക്കാണ്ടു് അങ്ങങ്ങളുടെ സപ്പജ നങ്ങല്ലും ചെറുരംഗത്തിനികളും ഇതു, അങ്ങങ്ങയേ കാത്തുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്നു. അങ്ങേക്കു് പിതൃവൈപ്പാമഹമായുള്ള ഇം രാജുവേദ അഞ്ചു് വെക്കുന്നറാലും! അഭിഭ്യുക്കു്

അനുശ്ചിച്ചു്, അങ്ങു് തങ്കളെല്ലാം പരിപാലിക്കണം.”

ഉതൻ (അവിടേ കാണായും വന്ന അഭിഘോഷവന്നു വ്യക്തമെല്ലാം പ്രകടിപ്പിക്കിണം ചെയ്തിട്ടു്):—“നമ്മുടെ കലത്തിൽ രാജത്പം ജ്ഞാനാനന്ദാശു് പണ്ടുപറ്റേണ്ട ഒരു നടപ്പു്. അതുകൊണ്ടു്, കായ്യുംതന്നുരായ നിങ്ങൾ എന്നോടിപ്പോരു പറഞ്ഞതു് ശരിയായിട്ടില്ലോ. ജ്ഞാനാം താവായു രാമനാശു് രാജാവാകേണ്ടതു്. അദ്ദേഹത്തിനു പകരമായി താൻ ചെന്നു് പതിനാലുണ്ട് കാലം വന്നതിൽ വസിച്ചുകൊള്ളാം. നിങ്ങൾ ഉടൻതന്നെ ചെയ്യേണ്ടതു്, ചതുരംഗവല്ലത്താട്ടക്രമിയ മഹാസൈന്യത്തെ ദേക്കിന്നിന്നുംകുഞ്ഞും; എന്തും ജ്ഞാനാം താൻ ചെന്നു് കൂട്ടിൽവരിണു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടവജനാതിനാണന്നു്. അഭിഘോഷകത്തിനു വേണ്ടി ഇവിടേ തന്റുരാബക്കിട്ടിള്ള എല്ലാ പദാർധങ്ങളും എടുത്തുകൊണ്ടു് രാമക്കു കാണാംവാൻ താൻ ഇതാ കാട്ടിലേക്കു പുരപ്പെട്ടുണ്ട്. അവിടേ വെച്ചു് അദ്ദേഹത്തിനു് അഭിഘോഷകം നടത്തി, ധാരാലാവകിൽനിന്നു് അഗ്രിയയബന്ധപോലെ, അദ്ദേഹത്തെ ഒരു മുന്നിലാക്കിക്കൊണ്ടു് താൻ ഇങ്ങനോടു് അനുനയിക്കും. മകൻു് നാട് കിട്ടുവാൻ കൊതിക്കുന്ന ഇം കൈകൈകയിയുടെ അഭിലാശം താൻ സാധിപ്പിക്കുകയില്ലോ. കൂർമ്മമായ വന്നതിൽ താൻ ചെന്ന പാർശ്വം, രാമൻ രാജാവായി വാഴുട്ടു്. അതുകൊണ്ടു് കാട്ടിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തിൽ കുന്നം കഴിയുംഡായ ഭാഗങ്ങളെല്ലാം തില്ലികൾ ചെന്നു് ഉടനേ നിരപ്പുാക്കിവെയ്യുന്നും. ഇം തില്ലികളേ മാർഗ്ഗത്തിൽ രക്ഷിജന ഔദ്ധീം കോട്ടവിവാരിപ്പുകാരം അനുഗമിക്കുട്ടു്.”

പെണ്ഠന്മാർ:—“ഇങ്ങിനേ പറയുന്ന അങ്കായിൽ പ്രത്മാലയയരായ ലക്ഷ്മീദേവി എപ്പുണ്ടോ പ്രകാശിക്കുട്ടു്.

ജോപ്പുകമാരന് ഭ്രമിയെ നൽകുവാൻ ശോഭനമാംവള്ളം
അരങ്ക് കത്തുനവല്ലോ!”

ഈതുമാത്രമല്ലോ, അതേസ്ഥാനത്തെ അതുപരിജ്ഞന
കാർഡ് പെട്ടരഹമാതൃക മിവാതിൽ നിന്ന് തുള്ളിതുള്ളി
യായി ഫഷ്ടാഗ്രു ഇററിററ വീഴുകയുണ്ടായി. അമാത്ര
നാക്കം ജനങ്ങൾക്കും ശോകമല്ലാം നീങ്ങി ആദ്ദോദം
വളരുന്നു.

“അക്കദയുടെ അതജ്ഞന്തപോലേ, വഴി വെച്ചപ്പാക്കന്ന
തിന്ന് കുറ കുടിയ ശില്പിവർദ്ധനേതയും രക്ഷിജനത്തേ
യും ഇതാ നിശ്ചാഗിക്കുന്നയി” എന്നുകൂടിയും ഉണ്ടാണി
ചുഡാങ്ങ് രേതസന്നിധിയിൽ നിന്ന് അപ്പോരു അവർ
പ്രിൻവാങ്ങിയതു്.

ശ്രദ്ധാർപ്പി ശരിയായി അറിയുന്നവർ,
സ്വല്പക്കാണ്ട് അള്ളക്കന്നാതിൽ മിച്ചക്കന്നാർ, തുള്ളുകാർ,
ജലപ്രവാഹങ്ങൽ തടഞ്ഞുനിത്രുന്നതിൽ നിപുണനാർ,
കുലിവേലക്കാർ, കൊത്രുവേലക്കാർ, മേൽവിചാരിപ്പു
കാർ, യന്ത്രകാവിദക്കാർ, മരംവെട്ടികൾ, വഴി നികത്തു
നാവർ, തച്ചുനാർ, കിണർക്കത്തികൾ, കമ്മായപ്പുണി
ക്കാർ, മുള വെച്ചനവർ, വഴി കാട്ടനവർ എന്നിങ്ങിനേ
യുള്ള തൊഴിലാളികൾ അവരവരുടെ കമ്മത്തിൽ അഭി
രതനാരായി, സചിവഗ്രേഖനാതൃക അതജ്ഞന്തയേ വധി
ചുക്കാണ്ട് ഉടനേ യാത്രയായി, രാമദണ്ഡ പഠിക്കാമെന്ന
കെണ്ണത്താൽ ഫഷ്ടാ വളരുന്നക്കാണ്ട് കാട്ടിലേക്കു പുറ
പെട്ട അ വിചുലമായ അരധക്രൂട്ടം, പർക്കാലത്തിൽ
മഹാവേഗത്താടക്കുടിയ സാഗരംപോലെ ശോഭിച്ചു.

വഴിയുണ്ടാക്കന്നാതിൽ മിച്ചക്കന്നാരായ തൊഴിലാളി
കൾ പലരാം ഉപകരണങ്ങളോടുകൂടി അവരവക്കുള്ള
ജൂണിഫോറ്റും കുടിച്ചുന്നും ജോലിയേറ്റുക്കാണ്ട് മുന്നി

പ്രായിനടന്ന്. അതുകൂടി ചെട്ടികളേയും, കൊന്തുകളേയും, കററികളേയും, വള്ളിപ്പടർപ്പുകളേയും, പാരകളേയും, പല പല മരങ്ങളേയും വെട്ടിനിക്കിക്കൊണ്ടും വഴി തെളിഞ്ഞു. മഹിലായുമായി ദിക്കുകളിൽ തന്നലിനാവേണ്ടി അവരിൽ ചിലർ മരങ്ങൾ നാട്ടിനിൽക്കി. വഴിയിൽ ഇടയുന്നവയേ വേറേ ചിലർ മഴക്കാണോ, കല്ലുള്ളിക്കാണോ, അരിവാരിക്കാണോ ചേരിച്ചുകററി. പലിച്ചാൽ പുഴങ്ങാതെ പിയം വേരുച്ചുനിക്കുന്ന രാമചുത്തുണ്ടുകളേ ചിലർ ചുട്ട് ചായവലാക്കി. വഴി തന്ത്രജ്ഞനിൽക്കുന്ന ഉന്നതല്ലാമ്പേരുകളേ ചിലർ വെട്ടിക്കഴിച്ചു നിരപ്പിലാക്കി. കണ്ണൻ കിണറകളേയും വലിയ കുഴികളേയും ചിലർ മണ്ണിട്ട് നിറച്ചു. അതുപൊലെ, നില്ലാഗ്രാമങ്ങളേയും ചിവർ ഉയർത്തി നിർത്തി. അതാൽഡിന്തു് വേണ്ടം പോലെ അണക്കരി കെട്ടുകയ്യും, പാരക്കന്നുകളേയും ചുട്ടുപൊക്കയും, കെട്ടിനിൽക്കുന്ന ജലത്തെ വെട്ടിത്തുറന്ന വിട്ടുകയ്യും ചിലർ ചെയ്തു. വെള്ളോട്ടുകളേയും അണക്കെട്ടിനിൽക്കൊണ്ടും പല പല ഗ്രൗണ്ടുകളിൽ പാലേ ജലാശയങ്ങളും കടലെന്നപൊലെ ചിലർ ഉണ്ടാക്കി. നിശ്ചിലപ്പും ദേരുകളിൽ നല്ല നല്ല കിണറകൾ പാലേ തന്ത്രിച്ചു കഴിച്ചുണ്ടാക്കി, അവയേ തിന്റെക്കരിക്കാണ്ടും അലക്കിച്ചു.

ഈപ്രകാരം, ഭരതസൈന്യത്തിനു ചെലുണ്ടുനാലും രമണീയമായും തനിന്. വഴിയിൽ വിത്രുചിക്കന്നതിനും അവിടെയവിടെയായി മൺതറകളും കമ്മായത്തറകളും വടിവോടെ ചെമച്ചു. മരിച്ചുകൂട്ടുന്ന കിളികളും പുവണിന്ത രഹങ്ങളും, അഴകോട്ടും ഉച്ചന്നനിൽക്കുന്ന പതാകകളും വഴിനീളേ കാണമാറായി. ചുവന്തൃപുര കൊണ്ട് നനച്ചു, പല പല കസ്തുമണ്ഡല വിതറി ആമാർത്ഥ്യത്തേ ഭേദപ്രധാനപൊലെ മോഹനമാക്കി.

അനന്തരം, ഭരതാജത്തേപാലേ അധിക്രമതരായ ജനങ്ങൾ പാളയങ്ങൾ കെട്ടുവാൻ ആരജണ കൊടുത്തു. സപ്താംഗക്രടിയ ഫലങ്ങൾ സമൃദ്ധമായുള്ള കമനീയ പ്രഭ്രാംങ്ങൾ ഇൽ ഭരതന്നേറ്റ അഭിമതംപോലേ നല്ല നല്ല ചാല്പിംഗുങ്ങൾ ഉടനേഹ നിമ്മിത്തങ്ങളുായി. പ്രകൃതിക്ക് ഭ്രാംഗം പോലെയായ അവയേ ഭ്രാംഗങ്ങളുകൊണ്ടു് നേരക്രമിയും ശോഭിപ്പിച്ചു. ഭരതനൗളി ആ പാളയങ്ങളേ പുന്നു നക്ഷത്രങ്ങളിൽ, ശോഭനമ്മുത്തത്തങ്ങളിൽ വാസ്തവാനും അതനുബന്ധങ്ങളാണ് സ്ഥാപിപ്പിച്ചതു്. തിക്കണേ വെണ്ണമണൽ പരമാം, കിടങ്ങുകൾ ചുഴിമാം, ഇന്ത്യനില പദ്ധതംപോലേ ഉയൻമാം, ശേഖനങ്ങളിലും മായ വീമികൾ നിരന്മാം, മാളികന്നിരകൾ ത്രട്ടതിക്കി, മേൽനിലകളേംകുട്ടക്രടിയ മതിലുകളാൽ ആവുതമായി, പതാകകളാൽ അലംകൃതമായി, വെടിപ്പായഞ്ചാക്കിയ ചെങ്ങവഴികൾ ചേന്മാം ആ താവളങ്ങൾ പ്രകാശിച്ചു. മേൽനിലയിൽ അക്രമങ്ങളേംകുട്ടക്രടിയ ഏഴനില മാളികകൾ അതുകാശങ്ങളാണ് മട്ടിൽ അവിടേ ഏറ്റവും ഉയൻകൊണ്ടു് വിളഞ്ഞി.

പലേതരത്തിൽ മരങ്ങൾ നിരണ്ട കാട്ടകളേംടം, വിമലവും ശീതളവുമായ ജലത്തോട്ടംകുടി, മഹാമത്സ്യങ്ങളും സമാക്കലമായ ആ ഗംഗാനദിവരേക്കം നീണ്ടു കൊണ്ടുള്ളതാണു് ഭരതനു വേണ്ടി നിമ്മിച്ചു ഇതു മാർപ്പം. രാത്രികാലത്തു് ചന്ദ്രനേയും താരാജാലങ്ങളേയും അണ്ണി ഞഞ്ചാന നിമ്മലാകാശങ്ങളേപാലേ, ശുദ്ധ ശില്പികളും അനുകൂലം നിമ്മിതമായ ഇതു രാജമാർഗ്ഗം രമണീയമായി ഉണ്ടാക്കിച്ചു.

നാലും അബ്ദ്യാധം.

ഭരതൻ കാട്ടിലേക്കെ പുറപ്പെട്ടവാൻ നിശ്ചയിച്ചു ആ ദിവസം പുലൻന്ത്രുടുമ്പി. വാക്കുപാടവം കുടിയ സൃതമാന്തര്യമാർ പ്രഭാതത്തിൽ വന്നു് മംഗളകീത്തന ഔഷ്ഠാൽ ഭരതനേ സ്ഥിച്ചു. ധാമാവസാനങ്ങേ സൃഷ്ടി പ്ലിച്ചുകൊണ്ടു്, പൊൻതടിയാൽ ഓടിയേറുു് പെജ കുറ മുഴങ്കി. തുരന്തരായി ശംഖങ്ങളിൽനിന്നു് കുട തേതാടേ നിഞ്ചാഷമുണ്ടായി. ഉയൻം താണ്ടുള്ള പദ്മ സപരത്തിലും വാലുവിശേഷങ്ങൾ ശബ്ദിച്ചു. അകുശരഭത നിരച്ചുകൊണ്ടു് എററവും മഹത്തായുണ്ടായ ആ തുരു ഷോഷമാവട്ടു്, ശോകസന്തപ്പുനായ ഭരതനേ ശോകങ്ങൾ കൈകൊണ്ടു് കൗങ്കടിയും തവിപ്പിക്കുകയാണെ ചെയ്തു. ഉണന്നെന്നുന്നരു ഭരതൻ അവിടതേ ഷോഷതേ, “രാജാവു് തൊന്ത്രം” എന്ന പറഞ്ഞു്, കൈയ്യും നിത്തി.

അനന്തരം, ശത്രുഗുനേ അരികേ വിളിച്ചു് ഭരതൻ ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞു:—

“ഏ, ശത്രുഗും, കൈകൈയിയുടെ പ്രേരണയാൽ ജനങ്ങളിൽനിന്നു് കൊടുത്തായുണ്ടായ അനുചിതകമ്മം നോക്കു! ഈ ദിവസങ്ങളെയെല്ലാം എന്നിലേക്കെ വിട്ടു ദശമരാജാവു് പോയില്ലോ! ആ ധർമ്മരാജാവിശ്രദ്ധ ധർമ്മംലമായ രാജഗ്രീ, നാവികനിസ്തായ്യും വെള്ളി തതിൽ ക്ഷുപ്തലനാപോലെ ഇതാ, ചുറവിത്തിരിയുണ്ടു്. നമ്മുടെ നാമനായി, മഹാത്മാവായങ്ങളുന്ന രാമനെ എന്നേൻറെ അമ്മയായ ഈ സ്ത്രീ തന്നെത്താൻ ധർമ്മം വെച്ചിരിയു് കാട്ടിലേക്കു് അകററിയെല്ലോ!”

ഭരതൻ ബോധവീനനാച്ചി ഇപ്പുകാരം വിലപിക്ക നാതു കണ്ണപ്പും, അന്തിപ്പുംതും ലൈഡാ സ്റ്റീക്കളം കൂടണമായി ഉറങ്ങേ കരഞ്ഞുതുടങ്കി.

ഇവിടെ ഇങ്ങിനേ വിലപിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ, വസിപ്പുമഹം ഇങ്ങപ്പാക്കനാമ്പന്നേരു ആരു മഹാസഭയിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കയാണ്. സപ്പന്നമയവും രത്നാജിതവു മാക്കി, രഥണീയമാണ് ആരു സഭാമന്ത്രിരം. അവിടെ തന്നെ ശിശ്യഗണങ്ങതാട്ടക്കടി ആരു രാജയമ്മജനൾ എഴു നാജ്ഞി. സപ്പന്നികാത്രപത്തിൽ മേൽവിരിപ്പുംപുംകുടിയ കാബ്യനാച്ചിപ്പിന്ത്തിനേരു ഇരുന്നുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം മുത നാശേ വിളിച്ചു് ആജത്താവിച്ചുതാവിന്തു്:—

“മ്രൂവമനാരേയും, ക്ഷത്രിയരേയും, ദ്രോധമാരേയും, അമാത്രമാരേയും, ഗണങ്ഗേപ്പുമാരേയും അവ്യുഗരാക്കി ഉടനേ ക്രൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരണം. കാലവിളംബം അതതാതാതായ കാൺം ഇപ്പും ഇവിടെ ഉണ്ടായി കുണ്ട്. ഭരതഗ്രൂപ്പുമാരേയും മറ്റു രാജപുത്രനാരേയും അവത്തെ മിതകാരികളേയും എതാൻ ഇങ്ങോട്ടു വിളിക്കന്താക്കി അർധിക്കണം.”

ആരു ആജത്തേപാലെ തർക്കണം മുതമാർ ചുറ പ്പുട്ട്. ഒപ്പണ്ടനാവരെയെല്ലാം അർധിക്കിച്ചു് സഭയിലേക്കു ക്രൂട്ടിക്കൊണ്ടു വജ്വാൻ അവക്കു് ടെക്ക്. താമസമുണ്ടായില്ലോ. രമണ്ണമുള്ളിലും ഗജങ്ങമുള്ളിലും അശേപങ്ങമുള്ളിലും വന്നുകൊണ്ടിരന്ന ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് മഹത്തായ ധലധലവാരവം അവിടെരെയെങ്കും മുഴുക്കി. അവിടെ അപ്പും ആറു തന്നായ ഭരതനേ മന്ത്രിമാരം ജനങ്ഗരുപ്പുമാരം പശ്ചാമ നെരുക്കനാഡാലെ കൊണ്ടാടി. തിമിംഗലവം, സപ്പും,

ർത്തം, ശംഖം, ചരക്ക് എന്നിവ കലൻ^o, വെള്ളം നിറ
ത്തെ കയ്യെന്നപോലേ അതു സം അപ്പോരാ കാണാ
യ്ക്കാ. അതു^o ഭാഗമനാൽ മുന്നപോലേ ഭാഗമ
പുതുനാൽ ഇപ്പോരാ പരിശാലിത്തമായി.

ത്രഞ്ചുജനങ്ങളും സവൃംഗമായ അതു സഭയേ,
പുംചന്ദ്രൻ ഉത്തമ ഗ്രഹങ്ങളുടെക്കുടിയ നിശ്ചയേയെ
നാപോലേ, ഭരതൻ ദർശിച്ചു. ധമാക്കും അതുസനങ്ങ
ഉഭേദത്തെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ജനങ്ങളുമാരുടെ വിഭ്രാ
ഷിതങ്ങൾക്കുള്ള കാൺഡിയാൽ അതു സഭായഞ്ചം ജാജിപ്പ
ലുമാനമായി. വിഭ്രാജനങ്ങൾ നിബാത്രു^o ഏററിവും
അവിരമായ അതു സഭയ്ക്കു് ശരക്കാലത്തിലേ മുഴുവിക്ക
ശോട്ടുക്കുടിയ രാവുപോലേ കാണായ്ക്കാ.

അനന്തരം, ജനങ്ങളുമാരെയും അമാത്രമാരെയു
ം ഒന്നും ഒന്നും കൊക്കിയതിൽപ്പീണോ, വസിപ്പുൻ ഭരത
കൊടായി മുഴുസ്പരശത്തിൽ പറഞ്ഞതാവിത്രു്:—

“കമാരാ, ഭാഗമരാജാവു് ധമ്മത്തെ അതുവരിച്ചു
കൊണ്ടു് പരലോകം പ്രാപിച്ചുവണ്ണോ. ധനധാന്യങ്ങൾ
നിരംതര ഈ പരപ്പേരിൽ ഭ്രമിയേ കമാരനാണാ
നൽകിക്കിരിക്കുന്നതു്. സത്രസന്ധനായ രാമൻ സശജ
നയമ്മത്തെ അംഗൂരിച്ചു്, അച്ചുപേരു അതുംതെയേ
നിരാകരിച്ചില്ലോ. തിക്കളിൽ നിലാവവന്നപോലെയാണാ”
രാമനിൽ സത്രം. കമാരനേരു അതു ഭാത്യാവും അച്ചുപേരു
കുടിയാണു് ശത്രുഖായകില്ലാത്ത ഈ രാജും കമാരനേ
പുണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു്, ഈ രാജുത്തെ
പരിത്രജ്ഞമാരായ അമാത്രമാരുടെടുക്കി കമാരൻ അശന
പ്രവിച്ചാലും ശ്രദ്ധനേ ശംഖിശേകം നടത്തുകയാണു് ഇനി

വേണ്ടതു്. എങ്കിലും വടക്കിനും കിഴക്കിനും പട്ടിയാറും നീരാളിലുണ്ടു് ജനങ്ങൾ കൂടാരനായി അസംഖ്യം രതാങ്ഗരം കൊണ്ടുവരാറാവും”

ഈ കേടുപെട്ടാൽ, ഭാതനാർ ശ്രോക്കനിൽ ദിംഡി താഴേൻഡി വന്നു. ധമ്മകാരക്ഷേത്രകാണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സു് ഉടക്ക രാഖ നിലേക്ക് പാഞ്ചരു. ആ സഭാമല്ലു ത്തിൽ വെച്ചു് അദ്ദേഹം വിലപിച്ചുകൊണ്ട് വസിയു മഹാഷ്ഠിയേ പഴിച്ചു. കൂർധംസസ്പരം അദ്ദേഹ ത്തിൽനിന്നു് ബാഘും താൽ തൊണ്ടയിടരിക്കാണിംഗാണു് വാക്കുകൾ പുറപ്പെട്ടതു്.

“ബുദ്ധചത്തും വിഭിന്നോലെ ആവരിച്ചു്, സർവ്വവില്ലകളിലും വിജയിയായി, എപ്പോഴും ധമ്മ ത്തിൽത്തന്നേ പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ ധീമാ നീരതായ ഈ രാജുംതെ എന്നപ്പോലെയുള്ളവർ ഹരിക്കുന്നതെങ്കിനേ? ദശമനിൽനിന്നു ജനിച്ചുവർ രാജുക്കൾ അപരവർക്കുന്നവരായും ത്തിൽക്കുന്നുാണു്. അങ്കു് ദാത്ത് കൊണ്ട് സ്വവിജേ ധമ്മത്തകരിച്ചു് അങ്കു് എന്നാട്ടു ഉച്ചദേശിച്ചാലും ദശമനം രാജും കിട്ടിയതു് ജ്ഞായു പുതുനാക്കുന്നിംഗാണെല്ലോ; അതുപോലെ ജ്ഞായും ശ്രദ്ധയായ രാമനാണു് ഈ രാജുലാഭത്തിനു് അംഗൾ. അദ്ദേഹം ധമ്മാത്മാവാണെന്നും, ദിലിപനോടും നൂറ്റുനാട്ടും മുലുനാണെന്നും, കൂക്കൻസബംഘത്തിനു് ദാരിദ്ര്യാരഥാണെന്നും രേഖക്കു് അറിയാമെല്ലോ. സപ്ത് ത്തിനു് അംഗവിത്തമായി, അനായ്മമാക്കാത്തവള്ളും ദയാൾ പ്രാപം ചെയ്യുന്നതുായി, ഈ ക്ഷു പാക്കലാക്കത്തിൽ

குடும்பத்தின் நாய்க்கீதான். அரமல் வெழு அது பாவதேற அரங்குப்பிக்கவேண்டிய எதான். மூன்றாம் இர்மவன தில் நிவாசித்துவத்தை ராமன் எதானிடதா, மூவிடெ நினங்கொந்து கைக்குப்பு வளங்கேன். ராமனைத்தனே அரங்காட்சிக்கவேண்டும் எதான். அது மனஸ்துகமான நானும் ராஜாவும். முன் வோக்கைவிலும் ராஜாவாயிவாழ்ந்தினால் அதுதானெல்லோம்.....”

யംഗക്കമായി ഇപ്പോൾ ഭരണിക്കിനു കേട്ട്, രാജകിൽത്തന്നേ മനസ്സില്ലപ്പിച്ചിട്ടുള്ള സദ്ധർക്ക് മാൻ തന്റെ അറുധാരയുണ്ടായി.

ഓതൻ (തൃപ്പിയായി):—“ജൂഡ്യുസിന് കാട്ടിൽ
നിന്ന് കുട്ടിക്കാണ്ട് വരവാൻ എനിക്ക് കഴിയാത്ത
യായാൽ, ലക്ഷ്മിനരസപ്പാല ഞാൻം അദ്ദേഹത്തോ
ടൊതമിച്ചു് കാട്ടിൽത്തന്നേ പാർശ്വം. വനവാസത്തിൽ
നിന്ന് അദ്ദേഹത്തെ ബലാൽ നിവത്തിപ്പിക്കണമെന്ന്
ഗ്രാമവത്തികളിൽ സാധ്യവുത്തമാണ് പുജനീയമായ
നിജപ്പള്ളിക്കേയല്ലാവരുത്തേയും മുമ്പിൽ വെച്ചു് മുല്ലാ ഉപാ
യങ്ങളിൽ ഞാൻ പ്രയോഗിക്കും. കുലിവാങ്ങാതെ കമ്മത്തി
നായി മാത്രം കമ്മം ചെയ്യുന്ന വിഷ്ടിക്കേണ്ടും, കുലി
വാങ്ങിക്കാണ്ട് ജോലി ചെയ്യുന്ന കമ്മാറിക്കമാരേയും
മാർപ്പണമല്ലാം വെടിപ്പാക്കണമെന്നും രക്ഷിക്കണമെന്നും
വേണ്ടി ആവേതങ്ങും ഞാൻ അയച്ചിട്ടിട്ടാണ്. രാമണ
കുട്ടിക്കാണ്ടുവരുവാൻ പുരശ്ചുട്ടന്നതിന്നു് ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചു് കഴിഞ്ഞു.

സമീപനമനായ സ്വഭവത്തോട്:—“എന്നു
ആശയത്തിലൂപാദല യാത്രയ്ക്ക് വേണ്ടനാൽത്തല്ലാം തയ്യാറാക്കി

വാൻ താങ്കൾ എഴുന്നോട് ഉടനെ ചെല്ലണം. പുറ പ്രേക്ഷിക്കാളുള്ളതിനും സൈന്യത്വത്വാട്ട് അജ്ഞത്വാപിക്കണം. സൈന്യത്വത്വം നമുക്ക വേണ്ടുന്ന എല്ലാവരേയും താങ്കൾ കൂട്ടിക്കൊണ്ട് വരികയും വേണം.”

ഈ അജ്ഞത്വത്വത്വം പരമസ്ഥിഷ്ടനായിട്ടാണ് സുമ മുൻ അവിടേ നിന്ന് ഇരാക്കിയതു്. അദ്ദേഹം രാജശാസനത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ എല്ലാവരേയും അറിയിച്ചു.

രാമനേ കൂട്ടിക്കൊണ്ടവരും സൈന്യത്വം പുറ പ്രേക്ഷിക്കാതിന്നു് ഭരതനിൽനിന്നു് അജ്ഞത്വാജ്ഞായതു് കേട്ടജ്ഞതാട്ടകുടി അമാത്രമായം ജനങ്ങളുമായം, ദൗകാധിപരാജമെല്ലാം പ്രയോഗരായ്ക്കീൻ.

രാമനേ അന്നാധിക്കവാൻ ഭരതൻ കാട്ടിലേക്ക് ചോക്കംവെന്നതു് നാട്ടങ്ങളും കേരംക്കായ്വനു. വീഡി തോറും എല്ലാ ദോധനപ്പീക്കളും ഭർത്താക്കന്മാരെയെല്ലാം ധാരയ്ക്കായി അമേരിക്കത്തോടെ തിട്ടക്കി.

ഗതിവേഗം കുടിയ കതിരികളിലും, തേരകളിലും, കാളവണ്ണികളിലും കേരിക്കൊണ്ട് ഉടനീടൻ പുറപ്രേക്ഷിക്കാൻ സർവ്വസൈന്യങ്ങളേയും ബലാലുക്കുൻ പ്രേരിപ്പിച്ചു.

അങ്ങിനേ സൈന്യരാജ്യം തഞ്ചാരായപ്പുണ്ടും, ഒര തന്റെ അതു് പുരോഹിതനോട്ടകുടി നോക്കിയതിൽപ്പിനേ, തനിക്കുള്ള രമം പൂട്ടിക്കൊണ്ട് വരുവാൻ സുമത്രനു് അംഗംജലെ കൊടുത്തു. അതു് താൽക്കാണാ സജ്ജമായി.

അപ്പോഴേക്കും, അമാത്രമായം, പെൻറഗ്രേഷുമായം, ചുഴരാഹിതമായം, സുരൂളജനങ്ങളുമെല്ലാം രാത്രെയ്ക്കാരങ്ങിക്കൊണ്ട് അവിടേ വന്നുചേന്നു. അതു

മാത്രമല്ലോ, മുഹമ്മദ്, ക്ഷതിയർ, വൈശ്യർ, തുറക്ക് എന്നിവരെപ്പാടുവരുന്നു, തേര്, കുന്നിര, കഴീത, ടേക്കം എന്നിവയെ വാഹനങ്ങളാണെന്ന് വിചിത്രമാണോ പുറപ്പാടായി.

ഒരു ഒരു നാട രാവിലേ, ഭരതൻ ത്രേഞ്ചുമത്തിൽ കേരിച്ചിരുന്നു, രാമനേ കാണുവാൻ കാംക്ഷിച്ചുകൊണ്ട്, അതിശീലമും ധാത തൃട്ടംപി. അദ്ദേഹത്തില്ലെന്ന് മുഖിലാക്കി മന്ത്രിമാരും ചുരോധിതനാരും സബ്രിച്ചു. വേണ്ടിപ്പോലെ തയ്യാറാക്കിയ ദൈത്യിനാക്കിരും ആനകൾ ഭരതനേ ആരു ധാതകിൽ പിറ്റുടൻ. അതിനു പുരും, അവധിപതിനായിരും രമ്പാളിം, വിവിധായുധങ്ങൾ ധരിച്ച പില്ലാളികളിൽ ആരു രാജക്കമാരനേ ഓന്നനഗമിക്കുന്നായി. സാഡികളുടുക്കുടിയ എന്നായിരാ കതിരകളിൽ ഭരതനും ആരു ധാതകിൽ അകന്ദാടിയായി ഉണ്ടായിരുന്നു.

ഭരതനോടൊപ്പം ഏകസല്പം, കൈകൈയി, സുനിതു എന്നിവയും രാമനേ ക്രൂരിക്കണം വരാമെന്ന സന്ദേശ ദേഹാടക്കുടി, മിനിത്തിള്ളജ്ഞനാ ധാനങ്ങളിൽ വന്നതി ഫേശ് ചെന്നു. രാമലക്ഷ്മിന്നമ്മാരെ കാണുന്നതിനു വേണ്ടി ആത്മജനസംശയവും അക്രൂട്ടത്തിൽ നടക്കാളിക്കുന്നും. രാമനെന്നക്കറിച്ചുതന്നെന്നാണു അവക്കുടെ സംഭാഷണമല്ലാം.

“ജഗത്തിനൊല്ലാം ദ്രോകനാരഗനായ ആരു രാമനു എഴുപ്പാഴിം നാം കാണാം. അതു മോഹരൂമനേ—ആരു മഹാബാഹുവിനേ—ആരു സ്ഥിരംതപനേ—ആരു ദ്രിഡരുതനേ നാം കാണുന്നതെന്നോ! സവലോക്തത്തിലേയും തമ സ്നേഹക്കയ്യും സൗംഖ്യം ഇംഗ്രാമത്താൽ നശിപ്പിക്കുന്നതു

ചോല, കാഴ്ചിൽത്തന്നേ നമ്മുടെ ശോകങ്ങളേയെല്ലാം അദ്ദേഹം പാകരഡം.”

ഈപ്രകാരം അഞ്ചീവ് സഹൃദായ് ടാറോഫർ ദ്രാഡ് കമ്പകൾ പാരതത്തുകൊണ്ടു അന്വേഷാന്തം തൃക്കിക്കൊണ്ടു ആ നാഗരികമാർപ്പണിച്ചു. അവരോടുകൂടി, നഗരത്തിലെ പ്രസിലമനാരായ വൺിഷകളും, ഗ്രാമത്താരായ ജന ആരുമുമാരം രാമനേ കാണാവാൻ കൂട്ടുത്താടെ പുറപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

രത്നശായകമാർ, തലുവായമാർ, കുംഭകാര മാർ, അതുകൂടിയായാൽ ഉണ്ടാക്കുന്നവർ, പീലിപ്പസിക്കാർ, രാക്കനാവർ, തുളയുന്നവർ, മിനസപ്പുട്ടത്തന്നവർ, ദന്ത പ്ലിക്കാർ, കമ്മായപ്പസിക്കാർ, സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ ചുട്ടുന്നവർ, ചൊറ്റപണിക്കാർ, കന്ധിളി നെയ്ത്തുകാർ, സൂം ചെറ്റിക്കുന്നവർ, തിരുമ്പുകാർ, വൈദ്യ മാർ, യുപക്രിയ നടത്തുന്നവർ, മല്ലകാരമാർ, അച്ചക കാർ, തയുർക്കാർ, ഗ്രാമങ്ങളിലേയും ചേരികളിലേയും തലവാളികൾ, നടീനടമാർ, അരയമാർ, വൃത്തസമ്മത മാരായ പണ്ണിത്തമാർ എന്നിങ്ങിനെയുള്ള വർഗ്ഗ അതിനു കുറഞ്ഞിരിക്കിന്ന് കാളവണ്ണികളിലും, മറ്റ് പലതരം വാഹനങ്ങളിലും കേരിക്കൊണ്ട് ഭരണക്കൂറ പിന്നാലെ മുഖാതരായി. ഗ്രാമവസ്തും ധരിച്ചും, ഭ്രജനാശരം ചാത്തി, ചെവിച്ച കാരിക്കുച്ചും അഴകോടെ അണിത്തവരാണും അവരേവയും.

ഈക്കിനെയുള്ള അരിക്കുട്ടവും ചൈതംപടയും തെളിഞ്ഞരു കൂളിത്തുകൊണ്ട് ചിന്നടാടോ, അരമമാരോടും ബന്ധുക്കുടോടും കുടി, മാറ്റിപ്പുരാധിത്തമാരായ അപൂർത്തനായി ശത്രുവായ ഭാരത വള്ളരേ കൂറം സഖ്യ

രിച്ചു്, മുംഗിവേരപുരത്തിൽ വെച്ചു് ഗംഗയേ പ്രാപിച്ചു്. ഇവിടെക്കാണല്ലോ രാമസ്വാബാധ തുമൻ ജണാതിഗണ അദ്ദോച്ചക്രമി സ്പർശം റാജുരേതെ വീഴ്ച കുടാതെ പരിഹാരിച്ചുകൊണ്ടു പാത്രവരുന്നതു്.

ഭരതനേ അന്നഗമിക്കുന്ന ആ പെതംപടകയെല്ലാം ചക്രവർഷക്രമം അലംകൃതമായ ആ ഗംഗാതീരത്തിൽ എത്തിയതോട്ടുക്കി ശ്രവിടേ നിന്നു. തന്റെ പിന്നാലേ നിലകൊള്ളുന്ന ആ സൈന്യത്തെല്ലും, പുണ്യജലം വഴി യുന്ന ആ ഗംഗാഡയും ഭരതൻ നോക്കിയതിൽപ്പിനോ, മനുമിഥാരേ വിളിച്ചു പറഞ്ഞതാവിതു്:—

“എന്റെ ഈ സൈന്യത്തെ ഇവിടേ ഓരോ സ്ഥലത്തു് ഇഷ്ടംപോലേ തങ്ങവാൻ വിച്ഛവിൻ! ഈനും നമ്മക്കല്ലാവക്കും ഈവിടേ വിത്രുമിക്കാം. നാഭൂത്യാവാം ഷുഡ കടക്കുന്നതു്. സ്പർശസ്ഥനായ രാജാവിനു് പരലോകസ്ഥവത്തിനും വേണ്ടി ഈ നബിയിൽ ഇരക്കി ഉടക്കും ആവരിക്കേണമെന്നും താൻ ഇട്ടിക്കുന്നതുമണ്ടു്.”

അക്കിനെയാവച്ചു എന്നു് സച്ചിവന്മാർ അന്നസരിച്ചു. സൈന്യരെമല്ലാം അവരവരുടെ ഇഷ്ടംപോലെ വെള്ളേരേ പിരിഞ്ഞതു് ഓരോ ഇടങ്ങളിലുായി അവിടേ തക്കി. വിധാനങ്ങളും ഉപകരണങ്ങളുമല്ലാം ചേലോടെ തികഞ്ഞെതെ ആ സൈന്യത്തെ അപ്രകാരം ഗംഗാതീരത്തിൽ നിവേഗിപ്പിച്ചതിൽപ്പിനോ, രാമനേ കൂടിക്കൊണ്ടു വരേണ്ണെ ആ ദേരേ കാഞ്ഞത്തെക്കുറിച്ചു തന്നേ ചിന്തിച്ചു കൊണ്ടു് ഭരതൻ അവിടേ വിത്രുമിക്കയും ചെയ്തു.

ഗംഗാതീരത്തെ പ്രാപിച്ചു് അവിടേ തക്കിയിരിക്കുന്ന മഹാസൈന്യത്തെ കണ്ണപ്പോരാ നിഷ്പാദരാജാവാധ തുമൻ ജണാതിക്കേംചുക്കി അരുളോചനയിലുായി.

“സാഗരംചോദ്യ അതു പെയതായ സൈന്യം ഇതാ, ഇവിടെ വന്ന ഒക്കിയിരിക്കുന്നവല്ലോ. ഇതിന്റെ അററം മഹ്നപുരകാണ്ട് വിചാരിച്ചിട്ടേം എനിക്ക് എത്തുന്നില്ലോ. ഏതാണ് ഈ സൈന്യം? രമത്തിലെ കോവിഡാരധപജത്തിൽ അതാ കാണുന്ന പെയതായ ചിഹ്നം ഇക്കുപാക്കക്കുള്ളതിനേൻ്റെതാണല്ലോ. അതു ഭർബു ദിശായ ഭരതൻ തന്നെതാൻ പുരപ്പുട്ടിരിക്കുന്നാണ്, നിശ്ചയം. പാശ്ചാത്യക്കാണ്ട് നമേം ഇദ്ദേഹം ബുദ്ധി രൂപക്കാം. അമവാ, നമ്മുട്ടിരുത്തുന്ന കുടുങ്ങതാട്ടേ കൊന്നാട്ടക്കിരുത്തുന്നം വരാം. രാമനേ അദ്ദേഹത്തിനേൻ്റെ പിതാവു് രാജുത്തുന്നിനു് കാട്ടിലേക്കുറിയിരിക്കുന്ന സാല്ലോ. രാമനുള്ള അതു സുഖർപ്പമോയെ എത്തപ്പത്തുസു വുത്തെല്ലാം അപദാരിക്കുവാൻ കൊതിച്ചുകാണ്ട് അദ്ദേഹത്തെ വധിക്കുവാനായിരിക്കും ഈ കൈകേ തീപ്പതുന്ന പുരപ്പുട്ടിരിക്കുന്നതു്. എന്നാൽ, അതിനു് നാം ഇദ്ദേഹത്തെ വിടത്തു്. രാമൻ എൻ്റെ സപാമി യാണോ. എൻ്റെ സവാവുമാണദ്ദേഹം. അതുകൊണ്ട് രാമൻറെ ഇണ്ടത്തിനു വേണ്ടി നിംബുള്ളാവയും ഗംഗാ തീരത്തിൽ സന്നാലുരായി നിൽക്കുന്നും. എന്നിക്കളുള്ള അരയമാരാക്കുയും അത്യാരത്തിനു വേണ്ടുന്ന ഫല മുളക്കളും മാംസങ്ങളും കുത്തിക്കൊണ്ട് ഗംഗാന്തി തീയിൽ ഇറങ്കി എൻ്റെ സൈന്യത്തോടുകൂടി അവിടെ ഭരതനേ തണ്ടരുകൊണ്ട് അണിനിരക്കേണ്ടാണോ. ഓരോനീലിലും ഒരു വീതം അരയയുവാക്കുന്നാരോടു കൂടിയ അംശത്തുടെ ക്രമപ്പെടുകൾ ഗംഗയിൽ നെടുന്നീരുള്ള തയ്യാറായി നിർക്കുക്കേണ്ടി ഭരതൻറെ മഴുന്നുഗതം എങ്കി നെയ്യാണുന്ന നോക്കുവാനാണോ തൊന്തിന്റെ ചുംബക്കാം ചെല്ലു

നെതു'. രാജനിൽ ഭരതൻ ഭക്തിയുണ്ടിനു കാണുന്നതായാൽ മാത്രമേ, ഈ സൈന്യത്തിന് സപ്ലൈയോടെ ശംഗ കടക്കവാൻ കഴിയാറു."

ഈ ഒരു പരിപ്പ്, അവിടെ വേദാഖ്യനാത്മപ്പൂം ഏപ്പിച്ചതിൽപ്പിനോ, മതസ്യം, മാംസം, ഉദു എന്നിവ കാഴ്ചയായി എടുത്തുകാണു് ആ നിഷാംബാധിപൻ രേതന്നേരു സന്നിധിയിൽക്കെലക്കു ചെന്ന. അങ്ങിനേ അട്ടക്ക ലേക്കു വരുന്ന ആ രാമസ്വാമിനേ കംബപ്പൂരി, അദ്ദേഹം ആരാരംബ് അറിയിക്കവാൻ സുമത്രുന്ന രേതനേ പിന്നീതനായി അണഞ്ഞതു.

"അങ്ങയുടെ ഭോതുസ്വാവായ ഗ്രഹൻ. ഈതാ വരുന്ന. ഈദ്ദേഹം സ്ഥാപതിയെന്ന പേരിൽ വിവ്രാത നാണു്. ബണ്യകാരണ്യത്തിലേ സർ കാൺക്രെറ്റ് ഈ പുല്ലുന്ന നിലവണ്ണം അറിയും. ബഹുസമ്പ്രദാർ ജീവാത്മക കംബക്കാളുടേ. രാമലക്ഷ്മിനമാർ ഇപ്പോൾ എവിടെയുണ്ടെന്ന് ഇദ്ദേഹത്തിന് തീർ യായും അറിയാം."

ഭരതൻ:—"എന്നാൽ, ഉടൻതന്നേ ഗ്രഹൻ വന്നു എന്നേ കാണുന്നു!"

ഈ അനന്തരാപോലേ, ജീവാത്മകജീവൻ പരിവാരിൽ നായ ഗ്രഹൻ പെയതായ സന്ദേശത്തോടെ ഭരതനേ പ്രാപിച്ചു നമ്പ്പുരിച്ചു.

ഗ്രഹൻ:—"അങ്ങയുടെ സപ്തനാ ഗ്രഹാല്പാന മാണു് ഈ രാജും. അങ്ങയുടെ ഈ ആഗ്രഹമനും മുന്പിൽ തന്നേനു തുക്കാളു അറിയിക്കായ്ക്കായാൽ, തുക്കാരു വണ്ണി തരായല്ലോ എന്ന വിഷാദിക്കനു. തുക്കാളേ വരും അങ്ങ

യുദ്ധങ്ങാണ്. ഇവിടെയുള്ളതെല്ലാം അരങ്കേട്ടക്കളുള്ളതുനേനു. അസ്തിത്വം മുഴ അരയന്നടിൽ അരങ്കേട്ട ഒരു സമൂഹം വന്നിട്ടുണ്ടാം. ഹലങ്കെള്ളം, മുലങ്കെള്ളം, പച്ചലതരം വന്നുണ്ടശ്ശു കെള്ളം, അതുപ്രേക്ഷം തൃശ്ശൂവുമായ മാംസവും നിഷാദമാർന്നെടിക്കൊണ്ടുവന്നവ ഇവിടെ വേണ്ടിവോളുമെന്നുണ്ട്. അതെല്ലാം മതിയാക്കിവോളും തിന്നും മുഴ രാത്രി അരങ്കേട്ടെത്തെസ്തും ഇവിടെ പാക്കമാറാവട്ടു ഹല ഹല അഭീജ്ഞ കൈമുക്കൊണ്ടു തെങ്ങരി പുജിക്കുന്നതും അംഗീകരിച്ചതിൽപ്പിനേ, അരങ്കേട്ടക്കും നാലു രാവിലെ സെസന്റുമെതം ഇവിടെനിന്നും എഴുന്നള്ളാം.”

ഭരതൻ:—“എന്നുറ ഗ്രാമസവേ, എന്നിക്കുള്ള ഇക്കണ്ട സെസന്റെത്തെയല്ലാം സത്കരിക്കുന്നുമെന്നും അരങ്കേട്ടക്കും ഉംഗൾജിതമായി അഭിലാശമുണ്ടായല്ലാം. അതോടുകൂടി എന്നിക്കു വേണ്ടുന്നതെല്ലാം അങ്കും ചെങ്കു തന്ന കഴിവെന്തു്.”

ഇതുംകൊണ്ടു് ആ ആചാരാദോഹവാരങ്ങരി മതിയാക്കിട്ടു്, ഭരതൻ, ഇനി എത്തു പഴിക്കാണു് താൻ ചെല്ലുണ്ടതും എന്നും ഗ്രഹങ്ങനാടു ചോജിച്ചു.

ഭരതൻ:—“ഭരദ്വാജനുമതിലേക്കും ഇവിടെനിന്നു ചെല്ലുണ്ടതും എത്തു പഴിക്കാണു്? മുഴ ഗംഗാതീരപ്രദേശങ്ങരി ഭരതവും ഭർത്തരവും ചുറ്റുമുണ്ടെല്ലാം”

ഗ്രഹൻ:—“വഴിനോക്കരിച്ചും അരങ്കേട്ടക്കും വിചാരം നാനും വേണ്ടാം. ദേശജനമാരായ അരരാത്രിമാർക്കുതു ലോകനുകൂടി അരങ്കേട്യ അന്നഗവിശക്കും. വോന്നാക്കിയും, തൊന്തും ആക്ഷണ്യരിയും പിറ്റുടരാം. എന്നാൽ, എന്നിക്കും അക്കാദ്യോന്നുണ്ടും, രാത്രിം യാത്രാജ

കമ്മതിലും ക്ഷേരമില്ലാ എന്ന് എനിക്ക് സറിയാമെ കിലും, പിന്നൈമൊരു ശക്കാ രാമനേ ഭ്രാഹ്മികവാന പിണ്ഡാ അങ്ങേയുടെ ത്രഞ്ചുപ്പാട്ട്? ഇങ്ങിനെ തൊൻ സംശയിക്കമാറായതു് ത്രഞ്ചെപ്പട കണ്ണിട്ടാണോ!”

രേതൻ (ആകാശപോശല അതു നിമ്മലമായ എങ്ങനെതെ പുരസ്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു്, മുഴവായ വാക്കിൽ):— “അങ്ങനോ അങ്ങു് എന്നേ അങ്ങിനേ ശക്കിക്കുത്തെ! അങ്ങു് സംശയിക്കുന്നതുപോലേയുള്ള അരു ദ്രവസ്ഥ എന്നിൽ ഒരു കാഖത്തും ഉണ്ടാവുത്തെ! ഏനിക്ക് പിതുത്രലുനാ സാഡ്യാ എന്നേരു ജ്യേഷ്ഠാരാവു്. അദ്ദേഹത്തെ വന വാസ്തവിക്കിനു നിവർത്തിപ്പിച്ചു്, നാട്ടിലേക്കു കൂട്ടി കുടിശ്വാസവുംവാനാണു് തൊൻ വെള്ളന്തു്. വേറേ വിധ നാട്ടിൽ അങ്ങമുക്കു തോന്നായതു്. സത്രംബാണു് തൊൻ അങ്ങദേശാട്ട പായുന്നതു്.”

ഗവൻ (മനസ്സു കളിത്തു് മവം തെളിപ്പുന്നു്):— “അങ്ങു് ധന്യൻ തന്നോ! അങ്ങദേശാട്ട ത്രലുനായി ത്രഞ്ചെതലത്തിൽ രഹാജ്ഞയും തൊൻ കാണുന്നില്ലാ. മുയതാം കുടാതെ കൈക്കെയ്യു ത്തിയ രാജുക്കുതെ പരിത്രജിക്കവാനാ സാഡ്യാ അങ്ങു് ത്രഞ്ചുകുന്നതു്! ശാസ്ത്രമായി അങ്ങദേശതെ കീത്തി എല്ലാ ലോകങ്ങളിലും സഞ്ചാരിക്കും. ആപത്തിൽ അകപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന രാമനേ അങ്ങു് ചെന്ന വിളിച്ചു കൂട്ടിരശ്വാണ്ടിവുംവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നവല്ലോ!”

ഗവൺറു ത്രഞ്ചെ അഭിനന്ദനത്തിനു് രേതനിൽ മെരുന്നു മാത്രമേ കാണാസ്യുന്നില്ല. അതുഞ്ചുകൊണ്ടു് അവരുടെ അഞ്ചുപ്പാഴുതെ സംഖ്യാദം അവസാനിച്ചു. അഞ്ചുപ്പാഴുക്കും സൗംഖ്യം അസ്സമിച്ചു്, രാത്രികാലമായി,

നുഹണ്ടു സർക്കാരക്കുള്ളാൽ പരിഞ്ഞാഷിതമായ ഭരതബന്ധനം അരുജാതുപാലേ അവിടെ വിത്രുമിക്കയായി. അനന്തരം, മത്തുള്ളംനാരകാനിച്ച് ഭരതൻ യദാകാലം ശയനത്തെ പ്രാപിച്ചു.

എന്നാൽ, രാമനേക്കുവിച്ചുള്ള ചിന്തകൾ ഉയൻ യൻ വന്നു എന്നും ദാനുഞ്ഞേന്നായും ശോകഗ്രന്ഥനായും തീന് ഒരു യമ്മിജ്ഞനായ ഭരതൻ ടെപ്പുംതെ കഴക്കി. ദന്തകാണ്ടം അർഥിക്കാത്തതാണു് ആ മഹാത്മാവിനു് ഈ ശോകം. കാട്ടരിക്കുന്ന അഗ്നികോണു് ഉണ്ണാടിക്കരിഞ്ഞുനില്ലെന്ന രുദ്രം അതിൽ അടക്കാതിസിറ്റനിങ്ങന് അഗ്നിയാലെന്ന പോലേ, ചിന്താഗ്നിയാൽ വാടിയ ഭരതനേ ശോകാഗ്നി ഉത്കടനായി നീറിറ്റിയതുണ്ടായി. സുത്രാഗ്നിയാൽ സന്തൃപ്ത മായി ഫിമവാനിൽ നിന്നു് മാത്ര പൊഴിയുന്നതുപോലേ, ശോകാഗ്നിയാൽ ഭരതൻേരു സത്യാംഗങ്ങളിൽ നിന്നു് വിയർവ്വുണ്ടായി ഒഴുകി. ഉടയാത്ര പാറക്കുട്ടം പോലേ ചിന്തകളു്, ധാതുക്കുള്ളപ്പോലേ ഭീമാലന്ധപാസങ്ങളു്, രുദ്രസമുദ്രം പോലേ ഭീനചേപ്പുകളു്, ഉയൻ കൊട്ട മട്ടികൾ പോലേ ശോകാധാസവു്, അസംഖ്യം വന്നപ്പുണ്ണികളുടെ സാമ്പയരമന്നപോലേ പ്രമോഹവു്, ശാഖയികളു് ഇളക്കുട്ടവുമന്നപോലേ സന്താപവു് ഇടകലവന്നിട്ടുള്ള പവർത്തനയുമായ ഭിംബത്തിൽ ഭരതൻ നൂടിപെട്ട മന്മ. കൊട്ടതായി മനസ്സു കെട്ടു് അദ്ദേഹം വീണ്ടും വീണ്ടും നെടുതായി വീഘ്നിട്ടി. സംജ്ഞതയെല്ലാം മങ്ങിയട അഡിക്കാണ്ടു് അദ്ദേഹം കരിനമായ ചിപ്പനില്ലായി. ഷുട്ട് വളരുന്നു മനസ്സു തൈരഞ്ഞുന്ന അദ്ദേഹത്തിനു് ടെം ശാന്തിയുണ്ടായില്ല. മുട്ടത്തിൽ നിന്നു് തെററിയകന്ന കാളിയെല്ലാം അദ്ദേഹം വലഞ്ഞു.

തന്റെ അവധി ഇപ്പോൾ മരിക്കുന്ന ഭരതൻ ആ കിടപ്പിൽ നിന്ന് എഴുന്നോട്. വന്നില്ലെങ്കും മനസ്സ് കിടക്കാണ്ട്, തങ്ങൾ പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി അദ്ദേഹം അപ്പോൾത്തന്നെ മുഹമ്മറ്റ അടച്ചക്രമങ്ങൾക്കു വോയി.

മുഹമ്മദായുംശായ സമേര്മ്മളനം ഭരതന്റെ സുവാവ മഹാകി. മനസ്സ് കൈക്കുത്തണ്ണ ഭരതനെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജോദ്ധക്കാർഥിച്ച ഹാരോ സത്യകമകര കേരളപ്പിച്ച കൊണ്ട് മുഹമ്മദ് പത്രക്കപ്പെട്ടതുകേ സമാഖ്യപസിപ്പിച്ചു.

ആ സംഖ്യാദത്തിനിടയ്ക്ക്, ലക്ഷ്മണൻറെ സത്യ സപാനവത്തക്കാർഥിച്ച് മുഹമ്മദന്റെ പ്രസ്താവമണാകി. അതു ഇഷ്ടിനെ തുടന്ന:—

“ജോദ്ധനെ ഏകാല്പന്നന്നോടെ രക്ഷിക്കവാൻ വേണ്ടി, ക്ഷതഗ്രാഞ്ചങ്ങളോടുകൂടി, മേരു വള്ളൻ ചാഹ ബാണങ്ങൾ ധരിച്ചു്, ഉറക്കിളിച്ചുകൊണ്ട് നിൽക്കുന്ന ലക്ഷ്മണനെ കണ്ടപ്പോൾ എനിക്ക് കലശപ്പായ അവ താപമിണായി. അദ്ദേഹത്തോട് കിടന്നരങ്ങനാതിന്റെ തൊൻ അപേക്ഷിച്ചു:—‘ഈതാ, സുവര്ണയു അങ്ഗങ്കായി വിരിച്ചു തയ്യാറാക്കിട്ടണ്ട്. ഇതിനേതു കിടന്നകൊണ്ട് സുവമാകി ശാഖാവിനിച്ചും! ഭാവിച്ചു ശിലിച്ചുവ രാണം ഇംഗ്രേഷ്യവരെല്ലാവാരം. അങ്ങാവട്ടു സുവത്തിനു മാത്രം ഉചിതനങ്ങന്നുള്ളി. രാമഭന രക്ഷിക്കനാതിന്റെ തങ്ങൾ ഉറക്കിളിച്ചു നിന്നുകാളും. രാമനെക്കാടി പ്രിയതരനായി എനിക്ക് ഇര ഭ്രമിക്കിൽ രാജ്ഞിപ്പാ. അങ്ങയുടെ മുന്നിൽ തൊൻ ഇതു പരയുന്നതു് സത്ര മാണം. അങ്ങങ്കൾ ഉം കണ്ണു വേണ്ടാ. രാജൻറെ പ്രസാ ദിത്താലാണം ഇതു ലോകത്തിൽ മഹത്തായ യശസ്സം,

விபூலமாய யம்வு, ஷண்மாய அத்தகாமணத்தோன்ற கேட்டுக்கொண்டு, ஏனேர் ஆயிரவு நாய ராமனே ஸீதனைக்கொனிது கிடைவதை ஹப அவனமயில், ஏன்ற ஸவ்ஜனதிக்கேண்டங்குடி தொன் சாபபாளியாயி என்ன் உக்கிதுகொண்டுவர். ஹப வா திதில் ஏப்பூஷம் ஸவுரிதுகொள்ளிக்கொ ஏகிக்கு ஹபிடே யாதொன்ற அவரியாதெயாயிலூ. யுலஸ்தாதில் சுறுரங்கவுலதெப்பூஷம் தெப்பங்கை தாழ்வான் கடியு. லக்ஷ்மீநோடு தொன் ஹதுயு பரவத பூஷம், அது யம்கிதுந் தெஞ்செழுதொகையை அரவா நயிக்கவான் முதின். அதேயம் அபூஷம் பரவதற்கு ஹதான்:—‘ஸீதனைக்கொனிது தமரம்புதுந் வெடா தேவி தீவிதில் ஹண்டினே கிடக்கவேயார், உரசெமாவடே ஜீவி தஸுவன்பூஷம் ஏப்புக்கிக்கொக்கொ ஏப்புக்கொ பேவா ஸுரமாரைது குதிது வேந்நாலும் யுலஸ்தாதில் அவன் கேற்று தாழ்வான் கடியாது அது ராமன் ஸீதனைது குடி வெடா பூஷுக்குமேல் ஹதா, கிடக்கவைது நோக்கு செய்தாய தப்பிஸுகொள்ளு பல பல பரிதும்கூரல் கொள்ளு தமரம்பா துலுபக்கவொன்றாய ஏக்குபு குருநான் ஹதேயம். ஹதேயமேதே நாடுக்கத்துக்கூரல் அது ராஜாவு ஹகி அயிக்கமொன் ஜீவிக்கையிலூ. தேவி ஹதேயமே வியவதூயித்தீன்கை. உரசே முரயிக்கு கரத்துகொள்ள அவனதீடுரத்திலே ஏப்பு ஸ்ரீக்கும் தழுங் வீளிரிக்கை. ஒஹாஷ்வதைப்பூஷம் அடக்கப்பொள்ளாயிரிக்கை ஹபூஷம் ராஜமனிரத்தில்லர் நில. கெட ஸலுரூபாவடே, ராஜாவாவடே, ஏன்ற அமர்யாவடே ஹகி ஜீவிக்கமைன் ஏகிக்க தொன்னிலூ. பக்கு, ஹப

രാത്രിക്കിയും അവർ ജീവിച്ചുവെന്ന പരാം. ശത്രുഗുണകാശവാൻ വേണ്ടി എത്തൻറ അമ്മ അതുവരേങ്കം ജീവിച്ചുക്കൊം. വീരപ്രസൂവായ കൈസല്പ്ര നിശ്ചയമായും ദിവിതയായി മരിക്കം. ഉണ്ടായ്ക്കു മനോരമ്പത്തെയെല്ലാം കൈക്കെയത്താൽ കടന്ന കടന്നകാണ്ട്—രാമനേ രാജ്യത്തിൽ വാഴിക്കേണമെന്നാണ്ടായ ദിക്കുന്തെ ആദ്ധ്യയും ഉടൻതുകാണ്ട്—എന്തേ അപ്പുന്നും നശിക്കേണ്ടി വരുന്ന വല്ലോ അപ്രകാരം അവതിപ്പുചേന്നൊരു, കാൽം നേടിയ കേമന്നാർ, പ്രതകാൽം ക്ഷേമിലെല്ലാം ഏപ്പുച്ചും, ആ തീപ്പുട അപ്പുനേ സംശ്ലിംഖകാളിളി. രമണീയമായ ചത്പരസ്ഥാനങ്ങൾ, നിരത്തി ബെട്ടിപ്പാക്കിയ പെരുവഴികൾ, സർവ്വ റത്നങ്ങളാലും വിത്രുഷിതങ്ങളായി, മൺിമേടകളിലും അണ്ണിമാളികകളിലും നിരുന്ന നില്ക്കുന്ന വീമികൾ, ഇടത്തിങ്ങിയുള്ള ഗജാശ്രമങ്ങൾ, മഴക്കിക്കാണ്ടിരിക്കുന്ന പെരുവരയെയാലി, സർവ്വ കല്യാണങ്ങളിൽ ഒരു സന്ധുത്തി, എഴുതം പുഴുതമായി നിരുത്തുപെരുക്കിയ ജനങ്ങൾ, പുക്കാവുകളിലും മരത്തോപ്പുകളിലും അഴികോടെ വിളക്കുന്ന ലീലാപ്രദേശങ്ങൾ, സമാജങ്ങളിലും ഉത്സവങ്ങളിലും സമുദ്രിയോടെ സദേശമാക്കുന്ന മണ്ണപ്പങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം എന്തേ അതു പെരുക്കരാജ്യാനിയിൽ കാഞ്ഞം നേടിയ ആ കേമന്നാർ വിഹരിച്ചുകൊള്ളി. സത്യപ്രതിജ്ഞനായ രാമൻ നിശ്ചിതകാലം കഴിഞ്ഞു കശച്ചിയായും തീവിൻം, അദ്ദേഹത്തോടൊക്കെമിച്ചും ആ രാജ്യാനിയിൽ, സസ്യവം പ്രവേശിക്കുവാൻ തങ്ങളും കഴിയുമോ, ആവോ’ ഇപ്രകാരം ലക്ഷ്മണൻ മറയിട്ടുകൊണ്ടു നില്ക്കുവേ, ആ രാത്രി അകന്നപോയി. പ്രാതത്തിൽ, സൂത്രൻ

നിമ്മലും അകാശിച്ചതുടങ്ങിയപ്പോൾ, ഈ ഗംഗാതീരത്തിൽ വെച്ച് രാഖലക്ഷ്മിനാമാരക്ക്ഷാണ്ട് ജട ഏകദിവസിച്ചു. പിന്നീട് അവരുടെ തൊൻ സസ്യവം പുഴ കടത്തുകയും ചെയ്തു. ആനന്ദത്വവാരങ്ങളും പുഞ്ചാലിക്കന്ന അതു ഭവാബലമാർക്ക് ജടയേറ്റി മാറ്റതാലുട്ടതും, വില്ലും അതാനാഴിയും ധരിച്ചും, വേണ്ടുന്നതു കൈത്തലോടെ, സ്വിതാസമതം കാട്ടിലേക്ക് മറഞ്ഞു.”

ഭരതന്മാർക്ക് എറിവും വിപ്രിയമായിട്ടുള്ളതാണ് മഹാഭേദര ഇദ്ദേഹം പ്രസ്താവം, ആദ്ദേഹം ഈ അപ്രിയം കേട്ടു കരിച്ചേന്നതെങ്കിൽ പിന്നാമഗനായി. സുകമാരം എം പ്രിയദരംഗനമായ തങ്ങന്നുണ്ട് ഭരതൻ. പുണ്യ തീകംഡോൾ വിശാലങ്ങളായി വിളുങ്കനവയാണ് അദ്ദേഹത്തിന്നേറ്റ ഭിഴികൾ. അദ്ദേഹത്തിന്നേറ്റ സൂന്ധ ഒരു സിംഹത്തിന്നേറ്റത്രുപ്പോൾ കൊഴുപ്പു തടിച്ചും ഉയർന്നില്ലെന്ന. മഹത്തായ വീഞ്ഞം ആ മഹാഭജനംണ്. അങ്ങിനെയുള്ളിൽ അദ്ദേഹം തന്നേറ്റ ആ ഭാതാക്കരമാഡേ ഓത്രുകൊണ്ട് കരിനമായി മനസ്സിൽനിന്തും എറിവും വിവശനായി. തന്നെത്താൻ ആശപസിച്ചുനോക്കിയതും മഹത്തകാലത്തേങ്കു പോലും നീണ്ടനിന്നില്ലോ. തോട്ടിയാൽ മമ്മത്തിൽ കുത്തുററ ആനന്ദങ്ങളും പോലും അദ്ദേഹം പെട്ടെന്ന് മറിഞ്ഞുവീണു.

അരികേ നിന്നിരുന്ന ശ്രദ്ധിപ്പിലൂർച്ചിതനും ഭരതനും അവസ്ഥയിൽ ആദ്ദേഹിച്ചുകൊണ്ടു കരിയായി. ഉടനേ, തീപ്രശ്നങ്കരത്താൽ ആ കമാരണം മുർച്ചിച്ചു.

പുതുമാരിൽനിന്നാണെന്ന ആ രോദനം കേട്ടും അമ്മമാരല്ലാവയാം. ആദ്ദേഹത്തോടെ അദ്ദേഹം ചെന്നു.

ഭർത്താക്കരണത്തെ വലാത്രു് ഉപവാസത്താൽ മെലി ഞ്ഞു്, ഏററവും ദീനത വളർന്നവരാണു് അവർ. ഇംഗ്ലീഷിയിൽ ചീണകിടക്കുന്ന പുത്രനേ. കണ്ടു് അവർ ചുഴിനു നിന്നു് കരഞ്ഞത്രുട്ടുണ്ടി.

കൗൺസല്യു അടച്ചതണ്ടാന്തുനോക്കിയതിൽ ഭരതൻറെ അത്തുരത കണ്ടു് ശോകത്തായായി. അ പാഠം ഏററവും വാസ്തവല്ലതെന്നാൽ ഭരതനേ അതുപ്പേജിച്ചിട്ടു. സപ്തം ഒഴിവാച്ചുത്തുനേന്ന ഭാവത്തിലാണു് അതു ദേവി അദ്ധ്യാധ ഭരതനേ പുണ്ണന്തു്. അഴക്കപ്പുരപ്പോടു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു്, ഭരതൻറെ ഇതു ദിവാന്തിനു മേരുവെന്നാണു് ഭരതനേ വിളിച്ചുകൊണ്ടു് ദേവി ചോദിക്കയായി:—

“മകനേ, ഉള്ളിയുടെ ശരീരത്തിൽ വ്യാധിയെന്നം ബാധിച്ചിട്ടല്ലീ? ഈ രാജകലം ഉള്ളിക്കു് അധിനമായിട്ടാണു് ഇപ്പോൾ ജീവിച്ചുപോയെന്നതു് എന്നു് ഓക്സിഡോ ലക്ഷ്യനേനാട്ടുടി രാമൻ പോയതിൽപ്പുണ്ടോ ഉള്ളിയേ കണ്ടുകൊണ്ടാണു് തൊന്തു് ജീവിക്കുന്നതു്. രാമൻ പോകയും ദശരമ്പരാജാവു് തീപ്പേട്ടുകയും ചെയ്യാതെ, തൈപ്പരാക്കു് ഉള്ളി മാത്രമാണു് നാമൻ. അങ്ങിനെ യുദ്ധം ഉള്ളി ഇതു അവസ്ഥയിൽ അത്യാൽ തൈപ്പരാക്കുന്ന വന്നതിലേക്കു് വന്നതിലേക്കു് പോരിക്കുന്ന രാമനേ—ഈ ഏകപ്പത്രനായ ഏന്റെ അമകനേ കരിച്ചും, അമവാ, ലക്ഷ്യനേനക്കാരിച്ചും വല്ല അപ്പിയവും ഉള്ളി ഇപ്പോൾ കേരക്കയുണ്ടായോ?”

കൗൺസല്യു ഇല്ലകാരം കേഴുവേ, ഇഹ്വത്തകാലം കൂഴിന്തരപ്പോൾ ഭരതനു് അത്രപാസമുണ്ടായി. ഭാതാ ക്രമാര ചാത്രിലു് വീജിട്ടം അദ്ധ്യായം കരഞ്ഞു, കൗൺസ

ല്ലെങ്കിൽ സാന്തപനം ചെയ്യും യാണ് പിന്നീടുണ്ടായതു്. അന്നത്രം രാത്രെക്കറിച്ചു് ഇഹംമായുള്ള സംവാദം അഞ്ചേരിയോ പിന്നെയും തുടർ.

ഭരതൻ:—“എന്നേൻ ജൈവ്യൻ എവിടെയാണ് രാത്രി തങ്ങിയതു്? സീത കിടന്നതു് എവിടെയാണ്? ലക്ഷ്മണൻ എവിടെ കഴിച്ചുകൂടി? എന്താണ് അവർ ക്ഷീച്ഛതു്! ഒരു തല്ലംതിലാണ് അവർ കിടന്നാണെന്നിയതു്!”

ഇഹൻ:—“പദ്മതരം അനാവും, പല പല ഭക്തു് അഭ്യാസിയിലാണെങ്കിം രാമന്നേരു ആധാരത്തിനു വേണ്ടി തൊൻ വളരെയല്ലാം കൊണ്ടുവന്ന വെച്ചു്. അതു തൊക്കെയും, എന്നേൻ അനന്തരമിക്കവാൻ വേണ്ടി മാത്രം ഓന്നു തൊട്ടതിൽപ്പിനേ, എന്നോടു് എടുത്തുകൊണ്ടുപോകവാൻ അഞ്ചേരിച്ചുയുണ്ടായതു്. ക്ഷത്രയമ്മംതു അനന്തരിക്കയാൽ അതൊന്നും അഞ്ചേരിയും കൈകൊണ്ടില്ലോ. ‘ശതാദി യാതൊന്നും പ്രതിഗ്രഹിക്ക വില്ലോ; എപ്പോഴും കൊടുക്കുകയേ ചെയ്യുംതു്’ എന്നു സെമ്പറ്റേന്താഡേ പറഞ്ഞു് തുക്കപ്പേരു അഞ്ചേരിയം അനന്തര കുഞ്ഞിയും. ലക്ഷ്മണൻ കോരിയെടുത്തുകൊണ്ടുവന്ന വെള്ളം മാത്രം കുടിച്ചു്, സീതയോടുകൂടി അഞ്ചേരിയം ഉച്ചവാസം ആവരിച്ചുകൊണ്ടാണ് ആ രാത്രി കഴിച്ചതു്. ജൈവ്യൻ ബാക്കി ദൗത്യ ജലത്തെ ധാന്നാ ചെയ്തുകൊണ്ടു് ലക്ഷ്മണൻ സംതൃപ്തിയായി. അവർ മുവാം ഏന്നെങ്ങാവഞ്ഞാഡേ എകാഗ്രചിത്രരായി വിധിപൊലു സന്ധ്യയേ ഉച്ചാസിച്ചു്. അതിൽപ്പിനേ, ലക്ഷ്മണൻ തന്നെത്താൻ ചെന്നു് ദർഭേദ്ധുല്ലുകൾ കൊണ്ടുവന്നു് രാജനു കിടക്കുവാൻ

ശോഭനമായ തല്ലം ഉടങ്ങ തയ്യാറാക്കി. ആ ശയ്യതിൽ സീതയോടൊന്നിച്ചു് രാമൻ കിടന്ന. അവരുടെ കാലുകൾ കഴുകിക്കാട്ടത്തിട്ടു് ലക്ഷ്മണൻ അവിടേനിന്നു് നാറി. അന്നു് അവർ കിടന്ന ആ ഇംഗ്രേസിലും ഇതാകാശംനും. ആ പുല്ലുകൾ ഇതാ വിതറിക്കിടക്കണ. ഇവിടേക്കാണു് രാമനും സീതയും അന്ന രാത്രി കിടന്നതു്. അപ്പുകൾ നിരന്തര ആവന്നാണി തന്റെ പുല്ലുത്തിൽ ബന്ധിച്ചു്, കൈയ്യറ ചാൽത്തി, കലയേററിയ വലിയ വില്ലു് കൈകയിലെന്തി, ലക്ഷ്മണൻ ആ രാത്രി മുഴുവൻ രാമദന ചുററിക്കൊണ്ടു് നടന്നതനേന്ന കഴിച്ചു. ചാപയാർക്കളായ ജന്മാതികളുടുക്കുടി, മിക്കവറിയ ചാപബാണ്ണദരം വധിച്ചുകൊണ്ടു്, ഒരുപോരുകല്ലുനായ രാഖനും പരിപാലിക്കുവാനായി ഒട്ടു മട്ടിക്കൂട്ടാതെ തൊനം ലക്ഷ്മണനും പിന്തുടന്നുകൊണ്ടതനേന്ന വണ്ണിച്ചു.”

രഹസ്യ പറഞ്ഞതെത്തല്ലോ ആധ്യാത്മിക കേടുതിൽ പൂണ്ടേ, മന്ത്രിശാരോധം അമ്മമാരോധംകുടി ആ ഇംഗ്രേസി മുല്ലത്തിൽചെയ്യുണ്ടു്, രാമൻറെ ശയ്യയേ ഭരതൻ നോക്കി.

ഭരതൻ:—“ആ മഹാത്മാവു് അന്ന രാത്രി കിടന്നതു് ഇവിടേ ഇതാ ഇംഗ്രീലാണു്. അതിന്റെ അടയാളമായി ഇവിടത്തെ മല്ലു് ഇളക്കിയിരിക്കുന്നു. മഹാരാജ വംശിയന്നായി മഹാഭാഗവത്താളിയ ദാരമുരാജാവിൽ നിന്നു് സംജാതനായ രാമൻ വെറും മല്ലിനേൻ കിടക്കുന്നതിനു് നേരകൊണ്ടും അർധമന്ത്രപ്പോം മുകു ക്രടിയ അന്വിഷ്ടക്കുളിയിൽ മാന്ത്രായി വിരിച്ചുതിനേൻ കിടന്ന ശീലിച്ച രാമൻ ഇംഗ്രീഡേൻ ഏരുങ്കേനേ കിടന്നു. ഏഴുനില മാളികകളിലേ മെച്ചകളിൽ — പൊന്നരകാണ്ടും വെള്ളികൊണ്ടും തരഞ്ഞല്ലോ ചാമത്രേ, മിക്കം

വിരിപ്പുകൾ അണിയണിയായി ശാശ്വതകാഴ്ച ചാൽത്തിയ വരാതകളിൽ—ചുഡ്യസമ്പദ്യങ്ങളാൽ വിചിത്രമായി, അകിൽ ചടനങ്ങളാൽ സൗഖ്യിലമായി, കിളിക്കാബുലുകളാൽ കൂട്ടിപ്പും പോന്നായി, ചുഡിക്കുള്ളതകൾ ചുഡന്നതായി, സുവതരം കളിരോബന്നതായി, ആകമാനം നൃമണം നിറങ്ങത്തായി, വെൺമുകിൽപ്പോലെ വിളക്കുന്നതായി, ഒരുക്കളും ഉയൻ്ത്രം ഉത്തരോത്തരല്ലോ സാമ്പദ്ധിൽ ചുപ്പാഴിം പള്ളിക്കാണടിയന്ന രാമൻ മും വെരും കൂനിലോ കിടന്നതു്। റീതവാദിത്രാജ്ഞാളുക്ക് നിർഭ്രാഷ്ട്രങ്ങളാലും, വരദ്രാഷ്ട്രങ്ങളുടേ നിഃസ്പന്ദനങ്ങളാലും, ഏതുമുംനിരാജ്ഞാളുടേ നിനാദങ്ങളാലും ചുപ്പാഴിം പള്ളിക്കരപ്പുണ്ണംപോന്ന രാമൻ മും വെരും മണിലോ കിടന്നതു്! പ്രഭാതത്തിൽ സുതമാഗധയഥായം വന്നിൽനാണ്ടിം മും കുട്ടത്താഴേ നിന്മം അന്ത്യപ്രാജ്ഞലായ ഗാമകളാലും സ്നേഹത്താലും വദിക്കന്നതു കേട്ടകാണ്ട് ഉണ്ണം വന്ന രാമൻ മും വെരുംമണിലോ മുഹിടേ കിടന്നതു്। മുത്തു മുത്തു മുഹിടേ തോന്തനില്ലോ. അദ്ദേഹം, എന്നോരു മനസ്സും നിയേതനമായി മറിത്തവീഴ്ന്നാണോ! അമബും കൊട്ടതായ എത്രോ സപ്തചീനം തൊന്തു കാണുകയാണോ! അല്ലോ, അല്ലോ: തൊന്തു മോഹിതനേന്ന നിത്രാധിനേന്ന അല്ലോ. തൊന്തു ശരിയായ ദാബാധത്താട്ടക്കിഴക്കൻനായാണോ മുഹിടേ നില്ക്കുന്നതു്. ജ്ഞാപ്യാനക്കരിച്ചു് മുഹമ്മിൽ നിന്മം തൊന്തു കേട്ടതും തൊന്തു കണ്ണത്രുമെല്ലാം സത്രം തന്നു. മാ, എന്നോരു ജ്ഞാപ്യം മും വെരുംമണിലോ കിടന്നതു്! ദേവതങ്ങളായം അതു് കണ്ണില്ലതോാ പദ്ധതി, കാലത്തേതക്കാളിയിക്കം വല്ല ദേവന്മുണ്ഡോ ബുലാം കാല

சொந்தமுடியாத், பலமாம்புக்குநாய் ராமன்^o வெட்டு மளித்து கிடக்கவேண்டி வாய் மூ, விசெவராஜாவினேர் அது நானினி—பலமாஜாவினேர் அதுரோமஹாஜாய் அது ஸ்ரீஷு—அது பூரிதங்காநாராய் ஹூ வெட்டுமளிலோ கிடக்குது^o! ஏனேர் ஜேரூபூந் ஸாமா கிடக்க ஶயு ஹதா, தொந் காஸாமா! அதேஷம் கிடக்கநான்றினேர் பாடு ஹவிடே ஹஷ்பூஷுஷாஷ்^o. கட்டுற பழங்கு தாயித் ஹூ பூஸ்கஷூஸ்பாஂ ஜேரூபூநேர் அங்கங்கார ஏடுரை^o ஹதா வதங்கிரிக்கான். அதுரேஸங்கார சாத்திகொள்ளான்^o ஶோந்காங்கியாய் ஸித் ஹூ தலூதினேத் கிடக்கநர் ண்டியிரிக்கானது^o. அதுரைகாள்ளான்^o அவிடெயவிடெயாகி ஹதா, பொந்பொகிக்கர பரிக்காஸாமானது^o. ஸித் ஹூ பூஸ்தினேத் தநேர் உத்தரியம் பிரிச்சிட் எங்காஂ நலூவண் வூக்கமாக்கானது^o. பட்டுறலிச்கர ஹதினேத் ஹதா பரிக்காஸாமா. ஞாவினேர் ஶயு ஏடுஷிடெயாதுத்தாயாது^o. அதித் ஸுவம் மாதுமஸ்தே டெஞ் டிவங் காஸாத் ஸதிரதமான்^o அது தபஸ்பிடியாய—அது ஸுகமாரியாய—வொலிக. மூ, தொந் மதந் தனோ! தொந் வெட்டு குரான்^o! ஏடுஞ் கார ஸத்தாலுாள்ளூ ஹஷ்பிடெயாதுத் தயூதித் தாநாம் கைபூஷல ஓஞ்சாஸமேதம் ராஸ்வான்^o கிடக்கவேண்டிய நது^o! கந்தக்கைக்கைநாவி, பூரிதங்கநாயி, ஹாவி வாஞ்சாநாயி, டிவத்தின்^o ரெச்சலூ^o அந்தநாவாதே, ஏடுபூஷுஷு^o ஸுவதாநியாயி, ஸவ்வேலாக்ரதி^o ஸுவ பூதாயி, ஸவ்ஜங்கநாயி^o பூரிதங்கநாயி, ஸாவ்வேந கலந்திய ஸ்ஜாதநாய் அது ராஸ்வாந் பூரிய குடிய ஸார்வாதமரங்குதே பரிதூஜிது^o ஹபுகாரஂ மளிய

അമ്മ കിടക്കമാറായപ്പോൾ ശ്രദ്ധിക്കണമായ ലക്ഷ്യംനൽ
മഹാധനവുംതന്നേ! ഭാതാവായ രാമനേ ഈ സങ്കടകാ
ലത്തിൽ ആ മഹാഭാഗസ്ഥ് അനവത്തിക്കവാൻ കഴിഞ്ഞരു
വപ്പോ! തോവിനേ കാട്ടിലേക്ക് അനന്ദമിക്കുകകാണ്ട്
വെങ്ങേമിയും സിലംത്വംഡായി. എന്നാൽ, നാമെല്ലാ
വരം രാമനേ വേർപ്പെട്ടുകയാൽ എത്തനില്ലാത്ത സം
ശയാവസ്ഥയിൽ അക്കപ്പട്ടിരിക്കുന്നു. ദശരമൻ സപ്രേ
സമനാകകയാലും, രാമൻ വനത്തിലേക്ക് പോകകൊണ്ടും,
കണ്ണധാരനില്ലാതായതുപോലെ ഈ ഭ്രമി വെറം ശ്രദ്ധ
മെന്ന ഒട്ടിൽ എനിക്കു തോന്നാണ്. രാമൻ ഇപ്പോൾ
വനത്തിലാണ് പാർപ്പാതെക്കിലും അദ്ദേഹത്തിനേറ
ബാഹ്യബിന്റുതനേ ആറുയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ ഭ്രമി
യേ ഏതായവരം അപദഹിക്കവാൻ വിചാരിക്കുക
പോലും ചെയ്യുന്നതല്ലാ എന്ന് എനിക്കുറിയാം. ഒരി
ളകളിൽ കിടങ്കുളിൽ പാരാവില്ലാതെയും, ആനകളും
കതിരകളും ഓടക്കി നിത്താതെയും, പുരുഷരമൊന്നം
അടയ്ക്കാതെയും, രാജധാനിയിൽ കാവലില്ലാതെയും,
ബൈബ്രത്തിനും സന്തോഷമില്ലാതെയും, ജനങ്ങളും
ക്കുയും സങ്കടത്തിൽ അക്കപ്പട്ടിം എല്ലാം തുറന്നകൊ
ണ്ട് തീരേ ശ്രദ്ധമായിട്ടാണ് രാജും കിടക്കുന്നതെക്കിലും
ശരൂക്കര അതിനേ, വിഷം കലവൻ ക്ഷുദ്രതെങ്കന്ന
പോലെ, മനസ്സുകൊണ്ട് പോലും തീണ്ടുന്നതല്ലാ എന്നം
എനിക്കുറിയാം. ശരു വന്ന് അകുമിച്ചുക്കുമോ എന്ന്
പേടിച്ചിട്ടില്ല, ജൈവ്യനിൽ നിന്ന് എനിക്ക് അക്കലേണ്ടി
വന്നവല്ലാ എന്ന് വേദിച്ചിട്ടാണ് ഈ രാജുത്തിൽ
എനിക്കു വല്ലായേ തോന്നുന്നതു്. ഇന്നുഞ്ഞക്കു് മണിലോ
പല്ലിലോ മാറ്റുമെ തോൻ കിടക്കുകയുള്ളൂ. കായകളും

കിഴങ്ങുകളോ ക്രഷിച്ചുകൊണ്ടാണ് ഈനി ഞാൻ ദിവസം കഴിക്കുക. ജടയെന്തി, മരങ്ങേതാലുച്ചത്തുകൊണ്ട് ഞാൻ നടക്കും. ജ്യൂഫൂനു വേണ്ടി ഈനിയുള്ള കാലം ഞാൻ വന്നതിൽത്തെത്തുന്ന് സസ്യവം പാർത്തുകൊള്ളിം. എന്നേരും ജ്യൂഫൂനേരും പ്രതിജ്ഞ ദരിശ്വേണും ഭിമ്പയാക്കുന്നല്ലോ. അദ്ദേഹം ഏറുവിട്ടുള്ള വനവാസം അദ്ദേഹത്തിനു വേണ്ടി ഈനി ഞാൻ അനുഭൂക്കും. ജ്യൂഫൂനു വേണ്ടി വന്നതിൽ വസിക്കുന്ന എന്നോടൊക്കെമിച്ചു് ശത്രുവള്ളും പാർത്തുകൊള്ളിം. ലക്ഷ്യംനോടുകൂടി എന്നേരും ജ്യൂഫൂൻ അദ്ദേഹം ല്ലുരേ രക്ഷിക്കുന്നു. അതു രാഹവന്ന് പണ്ഡിതന്ത്രങ്ങളും മാർക്കു അദ്ദേഹം ല്ലുരൈയിൽ അഭിഷേകം നടത്തുന്നു! ഹാ! എന്നേരും ഈ മനോരമം ദൈവങ്ങൾ സത്യമാക്കിത്ത രേണുകേ! ഞാൻ തന്നെത്താൻ ശിരസ്സുകൊണ്ട് വെള്ള പ്രകാരം പ്രസാദിപ്പിച്ചിട്ടും അദ്ദേഹം കനിയുകയില്ലെ കീൽ, ഞാൻ വനച്ചരന്നായ് തനീൻ്റും ജ്യൂഫൂനു അനന്വ തനിച്ചുകൊണ്ട് ചിരകാലം പാക്കും. എന്നു ഉപേക്ഷിക്കുന്ന അളള്സ്യാ അദ്ദേഹം.”

അവലോം അല്പായം.

രേതൻ ആ രാവു മുഴുവൻ ഗംഗാതീരത്തിലേ ആ പ്രദേശത്തനേ കഴിച്ചുകൂടി. രാമനെന്നൊന്ത് വളരെ ചെല്ലാം വിലപിച്ചു താഴൻ അദ്ദേഹം അല്പം വിത്രമി കുങ്ങുംബുച്ചകം നേരം പുലൻ. ആ പ്രദേശത്തിൽ എഴു നേരം, അരികേ കിടക്കുന്ന ശത്രുജീവനു അദ്ദേഹം വിളിച്ചു:—

“എന്നോ, ശത്രുജീവൻ! ഇനി എഴുനേൽക്കും! ഇപ്പോഴം കിടക്കുകയാണോ! ഉടനേ ചെന്ന മഹാക്ഷേത്രം കുടിക്കുന്നുണ്ടോ വന്നു! ആ നിഷാഡാധിപൻ നമ്മുണ്ടു പുഴ കടത്തും.”

“ജ്ഞാനുവൈന്യത്തനേ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു താൻ ഉണ്ടാക്കിടക്കുയാൻ; ഒരു ഉറങ്കിപ്പില്ലോ” എന്ന പരംതു ശത്രുജീവൻ എഴുനേരം.

ആ ഭാതാക്കമാർ തമ്മിൽ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്പിവേ, മഹൻ ആ പുലർക്കാലത്തു അനേ അവരുടെ മുഖിൽ കൈകുപ്പിക്കൊണ്ടു വന്ന നിന്ന്.

മഹൻ—“ഈക്കഴിത്ത രാവു മുഴുവൻ ഇത് ആത്മാർന്നുകരയിൽ അണ്ടു സുവമായി വിത്രമിച്ചില്ലയോ? അങ്ങോക്കം അങ്ങയുടെ സെസന്റത്തിനും എപ്പോഴുമുള്ള അനാമയത്തിനും മാനിയെയാനും ഉണ്ടായില്ലോ?”

ഭരതൻ:—“ഈ രാവു തങ്ങളുടെ സുവമായും തന്നെയാണു കഴിഞ്ഞതും. ധാരാളമായി അണ്ടു തങ്ങളേ സല്ലിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ തങ്ങളേ അങ്ങയുടെ വാലുമാർ പുഴ കടത്തുകയാണു വേണ്ടതും. അതിലേക്ക് വളരെയെല്ലാം വന്നികരി ഉടനേ തയ്യാറാവണും.”

ഭരതൻറെ ഇരു ശാസനങ്ങളെ അംഗസരിച്ചു്, ഗ്രഹൻ വിരദ്ധാടക നഗരത്തിൽ മടക്കിത്തുന്നു് തണ്ടൻറെ ജനങ്ങൾ കളെയൊക്കെയും വിളിച്ചു്—

“നിങ്ങൾക്കല്ലോവക്കം മംഗളമുണ്ടാവഴു! നിങ്ങൾ ഉണ്ണന്നും ദാനാരാധും! വഞ്ചികരം പുഴയിലേക്കു് ഇറക്ക വിശ്വാ! ദശമദ്ധ്യത്രം സെസന്റ്സമതം പുഴ കട ത്തണ്ണം.”

ഈ കേള്ളു് എല്ലാവയങ്ങം തിട്ടക്കഴേതാടെ എഴു നേരാറു. ചുറവപാട്ടം നിന്നു് അംഗത്വത്തു വഞ്ചികരം ഉടനെ കൊണ്ടവയവിച്ചു. ഇവയ്ക്കു് പുരം, സപ്രസ്ഥിക മെന്ന ലോകപ്രസിദ്ധമായി, ഗ്രഹത്തായ ഘണ്ടകളോടു കൂടിയ കൊടിക്കാലുകളിൽ, സുദൃശ്യമായ സന്ധിവെന്ന കാളിക്കാലുകളിൽ, ഏററവും ശ്രാംകായമാനമായ രാജകീയ വഞ്ചികരം ത്രിശക്ഷാലുകളോടു നാവികന്മാരോടു കൂടി അവിടെ വേരെയും തയ്യാറായി. വാണിത്രങ്ങളിൽ നിന്നു് മംഗളഭോഷം മുഴുളുന്നതായി, വെൺകവിളി വിരിച്ചു് കല്യാണമയമായി മരാരായ സപ്രസ്ഥികവഞ്ചി ഗ്രഹൻ്തനെ കൊണ്ടവനു. ഭരതഗ്രൂപ്പുന്മാദം, കെട സല്പ, സുമിത്ര മുതലായവയം ആരു വഞ്ചിയിലാണു് കേരി തയ്യാറു്. അതിന്റെ മുവിലായി മ്രൂവമണ്ണങ്ങൾ, പുരോഹിത മാരുക്കൾ, ഗ്രജന്മാരുളിം വഞ്ചികളിൽ മുന്നോട്ടു നിങ്ങി. അവരുടെ പിന്നിലും ഭരതഗ്രൂപ്പുന്മാദം മുവിലുമായി രാജസ്ഥാനുകളെല്ലാവയങ്ങൾ യാത്രയായി. വാഹനങ്ങളേയും സാമാന്യങ്ങളേയും ഇവക്കിടക്കിയിൽ വേറെ ചണ്ഡാടങ്ങലും വഹിച്ചുകൊണ്ട് ചെന്ന.

പടവീടുകളെല്ലാം ദഹിപ്പിക്കുന്നവാഴം, തൊന്ത് തൊന്ത് മുവിലെന്നു് സെസന്റ്സമതം നടിക്കിലേക്കു് ഇറക്ക

വേം, ഭാണ്യങ്ങളെല്ലാം എടുക്കുവേം അവിടെയുണ്ടായ ദോഷം അക്കാരണത്തെ പൂർണ്ണമാക്കു.

പായ കൈട്ടിയ വദ്ധികൾ അവയ്ക്കും കേരിയിൽ ക്ഷമാവരേ ചുമ്പിച്ചുകൊണ്ട്, വാലമാൻ അമരം പിടിക്കരേ, തന്നെത്താൻ അതിയില്ലോ പാഞ്ചത്രം ചുമ്പി. ചില വദ്ധികൾ സൗക്രാന്തികാണ്ട് നിരത്തവയാണ്. കതിരകളാണ് ചിലതിൽ. ചിലതു് മഹാമുല്പദ്ധത്യ വാഹനങ്ങളേ വദ്ധിക്കുന്നു.

മരകരയിൽ അംശാന്തരു് ആളുകളേ ഇരകിയതിൽ പീനോ, തിരികേ വരുവേം വാലമാർ തങ്ങളുടെ ബന്ധുക്കളേ കേരിക്കൊണ്ട് ആ വദ്ധികളാൽ ജലത്തിൽ വിചിത്രതിയായ കുടികളോരോന്നു ചെയ്യു കാണിക്കു മുണ്ടായി. ധപ്പങ്ങളേന്തിയ ആനകൾ പാപ്പാമാരുടെ പ്രൂഹനാരു പുഴ കടക്കുന്നതു കണ്ടാൽ, ചിരക്കളാണ് കുടിയ പാർത്തങ്ങളോ എന്ന തോനം.

ചിലർ വദ്ധികളിലും, ചിലർ തോനികളിലും, ചിലർ ടാടികളിലും, ചിലർ കൊന്ദവള്ളിങ്ങളിലുമായി ആ ഭേദങ്ങളേവരും പുഴ കടന്നു. കുറപ്പേരു നീന്തിക്കു കുകയുമാണായി. ഇങ്ങിനെ ആ ശ്രോംഗസൈന്യത്തോ ക്ഷയം വാലമാരുടെ സാഹാരുത്താൽ ഗംഗാനദി കടന്നു്, ഉച്ചതിരിഞ്ഞപ്പോഴേക്കും ഫ്രാഗവന്തേതു ഫ്രാപിച്ചു്.

ആ ദ്രോഡുവനത്തിൽ ആ സൈന്യത്തേ ധ്യാസുഖം ആശ്രമിപ്പിച്ചു നിത്യിയത്തിലുംപീനോ, ഭരതൻ അമാത്രചുരോധിതനാരാധക്കുടി ഭരംപാജുഡാഷ്ടിയ ദ്രാഗംനാതിലേക്കു് നടക്കൊണ്ട്.

വുക്കുജാലക്കാരം നെന്തിയമായി നിരന്തരകാണ്ടിള്ളി
ഭരപാജാന്മാ ഒരു വിളിപ്പാടകലേ വെച്ചു് ഭരതൻ
കണ്ട്. ക്രൈസ്തവരേയെല്ലാം അവിടേ നിന്തി, പുരോ
ഹിതനേ പുരുഷരിച്ചു്, മന്ത്രിമാരാൽ അന്നഗതനായി,
അത്യധികാരങ്ങളും അലക്കാരങ്ങളും എല്ലാം വെടിത്തു്,
വെണ്ണപട്ട മാത്രം ചാൽത്തിക്കാണ്ടു് കാൽനടയായിട്ടാണു്
അദ്ദേഹം പിന്നീടു് വെന്നാൽ. ഭരപാജഞ്ച കണ്ണങ്ങാട്
കുടി അദ്ദേഹം മന്ത്രിമാരേയും ശ്രീച്ച. പിന്നെ, പുരോ
ഹിതൻ മാത്രമേ ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്നുള്ളി.

ഭരതൻറെ മുഹിലായി വസിപ്പുന്ന നടന്ന. അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടപ്പേരാഴക്കം, റിഷ്ട്രണ്ടുരു വിളിച്ചു് അംഗ്രൂം
കൊണ്ടുവരുവാൻ നിന്മായിച്ചുകൊണ്ടു് ഭരപാജൻ
ആസനത്തിൽനിന്നു് എഴുന്നോറു. ആ മഹാഷ്ഠിയേ വസി
പുന്നോടൊന്നിച്ചു് ഭരതൻ അടക്കത്തെവന്നു് അംഗിവാല്യം
വെച്ചു.

ഭരമപുത്രനാണു് ആ ക്ഷാരൻ എന്നു് ഭരപാജൻ
മനസ്സിലായി. അവക്കിൽവക്കാ, അംഗ്രൂവും പാലു
വും, പിന്നീടു് ഫലങ്ങളും നൽകിയതിൽപ്പുന്നേ, ഭരത
നോടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കലത്തിലേ കശലവന്തകരിച്ചു്
ആദ്ധ്യവ്യമായി ആ മഹാഷ്ഠി ചോഡിച്ചതുടർബി. അയോ
ധ്യയിലേ സൈന്യത്തും ഭാണ്യാശാരെ ആയുംകരിച്ചു്,
മന്ത്രികൾ, മിറുങ്ങരു എന്നിവരെപ്പറ്റിയും അദ്ദേഹ
ത്തിൽനിന്നു് കശലപല്ലുമണ്ണായി. ഭരമപൻ മരിച്ചതു്
അറിഞ്ഞതിരുന്നതിനാൽ അദ്ദേഹം ആ രാജാവിനേ സം
ബന്ധിച്ച മാത്രം നേരം മിശിയില്ലാ.

ത്രട്ടന്റെകാണ്ടു് വസിപ്പുഭരതമാർ ഭരപാജ
ഒന്നാടു് കശലും ചോഡിക്കായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീര

ത്തിനും അഗ്രികൾക്കും, ശിഷ്ടമാക്കും, വു ചുങ്ഗരിക്കും, മുഹപക്ഷികൾക്കും ദാനാമയമല്ലോ എന്ന് ഒരു പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ഫോറിച്ച്. അതിനൊപ്പാം ‘അതേ’ എന്ന് ആ മഹാപിതിയിൽനിന്നും മറച്ചടിയുണ്ടായി.

രാമദൈവമ്പ്രസ്ഥത്താൽ, അനന്തരം, ഭരദ്വാജൻ രേതനോടും അരയളിച്ചുപ്പുതാവിതു്:—

“നാട് വാഴുന്ന കമാരൻ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങാട്ട് പോന്നതു് എന്തു കാഞ്ഞത്തിനാണോ? അതെല്ലാം വിശദമായി എനിക്ക് അറിയേണ്ടതുണ്ട്. നിങ്ങളുടെരെയാക്കേ വിചാരചാരണം എനിക്കൊന്നും വെളിവാക്കാനില്ലോ. കൈയ്യ സല്പ പെരുവവളർത്തിയ ആ ശത്രുനാശനനേ—ഭാതാ ബാധം ഭാഞ്ഞേണാട്ടം ക്രടി വനത്തിലേക്കു് ദീർഘകാലം നേതക്കാരി അകററി വിട്ടു ആ ആനദേശത്തിലെനേ—പതിനാലാണ്ട് കാലം വനവാസിയായു് തനീക്കരെനു് അപ്പുൾ സ്കീനിമിത്തം തജ്ജിപിട്ടു ആ മഹായശപസി രേ—ആ പാപമീനനായരാശനേ ഭ്രാധിക്കേണമെന്നു കയതിക്കുന്നാണോ കമാരനേരു ഇം പുറപ്പാട്ടോ? ശത്രുവായ ക്രകാതേ നാട് വാഴുന്നതിനും വേണ്ടി രാമനേയും അദ്ദേഹത്തിനേരു ഒരുജ്ജനേയും കമാരനു് ഇനിയും മിംസിക്കേണമെന്നാണോ?”

രേതൻ (ഉഖ്വത്താൽ കണ്ണിരോഴുക്കി വാക്കിടിക്കുന്നുണ്ട്):—“ഹാ, ഞാൻ മതൻതനേ! ഭഗവാൻപോം ലും എന്നാക്കരിച്ചു് ഇങ്ങിനേയാണല്ലോ വിചാരിക്കുന്നതു്! എനിൽ യാതൊരു ദോഷവും ശക്കിക്കവാനില്ലോ. ഇത്തും കണ്ണക്കേംരമായ ശാസന ഭഗവാനിൽനിന്നും പുറപ്പെടാതിരിക്കേണമോ എന്നേഴു വിശ്വരത്തിൽ എന്തേ അറമും പറത്തിട്ടിള്ളുതെന്നും എനിക്കു് ഇപ്പോൾ മാത്രിക്കു

இத்தலூ. அமும் செய்தித் தொன் ஸாதையிகள் யைவட்டு, அமுமதுடே வாசகீ தொன் வைகளையிருக்கும் வட்ட செல்லிடிலூ. எடுபோர் அமுமதால் காட்டுவதை வாய் அது நாவுமுடின அரசோல்லுகிலேசக் குடிகையை எடு செல்லுவாகாள் தொன் புரைப்புக்கிரிக்குன்று. காலு கழித் தீவிர வாக்கை அங்குமதேதே தொன் புஸாலி டீக்கே. ஒரு உடுப்புரைதொட்டுக்கியாள் தொன் போனிதிக்கையைதொன் அரித்துகொள்ளு மூலம் எடுக்கும் புஸாலிட்டுமு! அது மஹீபதியாய ராமன் ஹஸ்பூர் எவிடென்கையை மூலம் எடுக்கோடு அஞ்சித்து இணங்.”

வஸிஷ்வன் முதலாய ஜகப்பிக்கைக்கூடி ரேதனே தூதித் தூத்துக்குடியை அங்குலித்து.

ரேதாஜன் (புஸாலிட்டுகொள்ளு):—“ரஹ்யவங்கையில் சுங்காதாய குமாரன் ஒரு ஸ்த்ரீயை உடித்தாதனே. நிதிஸேவ, அதுதாமதமான, ஸாயுஜினதை அநாவத்திக்கை எடுக்கிவ முன் குமாரனித் தூத்துக்குடியை அந்தாயாள். அதினே பூயிக்கிரிக்குன்றவை என்கொள் குமாரனை மனோரமம் தொன் அரித்திட்டு தூத்துக்குடியை அந்தாயாள். அதினே பூயிக்கிரிக்குன்றவை என்கொள் குமாரனை குமாரனை கீத்தி ஏற்றவும் வாய்விக்கை. குமாரனை ஜேஷுன் ஹஸ்பூர் எவிட யான ஸான் எடுக்கிக்கொயா. ஸித்தோஷம் லக்ஷ்மீநாட்டு குடி ராமன் ஹஸ்பூர் விடுகுடமஹாயிரிக்கிற வஸி கையள்ளு. நானே அவிடேக்கீ குமாரன் போகா. மருதிமாரோட்டுக்குடி ஹன்” குமாரன் ஹவிடே பாக்கை. அங்கிலங்கிக்கை காஞ்சுதேதையல்லாம் ஸாயிப்பிக்கவான்

അറിവു കൂടിയ കമാരൻ എന്നു ഇത് ഇഷ്ടംപോലെ
ചെങ്ങളിട്ടാൻ?"

അക്കിനെയാവഴ്ച എന്നു് അന്നസ്വിച്ചു് ആന്ന
രാത്രി ആ ആത്മഹതിൽ നിവസിക്കുവാൻ ഭരതൻ നി
ശ്വരിച്ചു. പാ.നന്തരം നാതിമിസൽക്കാരത്തിനായി
അവിടേ രേപാജൻ ദൈഡി. സുവഭാജനത്തിനായി
ആ മുനീസ്തു വിളിക്കുന്നതു കേട്ടു്, ഇതു് ഇവിടേ സാ
ധ്യമോ എന്നു് ഭരതൻ അല്ലെന്ന ശക്തിക്കൊടി
വനു.

ഭരതൻ:—“ഈ ഏതു സർക്കാരമാണു് എന്നി
ക്കു വേണംതു്? ഓമ്പ്രംകോണാഥം പാല്പ്രംകോൺാഥം കാട്ടിൽ
നിന്നു് കിട്ടുന്നവക്കുണ്ടാം ഗ്രവാൻ എന്നിക്കു് ആത്രി
മും ആവർക്കിയെല്ലാം നാതിൽ ഞാൻ സംതൃപ്തിനാകയും
ചെയ്യുകഴിഞ്ഞുവെല്ലോ.”

രേപാജൻ (മദ്ധ്യസന്തോഷം):—“സഹജമാ
യും തുന്ന സംഖ്യാതി കൂട്ടുന്നവനാണു് കമാരൻ എന്നു്
എനിക്കരിയാം. വല്ലതുമല്ലോ കിട്ടുന്നതുകൊണ്ടു് കമാരൻ
സത്യജിതാകം. എന്നാൽ കമാരൻറെ ഇത് സെസന്റ്രതി
നെല്ലാം ഭോജനം നൽകുന്നതെന്നു് ഞാൻ വിചാരി
ക്കുന്നു. എൻ്റെ ഇട്ടു എപ്പുകാരമോ അപ്പുകാരമുള്ള
തിനെല്ലാം കമാരൻ അർഹന്നാണു്. സെസന്റ്രതെ
ചെയ്യും അകഴല നിത്യീന്തു് കൂടാൻ തനിയെ ഇങ്ങോടു്
പോന്നതു് എത്രുകൊണ്ടു്? സെസന്റ്രതെയാക്കയും
കുട്ടിക്കൊണ്ടുതുന്ന കമാരൻു് ഇങ്ങോടു് പോരാട്ടായിൽ
നാവല്ലോ.”

ഭരതൻ (കൈകുള്ളിക്കൊണ്ടു്):—“ഗ്രവാനേ പേ
ടിച്ചിട്ടാണു് ഞാൻ സെസന്റ്രതെ ഇങ്ങോടു് കുട്ടിക്കൊണ്ടു്

പോരാന്തരതു്. രാജാവായാലും രാജപുത്രനായാലും തപസ്വികളുടെ ദേശങ്ങളിൽനിന്നു് ആവുന്നതു ചീതെങ്കിലും നില്ലേണമെന്നാണെന്നു്. തേരുവുംപ്രക്ഷേപിക്കും മതഗജങ്ങളും വീരദേഹമായം ഉരുപ്പുട്ടുകൊണ്ടിള്ളു മഹത്തായ സെസന്റും ഭ്രമിച്ചു മുടിക്കൊണ്ടു് എന്നു അനഗ്രമിക്കുന്നു. ആ സെസന്റും ആറുമുഹപ്രദേശത്തിലേ ജലത്തെയോ സ്ഥല തെയോ വുക്കണ്ണബൈയോ, പാലിശാലക്കുളങ്ങോ കെട്ട ക്കുത്തെന്നു കൗത്തുകയാലാണു് തൊൻ ഏകനായു് തന്നേ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതു്.”

“അംഗങ്ങിനെക്കാണും ശക്കിക്കേണ്ടും. ആ സെസന്റു തെയോക്കായും ഇങ്ങോട്ടു വിളിക്കു” എന്നു് ഭരദ്വാജനിൽനിന്നു് ആജത്തെയുണ്ടായി. അതാസരിച്ചു് തങ്കൾ സെസന്റെതെ ഉടൻതന്നേ ഭരതൻ വിളിച്ചുവരുത്തുകയും ചെയ്തു.

അതിയൃപ്പിനേ, ഭരദ്വാജൻ അഗ്നിശാലയിൽ പ്രവേശിച്ചു് നീരട്ടുത്തു കടക്കുകയും മുഖം തുടയ്ക്കുകയും ചെയ്തു്, ആതിമുകമ്മത്തിനുവേണ്ടി അതിലേക്കുള്ള വരേ വിളിച്ചു.

“വിശപകമ്മാവിനേയും തപസ്വാവിനേയും തൊൻ വിളിക്കുന്നു. ആതിമും ചെയ്യുവാൻ ആറുമുഹിക്കുന്ന എനിക്കു് അതിനു വേണ്ടുന്ന കാഞ്ഞങ്ങബൈല്ലും അവർ നടത്തിത്തരണം. യമൻ, വരണ്ണൻ, കഭവരൻ എന്നീ ലോകപാലമാരെയും ഇറ്റാചി ദേവമാരെയും തൊൻ വിളിക്കുന്നു. ആതിമും ചെയ്യുന്നതിലേക്കു് എനിക്കു വേണ്ടുന്നതെല്ലാം അവർ ഏപ്പുട്ടുത്തണം. കിഴക്കോട്ടും പടിനേതാരോട്ടും ഒഴുകനാവധാരി, മനിലും വാനിലുമാജി എല്ലും നദികളും ഇങ്ങോട്ടു വരട്ടേ. വിലതു് സുരയെയും,

ചിലതു് ഒരുരോമല്ലെന്നെന്നും, ചിലതു് കരിന്മുനീ രോത്ത ശീതള ജലനേത്രയും ഒഴിക്കേണ്ടു്. മാ മാ, ഇ ഇ, വിശ്രദാവസ്ഥ മുതലായ ദേവഗന്യർപ്പമാരെയും, ദേവമാ രോട്ടം ഗന്യർപ്പമാരോട്ടംകൂടിയ സ്വപ്നസരസ്വകളേയു മെല്ലും തൊൻ വിള്ളിക്കുന്നു. അപ്പതാച്ചി, വിശ്രദാച്ചി, മിറുകേശി, അലംബുഷി, നാഗദത്തി, ഘോമ, ഓസാമ, സാദ്രി, നൃത്യമലി എന്നീ ദേവിമാരെയും, തുന്ത്രങ്ങൾ യും മുഹമാവിന്നേരും സന്നിധിയിൽ വാണിവയന്ന എപ്പും ഭാമിനിമാരെയും അലക്കാരവിശ്ശേഷത്താണെ തുംബുദ്ധവോട്ടംകൂടി തുവിടേ വരട്ടു എന്നു് തൊൻ വിളി ക്കുന്നു. വസ്തുതും ക്കുന്നും മുലകളേണ്ടം, ദിവ്യസ്തു കളായ മലഞ്ചുഡേണ്ടം ശാപത്തായി തുംശോഭിച്ചുകൊ ണ്ണിരിക്കുന്ന ഉത്തരക്കയരാജുത്തിലേ ആ കൈമുഖഭേദം ഇവിടേ കാശിമാരാവട്ടേ! ഉത്തമമായ ശാന്താന്ത യും, പാലത്താന്തിൽ ഭക്ഷ്യും, ഫോജ്യും, പൊഷ്യും, ഭോദ്യും എന്നിവഴിയും സോമദഗവാൻ ധാരാളമായി നൽകട്ടേ! പേരും ക്കുന്നും, മാംസങ്ങളും, മല്ലങ്ങളും, വിചിത്ര മാല്ലങ്ങളും വിവിധങ്ങളായി മുക്കങ്ങളുംകൂടും ചൊരിക്കട്ടേ!”

ബാജ്ഞുപക്കാണ്ടു് അപുതിമനായ ആ സുലുതൻ സമാധിയിൽ വത്തിച്ചുകൊണ്ടു്, പ്രാകരണാന്തിൽ ഉപ ദേഹിച്ചിട്ടുള്ള റീതിയിൽ അത്തിപ്രത്യയസ്പരദത്താം ഇപ്പകാരം മുസ്താഫിച്ചു് ആളുവകക്കയോടെ കിഴക്കോട്ട് നോക്കി, മനസ്സിനേ ധ്യാനത്തിൽ ഉറപ്പിച്ചു. അപ്പോൾ ശേഷം, ആ ദേവമാർ സവ്വജം വേറു വേരെയായി വന്ന ചേന്നാത്തുട്ടുണ്ടി. ചട്ടപബ്ലിക്കേഷണു് സുവാസമായി, മംഗളം കുറങ്ങുമ്പോൾ പുൽിച്ചുകൊണ്ടു് സുവാസമായി, മംഗളം

ണ്ണമായി, എററവും പ്രിസപത്രപമായി, മാന്ത്രം, ശ്രദ്ധാലും, സൗരം എന്നിവ ചേൻ്റ്, വിചർവാറി ക്ഷാണ്ട് കാരഡ പീഡി. ഫേഡിഷിപ്പൽ പെട്ടെന്നുപോലെ ദിവ്യക്രമം ചൊരിത്തു. ദേവചിന്ദ്രിയാശം സവ് ദിക്കകളിലും മുഴക്കി. ഉത്തരമായ മനവാഞ്ചിൽ അപ്പു രോതനങ്ങൾ അട്ടകയും, ദേവഗന്ധവന്നാൽ വിശാലാ പന്ത്രണ്ടാട ചാടകയും ചെറു. ആ ശ്രദ്ധം, ഉയൻം താഴീനമുള്ള സപ്തസപ്രകാശഭോഽ, സമും മുച്ചവുമായി, ലയത്താങ്ങൾ ചേൻ്റ്, അകാശത്തിലേയും ഭ്രമിയി ദേഹം ജീവിക്കുന്നതെങ്കായും ശ്രവണങ്ങളിൽ മുവേ ശിഥി.

മനശ്ശുക്ക് കണ്ണസുവലുമായ ആ ദിവ്യശ്രദ്ധം അടങ്കിക്കിണ്ടപ്പോര, വിചപകമ്മാവിന്റെ വിധാന മല്ലാം ഭരതസൈന്യത്തിന് കാണായ്ക്കും. അഞ്ചു ദോജന ചുറവമായി ആ പ്രദേശമൊക്കെയും വേണ്ടം പോലെ നിരന്തരം, നീലം പോലെയും വെവ്വേണ്ടം പോലെയും ഒളി തുകന പച്ചപ്പുല്ലികളാൽ അക്കവേ മട്ടി. വിംപം, വിളംബ്, രാത്രും, മാവ്, പൂവ്, കെല്ലി എന്നീ മുക്കണ്ണങ്ങൾ ഫലഭ്രഷ്ടിക്കുന്നതി നിറന്തര കൊണ്ട്, ദിവ്യസുവദ്വാഗംഭോഽകുട്ടി ഉത്തരക്കരാജു തതിലുള്ള ആ വന്ന അവിടേ വന്നാണത്തു. തീരത്തിൽ വിവിധവുക്കങ്ങൾ നിറന്തരുകൊണ്ട് സൈമുരുയായ നദി ആ വഴിക്കും ശൃംകിവനു.

വെണ്ണ കുടിയ നാലുകെട്ടുകൾ, ആനകൾക്കും കത്തി രക്കൾക്കും ശാലകൾ, മേടമാളികകൾ നിരന്നുകൊണ്ട് ശോഭനമായി വിളഞ്ഞു പുരംപാരങ്ങൾ എന്നിവ അവിടേ ഉടനെന്ന് ഉയൻം.

അനന്തരം, അഴകോടെ തോറണ്ടുപോരം ചേന്ന്, ചെണ്ടുകിൽ ദൂരാലെ പ്രകാശിക്കുന്ന രാജമന്ത്രിരജാംഗ് അവിടെ പ്രത്യുഷമായതു്. ധവളചുഡ്യുങ്ഗങ്ങളെ കൊണ്ട് മഹത്ത്വപൂഖ്യമാലയാണ് അതിന്റെ ആകാരം. നടുണ്ണം കച്ചൻ നീങ്കൊണ്ടാണ് അതു് നന്ദിരിക്കുന്നതു്. ദൗഖകാണ്ടം ബാധ കുടാതെ ചതുരമായ പടിവിൽ അതു് നിംഫിളിരിക്കുന്നു. ശയുകളിലും ആസനങ്ങളിലും വാഹനങ്ങളിലും അവിടെ വേണ്ടുവോളുണ്ടോ. ദിവ്യരസങ്ങൾ, ദിവ്യവസ്തുങ്ങൾ, ദിവ്യദോജനങ്ങൾ എന്നിവയും അവിടെ സമുല്ലമാണോ. കഴുകി വെടിപ്പുകൾക്കു നിംബലപാതുങ്ങൾ ഇതു് എല്ലാ ശാന്നിദ്ധി അവിടെ തയ്യാറാക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നു. ആ സന്ദേശങ്ങളും ചൊല്ലാതെ നിരത്തിട്ടുണ്ടോ. ശയുകളും വേണ്ടോടെ വിരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇക്കിന്നും ആ തത്സന്ധിമായ മനിരത്തിൽ മഹാഘിരുടെ അനാജതപോലെ ഭേദന്ത പ്രവേശിച്ചു. ഭേദനേ അനാവത്തിച്ചുകൊണ്ട് മന്ത്രിമാനം പുരോധിതന്മാരുമല്ലോം ആ കൊട്ടാരത്തിലേക്കു കടന്നു. അവിടെതെ സാവിധാനങ്ങൾ കണ്ട് അവദേവതം മോഡാനപിതരായി. അവിടെ വെച്ചിട്ടും സിംഹാസനത്തെയും, വെഞ്ഞുമരഞ്ഞെയും, വെണ്ണക്കാറരക്ഷകയേയും കണ്ട്, രാജാവിന്നന്തരന്മാരുമോലെ, ഭേദന്ത മന്ത്രിമാരോടുകൂടി അവദേവയെ വലംവെച്ചു. ആ സിംഹാസനത്തിൽ രാമനാണ് എഴുന്നുത്തുന്നതെന്ന സകല്ലിച്ചുകൊണ്ട്, അതിനേ പുജിക്കയും രാമനേ വദിക്കകയും ചെയ്തില്ലെന്നു, ഭേദന്ത രാമനേ വീതുവാനെന്ന മട്ടിൽ ഒരു വെണ്ണവാമരന്തെ കൈയ്ക്കിലേന്തിക്കൊണ്ട് കീഴേയും ഒരു സചിവുപീഠത്തിൽ സ്ഥിതനായി. അതു കഴിന്ത

പ്രൂഢി, മനുമാരം പുഞ്ചാവിതനാരകമല്ലാം അവരവ
ക്കുള്ള ആസന്നതിൽ ക്രമംപൊലെ ഉപഭോഗിച്ചു. ദി
നീട്ട്, സൗന്ദര്യത്തിൽ ശിഖിരക്ക്ഷകനം ആസന
സ്ഥരായി.

മുറ്റത്കാലം കഴിഞ്ഞത്തേപ്പാഴുക്കും, വേദാഡ്യാലെ,
ചാഹസം നിരന്തരകാണ്ടുള്ള അരുകർ രേതൻറേറ്റ് അട്ട
ക്കലേക്ക് രൂക്കിപ്പാണ്. അത് പുഞ്ചക്കുള്ളേ ഇങ്കരകളിലും,
വെള്ളക്കമ്മായാ തെച്ചു് മരണീയമായി വിള്ളേണ്ടനാ
ബിവുഭവനങ്ങൾ ഭരപാജപ്രസാദത്താൽ ഉയൻ. അതേ
കാലത്തനേ, ബ്രഹ്മാവു പറഞ്ഞയ്തുവരായി ഇതുപ
തിനായിരാ സ്ത്രീകക തിവ്യാദരണങ്ങൾ ചാത്തിക്കാണ്ടു്
അവിടെ വന്നു. പൊന്ത്, മരു്, പവിഴം, വഞ്ഞം എന്നി
വരാൽ പ്രഞ്ചാലിതകളായ കൂദപത്തിനായിരാ സ്ത്രീ
ക്കുള്ള ക്രമേണ്ട് അവിടേക്കു് വേറേ അയച്ചു. വന്നി
കരണത്താൽ പുതഞ്ചമാരേ ഉമത്തരഭ്യൂഖലയാക്കനാ
ഇതുപതിനായിരാ അസ്ത്രസ്ത്രകൾ ഇടവന്തിൽനിന്നും
അവിടെ വന്നുവെൻ. നാരഭനം, തുംബുത്തവും, ശ്രോദ
നം വേറേ പല ഗന്ധവർജാക്കന്മാരം പ്രഞ്ചാൽ
സൂച്ചനേപ്പാഡല ഉജ്ജപലിച്ചുകൊണ്ടു് ഭരതസന്നിധി
യിൽ പ്രഭവിച്ചു് പാടിത്തടക്കി. അലംബുഷ, മിറു
കേക്കി, പുണ്യരീക, വാമന എന്നിവർ ഭരപാജൻറേറ്റ്
അജജ്ഞൈപ്പാലെ ഭരതൻറേറ്റ് മുഖിൽ നന്തനംവെച്ചു.

ദേവവനങ്ങളിലും ചെച്ചതുമാട്ടിലും ഏതേ
തെല്ലാം ചുജ്ജാദ്വാളക്കണം അവന്നാക്കണ്ണും ഭരപാജനാജ
സ്ഥാപം പ്രയാഗപ്രഭാഗതിൽ കാണാണ്റുന്നു. ക്രവളങ്ങൾ
മുദംഗം വായിച്ചു. താനിമാങ്ങൾ താളംടിടിച്ചു. അലു
ക്കരി നന്തകമാരായി. ഭരപാജപ്രഭാവത്താൽ ഭൂ

അത്തുവാള്ളം അവിടെ സംഭവിച്ചു. വരക്കും, കരിവും, ചെന്തലുള്ളും, ഉഞ്ച് എന്നിവ കൂടി മാറ്റം കുന്നമാരു മാറി അവിടെ പരിവര്ണവതിൽ സന്തോഷപൂർവ്വം എഴുപ്പും. ഇങ്ങളും, നെല്ലി, തൊവൽ എന്നിവയും കാട്ടിലേ ലതകളും സുരിതുപം ധരിച്ചുകൊണ്ടു് ആ അതുമാതിൽ വാഴുകയാണി.

“മലുചനാർ മലും സേവിക്കവിൻ! തീറക്കൊതി യന്മാർ പാതാസം ഭജിക്കവിൻ! മാംസഭക്കകൾ നല്ല നല്ല മാംസം വേണ്ടിവോളും തിന്നവിൻ” — എന്നിങ്ങിനേ ആ സുരീകരം അവിടെ വിളിച്ചു ചറന്തരുകൊണ്ടു നടന്നു.

ഡാരോ പുരാജനേ എഴുമെട്ടും വീതം പ്രമദകരം കുടി നയനമോഹനമായ നബിതിരത്തു് തേച്ചു കൂളിപ്പി കെന്നു. ആ പുരാജനാർജ്ജ് കാലു തലോടിക്കൊട്ടുകുവാൻ വേണോ വിശാലാക്ഷിമാർ അവിടെ സന്നാലകളുായി. ഉടനേ, മേനി തൃടച്ചു് ചമരതുവകാട്ടത്തു്, ഒരുമിച്ചിയന്നു മലും സേവിക്കവാൻ വേണോ വരാംഗനമാർ ആ പുരാജനാരേ അഭിനാഗതരു.

കതിരകരം, ആനകരം, കുഴക്കകരം, ടട്ടക്കണ്ണരം, കാള കരം എന്നിവയേല്ലാം അതതിനു വേണ്ടുന്ന ഭോജ്യങ്ങൾ വാഹനപാലമാർ വിധിപ്പോലെ നൽകി. ഇക്കുട്ടാക വംശത്തിലേ ത്രേപ്പുട്ടെന്നാക്കിയുള്ള ആ വാഹനങ്ങളു കരിയു്, ലലർ, തേൻ എന്നിവ നിർബബസിച്ചുകൊണ്ടു് പിന്നെയും പിന്നെയും തീററി. ആനക്കാരന്മാർ തന്നെ ആനങ്ങയും, കതിരക്കാരന്മാർ തന്റെ കതിരങ്ങയും തിരിച്ചറിയുവാൻ കഴിയാത്തവണ്ണും അവരെരാക്കുയും അതുജ്ഞു മഞ്ഞപ്പുരത്തരായു് തീറി. ആ സൈന്യം മുഴുവനും ദിനിമറന്നുകൊണ്ടുള്ള നിലവിലുായി,

രക്തചെറു ചാത്തി, അപ്പുരോഹനങ്ങളോട് ചേർന്ന്, സവകാശങ്ങളോലും സംതൃപ്തരായ് തത്തിന് ആ പടയാളികൾക്ക് ആ പ്രദേശത്തു നിന്ന് അകലുവാൻ തൊന്തിയില്ല.

“എനി ഞങ്ങൾ ശ്രദ്ധാദ്വയിലുകൾ പോക യില്ല. ദണ്ഡകവനങ്ങിലുകൾ ഞങ്ങൾ പോകുന്നതല്ല. എന്നാൽ, ഭോതൻ എന്നും കശലിയായി വാഴുനും. അല്ല കാരം തന്നെ, രാമൻ സുവഷ്ട്രാന്നനായി മരവുകയും വേണും”—ഈ പ്രകാരം ആ കാലാധിപുടം താളികളിൽ, അതു പ്രോത്സാഹികളിലും, തുരസ്കാരം, അതിരക്കാർ എന്നിവരും സർക്കാരലാൽ താൽ സന്തോഷം കുറിഞ്ഞു് താങ്കൊന്തികളുള്ളവരുടെ ഒരിച്ചുകാണ്ട് തന്നെ താൻ വിളിച്ചു ചരയുമാറായി. ഭോതൻറെ ഒരു അവബന്ധനാർ ആര്യൻ ആര്യൻ കുടുംബക്കാരിൽ ഒരിക്കൽ വരും ആശക്കി. ‘സപ്രൂഢി ജന്മതന്നേ’ എന്ന് അവർ അഭ്യർത്ഥിച്ചു. കുടുംബക്കാരിൽ വിലർ പാട്ടുണ്ട്. വിലർ ആര്യൻ. മാല ചാത്തിക്കാണ്ട് വിലർ അക്കദാജ്ഞാ ഓട്ടുണ്ട്.

ഈമുതതുല്യമായ അന്നം ധാരാളമായി അവർ ഭജി ചെട്ടിം, ആ ദിവ്യദക്ഷ്യങ്ങളേ കണ്ട് പിന്നെയും ക്ഷേഖവാൻ അവക്ക് കൊതിയുണ്ടായി. തിനുകയും കടിക്കയും അവർ ശേഖവില്ലാതെ നടത്തി.

വധു കരം, ഭാസികരം, ദേശവക്കാർ, പടയാളികൾ എന്നിവരേവരും ഭാലശിയ വസ്തുങ്ങൾ ഉട്ടുത്തകാണ്ട് എററവും സംപ്രീതിയോടെ, ശാഖിടേ വിഹരിച്ചു. ആ കരികൾ, ദട്ടക്കദാജ്ഞാ, കഴുതകരകൾ, പത്രക്കരികൾ, മറ്റൊരു മുഖപക്ഷികൾക്കുമെല്ലാം തുള്ളിയുകവോളിം തീറ്റ

കിട്ടി. അവിടെ യാതൊനും വേരെയാണെന്ന വിഹാരം ആക്കണ്ണായിട്ട്. വിശ്വനാഥൻ, മലിനത്രവികളോ, മുഴിഞ്ഞത വസ്തും ധരിച്ചവരോ, മട്ടിക്കിൽ പൊടി പററി യവരോ അവിടെ ഇപ്പോൾ.

അത്തിരഞ്ഞിക്കാണട്ട് പനിയിരഞ്ഞിക്കാണട്ടം ഉണ്ടാക്കിയ കറികൾ, ഫലരസങ്ങളാലുള്ള കഴുകൾ, ഗന്ധ രസങ്ങളോടുകൂടിയ ചായപ്പു്, വെണ്ണ മുടിയ അനും എന്നിവ നിരഞ്ഞകാണട്ട് പുജ്യപദ്ധതാളോടുകൂടിയ ചര മകകൾ ആയിരംബന്ധിരമായി അവിടെ നിർത്തി വെച്ചിരിക്കുന്നതു കാണട്ട് അത്തുകൾ വിസ്തിരിച്ചായി. ആ വന്നപ്രദേശത്തിലേ കിണറകളും പായസംകാണട്ട് നിരണ്ടിരിക്കുന്ന അവിടങ്ങളും പരമാത്മാ ദാനം അഭിഷ്ഠാപാദാലിയിൽ വിണ്ണം അനുനാസകിത്തുടങ്ങി. കൂളിക്കളും ഒരു ദിവസം കൊണട്ട് സംപ്രാർഥങ്ങളായി. അവയുടെ കരയെല്ലാം, വേവിച്ച പാകമാക്കിയ മാനിരഞ്ഞിയാലും, മയിലിരഞ്ഞിയാലും, കോഴിക്കിരഞ്ഞിയാലും കുപ്പാരമായി ഉയർന്നു.

വരക്കുകൾ അനേകായിരം. കലാകാരം അഞ്ചുക്കളക്കം. പൊന്നാണിപ്പുത്തും അഞ്ചുക്ക കോടി. വടി വോട്ടെ സംസ്തിച്ചുണ്ടാക്കിയ തയിർക്കാട്ടരം, കിണികൾ, പാനികൾ എന്നിവ അസംഖ്യം.

കടത്തരു പാകമാക്കി, നൃമണങ്ങതാടെ, അല്ലോ ദിവസത്തായ തയിരം, വെണ്ണ മുടിയ ഭോജം, സംസ്തിച്ചു 'സംഭാര'വും ഓരോ കയമായി അവിടെ ഉണ്ടായുണ്ട്. പാൽക്കയ്ക്കാട്ടരെ വേറേ ഉണ്ട്. കനകനായി ക്രാണം ശക്കരെ.

മേൽത്തെപ്പിനുള്ള കല്ലുകൾ, സുഗന്ധചൂണ്ടങ്ങൾ, കഴുപ്പുകൾ എന്നിവയും, സ്ഥാനത്തിന് വേണ്ടുന്ന മറ്റ് സാമാന്യങ്ങളും പലേ തരത്തിലുമായി, വെള്ളേരേ പാതു കൂളിലാക്കി, അതററിന്കരയിൽപ്പോൾ കടവുകളിലെല്ലാം ചെള്ളിരിക്കുന്നതു കണ്ടി. പല്ലു തേയ്യുന്നതിന് വെള്ളത്തു് തല കുത്തുകൊണ്ടുള്ള കോലുകൾ അവിടേ കെട്ടുകെട്ടാ യാണ്. വെൺചുവന്നം അരഞ്ഞു കലശിയതു് ചെള്ളുകളിലാക്കി അവിടേ നിരത്തിയിരിക്കുന്നു. തുടർന്നു വിളുകിയ ക്രണാടികൾ ഡാരാളും. വസ്തുങ്ങൾ കുന്നപോലെയാണു് കുട്ടിക്കിരിക്കുന്നതു്. ജോടി ജോടിയായി മെതിയടികളിൽപ്പോൾ ചെള്ളുകളിലും ബഹുസ്ഥമാണു്. മദ്രാട്ടകൾ, ചീളുകൾ, മട്ടിരൊത്തുകൾ, കടകൾ, കപ്പായങ്ങൾ, ശരുകൾ, പീംങ്ങൾ, വില്ലുകൾ എന്നിവയും വിചിത്രങ്ങളായി അവിടേ തയ്യാറാക്കി ചെള്ളിക്കുന്നു.

ആനകൾ, കതിരകൾ, കഴുതകൾ, ടുക്കങ്ങൾ എന്നീ മുഹങ്ഗങ്ങൾക്കു് നീർ കടിക്കവാനുള്ള നിറക്കയാക്കുന്നു. അവ യേക്കു മഞ്ചുന്നതിനു്, താമരയും കരിംകുവള്ളുവും നിറത്തു കൊണ്ട് നല്ല കടവുകളുംകുട്ടിയ കയങ്ങൾ വേരേ. സസ്വം നീന്തിക്കളീക്കുന്നതിനു്, അകാശവർണ്ണംപോലെ സപ്തരംമായി നീർ നിറത്തെ താക്കാക്കുന്നു.

നീലം ഷോബലയും ചെവഡുത്തും പോലെയും നിറം ചേന്ന ഇളംപല്ലുകൾ പത്രകൾക്കു തിന്നവാനായി അവിടേ പലേക്കുത്തും കുട്ടിക്കിരിക്കുന്നു.

ഇല്ലാം ദൈപ്താജൻ ചെയ്യു ആ അന്തിരാവഹ മായ അതിമൃം സപ്തപ്പനമെന്നപോലെ കണ്ട് അവ രേഖയം വിസ്തൃതിയിൽ. നമ്മന്തതിൽ ദേവമാരെന്നു

പോലെയാണ് അതുകൊണ്ടുനിന്നും അവൻ രാത്രി അവർ റഹിച്ചതു.

പുലച്ചുരായപ്പോൾ, ഭോപാജൻറു അനുജതെ ഓഡി ആ ദോഗ്യൻ പ്രാഥമ്യം വരാംഗനകളിൽപ്പോൾ വന്നവഴിക്കു തന്നെ മടങ്ങിപ്പോയി.

ഈ ആതിമ്പ്രാണഭവം സപ്പോനല്ലോ, വാസ്തവം തന്നെയെന്നു് ഭരതദേശവും തങ്ങളെല്ലാത്തന്നെ തോക്കി കൊണ്ടു് നിന്നുമില്ല. മല്ലത്താൽ ഉല്ലംഗമായി അവർ മത്തമാരായും തീനിന്നിരിക്കുന്നു. ദിവ്യഗന്ധം വളരുന്ന് അ കിൽച്ചന്നുക്കുറം അവർ ഘുമിക്കിരിക്കുന്നു. പലേ തരത്തിൽ ശ്രദ്ധയും ദിവ്യവുമാണു ഘുമാലകൾ അവർ വേദ്യോഗ അബ്ദിന്തിനിട്ടുള്ളിവ അവിടെ ചതുരയു വിന്റെ റിയിരിക്കുന്നതുമണ്ട്.

ആതിമ്പ്രാണല്ലോ കഴിയുകയും നേരം പുലഞ്ചകയും ചെയ്യപ്പോൾ, രാമനേ കാണിവാനുള്ള അഭിലാഷത്താൽ ഭരതൻ പരിവാരങ്ങളേണ്ടിക്കുടേ പുരപ്പേഴ്ചു് ഭോപാജസനിധിയിൽ പ്രവേശിച്ചു്. അശ്വിന്ദോത്താം കഴിന്തു് ഭരദ്വാജൻ ആഗ്രഹത്തിനുള്ളിൽ നില്ക്കുകയാണപ്പോൾ. അപ്പുകെക്കേണ്ടെടു ആഗ്രഹനായ ഭരതനോടായി—

“കമാരനു് ഈ രാവു് നമ്മുടെ ഈ ആഗ്രഹത്തിൽ സുവമായു് തുണ്ണു കഴിന്തുവോ? ആതിമ്പ്രാംകൊണ്ടു് കമാരനേറു ആളുകളെല്ലാം സംതൃപ്തരാകയാ, പറയും?”— എന്ന ചോദിച്ചുകൊണ്ടു് ആഗ്രഹത്തിൽനിന്നു് പുറത്തേക്കു് വന്നു.

ഭരതൻ (തൊഴുന്നു് കമ്പിട്ടുകൊണ്ടു്):— “സൈന്യങ്ങളേണ്ടം വാഹനങ്ങളേണ്ടം അമാത്രമാരോടും കുടിയ തൊൻ ഇന്നാലേ രാത്രി ഏററവും സുവമായിട്ടാണു കഴി

നെത്തരു്. എന്നൊയും എൻ്റേ സൈന്യത്വയും ദേവാംശു അനുത്തം സംസ്കാരക്കി. തങ്ങൾ മാത്രമല്ലോ ത്രിപ്പൂർ കുടിയും ചുടോ ആളുള്ളത്വാം എൽക്കാതെ, സമുദ്രമായ അനന്തപാനങ്ങളോടെ, ശോഭനമായ ആവാസങ്ങളിൽ സുവിള്ളു കഴിഞ്ഞിരിക്കും. ഇന്തി താം യാറു തുടങ്ങന്തിനു് ദേവാനോടു് വിഭവാഭിള്ളുകാളിള്ളുണ്ടു്. ജൂഡ്യസ്തേ അടക്കലേക്കു് പുറപ്പെട്ടിരിക്കും എന്നു ദേവാംശു മെമതിയോടെ തുക്കണ്ണംപാത്താലും! ആ ധർമ്മം തഹാവിന്റേ ആത്മാം എവിടെയാണു്? അവിടേക്കു് എത്താണു് പഴിക്കും എത്തു കുറം സബ്രഹ്മണ്യാം? — ഇതെല്ലാം എന്നോടു് അജളിച്ചുള്ളും.”

ഡേഡപാജൻ:—“രണ്ടരാധാജന അകലേ ചെന്നാൽ വിജനമായ ഒരു വനമുണ്ടു്. അവിടേനിന്നു നോക്കിയാൽ, പിളരാത്ത പാരക്രൂഢ്യങ്ങളോടെ രമണീയമായ കാട്ടകളാൽ എങ്ങും ചുണ്ണംകൊണ്ടു് വിത്രക്രപർബ്ബതം നിലപകാളിള്ളുണ്ടു് നാഗു കാണാം. അതിന്റേ വടക്കുപറത്തു കുടി മണാകിനിന്നിലി ഒഴുകും. പുവനിമരങ്ങളിലും പുവണിക്കാട്ടകളിലും നിരണ്ടിട്ടുള്ളതാണു് ആ നംഖിത്തിരും. അതു കടന്നാൽ, വിത്രക്രപർബ്ബതമായി. അവിടെയാണു് രാമലക്ഷ്മണമാർ വസിക്കുന്ന പംബ്രംഗാലും. സൈന്യത്വാട്ടക്രമിയ കമാരൻ ആന്തേരൻകതിരക്കുണ്ടാണു് കുടിയ പെത്തവടയേ കക്കിണ്ടതിരും പഴിക്കു് കാറേ കുറം ചെല്ലത്തി, അവിടേ നിന്നു് തെക്കപടിഞ്ഞാറോടു് തിരിക്കുണ്ടു്. അങ്ങിനേ ചെന്നാൽ, അവിടേ രാമനേ കാണാം.”

ഡേഡപാജൻ ഇതുയും പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞപ്പോഴുണ്ടുണ്ടു്, യാരു തുടങ്ങവാൻ കാലമായിരുന്നു രാജസ്രൂപികൾ

അറിപ്പത്തു് ഏല്ലാവരും ആനുഭൂതിക്കിലേക്കു വന്നു. വാഹന ക്ഷമില്ലാതെ സഖ്യരിച്ചിട്ടില്ലാതെ അവർ മനിഭക്തി യാൽ കാഞ്ഞനടയാളിട്ടാണു വന്നതു്. അവരേവരും ഭരദ്വാജനേ ചുഴിനുകൊണ്ടു നില്ലായി.

മെലിംത്തു വലഞ്ഞ കൈസല്ലു, തള്ളുന്ന വിരച്ചു കൊണ്ടു് സുമിത്രയോടുകൂടി മുന്നോട്ടു ചെന്നു് ഭരദ്വാജൻ കാലുകളേ കൈകളും പിടിച്ചു. അനന്തരം, നിരവേറാതെ കാമത്താൽ സർവ്വലോകത്തിനും നിഡി താഴായും തീനിട്ടിട്ടുള്ള കൈകേകൾ ഏററുവും ലഘജയോടെ അടക്കത്തു ചെന്നു് മഹാമഹിയുടെ കാലുകൾ പിടിച്ചു്, അദ്ദേഹത്തെ വലംവെച്ചിട്ടു്, ഭരതൻറെ സന്ധീപത്രതക്കു മാറി അവിടേ ദീനമാനസയായി നിന്നു.

“കമാരങ്ങൾ അമമമാരാവ ത്രിവർ ആരാരെനു് എനിക്ക് അറിയേണമെന്നണ്ടു്” എന്നു് ഭരതനേ നോ അഭിക്ഷാണ്ടു് ഭരദ്വാജൻ ചോദിച്ചു.

ഭരതൻ: — “ശ്രോകംകൊണ്ടും ഉച്ചവാസംകൊണ്ടും വല്ലാതെ മെലിംത്തു്, എന്നാൽ, ഭേദതയേപ്പുാലേ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടു് ത്രണ നിൽക്കുന്ന ദശമദമഹിഷിയാണു് രാമനേ പ്രസവിച്ചു കൈസല്ലുാദേവി: ത്രണ അമയുടെ തട്ടതുകൈ പിടിച്ചുകൊണ്ടു്, വന്നാന്തരത്തിൽ പൂവെല്ലാം കൊഴിഞ്ഞ ക്ലീനികാരണാവപോലേ, വാടി തെള്ളുന്ന നിൽക്കുന്ന ത്രണ ഭിംബാനുരധ്യാദി ദശമദരാജാവി നേരു മധ്യമമംവിഷിയായ സുമിത്രയാണു്. ത്രണ ദേവിയാണു് ലക്ഷ്മിണശത്രുജ്ഞനാതാദേവ അമയ. രാമലക്ഷ്മിണമാർക്ക് മുത്രിക്കിലേക്കു പോകേണ്ടതിനും, ദശമദരാജാവിനു് പുത്രമീനനായി മരിക്കേണ്ടതിനും ഫെത്തുത്രായാ ആ പാപകമ്മിനി, — ക്രോധവും ക്രൂരത്തും കവിതയും

വഴിന്തെ അതു ഗർഭവിജ്ഞ,—തനിക്ക് സൈംഗാല്യം കൂടു മെന്നോ അഭിമാനിക്കുന്ന അതു അധികഷിതമ്പുല്പി,— അതുതുപൊം വുണ്ട് അനുബംധം,—മെച്ചപ്പെട്ടതിനു വേണ്ടി എത്തും ചെയ്യുവാൻ തുനിന്തെ അതു കൈകേകയി,— എന്നേന്നു അമമ ഇതാ, നിൽക്കുന്ന. ഈ ഭർവ്വാത്തയെ സൈംഗാല്യം കൊടുത്തായ അപ്പത്രുക്കളും എനിക്ക് കാണേണ്ടിവന്നാതു്.”

രേതൻ ഇതും പറയുമ്പോഴുക്കും കണ്ണിരായ് വാക്കുകൾ ഇടറി, തുടരെയുടുടരേ അദ്ദേഹത്തിൽ നിന്നു് നെട്ടവീർപ്പുണ്ടായി. കണ്ണികൾ ചൊക്കു് അദ്ദേഹം കുലസർപ്പത്തെപ്പോലെ പീറി.

രേപ്പാജൻ:—“ദോഷം കണ്ടുകൊണ്ടു് കൈകേക, യിയേ കമാരൻ അവഗണിക്കുന്നതു്. രാമനേ നാട്കട ത്തിയിരിക്കുന്നതു് ഒട്ടകം നമ്മായിട്ടാണു പരിക. ദേവ ഭാനവന്മാർക്കു്, ഭാവിതാത്മാക്കളുായ മഹാശികരക്കും, രാമനേ ഇങ്ങിനേ നാട്കടത്തിയിൽനിന്നു് ധിതമാണു് ഭവിഷ്യക.”

ഇതും കേട്ടതിൽപ്പിനേ, രേതൻ രേപ്പാജനേ നമ്മുഖിച്ചു്, അനന്തരമായം വാങ്ങി, വലംവെച്ചു്, വിട ചോദിച്ചിട്ടു്, തന്നേനു സൈന്യത്തിനു ചുറപ്പെടുവാൻ അത്രതെ കൊടുത്ത.

ഉടനേ, സ്പാന്നവിഭിന്നങ്ങളായ ഔദ്യപ്പങ്ങളും ദിവ്യരമാങ്ങളും നാതുയ്യാക്കി ഒരുക്കി നിന്തി. പല തരത്തിലും എല്ലാ അഴുകുളിം ആ വാഹനങ്ങളുണ്ടും ആരോഹനം ചെയ്യു. കൊടിനേന്തിയും ചൊന്തം വഞ്ചല ചാത്തിയുമുള്ള പിടിയാനകളിം കൊമ്പനാനകളിം, മഴ ക്രാലത്തിലേ കരിങ്കാരനാഡോലെ, മഹാഭാഗലാജി

തേരാട്ടെ ചുറ്റുംബാധി. ചെരുതും വലുതുമായി എററവും ശ്രദ്ധിച്ചുള്ളായ നാണാവാഹനങ്ങൾ അണിയണിയായി മുന്നോട്ട് ചരിച്ചു. കാൽനടയ്ക്കുകൾ കാലാളകളിലും യാത്രയാധി. രാമനേ ഉടനേ ദർശിക്കാശന സദമുഖതേരാട്ടെ കൈസലപ്പ് മുതലായ രാജസ്ഥീകരികൾ ഉത്തരവാഹനങ്ങൾ ശിൽ എഴുന്നാളി. ഉച്ചസുന്തനേയും, പുർണ്ണചന്ദ്രനേയും പ്രോബേ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പല്ലകൾ ദ്രോജന മാധി ഒക്കിയതിലാണ് ഭരതൻറെ യാത്ര. പരിവാരങ്ങ പ്രാബല്യം അദ്ദേഹത്തെ പിന്തുടന്ന്. തെക്കൻഡിക്കിനേ മറച്ചുകൊണ്ട്, പെത്തക്കാടുപ്പോലെ പരന്ന്, ഗജാഫ അപ്പള്ളി സമാക്കവമാണ് ആ മഹാസേസന്മം കുറഞ്ഞം പ്രഖ്യാതയാധി. ഗംഗയുടെ പദ്ധതിരത്തിൽനിന്നും പുര ഷ്ട്രീ അരുടുകളിലും മലകളിലും, മുഗപക്ഷികൾ നിരണ്ട കാടുകളിലും കടന്നകൊണ്ട് അവൻ ചെന്ന. വണ്ണം വളന്ന് അനുന്നക്രമിച്ചുപള്ളാലും കത്തിരക്രമിച്ചുപള്ളാലും കാട്ടിലേ മുഗ പക്ഷിസംഘങ്ങൾക്ക് ഭീതിയുണ്ടായി. ആ മഹാവ നദേത പ്രാചിച്ചതിൽ ഭരതസേസന്മം പുർബ്ബികം പ്രശ്നാഭിക്കയാണാണ്ടായതു്.

ചെന്നകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ പെത്തംപടയേ കണ്ട് കാട്ടിലേ മത്തഗജങ്ങൾ പേടിച്ചു കലങ്ങി ഓരോ കുട മാധി ഓടിത്തുടങ്ങി. കാടുകളിലും മലകളിലും പുഴക ഭിലുംല്ലാം മാനകളിലും കരടികളിലും പേടിച്ചു നോക്കി ക്കൊണ്ട് അങ്ങമിങ്ങമാധി നിൽക്കുന്നാതു കാണാന്നുന്നു. പെത്തതു ഓലാജതോട്ടാട്ടകുടിയ ചതുരംഗസേസന്മം നയിച്ചുകൊണ്ട് സംപ്രീതിയോട്ടകുടിക്കാണ് ഭരതൻറെ യാത്ര. മഴക്കാലത്തു് കരിംകാരായ അരുകാശമെന്ന ദ്രോബേലും, സാഗരസന്നിഭിമായ ആ സേസന്മം താൽ ഭ്രമി

തെങ്ങും മുടി. മഹാബലം ക്രടിയ അനുകളിലും, ഉഴക്കൊടെ പായുന്ന കത്തിരകളിലും ആ ധാതുക്കിൽ ഭ്രമിയേ അധികനേരവും കാണുന്നില്ലെന്നായി.

ശ്രദ്ധകാരം വളരെ മുരം സഞ്ചരിച്ചു. വാഹനങ്ങൾ തള്ളന്നതുടക്കി. അപ്പോഴേക്കും ചിത്രകൂട്ടപര്വതം അക്ക ലേനിന്ന് ദൃശ്യമായി.

ഭരതൻ:—“കെട്ടിട്ടിള്ളതുപോലെയുള്ള ലക്ഷ്യണങ്ങൾ കൈല്ലാം ഇവിടെ തൊൻ കാണുന്നണ്ട്”. ഭരപാജൻ പറഞ്ഞ ആ ദിക്കിൽ നാം ഇപ്പോൾ എത്തിയിരിക്കുന്നു. അതാ, ചിത്രകൂട്ടപര്വതം മദ്ദകിനിനാഡിയാണ് അതാ നീലമേഖലപോലെ വിളക്കിക്കാണിരിക്കുന്ന ആ അര സ്റ്റേത അതാ, അക്കലെയായി നാം കാണുന്നു. പബ്ത തുല്യക്കാളായ എന്നേന്ന് അനുനകർ ചിത്രകൂട്ടത്തിലേ താഴു് വരക്കുള്ളയാണ് ഇതാ, ചവിട്ടി മരിച്ചുകൊണ്ട് ചെല്ലു നന്നാ. ഈ താഴു് വരകളിൽ ഇതാ വുക്ക്ഷങ്ങളിൽനിന്ന് പുണ്ണങ്ങൾ ചൊഴിത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ കാണ നോരി, മഴക്കാലത്തു് കരികാടകളിൽനിന്നുള്ള ജലധാരയോ എന്ന തോനായ്ക്കുന്നു. കിന്നരമാർ കീറിക്കുന്നതായ ദേഹം ഈ പബ്തത്തിനേൽക്കു കാണുന്നണ്ട്. നാം ഉംഗുകിയിരിക്കുന്ന ഈ വനം നമ്മുടെ കത്തിര കാളുക്കൊണ്ട് നിരന്തരപ്പോരാം, തിമിംഗലങ്ങളും ആക്ക ലമായ കടലെന്നപോലെയായി. ഭന്മാർ ഇളക്കി വിട്ടകയാൽ ശീമുവേഗത്തോടെ പാതയുചെല്ലുന്ന ഇവിടെതെ മുഗ്ഗശണങ്ങൾ, ശരത്കാലത്തു് ആക്കാശ ത്തിൽ കാററടിയേറു മേലജാലംപോലെ ദ്രാഡിക്കുന്നു. കൊന്പുകളിലും വില്പുകളിലും, കരികാടപോലെ, ഇടത്തിട്ടി പ്ലാറ്റൺ്സ്, പുണ്ണിതങ്ങളായി നിൽക്കുന്ന ഈ വുക്ക്ഷങ്ങളേ

കണ്ണാൽ, നിരക്കളിൽ വാർക്കുതൽ കെട്ടിവെച്ചു് താൽ
മേൽ സുഗന്ധചൂപ്പുങ്ങലെക്കാണ്ട് അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്ന
തെക്കരാഞ്ഞോ എന്ന തോന്നം. നിർജ്ജലവും നിറ്റുണ്ട്
വും അവസ്ഥയിൽ കാഴ്ചയും ഫോറതരമായിരുന്ന
ഈ വന്നു ഇപ്പോൾ ജനങ്ങൾ നിരഞ്ഞ അദ്ദോധ്യ
ഹെന്നപോലെ എന്നിക്കു കാണായുന്നിരിക്കുന്ന. കതിര
കളും വൃക്കിയാൽ ആകാശത്തെ മുടിക്കൊണ്ട് ഉയൻ്ത് പര
നിരിക്കുന്ന ബോടിയേരെയല്ലാം, എന്നിക്കു ഇഷ്ടം ചെയ്തു
വാനെന്നപോലെ, കാരം ഉടലാടൻ അകരംനും. കതി
രകളും പുട്ടിക്കൊണ്ട് സുതന്നേയുമാർ തെളിച്ചവിട്ടു
തേരുകൾ ഈ വനത്തിൽക്കൂടി എത്ര ശീമുമായിട്ടാണു
പായുന്നതു്! ഇതു കണ്ട പേടിക്കയോൽ ഈ പ്രിയദർശ
നങ്ങളും മയിലുകൾ പാർത്തത്തിലേ അധിവാസസ്ഥാന
അള്ളിലേക്ക് പിറകു വിരിച്ചുകൊണ്ട് ഇതാ രാജ്ഞം.
ഒന്ന്, എത്ര വളരെ മങ്ങാജത്തുമായിട്ടാണു് ഈ പ്രദേശം
വിള്ളഞ്ഞുന്നതു്! താപസന്നാർ നിവസിക്കുന്ന സ്വർദ്ധ
മാർപ്പണതന്നെന്നയാണിതു്. പുജ്യങ്ങളാൽ വിവിതിതങ്ങളും
വഹോലെ ഇതാ പുള്ളിമാനകൾ ശോഭിക്കുന്നു. മാനകൾ
പേടകളോടുകൂടി ഇതാ, മുട്ടം കുട്ടമായി വിള്ളയാട്ടുണ്ട്.
ഈവിടത്തെന്നയായിരിക്കുന്നും രാമലക്ഷ്മിന്നമാർ പാർക്ക്
ന്നതു്. അവർ എവിടെയാണെങ്കിൽതെന്നു് ഭേദമാർ യദേശാ
ചിതം ചെന്നു് ഈ കാട്ടിൽ അനേന്ത്രപശ്ചിക്കുന്നു.”

ഭേദനിൽ നിന്നു് ഇപ്രകാരം നിയോഗമുണ്ടായ
ഉടനേ, ആയുധധാരികളും മുരംടുമാർ കാട്ടിനുള്ളി
ലേക്കു് രാമലക്ഷ്മിന്നമാരേ അനേന്ത്രപശ്ചിച്ചുകൊണ്ട് കട
നു. അവിടേ ഒരിട്ടു പുക പൊഞ്ഞുന്നതു് അവക്ക്
കാണാമാറായി. ഉടനേ അവർ പിന്തിരിഞ്ഞതു് ഭേദനേ

സന്നിധിക്കിലെങ്ക പോന്ന. താങ്കൾ അവദാരിട്ടതു യുമ്മാവ കണ്ടിരുന്നും, മനസ്സുഠില്ലാത്ത ദിക്കിൽ ഇപ്പ കാരം പുക കാശിനാതലല്ലെന്നും, അതുകൊണ്ട് അവിടേ രാമലക്ഷ്മിനമാർ ഉണ്ടായിരിക്കേണമെന്നും അവർ ഉണ്ടായിരുത്തിയും. അമ്മവാ, അവിടേ അതു രാജപുത്രമാർ ഇല്ലാതുക്കിൽ, രാമനെപ്പോലെ കാട്ട വാഴന വല്ല തപസ്ഥികളിൽ അവിടേ പാക്കിനാണാവാമെന്നും അവൻ പറയുകയുണ്ടായി.

തൽക്കാണം ഭരതൻ അരങ്ങോട്ട് പുരപ്പെട്ട്. ഒസ നൃത്യങ്ങളെല്ലാം അവിടേ നിത്തി. ആരും മനോട്ട് നീ അപരതതനും അവരോട്ട് അതജ്ഞാപിയും. സചിവന്മാരിൽ മുതിരേയും സുമഗ്നനേയും മാത്രമേ അപ്പോരി അദ്ദേഹം വിളിയുള്ളി. യുമ്മാവ കണ്ണ അതു ദിക്കിൽ തന്റെ പ്രജ്ഞിയേ ഉറപ്പിയുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം നല്ലവല്ലെന്നോക്കി. അതു സൈന്യമാവട്ടേ, ഭരതന്റെ ഉത്തരവു പോലെ അവിടേ ക്രമിച്ചുന്ന് അടങ്കിനിന്നും, പ്രിയരാമനേ ഉടനേ കാണാമല്ലോ എന്ന സന്ദേഹത്തോടെ മനോട്ടുതന്നേ നോക്കിക്കൊണ്ട് വത്തിക്കയായി.

ആരു അല്പായം.

കാട്ടിലും മലയിലും പ്രിയം കുടിയ രാമൻ ചിത്ര
കുടപ്പുത്തന്തിൽ വാസനത്തക്കീഴ്ക്ക് എറെ നാളായി. സീ
തയുടേ പ്രിയത്തിന് വേണ്ടിയും, തന്റെ മനസ്സിനും
സംസ്ഥാനാക്കവാൻ വേണ്ടിയും ഒരുന്നാർ രാമൻ ചിത്രകു
ടത്തിലേ ഏവചിത്ര പ്രക്ഷോഭ നോക്കിക്കൊണ്ടിം, അതെ
ലൂം സീതയും കാണിച്ചുകൊടുത്തുകൊണ്ടിം അവിടേ
സഖവിച്ചു.

“ദേഹു, ഈ രമണീയപർപ്പുതന്ത്രത കണ്ണുകൊണ്ണി
രിക്കഡേബാധ, രാജുത്തിൽനിന്ന് തൊൻ ഭേദനായതോ,
സുഹൃദ്ദജനത്തിൽനിന്ന് അകന്നാതോ എന്നേം മനസ്സിനെ
പീഡിപ്പിക്കുന്നില്ലോ. നാനാപക്ഷിഗണങ്ങളാൽ സമാ
ക്ലമായ ഈ പർപ്പുതന്ത്രത ദേവി നോക്കു! അകാര
തന്ത തുഷ്ടിച്ചുകേരിക്കൊണ്ടിള്ളു ശിവരഞ്ചര ധാതുക്കളി
ശത്രുകൊണ്ട് ഉയൻ നിൽക്കുന്നതു് ഇതിനു് എത്ര
മണ്ണനാഹരങ്ങളായ വിശ്വാസങ്ങളാണോ! ധാതുക്കൾ ചാ
ന്തിയ ഈ പർപ്പുതന്ത്രപ്രദേശങ്ങൾ എത്തെത്തല്ലോം വള്ളു
ങ്ങളോടുകൂടിയാണോ ശോഭിക്കുന്നതു്! ചിലതു് വൈള്ളി
പോലെ തിള്ളങ്ങുന്നു. ചിലതു് തയിരപ്പുമോണോ. പീത
വള്ളും ചുണ്ണാണോ ചിലതു് ചിള്ളങ്ങുന്നതു്. ചിലെടത്തു്
മബൈച്ചുനിന്നിരും. ചിലതു് വള്ളംപോലെ ഒളി തുകനു.
ചിലതു് ചുണ്ണുരാഗമയം. കൈതള്ളുവുപോലെയാണോ
ചിലതിനേരു വള്ളും. നക്ഷത്രംപോലെ ചിലതു് ഉള്ളപ
ലിക്കനു. സസ്യനിഭമോണോ ചിലതു്.

“ഈനി, ഈതാ നോക്കു! പലതരം പുലികളിൽ
ങ്ങരാൻ കുടികളിൽ മുശാന്തരായി ഇവിടെ വിഹരിക്കുന്നു.
ഒരു ടീജ്യതയില്ലാത്ത എത്രയെത്ര മുഖജാലങ്ങൾ എത്ര
യെത്ര ടാക്കികളങ്ങൾ!

“മാഡ്, പുഡ്, ഇരം, തെമ, തൊവൽ, പാഞ്ചുണ്ണി,
വേങ്ങ, കായാവ്, മെലേളള്ളി, അങ്കാലം, പനച്ചി,
തൊട്ടകാര, നീർമാതളം, കമിഴ്, വേപ്പ്, ഇരിപ്പ്, ഇള,
ക്രവളം, ഇന്ത, നെല്ലി, കടന്ന്, നീർമതളരു്, ചുരയ്,
മാതളം ഏന്നിവ, ചിലത്രു് തന്നെ പരതിക്കാണ്ടം,
ചിലത്രു് പുവണിഞ്ഞുകൊണ്ടം, ചിലത്രു് ഫലങ്ങളേന്തി
ക്കാണ്ടം ഇടത്തിങ്കി നിന്നരു് ഇവിടെ ഉന്നോഹരമായി
നില്ക്കുന്നു. ഇവയെല്ലാംകാണ്ട് ഇം പർവ്വതം എത്ര
യെന്നില്ലാതെ അറി വളരുന്നതു നോക്കു!

“കമനീയ വിഭവങ്ങളുാൽ കാംബോലേ അരുംഗം
ദിപ്പിക്കുന്ന ഇം താഴുവരകളിൽ മനസ്പികളും കിന്ന
രമാർ കാമിനികളോടു് ഇണ്ണവേൻകൊണ്ട രമിക്കുന്നു.
അവയാൽ വാളുകളിൽ ത്രേപ്പവസ്തുങ്ങളിൽ മുക്കണ്ണാവക
ഉം അതാ തുക്കിയിരിക്കുന്നു. വില്ലാധരസ്തീകര കുഡി
ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഉന്നോരുപ്രദേശങ്ങളുണ്ട് അതാ
കാണുന്നതു്.

“വിലെടത്രു് ഉറവുകളാലും, വിലെടത്രു് അതവി
കളാലും, വിലെടത്രു് നീർച്ചുട്ടങ്ങളാലും, അതനയിൽ
നിന്നു് മദ്ധ്യവം സുവിക്കുന്നതുപോലേ ഇം പർവ്വത
ത്തിൽനിന്നു് ഈതാ, നീരോഴുകിക്കാണിരിക്കുന്നു. നാനാ
പുഞ്ചങ്ങളേക്കാണ്ട് നഘഞ്ഞം കലാൻറു് മുഖാമുഖത്ര
നിന്നു് ഇളക്കിവരുന്ന ഇളംകാറവു് അതുനും മുണ്ണു
വം വളരുന്നേയാം, എത്രയാരവനാണു് ഇതിൽ മുഹ

ഷ്ടीകாதிரிக்க! பேவினோடு லக்ஷ்மனரோடுங்குடி ஹவிடெ எடுக்காலும் வாசிக்காதாயாலும் எடுக்க அறியும் போலும் சோகம் வூயிக்கொடிலூ. புஜுபிலக்ஷ்மியுள் ஸதுலமாயி, காகாபக்ஷியென்கூரை நிற்கிறது, விசித்ர ஶிவரண்ணோடுங்குடிய ஹா புசேஶம் எனித்த எடுத்து கொள்ளுதே ஸஂதாநி குட்கன். ஹா வகவாஸங்கொ ணாக் களை பலகூரை எடுக்கீசு உங்காக்காங்க். யந்து போலே அறியுமேரு கடம் தொந் விடுக்காதான் கௌ. மரேந்து, கூதான் தொந் புதிய செழுங்கவகாதான்.

“ஹோ, மொமிகி, ஹா விதுகுடத்தித் தேவோங் குடியுதி வாஸம் பேவிக்கு ஸுவாவமமல்லதோ? மன ஸ்திங், வாக்கிங், ஶோரத்திங் புதிய வழத்துக்காதாயி எடுத்துக்கொடுத்து கொடுத்து ஹவுண்டு ஹவிடெ காளாத்துக்கன். தெவி ஹதித் தமிக்கினில்லதோ? ஹபுகாரம் நியமம் போலே வக்கத்தித் வசிக்குது மோக்குசாயகமாகொன் பூப்பிக்குமாறு பரந்திடுங்க். ஹதித் திங் பரலோகத்தித் தல்லாகோ பேவிக்குமொன் எடுக்கே புதி தாமதமாறு அடிப்படையில்லதோ?

“ஹா பாத்தத்தித் தலேபேரிய பாரக்கட கீல, மனது, சொக்கது, வெதிச்சு ஹண்டிகே பலேதரம் நிற்கும்போலே விழுக்கைக்காங்க் குடுக்குராயி காலுபாடும் வழரெயல்லும் கிடக்கும்புது அதா, கொக்கு. ஹா பாத்தத்தித் தாஸம்புக்கூரையில் புகானிக்கொ காஷயிக்கட ஸ்பந்தம் காந்திஸ்வத்தாகு ராத்திதோடு அங்கிலிவகைக்கூரைபோலே உஜ்ஜபலிக்கன். வில லிக்கக்கட ஹவிடெ ஒருவெல்லாம்போல் உல்லாக்கும்போலே

യാണോ ചിലെടങ്ങൾ. പലേ അരുളുകൾക്കും ഒരുമിച്ച് ചേന്നോ ഇരിക്കാവുന്നവന്നും കുറേ കല്ലുയിട്ടാണോ ചിലെടം ശോഭിക്കുന്നതു. മുൻ പിള്ളുന്നോ ഉയൻവന്നതു പോലേ ഈ ചിത്രകൃതം പരിശീകരണ. ആണ്ടാം കൊണ്ടും ശോന്തമായിട്ടല്ലാതെ ഈ പബ്താഗ്രത്തിൽ ഒരിടവുമില്ല. കരിക്കുവള്ളു, കീഴാക്കാലി, പുനാ, മുൻജം എന്നിവയാൽ മേൽവിരിപ്പോടെ, താമരയിൽക്കുറ പര ത്രിക്കോൺ, കാമിജനങ്ങൾക്കായുള്ള തല്ലുങ്ങൾ അതാ, നോക്രി ഉപയോഗിച്ചുകഴിഞ്ഞതിൽപ്പുന്ന കാമികൾ അഡഭുത കരക്കിയിട്ട് താമരമാലകളും, ഭജിച്ചുവശേഷിച്ച വിവിധ ഫലങ്ങളും അവിടെ ചിതറിക്കിടക്കുന്നു. ഫലാ, മുലം, ജലം എന്നിവ ധാരാളമായുള്ള ഈ ചിത്രകൃതപ പ്രതം, അക്കപ്പാടെ നോക്കിയാൽ, കഞ്ചേരനഗരിയേയും, മുദ്ര പത്രന്ത്രങ്ങളും, ഉത്തരക്കാരാജ്യങ്ങളും വെള്ളന ണ്ണനേന്ന തോന്ത. എടോ, സീതേ, ഇവിടെ, ദേവിയേണ്ടം ലക്ഷ്മണനോന്തം ചേന്നോ, നമ്മൾ കൈകൈബിട്ടുള്ള ഉത്തമനിയമങ്ങളോടെ, സത്യപമാത്രതിൽ പ്രവർത്തിച്ച കൊണ്ടും ഇക്കാലമത്രയും വിഹരിക്കുന്നതായാൽ, കല ധന്തങ്ങെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതായ പരമസൗഖ്യം എന്നിക്കു നേടുവാൻ കഴിയും.”

ഇങ്ങിനേ പരഞ്ഞുകൊണ്ടും ചിത്രകൃതത്തിൽ നിന്നും മാംകിനിനിനിലേക്ക് രാത്രൻ ചെന്നു. ഗ്രാജ്ജലം നിറ നൊത്താഴക്കുന്ന ആ രമ്പുനിയേ ഭാംഗ്രയോടൊന്നിച്ചും അദ്ദേ ഹം നോക്കുകയായി.

“ചുപ്പുസവുത്താൽ സദമോഹനമായി, റംസങ്ങൾ, സാരസങ്ങൾ എന്നിവയാൽ പരിസേവിതമായി, വിചി ത്രവും മനോജത്തവുമായ മന്ത്രത്തിട്ടുകളോടെ ഈ മരം

കിനീന്തി പരിശോഭിക്കുന്നതു നോക്കു പുജ്യപ്രഭസ്ഥലി ദ്യാദേ തീരത്തിൽ വള്ളൻനില്ലെന്ന ഘലേതരം മുക്കു ചുരുക്കുക്കാണ്ട്, കുഞ്ചുരുന്നു സൗഗന്ധ്യികപ്പൂജയു പോലേ ഇതു് വിരാജിക്കുന്നു. മാൻകുട്ടങ്ങൾ വന്നു് നീർ കടിക്കുവേ, കലങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഇതു അഴകേരിയ കടവു കരി എന്നു അതുന്തം രമിപ്പിക്കുന്നു. ജടയെന്തി, മാനേരാ ലുച്ചതു്, മരവുരി പുതച്ചിട്ടിള്ള മഹാംകര യമാകാലം മുജറിക്കളിക്കവാനായി ഇതാ ഇതു പുഴയിലേക്കു് ഇറ ആണു. തീക്കുപ്പുതന്നാരായ വേദേ ചില മുനിമാർ ഒക്കു കരി പൊക്കിക്കാണ്ട് നിയമം പോലേ സൃഷ്ടുനേ ഉപാ നിക്ഷേ.

“കാദ്ദീറ്റിനു കൊന്തുകളാൽ പൂവുകളേയും ഇല കളേയും നദികിലെഡ്രും ചൊരിന്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മുക്കുചുരുക്കാണ്ട് ഇതു പബ്തം റത്തം ചെയ്യുകയാ ണുന്നു എന്ന തോന്നും. ചിലെടത്തു് മുത്തൊളിനീർ നിറ നന്ദി, ചിലെടത്തു് മണയ്ത്തിട്ടുകരി ഉള്ളം, ചിലെടത്തു് സിലജന്നങ്ങൾ തിങ്കിയും ഇതു മണാകിനി എത്തു മനോജത്തൊയി ഫുകുനു. കാറടിച്ചു പരത്തിയ പുജ്യ സഖ്യയങ്ങൾ, കരെയല്ലോ കരയിൽ അടിന്തിരിക്കുന്നതു്, കരെയല്ലോ വെള്ളത്തിനീതെ പാറിയെഴുകുന്നതു് ഭേദവി നോക്കു. ഇതു മണയ്ത്തിട്ടുകളിനേൽക്കു മനോ ധരംപരംതൊട്ടുകൂടിയ വകുവാക്കപ്പെട്ടികരി കേരിയി യന്നുകൊണ്ട് ശോഭനമായി ഇതു ക്രൂക്കുന്നും.”

“ആക്കപ്പാടേ, ഇതു ചിത്രങ്കുട്ടേതയും ഇതു മണാകി നിയേയും കണ്ണുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്, അരുംബാധ്യത്വിൽ വാഴ നാതിരെക്കാളി, ഭേദവിയേ തന്റെയിരുന്നുക്കാളിം ഒരു നിക്കു് അധിക സുഖാവധമാണു് എന്ന തോന്തിപ്പോ

കന. കമ്മഡേഷ്യൂസ് അകററി, ദമം, ശഹം, തപസ്സ് എനിവ തികാത്തിട്ടുള്ള മഹാ സിലന്റാർ എപ്പോഴും ഇളക്കാരളുള്ള ഇത് ജലത്തിൽ എന്നൊടൊന്നിച്ചു ഭവിക്കു കളിക്കാം. തൊഴിയെപ്പോലെ വർത്തിക്കുന്ന ഇത് മനാകിനിയിൽ, ഇട കലന്റു നിരത്തുനിഛ്ടുനാ ചെന്താമരക്കേണ്ടിയും വൈദ്യത്താമരക്കേണ്ടിയും ഇളക്കി മുകിക്കൊണ്ട് ഭവിക്കു നീരാടാം. സരയുവിനെപ്പോലെ ഇത് നബിയേയും, പെട്ടരജന്മദൈപ്പോലെ ഇവിടങ്ങെ ജീവിക്കേണ്ടിയും, അയോധ്യപരപ്പോലെ ഇവിടത്തെ പർത്തേയും ഭേദപി കജതിയാലും ആൻറോ അരുളത്തേപോലെ പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്യന്നാം, എന്നെന്ന സർവ്വ തമനാ അനന്തരലിക്കുന്ന ഭേദവിയും എന്നോടുകൂടി ഇവിടെ ഉള്ളതുകൊണ്ട് എപ്പോഴും എനിക്ക് സംശ്രീതി തന്നെ. ഭേദവിയോടുകൂടി ഇത് നബിയിൽ മുന്നു നേരവും കളിക്കുകയും, ഇവിടത്തെ കാട്ടിൽ നിന്നും മലയിൽ നിന്നും കിട്ടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന തേനും കായ്ക്കിക്കുള്ളം ഭജിക്കുകയും തൊന്തു ചെയ്തുവരുമ്പോൾ, രാജ്യത്തിലാവട്ടേ അയോധ്യ തിലാവട്ടേ എനിക്കു കാംക്ഷയുണ്ടാക്കുന്നില്ല. മാൻകുട്ടങ്ങൾ തുഞ്ചിച്ചാടിക്കുള്ളിക്കുന്നതും, അതുകൊള്ളം സിംഗംങ്ങളും വാനരങ്ങളും പലെടത്തുമായിരിക്കി വെള്ളം കുടിക്കുന്നതും, പുവണിക്കാടുകൾ നിരത്തുന്നതും കണ്ട കണ്ട് രമിച്ചുകൊണ്ട് ഇത് മനാകിനിനീനമിനിലേ പുവണിനീരാൽ തുഞ്ചുക്കുന്ന് സുവം നേടാത്തവൻ ആരഞ്ഞു!”

ഈ പ്രകാരം ആ മനാകിനിയേയും, മിചിമയ്യുപോലെ നീലിമ പുണി ആ ചിത്രങ്ങളേയും ബഹുവിധത്തിൽ വള്ളിച്ചുകൊണ്ട് രാമൻ സീതാസമേതം അവിടെ കുറഞ്ഞും സഞ്ചരിച്ചു. അതിൽപ്പുന്നേന്ന അവിടെയെന്ന

താഴുവരകിൽ അവർ ചെന്ന് പിറ്റുമിക്കയായി. പല തരം ഉാസങ്ങൾ അവർക്കായി അവിടേ തഞ്ചാരാക്കി വെച്ചിരുന്നു. അവരേ ദാരോന്നായി എടുത്തു, “ഈ മുള്ളികരമാണ്” എന്നു, “ഇതിനും അധികം സ്പാദം കുടം” എന്നു, “ഈ അഗ്രികിൽ നല്ലവല്ലോ വേവിച്ചു താണ്” എന്നു രാമൻ പറത്തുകൊണ്ട് സിതയ്ക്കു കൊടുത്തുടങ്ങി.

ഈ അവസരത്തിലുണ്ട് ഭരതൻ ആ വനത്തിൽ പ്രഥമിച്ചതു. ഭരതസെസന്നൂത്തിൽ നിന്നും ഉയൻ്റെകാണ്ടിയന്ന ആരവം അക്കലേനിനു തന്നെ അവർക്ക് കേരം ശായുവനു. വാനിടമല്ലാം മുടിക്കൊണ്ട് ആ പെരുവടക്കിൽ നിന്നു പൊടി പൊഞ്ചുന്നാതു് അവർ കണ്ട്. ആ മഹത്തായ ശമ്പുത്താൽ മന്ത്രഗജങ്ങൾ പേടിച്ചുണ്ടു് കുട്ടിത്താടേ നാലുപാടും പാഞ്ചത്തുടങ്ങി.

ഈ പേരോലിമുഴുക്കം കേരംക്കുകൊണ്ടു, മുഗ ഓരു പേടിച്ചുംഖനാതു് കാൻകുകൊണ്ടും രാമൻ ലക്ഷ്യം നേരു വിളിച്ചു.

“ഹാ, സെമിത്രേ, ഗാഡിരഹായ ഈ തുമ്പിലുണ്ടും എന്തൊന്നാണ്! ഭീകരമായി ഇടിവെട്ടംപോലെയുള്ള ഈ ധനിയിയാൽ മാനകളും, സിംഹങ്ങളും, കാട്ടാനകളും, കാട്ടിപ്പാള്ളകളും കുടംകുടമായി ഇതാ, പേടിച്ചുറിക്കൊണ്ട് നാലുപാടും മണ്ണുന്നവല്ലോ! ഈ ശമ്പും എന്താണും താൻ നോക്കു? വല്ല രാജാവോ, വല്ല രാജുവോ കാട്ടിൽ വേട്ടാട്ടകയാണോ? അമ്പവാ, വല്ല ദോഷാമുഗവും കാട്ട കുലക്കുകയാണോ? ഇതെന്നാണും താൻ ഉടനെ അറിയുന്നും. ഒക്കുകൾക്കു പോലും ഈ പവർത്തം എററവും ഭയവരഹാണല്ലോ. വല്ല മന്ത്രം

ഇങ്ങോടു കടക്കവാൻ അതോക്കമോ ഇരു സമിതിക്കും, ഇവിടെ ഇരു ശീഷണംമുതൽത്തിനും കാരണമെന്തും! താൻ ഇതെല്ലാം ശരിയായി അറിയുവാൻ ഇനിയെങ്കിലും താമ സിക്കണ്ടും.”

ഉടനേ, ലക്ഷ്മണൻ വിരദ്ധവാദേ ചെന്ന്, പുസ്തിച്ചു നില്ക്കുന്ന ഉയൻ്ന് മരത്തിനേൽക്കേരി നിന്മകൊണ്ടു് കിഴക്കേക്കാടു നോക്കി. അവിടെ വിശ്വേഷിച്ചും കാണായ്ക്കാൽ യാൽ മറ്റു ദിക്കുകളിലേക്കു തിരിഞ്ഞു. ഒട്ടകം വടക്കോടു നോക്കിയപ്പോൾ, അവിടെനോടു പെരുംപടക്കില്ലെന്നും അരക്കുമും കണാട്ടു. അതു, തേരു്, കത്തിരു, കാലാടം എന്നിവയാൽ അതു സൈന്യം നിരഞ്ഞിരിക്കുന്നു. തേരുക്കൊടിക്കരു ഉയൻ്നുകൊണ്ടു്, ഗജാശപ്പട്ടം സന്ധും മായ ഏതോ സൈന്യം ഇങ്ങോടു്. പോതുണ്ടാണെന്നും അരക്കുമും രാമനേ അറിയിച്ചു.

“ജ്ഞാജുന്ന അഗ്നിയേ ഉടൻ കെട്ടക്കണം. സീതാ ദേവി മുഹയിലേക്കു പോകുട്ടു. കവവം ധരിച്ചു്, വില്പം അനുകളിം എടുത്തുകൊണ്ടു് ജ്ഞാജുന്ന തയ്യാറായി നിൽക്കണം.”

രാമൻ:—“ഈതു് അതു സൈന്യമാണെന്നാണു് തനിക്കു തോന്നുന്നതു്? അതു് നല്ലവർണ്ണം നോക്കു?”

ലക്ഷ്മണൻ (അപ്പോൾ തോഷത്താൽ ജപലിച്ചുകൊണ്ടു):—“അഭിശേകകം കഴിഞ്ഞു്, സവർഖസ്ഥലമായ രാജുത്തിൽ നിലയുറപ്പിക്കവാനായി നമ്മേ കൊല്ലുവാൻ കത്തിക്കൊണ്ടു് അതു കെക്കുവിച്ചതുനായ ഭരതൻ ഇങ്ങോടു വരികയാണിതു്. ശ്രീ വള്ളൻ്നു് എററവും പെരുതായി ഇതാ തെ

വുക്കം തിള്ളണ്ടന കിളരങ്ങലോടെ പ്രശ്നാഭിക്ഷന്. അതിനേക്കാൾ ഉള്ളാം മെത്തിലേ കോവിഡാരധപദിം അതാ പ്രകാശിക്ഷനാതു് തൊൻ കാഞ്ഞനാണു്. കണ്ണിലു പായന കതിരകളിനേൽക്കേണ്ടി കേരിക്കൊണ്ടു് ഇതാ പോരാ ഇക്കര സേപ്പുചോലേ ഇങ്ങോടു് വരുന്നു. അനുസ്തുറ തേരിയ ദോധനാർ സത്തുള്ളിയോടെ ശോഭിതരായി ഇതാ അടക്കന്നാണു്. വിശ്വേഷനിക്കൊണ്ടു് നാം ഉടനേ ഇം ദിലായുടെ കുളിലേക്കു് കേരണം. അമ്മവാ, ചട തിട്ടു്, അരയുധങ്ങൾ ഉയർത്തിക്കൊണ്ടു് നമ്മക്കു് ഇവിടെ തന്നേ ഒരുപിനില്ലോം. യുലത്തിൽ ഇം കോവിഡാര ധപദിം നമ്മക്കു് വശമാകയില്ലയോ? ആ ഭരതനേ എന്നി ക്കൊന്ന കാണ്വാൻ കിട്ടകയില്ലയോ? അയാളാലുണ ലോ ഇം ഫോറവിപരതലും സിതയോടും എന്നോടും കുടി അങ്ങേക്കു് അനബ്ദിക്കൊണ്ടിവനിരിക്ഷനാതു്. ചര നുരാഗതമായ രാജുത്തിനിന്നിനു് അങ്ങേക്കു് ഇപ്രകാരം ഭേദിക്കൊണ്ടിവനാതു് അതുടെ കാരണങ്ങാലോ ആ ശരു—അതു ഭരതൻ ഇതാ വനിരിക്ഷനു. ഇംയാർ നമ്മക്കു് വയ്ക്കാണു്. ഇംയാളേ കൊല്ലുന്നതിൽ ധാതോര ഫോഷ്ടും തൊൻ കണ്ണനില്ലോ. മുന്തു് അപകാരം ചെയ്തി കൂളിവനേ നിധനിക്ഷനാതിൽ അധമമമൊന്നും ചേരുന്നതല്ലോ. ഇം ഭരതൻ മുന്തു് അപകാരം ചെയ്തിട്ടുള്ളേ അതുള്ളാണു്. അതുകൊണ്ടു് ഇംയാളേ കൊല്ലുന്നതു് ധമമം തന്നേ. ഇംയാളേ കൊനു് ഇം ഭ്രമിയേ മുഴുവൻ അങ്ങു് പരിപാലിച്ചാലും! യുലത്തിൽ തൊൻ കൊന്നവിത്തിയ മകനേ, അതു പുഴക്കിയിട്ടു മരമെന്നപോലേ, രാജുകാ മുക്കായ കൈകൈയി ഏററവും ഭിവാത്തിയോടെ കണ്ണി കൊള്ളുച്ചേ! അതു കൈകൈയിയേയും അതു കുനിയേയും ക്രൂ

തൊട്ടെ തൊൻ കൊന്നാട്ടക്കം. അങ്ങിനേ ഈ മഹാ
പാപങ്ങളിൽനിന്ന് ഭ്രമിക്കും വിമോചനമുണ്ടാവട്ടു!
കൈകൈക്കിയിൽനിന്ന് എല്ലോട്ടി വന്ന ധിക്കാരത്തെ
യും, അതിനാൽ വളർന്ന രോഷത്തോടും തൊൻ ഇതുവരെ
അടക്കിവെച്ചിരുന്നതു് ഇനിയിൽ ഇ ശത്രുസെസന്നതി
ഡേക്കും, അശ്വിയേ കൂട്ടിലിലേക്കുന്നപോലെ, വിടക
യായി. മുരുക്കളാൽ ശത്രുശരീരങ്ങളെള്ളാം പിളിന്
കൊണ്ടു് ഇ വിത്രക്കുടവന്തെ ചുട്ടേചൊരയാൽ തൊൻ
നന്നയും. തൊൻ കൊന്ന കൊന്ന കൊണ്ട നിറയുംന
ആളുകളുംയും, എന്നേൻ ശരങ്ങളാൽ മാറിടം പിളിയന്ന
ആനക്കതിരകളുംയും ഇ കാട്ടിലേ മുഗ്ഗങ്ങൾ പലിച്ചി
യുട്ടേം ഇ മഹാവരത്തിൽ അരുപ്പുകളെക്കാണ്ടം വില്പി
കളെക്കാണ്ടം ഭരതനേയും അയാളിടു സെസന്നതേയും
കൊന്നാട്ടക്കി, എനിക്കിള്ള കടം തൊൻ വീടും.”

രാഹൺ:—“മഹോസാമനായി ഇഹാവലഭതൊട്ടെ
ഭോതൻ തന്നെത്തൊൻ ഇങ്ങാട്ടു വന്നുക്കുന്നോരും, വില്പി
കൊണ്ടം വാളുകൊണ്ടം പരിചക്കാണ്ടം എന്നെന്നെ
കാഞ്ഞമാണിവിടേ? അദ്ദേൻ സത്യത്തെ പാലിച്ച
കൊള്ളാമെന്നു് തൊൻ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിരിക്കുവേ, ഒരു
തന്നെ യുദ്ധത്തിൽ വധിക്കുന്നതായാൽ, അതിൽനിന്നുള്ള
അപവാദത്തൊട്ടുള്ള രാജ്യം കിട്ടുന്നതുകൊണ്ടു് എനിക്കു്
കാഞ്ഞമാനമില്ലോ. മിത്രങ്ങളേയോ ബാധ്യവന്നാരേയോ
നശിച്ചിച്ചിട്ടു് അങ്ങിനെയുണ്ടാകുന്ന ധനത്തെ, തൊൻ
കരിക്കും പ്രതിഗ്രഹിക്കുന്നതല്ലോ. വിഷം കലന്ന് കുഞ്ഞും
പോലേയാണു് എനിക്കു് ആ ധനം. ധമ്മാത്മകാമങ്ങ
ഉള്ളു, ഇ ഭ്രമിയേയും തൊൻ നിഃബന്ധക്കു വേണിയാണു്
ഇന്തിക്കുന്നതു്. തന്നോടു് ഇതു് തൊൻ ഉറപ്പിച്ചുവരു

നേരത്കാം. എൻ്റെ അനുജമാർക്ക് സുവവും രക്ഷയും വർദ്ധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണ് ഞാൻ രാജ്യത്തിനായി ഇട്ടിക്കുന്നതു് എന്ന് ആയുധത്താണോ ഞാൻ ശപഥം ചെല്ലുകൊള്ളുണ്ട്. കൂൽ ചുഴന ഇം ഭൂമി എനിക്ക് കിട്ടാതെതാനമല്ലോ. എന്നാൽ, ഇതുവരെതേപ്പോലും അധികംതാൽ നേട്ടവാൻ ഞാൻ കാം ക്കിക്കായില്ലോ. തന്നെയും, ഭാരതേനയും, ശത്രുപ്പുനേയും ക്രാതെയുള്ള വല്ല സുവവും എന്നേ അണ്ണയുകയാണെങ്കിൽ, അതിനേ അണ്ണി എണ്ണീറാക്കേണ്ടോ! എൻ്റെ പ്രാണങ്ങളെല്ലാം പ്രിയതരനായ ഭരതൻ കേക്കയത്തിൽനിന്ന് അയ്യോല്ല യിൽ മട്ടിരെയതിയപ്പോരു, ജടയും മരവുരിയും ധരി ആം, തഴനാട്ടം സീതദേഹാടംകൂടി ഞാൻ കാടേറിയതു കൊട്ടു്, രാഷ്ട്രിക്കേറിയ ഭാരതപ്പേരുമത്താലും, ഇത്രിയങ്ങളേ കലക്കിക്കുമ്പോൾു് തിന്തിപ്പേരുകിയ ശോകത്താലും എന്നോ കാണാവാൻ വെന്നിക്കുമ്പോൾു്, കലധികമാർത്ത അണസ്സരിച്ചു് ഇങ്ങോട്ടു വനിരിക്കയാണെന്നു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതല്ലാതെ, ഇം വരവിൽ മരിച്ചെന്നും ഞാൻ കാണാനില്ലോ. അമുഖത്തു ടിക്കേട്ടുകയിരു രോഷ ദേതാം ശകാരിച്ചു്, അപ്പുന്ന പ്രസാദിപ്പിച്ചു്; രാജ്യം എനിക്ക തത്വാനാണു് ഭരതൻ ഇപ്പോരു വരുന്നതു്. നമ്മുളേ ഇം അവസരത്തിൽ ഭരതൻ കാണാവാൻ വരുന്നതു് ഉചിതം തന്നേ. വല്ല അഫിതവും നന്ദികോണ്ട് പോലും ഭരതൻ നമ്മരക്ക ചെയ്യുന്നതല്ലോ. തനിക്ക് ഇതിന്മുമ്പു് എത്തെക്കിലും വിപ്രിയം ഭരതൻ ചെയ്തി ക്കേണ്ടോ? തനിക്ക് എന്നാണിപ്പോരു ഇതു പേടി? ഭരതനേ ശകിക്കാവാൻ എത്രഭാഗി? താൻ ഇനി ഇപ്പോരം ഭരതനു് അപ്രിയമായ കറിനവാക്കകൾ ഒരിക്കലും

പറയത്തു്. ഭരതനെക്കണ്ടിച്ചു് അപ്പിയം പറയുന്നതു് എന്നോടുള്ള അപ്പിക്കമായി താൻ കയ്യും. എത്ര വലിയ വിപ്രത്തണ്ണാധാരം മകൾ അപ്പുന്നേന കൊല്ലുമോ? അതുപോലെ, ഭാതാവു് തന്റെ പ്രാണതുല്പന്നായ സഫോ ദരങ്ഗേ തന്നെത്താൻ കൊല്ലുന്നതെങ്കിൽ? ഇതു് താൻ ആലോചിച്ചില്ലെല്ലാം അമുഖം, രാജുത്തിനു വേണ്ടിയാണ് താൻ ഇങ്കിനെയെല്ലാം കയ്യുന്നതെങ്കിൽ, ഭരതനെ താൻ കാണുമോ, “രാജും ലക്ഷ്മണനു കൊടുക്കു” എന്നു് ആവശ്യപ്പെട്ടെടുക്കാം. അപ്പുകാരം താൻ പറത്താൻ, അങ്ങിനേയാവട്ടേ എന്നു് അതിലേക്കു് ഒരഞ്ചുകയെ ഭരതൻ ചെയ്യുള്ളത്.”

തന്നെറ ധിത്തിൽ എപ്പോഴും രമിക്കുന്ന അധികംതമാവിൽനിന്നു് തനിക്കു് ഇത്രയും കേരിക്കേണ്ടി വന്നേപ്പോരു, ലഭജാധികൃതാർത്ഥ തന്നെറ അംഗങ്ങളെല്ലാം തനിലേക്കു് വലിയുന്നതുപോലെ ലക്ഷ്മണനും തോന്തി. ആ ലഭജയോടുകൂടിയാണ് അദ്ദേഹം ആ സംവാദം തുടക്കംതു്.

ലക്ഷ്മണൻ:—“പക്ഷേ, അങ്ങുകയെ കാണുവാൻ അപ്പുന്നതുപോലെ ഭയരമരാജാവു് തന്നെത്താൻ പുറപ്പെട്ടു് ഇങ്ങോടു് വരികയാണെന്നാവാം.”

രാമൻ:—“ഈതേ: നമ്മേളേ കാണുവാനായി അദ്ദേഹം വരികയായിരിക്കും. അമുഖം, നാം സുവർത്തിനു മാത്രം ഉപിത്രരാണുനു കയ്യതി, നമ്മരക്കു് ഇന്ത വനവാസം കഷ്ടഭാണുനു നിയുക്കിച്ചു്, നമ്മേളേ രാജധാനിയിലേക്കു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകേണ്ടതുമനു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്തിയിരിക്കാം. ആതു് സാധിച്ചില്ലെങ്കിൽ, അതുനും സുവർത്തനാടുകൂടിത്തന്നെ ഇത്രവരെ കഴിഞ്ഞുവനിട്ടുള്ള

വെവ്വേദവിഭാഗ എൻ്റെ അസ്ത്രം കാട്ടിൽനിന്ന് കുട്ടി ക്ഷാണ്ട പോയേക്കാം. ഫുരൈക്കലത്തിൽ ജനിച്ച്, വീ മുന്തൊടെ വളർന്ന്, വായുവേഗത്തിൽ അതിശീലം പായന ആ ദ്രോഷ്യാദ്ധ്യപദ്ധതേ അതാ കാശന. പിതാ വിന്റെ ആ വൃഥതാജമായ ശത്രുജയൻ എററവും മഹ തതായ കായത്തൊടെ സേനാമുഖത്തിൽ അതാ ചലി ക്കന്ന. എന്നാൽ, അസ്ത്രനാളി ആ ലോകവിത്രുതമായ വെൻ്റെകാരാട്ടക്കു ഇത്തുടയ്ക്കിൽ എത്തുകൊണ്ട കാശ നില്കു? അതിൽ എനിക്ക് സംശയം വളരുന്ന. എതാ യാലും, താൻ വുക്കാഗ്രത്തിൽനിന്ന് താഴേ ഇരങ്ങു! തൊൻ പരഞ്ഞത്രുപോലെ ചെയ്യു!”

ലക്ഷ്മണൻ ഉടനേ ആ വുക്കാഗ്രത്തിൽനിന്ന് ഇരങ്ങി വന്ന്, മുള്ളേക്കയോടെ രാമവാർണ്ണപത്തിൽ വിനീത നാഡി നിലകൊണ്ട്.

ക്രിസ്തീയ അദ്ധ്യായം.

—
—

രാമാനുജത്തിന് പീഡയുണ്ടാവത്തെന്ന് ഭരതൻ
അതജ്ഞനാപിക്കുന്നുണ്ട്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സെസന്റും ചിത്ര
ക്രടങ്ങളിൽ നിന്നും അക്കലെഖാധിക്വാണ്ഡും നിലകൊണ്ടിരും.
അതുകൂടി അതുകൂടി കത്തിരക്കൂടി ഉറപ്പെട്ടതായ അതു
ഈ ക്ഷേപാക്കസെസന്റും പാർപ്പിച്ചതിൽ ഒന്നര നോജന
ഉംവരേക്കും അവുതമായി. രാമനേ പ്രസാദിപ്പിക്കു
വാൻ വേണ്ടി, നീതിമാനായ ഭരതനാൽ ശിക്ഷിതമായ
അതു ചെങ്ങുവാട അവിടേ ധർമ്മത്വത്വം പുരസ്തൃതിച്ചും ഗവ്
ഡത്തു വെടിത്തും അടങ്കി നിന്നും.

അപ്രകാരം സെസന്റേതെ നിത്തിയതിൽപ്പിനേ,
ഗ്രാമത്തുമുഖാവരനായ ഭരതൻ കാൽനടയായി ജേദ
സ്ഥാനിൽ അട്ടക്കലേക്കു പുരപ്പെട്ടു. സെസന്റെമല്ലാം അതു
തിടത്തും വിനീതലാവത്തോടെ നില്ക്കുന്നബന്ധന കണ്ണ
ഉടങ്ങെ ഭരതൻ വനാന്തലാഗത്തേക്കു യാത്രയായി. തന്നെ
അനന്തരമിക്കനു ശത്രുജീവനാടും ഭരതൻ അപ്പോൾ പരയുക
യാണിതും:—

“നമുക്കുള്ള അരധക്രുട്ടങ്ങളാട്ടും ഇവിടേയുള്ള വേട
നാദരാട്ടും കുടി ഇട വനത്തിലെങ്കും താൻ ഉടനേ
അനേന്പച്ചനും നടത്തണം. അനും വില്ലും വാളുമേന്തിയ
ബഹുസഹസ്രം അഞ്ചാതികളാൽ എപ്പോഴും അവുതന്നായ
ശ്രദ്ധ രാമലക്ഷ്മിനമാണെ തന്നൊന്താൻ ചെന്നും
അനേപച്ചിക്കട്ടേ. ചെന്നരമാർ, വില്ലുമാർ, അമാന്ത്ര
മാർ, അവാന്ത്രമാർ എന്നിവരോടുകൂടി ഞാനം കാൽ

നടക്കായി അരങ്ങപ്പശിയ്ക്കു ചെല്ലാം. രാമനേന്തും ലക്ഷ്മിനേന്തും, വൈദോഹിതേയും കാണന്നതുവരേക്കും എന്നിക്കു ശാന്തിയുണ്ടാകന്നതല്ല. ജൈശ്വരൻറെ അതു ചാത്രസന്നിദ്ധി മായ ശ്രാംകമുഖം—വിശാലാക്ഷഭൂതം അതു തണ്ടാർച്ചിനി കരി—തൊൻ കാണന്നതുവരേക്കും എന്നിക്കില്ലോ ശാന്തി. രാജലക്ഷ്മിനുംമായ അതു ജൈശ്വരപാദങ്ങളേ ശിരസ്സു കൊണ്ട് തൊൻ ഗ്രാമിക്കങ്ങവോളം ഭിംബശാന്തി എന്നിക്കു ശാംഖകയില്ല. അതു രാജും മഹൻ പിത്രപെതാമഹദായ രാജുത്തിൽ അഭിഭേഷകതനാകവേ, അഭിഭേഷകജലത്താൽ നന്ദത്തുകൊണ്ടിരുന്ന നിലയിൽ അട്ടേയുംതെ കാണന്നതുവരേക്കും എന്നിക്കു ശാന്തി കിട്ടുന്നതല്ല. മഹാ, അതു ലക്ഷ്മിനും എത്ര ധന്യൻ! നിമ്മലവഗ്രത്വമായി രാജീവനേന്തുംതു ഡോളിതമായ അതു രാമമുഖം അയാൾ എപ്പുംകുറഞ്ഞും കാണന്നണാണല്ലോ. അതു സീതാദേവിയും തുതുതുതുനോ! കടലോളം പരന്നിട്ടിരുന്ന മുഴുവൻമിയുടെ ദേഹം സംരക്ഷകനായതെന്തുനും ഭന്താവിനേ ദേവിക്കും അനാഗമിക്കവാൻ കഴിഞ്ഞുവന്നോ! മിമവാനനാട് തുല്യമായ മുഴുവിനുന്നുവോ! ശ്രൂയാരികളിൽ വെച്ചു വരിശ്ശുനായ രാമമഹാരാജാവും തുലിനേ. വസിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, ഒല്ലാരുളഗ്രാമങ്ങളാട്ടുകുടിയ മുഴുവും തുതുതുമായി.”

ശ്രൂക്കാരം പരഞ്ഞുകൊണ്ടാണ് ഭരതൻ കാട്ടിനും ഇട്ടിലേക്കു കടന്നതും. പുഞ്ചിതാഗ്രാക്ഷഭൂതം താഴുവരകളിൽ ഉയന്നുനിക്കുന്ന വുക്കുങ്ങലക്കിടയിൽക്കുട്ടി ശാംഭവം നന്നാ. അനന്തരം അവിടെയെല്ലാത്തുകുടിയ മുഴുവനവും തുതുതുമായി.”

കേരി അദ്ദേഹം നോക്കി. അപ്പോൾ ചിത്രങ്കടത്തിലെ രാമാനുഭവനിൽ നിന്ന് ധൂമരാബ ഉള്ളംകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കാണുംഡായി. അതു കണ്ണപ്പോൾ, കടലിൽനിന്ന് കരയണ്ണണ്ടതത്രുപോലെയുള്ള ആത്മോഭം ഭരതനം അഭ്യർത്ഥിക്കുന്ന ശ്വാസധനാക്കിം ഉണ്ടായോവന.

ക്രൈസ്തവരേ അവിടേ നിത്തി, തപസ്വികളോടു കൂടിയ ആ രാമാനുഭവത്തിലേക്ക് ഭരതൻ സത്പരം നടത്തുന്നു. മുഹമ്മദ് സുമത്രുന്നും ശത്രുഗുണമാണ് അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ അനന്തരമിച്ചതു്. അമമമാരേ വഴിയേ ക്രൂട്ടിക്കണ്ണഞ്ചവരുന്നതിന്നു് വസിപ്പുമഹാദിയേ അദ്ദേഹം ഏല്ലിച്ചയച്ചു. മുഖേ വഴി തെളിച്ചുകൊണ്ട് മുഹമ്മദ് ചേന്ന. രാമദംശന്നന്തിലുള്ള അഭിലാഷത്താൽ, ഒരു ഘൂഞ്ഞുന്ന പുരകേ സുമത്രുന്നും നടനു.

കരേഴ്ചരം ചെന്നപ്പോൾ, താപസാലയങ്ങളിൽ ഇട തിലായി, രാമനുന്ന പണ്ടക്കിയും ഉടജവും അകുലേ നിന്നു കാണുമാറായി. ആ ശാലയുടെ മുവിൽ, വെട്ടിക്കീറിയ വിരകം, നേടിക്രൂട്ടിയ പുവുകളും ഭരതൻ കണ്ട്. രാമനും ലക്ഷ്മണനും ആനുഭവത്തിലേക്ക് ചെല്ലുന്നതിന്നു് വഴി കാണുവാൻ അവിടെനിന്നും ചെല്ലുന്നതിനു് വേൽ മരവുരികൊണ്ട് കണ്ണപ്പുല്ലുകൊണ്ട് അടയാളംപെട്ട ചത്തിയിരിക്കുന്നു. ആ ആനുഭവത്തിനുന്ന അരികിലായി മാനകളും ദേയും പോതുകളും ചൊന്തു ശീതനിറുത്തിക്കു വേണ്ടി വളരെയെല്ലാം ക്രൂട്ടിവെച്ചിരിക്കുന്നതും ഭരതനു പറ്റുമായി.

അരത്തപ്പാം നോക്കിക്കൊണ്ടിം, ആ വഴിക്കു നടനു കൊണ്ടിം സഹ്യപ്പുന്നായ ഭരതൻ തനുന്ന അനന്തരാമിക ഭളം പരഞ്ഞതാവിതു്:—

“ഭരദ്വാജൻ പറഞ്ഞ അതു ആദ്ദേഹത്തോട് ഇപ്പോൾ നാം ഒരു റത്നയിൽപ്പിക്കുവെന്നു് എന്നാൽ വിചാരിക്കുന്നു. ഇവിടെനിന്നു് അകലേയാല്ലെങ്കിൽ ഉദാക്കിനീനാണിങ്കു നാം കണ്ണക്കൊം. വല്ലെല്ലങ്ങരം അവിടെയവിടെയായി ഇതാ, ഉയരേ തുക്കിയിരിക്കുന്നു. അകാലത്തിൽ ആത്മമത്തി ലേക്ക് ചെല്ലുന്നുവാരു വഴി കാണുവാൻ വേണ്ടി ലക്ഷ്യം നാൻ അടയാളപ്പെട്ടുതന്നിയതാവാം ഈതു്. ഉംക്കു കുടിയ കൊഡുന്നാനകൾ പരസ്യരം ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു് ഇതു മലവെണ്ണവിൽ ചുററി നടക്കാറുണ്ടു്. അവയുടെ തകർക്കുകൊണ്ടു് വഴി തെററിയേക്കാമെന്നു കയറ്റിയാ ധിരിക്കാം ലക്ഷ്യം ഇങ്ങിനേ ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. താപസ്സുാർ വന്നത്തിൽ ഒരുപ്പോഴാം കയറ്റിവെയ്ക്കുന്ന തായ അശ്വിനിയിൽനിന്നു് തിങ്കിപ്പോജിന കരിംപുക ഇതാ കാണുന്നു. ഇവിടെ, മുരസ്സൽക്കാരപരനായ രാമൻ മഹാശ്വിനുല്ലുന്നായി ആഘോശത്തോടെ വാഴുന്നതു് എന്നു കാണും.”

ഇങ്ങിനേ കുറച്ചുരം നടന്നപ്പോഴേക്കും ഭരതൻ മദാകിനീനിന്തിയിക്കു ഒരുത്തി. അതു കടന്നു് അദ്ദേഹം ചിത്രങ്കൃതത്തിൽ ആദ്ദേഹം ചെയ്തു.

ജ്ഞാവുംനേ സമീച്ചിച്ചുതുടക്കിയപ്പോഴേക്കും, മനസ്സിൽ ശ്രോകം ചെതാകക്കയാൽ, ഭരതനിൽനിന്നു വിലാപമുണ്ടായി.

“ജഗത്തിലും ജനങ്ങൾക്കുല്ലാം ഇതുനായരുളുന്ന അതു പുഞ്ചവ്യാഹരിപ്പും നിന്റെജീവനവന്നത്തിൽ ആദ്ദേഹിച്ചു്, ദേഹികരിക്കുകയുള്ളതു വീരാസനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുമാറാ യപ്പോ! എന്നു ഇതിനു കാരണത്രാത്മകയാൽ ഒരു ദിന ഇതു ജനവും ഇതു ജീവിതവും മുഴുവന്തനോ! അതു ശ്രദ്ധ

നാമനോ തൊൻ നിമിത്തം ആരുപദ്ധതിരട്ട്, സർവ്വവക്ഷ ഒഴുയും പരിത്രജിച്ചു് കാട്ടറേണ്ടി വന്നെവന്നു് ശലാകം എഴുന്ന പഴിക്കമല്ലോ! ഇതാ തൊൻ ചെന്നു് രാമനേൻ കാൽക്കൽ വീണു് അരുദേഹത്തേയും സീതയേയും ലക്ഷ്യം നാനേയും പ്രസാദിപ്പിക്കും.”

നടന്നകാണ്ഡാണു് ഭരതനേൻ ഈ വിലാപം. അരുപ്പാശക്കം രാമനേൻ പണ്ടംഗാല ഭരതനു കാണാ റുന്നു. മഹത്തായി, മനോഹരമായി, മാഗളിപ്പുണ്ടായി ടാണു് ആ പണ്ടംകട്ടി ശോഭിക്കുന്നതു്. വീതി കുടിയ പദ്ധതം മുക്കുപറ്റുക്കുള്ളേക്കാണ്ട് ശാന്ത മേഖതിരി കുന്നു. ആ വിശാലമായ പാർപ്പിടിത്തതിൽ കയ്യപ്പുണ്ടുകൾ കൊണ്ടു് യജ്ഞത്തതിൽ വേദിയേയെന്നപോലെ മുടിവായി വിശിഷ്ടിരിക്കുന്നു. ഏററവും ഉറപ്പു കുടിയവയായി, മുത്തതരമായ കാഞ്ഞങ്ങൾക്കു സാധകങ്ങളായി, ശത്രുക്കരിക്കു പീഡിക്കരണങ്ങളായി, ഇന്ത്രായുധംപോലെ ശോഭിക്കുന്ന ചൊന്നനന്നിവില്ലുകൾ അക്കൗഢിടത്തു് വെച്ചിരിക്കുന്നു. മുച്ചുരംഗ്രീകുള്ളുപ്പോലെ തിളുങ്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭോഗംഗരക്കടകൾ കത്തവന്നാഴിയിൽ നിന്റെ ചുഡിക്കുന്നു. ഉള്ളപ്പെടുവഞ്ചാട്ടക്കുട്ടിയ സുപ്പിജ്ജദാക്കും കാഡലോകമെന്നുപാലബയാണു് ഈ ശരക്കുളാൽ ആ ആത്മമം പ്രകാശിക്കുന്നതു്. സപർണ്ണമയമായ ഉറകളോടുകൂടി റണ്ട് വാളുകൾ അവിടെ വിരാജിക്കുന്നു. സപർണ്ണവിശ്വകരിയ വിചിത്രിതമായ രണ്ട് പരിചക്കളും അവിടെ ലസിക്കുന്നുണ്ടു്. കാഞ്ഞനാന്ത്രജിതമായി വൈചിത്രപ്പം കുടിയ പദ്ധതം കൈയുറകൾ അവിടെ തുകാനിയിരിക്കുന്നു. ഈ കത്തലുകളാൽ, മുഗങ്ങൾക്ക് സിംഹത്രംപോഴാലും, ശത്രുസംഖ്യകൾക്കു മൊഡിക്കവാൻ അതതാന്തരാണു്

ആ അത്രമും രാമൻറെ ആ പാപ്പിടിന്തിൽ, ദീപ്താഗി
ഹോട്ട് വിശാലമായുള്ള പുണ്യവേദിയേയും ഭരതൻ
കണ്ടി.

മുഹൂർത്തകാലം ആ പണ്ണംഗാലയിലേക്ക് നോക്കിയ
പ്രോഫൈസിം ചേരുംജീവനായ രാമൻ ഭരതനു കാണായ്ക്കും.
ജടാമണ്ഡലം ധരിച്ചുകൊണ്ട് രാമൻ ആ ഉടജത്തിൽ
സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. മാനേതാലും മരവുരിയും ധരിച്ചിരിക്കുന്ന
അരക്കുമാ അവിടെ അശനിചുപ്രോബലേ ഉള്ളപ്രലിക്കുന്നു.
കടലോളം പരിഞ്ഞിയുടെയെല്ലാം ഭേദാവായ ആ
ധർമ്മവാരിയേ—സിംഹസ്സുന്ധനായ ആ മഹാബാധ്ര
വിനേ---എ പുണ്യരീകാക്ഷിനേ ഭരതൻ അരികെയായി
അവിടെ കണ്ടി.

ഒട്ട വിരിച്ചു നിലവും സീതയോടും ലക്ഷ്മിനാനോടും
കൂടി മിരണ്ണുഗൾഭേദങ്ങളും രാമൻ ഒഴുന്നതുള്ളനു
കണ്ടി, ഫോകമോഹങ്ങളിൽ. ആതുമന്ത്രനായ ഭരതൻ
അരങ്ങോടു പാശ്രത. ദൈയത്തുകൊണ്ടു ഫോകത്തെ അട
ക്കവാൻ അരക്കുമത്തിനു കഴിഞ്ഞില്ലോ. ബാജുത്താൽ
ഇടവിക്കൊണ്ടുള്ള വാക്കുകളോടെ ആ ദീനൻ വിലപിക്ക
മാറായി.

“സംസ്ഥാനിൽ സവജനങ്ങളുടുക്കാണും തുപാസിക്കേ
ണ്ടിനു എൻ്റെ ജീവിയും ഈ വനത്തിൽ മുഖങ്ങളുംതു
ശുഭവിതനായി ഇങ്ങിനേ വാഴമാറായല്ലോ. വില മതിച്ചു
കുടാതെ തിവ്യവസ്തുങ്ങൾ മുട്ട ധരിച്ചിരുന്നു ഇം മഹാ
ത്മാവിനും, മുനിയമ്മൻതെ ആവരിച്ചു മാനേതാലുടുത്ത
കൊണ്ട് ഇവിടെ വസിക്കേണ്ടി വന്നവല്ലോ! പശ്വതരം
വിചിത്രപ്പള്ളങ്ങൾ ഏപ്രോഫും അണിഞ്ഞെന്തുകൊണ്ടിരുന്നു
റാമൻ ഇപ്പോൾ ഇന്ത ജഡാഭാരതതെ എങ്ങിനേ

“ താങ്കുന്ന! വിധിപൂർക്കമായ യജ്ഞങ്ങളുടുത്ത് ധർമ്മങ്ങളെ
കൈല്ലാം നേരികെക്കാണിയുന്ന ഇത്തോം ശരീരങ്ങൾത്തിൽ
നിന്നുള്ള ധർമ്മങ്ങളും ഇപ്പോൾ തെളിന്നാൽ
ഗ്രേച്ചുവരുന്നും എപ്പോഴും മുൻകൊണ്ടിരുന്ന ശരീര
ത്തിനേരുള്ള ഇപ്പുകാരം അധിക പുരുഷക്കാണ്ട്” എന്ന്
ജൈജ്ഞൻ കഴിയുന്നതെങ്കിലോ സുഖവാചിതനായ രാമനും
ഈ ദിവം എന്നറ കാരണംതാലുണ്ടപ്പോൾ ഉണ്ടായതു!
തൊന്തു എന്ന നിർദ്ദിശയനാണ്. എന്നറ ജനം മോഹം
തന്നെ. ഫലാക്തത്തിൽ എററും നിഡിത്തമാണ്” എന്നറ
ജീവിതം.”

ഈ. വിലാപക്കാട്ടാൻ ഭരതൻ രാമനേരു
മുവിലേക്ക് ഓടിയതു്. ആ ദീനനേരു മുഖാഖ്യം
വല്ലാതെ വിയത്ര. കരഞ്ഞുകൊണ്ടുള്ള ആ റത്നയിൽ
കാലുകൾ കൂഴിത്തു. രാമചാമ്പങ്ങളു സമീപിക്കുമ്പോൾ
അഞ്ചുമുണ്ടു തള്ളൻ വിശ്വാസായ്.

ചിവത്താൽ പരിപ്പുനായ അ രാജ്യത്തുന്ന് അക്കിട്ടും തങ്ങനെ, നേത്തിടവിയ സ്വരത്തിൽ “ജേയ്യാ!” എന്നുനാമം വിളക്കമാത്രം ഏറ്റു. പിന്നെല്ലാം ശമ്പിച്ചില്ലാ. രാമനെ ഭീനനായി നോക്കിപ്പണാട്ടു, ബാധ്യം നിരസ്ത കണ്ണത്താൽ, “ജേയ്യാ!” എന്ന പിളിക്കന്തിന്നല്ലാതെ, പിന്നെന്നാം, പരിയുന്നതിനും ഭാത്തു ശക്തനായില്ലാ.

மறுஷ்டுகாவட்டு, கிரத்துக்காளி வென் ராமந்தர் பாலக்ஷ்மே வணி ஆ. ராமன் அந்தக்ளாந்தர் அது தோறா கணமாக சுறுப்பேசியும்கொள்கூடு களிர் ஹாஃபிக்கியானி.

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମହାପୁତ୍ରମାରୋଦକ୍ଷକୁ ଅତକାଳେତିରେ ଏହା
ମିଥ୍‌ରିଆ ଚିହ୍ନାକରଣିରୀକରଣାରେପ୍ରାଫିଲ୍‌ଯାଣୀ' ଅତୁ

അരംസ്യത്തിൽ സുഖഗ്രഹമാദരാട്ട് ചേൻകൈകാണ്ടി നില്ക്കുന്ന രാമഭരതമാരു അഞ്ചുള്ളവർ കവാടത്തു്. മഹാ രഘുത്തിൽ ആ ശോകാവാധമായിൽ ആ; രാജക്കമാരമാർ സമാഗതരായതിൽ വനവാസിക്കൈയേവരും സന്ദേശം വള്ളൻ്റൊ കണ്ണിൽ ചൊരിഞ്ഞതുടങ്ങി.

ജട കെട്ടി, മരത്തോലുട്ടത്തു്, കുപ്പുകൈക്കൈയോടെ ഭ്രമി തിൽ വീണാക്കിക്കൈന ഭരതനേ, യുഗാന്തത്തിലേ ഭർത്താ റംനായ സൃഷ്ടിനെപ്പോലെയാണു് രാമൻ കവാടത്തു്. ഭേദം മഹലിന്തും മുഖം വിളിത്തു് വലംതിരിക്കൈന ഭരതനെ രാമൻ ആളുറിയവാൻ കുറച്ചു പണിപ്പുടേണ്ടി വന്നു. ആ ഭ്രാതാവിനേ രാമൻ ഇരുക്കൈക്കൈയോടും താങ്കിരയട്ടത്തു്, വാസല്പ്പരത്താട പുണൻ്റൊ, മുർഖാ വിൽ മുകൻ്റൊ, മടിയിൽ ഇരുത്തിയതിൽപ്പുണ്ടിനേ സാദരം കശലപ്പുറും ആരംഭിച്ചു.

“ഉണ്ണി, തന്റെ അരുട്ടൻ്റെ എവിടെ? താൻ എന്തി നാണു് കാട്ടിലേക്കു പോന്നാതു്? അദ്ദേഹം ജീവിക്കുവേ, താൻ കാട്ടിലേക്കു വരാമോ! താൻ ബുദ്ധുരേ കേകയ ത്തിലായിതന്നുകൊണ്ടു്, തന്നെ തോൻ കണ്ണിട്ടു് വള്ള രേഖാലുഭായി. എന്നിട്ടിപ്പോരു ഇം കാട്ടിൽ വെച്ചു സു് തന്നെ എന്തിക്കു കാണണണ്ടി വന്നിരിക്കുന്നതു്. ആളുറിയവാൻ തോൻ അല്ലും കഴക്കി ഉണ്ണി ഇക്കിനേ ഇം കാട്ടിലേക്കു് എന്തിനാണു പന്നാതു്, പറയു? രാജാവു് ഇപ്പോരു ജീവിച്ചിരിക്കുന്നില്ലയോ? ഉണ്ണുകുഞ്ഞി, താൻ ഇങ്ങോട്ട് വന്നാതു് എത്രകൊണ്ടു്? തീനന്നായ രാജാവു് ചെത്തുന്നു് പരലോകം മുാപിച്ചുവോ? തന്നെ ഇം നിലയിൽ കാണുവേം അക്കിനേ സംശയിക്കേ

ണ്ടിവരുന്നു. രാജാവു് തീരപ്പുട്ടക്കയാൽ ബാലനായ തനിൽനിന്നും ആ ശാസ്ത്രരാജു, ഒകവിട്ടുപോയോ? അതേതാനും ഉണ്ടാവിട്ടില്ലെങ്കിൽ അപ്പുംനും രാജു തേതയും അകന്ന് താൻ ഇക്കമിനേന്ന ഇതു വന്നതിലുക്ക് പോരാട്ടതാത്തതാന്നല്ലോ. സത്യപരാക്രമനായ താൻ അപ്പുംനേ വേണ്ടംപോലെ മുന്തുഷിച്ചുവരുന്നില്ലേയോ? ആ സത്യസംഗ്രഹനായ ദശരതമരാജാവു്,—രാജസൂയം, അശ്വന്ധയും ഏന്നീ യാഗങ്ങൾ അനുഷ്ഠിച്ചിട്ടുള്ള അപ്പുംനിയുള്ള ക്രമലിഖിതായല്ലോയാ വാഴനന്തു്? ധർമ്മ നിത്യനായി, മഹാഭത്രജസ്ഥിതായി, ഇക്കപ്പാക്കവംശത്തിലേ ഉചാല്പ്രായനായി വാന്നതള്ളന വസിപ്പുമഹംഡിയേ താൻ മറചോലെ പുജിക്കുന്നില്ലേയോ? കൈഞ്ചല്ലുാദേവിക്കും സുമിത്രാദേവിക്കും സുവമ്പ്ലേയോ? ആന്ത്യനായ ഒകകേരുവി ആമോദിച്ചു മേവുന്നില്ലേയോ? കുലീനരം, അനസൂയവും, വിനധസനവനരം, കാഞ്ഞങ്ങളേ തുടൻ തുടൻ കാണ്ണന മഹാപണ്ഡിതരാഘവ തന്റെ പുരോഹിതനേന താൻ സത്കരിക്കുന്നില്ലേയോ? അഗ്രികാന്തു തനിൽ നിയുക്തനായ ആ മതിനാൻ യമാകാലം ഫോമിച്ചതും ഫോമിക്കേണ്ടനന്തരം വിഡിപോലെ അനിയിക്കുന്നില്ലേയോ? ദേവമാരേയും പിത്രക്കളേയും, മരജനങ്ങളേയും ക്രത്യനാരേയും, പിത്രസമന്മാരായ മൂലനാരേയും വൈദ്യനാരേയും ശ്രൂവമനന്നാരേയും താൻ പുജിക്കുന്നില്ലേഹോ? ശരാസ്ത്രങ്ങളിൽ സന്ധാനരം, അത്മശരാസ്ത്രങ്ങളിൽ വിശാരദനമായ സുധനപ്രാവിഞ്ഞ—തന്റെ ആഉചായ്യാജുനേ താൻ മാനിക്കുന്നില്ലേയോ? ആത്മത്രം നാരായ ശ്രദ്ധനാരയല്ലേയോ താൻ മന്ത്രിമാരായി നിയിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നതു്? അവൻ ജിത്രേത്രിയന്മാരം വേദജ്ഞനു

മാരം, ഇംഗ്ലിഷജനമാരുമായ കല്പിനരല്ലേയോ? ശാസ്ത്രജ്ഞിലെല്ലാം ഒന്നപ്പും നേടി മനുവിഭാഗശിലമാരായ അമാത്രമാർ തുലാം ഗോപനം ചെയ്യുന്ന മനുംബാണ് രാജാവിന്നു് വിജയത്തിനെല്ലാം മുലകാക്കിത്തീരുന്നു്. രാത്രിയുടെ ഷൂഠരഭാഗം നിത്രയ്ക്കും, അപഹരഭാഗം അത്തും നേരേണ്ട ഉപാധനത്തിനും വിനിക്കുന്നതിനമായി വിനിയോഗിക്കണം. സാങ്കീര്ണയല്ലേയോ താൻ ചെയ്യുന്നതു്! അധികമായി ഉറങ്ങാറുണ്ടോ? ദമാകാലം ഉണ്ടാക്കില്ലേയോ?

“സപാത്മബുദ്ധികാൽ ഏകനായി താൻ മനുത്തിൽ ഏപ്പെട്ടാറുണ്ടോ? അമവാ, ടെക്കം ക്രാതലിട്ടും തെ, പലക്കടയും ഇടയിൽവെച്ചു് താൻ മനുവിചാരം ചെയ്യുന്നുണ്ടോ? താൻ തുലോച്ചിക്കുന്ന ഒറ്റത്തെ നാട്ടും പരശ്വവാൻ വിട്ടുണ്ടോ? അല്ലയതാംകൊണ്ടു് സാധിക്കുന്നതായി, മഹാപലത്തൊട്ടുകൂടിയ കാൽനടരം ഇന്നായിന്നവയെന്ന നിശ്ചയിച്ചു്, അവയേ ടെക്കം നീട്ടിവെയ്യുന്നതെ ഉടനെന്ന് ചെയ്തുകൊട്ടുകൊണ്ടില്ലേയോ? താൻ ചെയ്യുന്നതോ, ചെയ്തുകഴിത്തേതോ, ചെയ്തുണ്ടിന്നതോ അതു കാൽനടരെല്ലാം അനുരാജാക്കമൊർ അവിയുണ്ടില്ലോ? താൻ ശ്രദ്ധമായി തുലോച്ചിച്ചുവെച്ച കാൽനടരം താനോ മനുമാരോ ചെയ്തിക്കുവിടാതെയിരുന്നിട്ടും അവയേ അനുമാർ ഉണ്ടാക്കാണോ വിവാദംകൊണ്ടോ മനസ്സിലാക്കുന്നില്ലേണ്ടും.

“ഒരു പണ്ഡിതന്നുവേണ്ടി ഓരായിരും ദുർബന്ധാരേ പരിത്രജിക്കാം. അത്മസക്കടങ്ങളും മഹത്തായ സമ്പത്തിനു് വഴി കാണിച്ചതുവാൻ പണ്ഡിതൻ സമർപ്പിന്നാണു്. ഓരായിരുമോ, അമവാ പതിനായിരുമോ

മുൻവകും സേവിച്ചനില്ലെവാനണിയാലും അവരിൽ നിന്ന് രാജാവിന്റെ യാത്രാജ സാഹിത്യവും കിട്ടുന്നതല്ലോ. എന്നാൽ ശ്രദ്ധാം ദേശാവിഭൂമാർക്കി, ക്ഷേമം വിചക്ഷണംഥാം ഒരു മന്ത്രിഡയയുള്ളിട്ടും വന്നിൽനാലും, രാജാവിന്റെ രാജപുത്രനോ മഹാശ്രദ്ധാരസ്സും ഉന്നടാവുന്ന താണം.

“തണ്ടു ട്രൈമാർക്ക് ശ്രദ്ധുതകുടിയവരും ശ്രദ്ധക്കാർക്കും, ശ്രദ്ധത്രം ശാരേ മധുമകാർക്കും ശ്രദ്ധക്കാർക്കും, താഴുന്ന വരെ താഴുന്നകാർക്കും വകതിരിവോടെ നിയോഗിക്കാറില്ലോ? അതുപോലേ, പരമ്പരയാതനേന്നും ബാഹ്യരാജ്യം അത്രമായും ശ്രദ്ധാലുമാരായി സപാർമ്മബുദ്ധികളുംപൂര്വത അഭാവുമാരേ, ശ്രദ്ധകാർക്കും ശ്രദ്ധുമാരെയെന്ന നിലയിൽ വകതിരിച്ചുകൊണ്ടു് നിയോഗിക്കണില്ലോ? രാജുന്തിൽ ഉറുദണ്ഡത്താൽ ഏറ്റവും ഭീതരാജുംനീന്തിന്നു് മന്ത്രിമാരാവട്ടേ, പ്രജകളാവട്ടേ തന്നെ അവമാനിക്കണില്ലോ? ഭേദങ്ങൾ ആത്മിക്കകളെന്നപോലെയും, ബലാൽ പിടിക്കുട്ടവാൻ അടിക്കന്ന കാമിയേ സ്കൂളികളെന്നപോലേയും ജനങ്ങൾ തന്നെ നിദിക്കണില്ലോ? ഉപായത്തിൽ മാത്രം മിച്ചകനായ ഏവപ്രകാരം മുഖണം ചെയ്യുന്നതിൽ എപ്പോഴും റസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ട്രൈനേഡും, സപ്രതം ഏതെപ്പറ്റുതെ മാത്രം കാമിക്കുന്ന ശ്രദ്ധനേഡും കൊല്ലാതെ വിട്ടാൽ, അവരിൽ നിന്ന് കൊലയേണ്ടില്ലാണിവരുമെന്നും താൻ അനിയേണ്ടതാണു്.

“താൻ സേനാപതിയായി നിയമിച്ചിട്ടുള്ള അധികാരിയുംഡാതാ, ശ്രദ്ധാം, ധീരത, ശ്രദ്ധിതപം, വാത്രത്തും, കല്പിനതപം, അസരാധം എന്നീ രൂപങ്ങളെല്ലാം തികഞ്ഞതമതിമാനപ്പോയോ? ബലവാനമാരേയും, ഗണങ്ങളുമാം

രേഖും, യുലവിനാരദമാരേയും, വിക്രമശാലീകളേയും, അപദാനങ്ങൾ കാണിക്കുന്നവരെയും താൻ സഹകരിച്ചു മാനിക്കുന്നില്ലയോ? ഒസന്റുത്തിനെല്ലാം ഉച്ചിതം ഫോലേ ശൈളിവും അനന്നനേതെ അന്നവും അതരു കാലത്തു് കൊട്ടക്കാറില്ലോ? അതു കൊട്ടക്കവാൻ വെവകി കാരഡണ്ണാ? കൊററം ശൈളിവും ഏകൈക്കാളിന ഭ്രം നാർ അതു കിട്ടവാൻ വെവകിയാൽ സ്പാമിയേബാടു് കോപിച്ചു പിണങ്ങം; അദ്ദേഹം എററവും കൊട്ടതായ അന്തർമ്മണാദ്യക്കം.

“അഞ്ചാനികളിൽ പെത്രലുഡാനത്തെല്ലാം - തനിൽ അന്നരക്തരല്ലയോ? തനിക്ക വേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെ തുവാൻ പോലും അവൻ ഒരുപാടിനില്ലെന്നില്ലയോ? കാൽ ജന്നലം, ശാന്തിജന്നലം, പ്രതിഭാശാലിയും, പറന്തത്രു ഫോലേ വരയുന്നവനും, ജനപദ്ധതിലെല്ലാം പരിപ്പി തനമായ കശലനന്തയല്ലയോ താൻ ഭൂതനായി നിയമിച്ചി രിക്കുന്നതു്? പരപക്ഷത്തിലേ പതിനേഴ്സ്ഥിരത്തിലേ പരിപക്ഷത്തിലേ പതിനേയു തീര്ത്തമാളിലും

* (ഭ) മന്ത്രി, (ഒ) വുഡ്രാവിതൻ, (ഒ) യുവരാജാവു്, (ഒ) സേനാപതി, (ഒ) പൊരവാലകൻ, (ഒ) അന്തഃപുരാധികാരി, (ഒ) മുദ്രയന്നാരത്തിലെ അധികൃതൻ, (ഒ) ധനാല്പരക്കുഞ്ചൻ, (ഒ) രാജാ വിഞ്ചൻ ആര്പണയേ അഭ്യു അനസ്വരിച്ചെന്തുനാവരാടു് പരയുന്നവൻ, (ഭഠ) നൃായാന്മായവുവഹാരത്തിൽ വിധിക്കാത്താവു്. (ഭഭ) സദസ്സിൽ ധർമ്മധനങ്ങളേ നിർണ്ണയിക്കുന്നവൻ, (ഭഭ) അഞ്ചാതികരം തക്കിലുണ്ട കുന്ന വഴിക്കാരാളി കരുക്കുന്നവൻ, (ഭഭ) ഒസന്റുത്തിനു് കൊററം ധന്വളിവും കൊട്ടക്കുന്നവൻ, (ഭഭ) തൊഴിലാളികൾക്കെല്ലാം കൂലി കൊട്ടക്കുന്നവൻ, (ഭഭ) നഗരാധ്യാപകൻ, (ഭഭ) അതിജീവിപ്പുണ്ടശേഷ ക്കേ യും ചാട്ടുന്നില്ലയും രഘചിക്കുന്നവൻ, (ഭഭ) ഭാജുന്നാരേ പാനധനം ചെ യുന്നവൻ, (ഭഭ) ഒലസമലങ്ങളിലേയും വനപവർത്തങ്ങളിലേയും കൊട്ട

കുനിനോ മുൻ പീതം ചാരന്മാരെ ഗ്രൂപ്പമായി നിയോ ശിച്ചു് അവിടങ്ങളിലെ അവസ്ഥകളെല്ലാംതാൻ അപ്പോൾ ഫലപ്പൂരം അറിവതുവരുത്തുന്നില്ലയോ? അധിതം ചെയ്യ യാൽ തള്ളിക്കൊള്ളുത്തവർ ടിനീടു് തിരിയേ വരുത്തുന്നോരും, അവർ ഭർമ്മലഹാരാണെന്ന അവജനയാൽ താൻ ഉപേക്ഷയേൽക്കാറില്ലല്ലോ? പ്രത്യക്ഷത്തെ മാത്രം പ്രമാ സ്നമാക്കുന്ന ലോകാധികമാരായ ചാർബക്കുവാഹമണ്ണരു താൻ സേവിച്ചുവരുത്തുന്നില്ലയോ? അവർ പണ്യിതമാനി കളായ അജന്മനാരാണെങ്കിലും അനന്തർമാ വളരുത്തുവാൻ കശലഹാരാണോ. ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങൾ മുഖ്യപ്രമാണങ്ങളായി ഇണ്ണായിരുന്നിട്ടും, തക്കവില്ലരായ ആനപീക്ഷികയിൽ മാത്രം ബുദ്ധി ചെലുത്തി നിരത്തുമായി വാദിക്കുന്നവരാണോ ആ ഭർമ്മബുദ്ധനാർ.

“പണ്ണേക്കപ്പേഡ നമ്മുടെ വീരന്മാരായ ഘൃവിക മാരാൽ പരിപാലിതമായി, ആന തെരു ക്രതിരകൾ നിന്റെത്തായി, ഉറപ്പു കുടിയ കോട്ടവാതിലുകൾ കൊണ്ടു

കൈ പാലിക്കുന്നവൻ എന്നിവരുടെ സ്ഥാനങ്ങളുംയാണോ പതിനെട്ട് തീർമ്മങ്ങൾ എന്ന പറയുന്നതു്. ഒരുപക്ഷത്തിൽ ഈ പതിനെട്ട് സ്ഥാനങ്ങളിലേയും സമിതിഗതികൾ മുഖ്യമായി രാജാവു് ഫലപ്പോഴം അറി ഞ്ഞിരിഞ്ഞെന്നതു് വിജയത്തിനോ അപേക്ഷിതമാണോ. എന്നാൽ, സപ്രതം പക്ഷത്തിൽ മത്രി, പുരോഹിതൻ, യുവരാജാവു് എന്നിവരെ ഒഴിവാക്കുന്നും. അവർ ഫലപ്പോഴം രാജാവിനോടുള്ളു് വത്തി ക്കുന്നവരുണ്ടല്ലോ. അവരുടെ സമിതിഗതികൾ രാജാവിനും തന്നോ കൂണാം. അതുകൊണ്ടു്, അവരേ പിന്നുചരവാൻ ചാരന്മാരെ നിയോ ശിക്ഷണം കൂൺമില്ല. പിന്നേയുള്ള പതിനഞ്ചു സ്ഥാനങ്ങളിൽ മാത്രമേ ചാരന്മാരെ ചെലുത്തുന്നുള്ളതു്. ഇതാണോ, പരപക്ഷത്തിൽ പതി നെട്ട് തീർമ്മങ്ങളിലും, സപ്രപക്ഷത്തിൽ പതിനഞ്ചു തീർമ്മങ്ങളിലും ചാരന്മാരെ മുഖ്യമായി പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നുമെന്നു് പാതയിട്ടുള്ളതിനും പൊതുമാം.

അനപത്മനാമം കൊണ്ടതായി, ഇന്ത്യിയങ്ങളേ നിറ
മിച്ച്, മഹത്തായി ഉസ്സാധം വളർന്നു അതുവുതിയിൽ
എപ്പട്ട്, അവരവരുടെ കമ്മ്പാളിൽ നിരതനാരായ
ബല്ലസമ്പ്രാം ഭ്രാവമണക്കുത്രിയവെത്രയാരെക്കൊ
ണ്ട് അതുവുതമായി, പലേ ത്രാപതിലും പ്രാസാദങ്ങൾ
ഉയൻ്തായി, വെല്ലുജനങ്ങളാൽ ആകലമായി, സി
ലവും സമുല്ലവുമാരുള്ളന അയോധ്യയേ താൻ ചരി
രക്ഷിച്ചുപോതനില്ലോ? അനേകഗതം ചെച്ചത്രക്കളാലും,
സൗത്രിജ്ഞിതരായ ജനങ്ങളാലും, ചിറകൾ, താക്കങ്ങൾ,
ദേവസ്ഥാനങ്ങൾ എന്നിവയാലും, സന്ദേശം വളർന്ന
സ്രീപത്രഷ്ണനാരാലും, പല പല സമാജോത്സവങ്ങൾ
ഈലും, നല്ലവന്നും ഉഴ്തിട്ടിള്ളു വയലുകളാലും, ഉത്തര
പത്രക്കളാലും, സപ്രാർത്ഥാകരങ്ങളാലും പരിശോഭിത
മായി, മിംസങ്ക തീരേ വർഷജിച്ച്, ചുഞ്ഞുമുറങ്ങുമ്പോൾ
യെല്ലാം അകരറി, ഭ്രാവമാക്കുന്നും വെടിത്തു്, *നബി
മാതൃകയേ അവലംബിച്ചു്, എന്തേ പുർണ്ണരാൽ പരി
രക്ഷിതമായ ആ ജനപദ്ധതി സുവര്ത്തനാട്ടം സമുല്പിയോ
ചുങ്കുടി വളർന്നവതനില്ലയോ? തുഷികൊണ്ടു ഗോരക്ഷ
കൊണ്ടു ജീവിച്ചുപോതനാവരെയെല്ലാം താൻ ദൈഹം
തന്താടെ ആഭരിക്കുനില്ലയോ? തുഷിയും ഗോരക്ഷയും
വാണിജ്യവും ഉരസ്സെപ്പട്ടനാതായ വാത്തയാലാണു് ഈ
ദോക്കത്തിനു സുവം കിട്ടുന്നതു്. അതിൽ എപ്പെട്ടവ
ക്കുള്ള ഖുള്ളക്കളെയെല്ലാം നേടിക്കൊടുത്തും, അനിജ്ഞങ്ങ
കളെയെല്ലാം പരിഹരിച്ചും താൻ അവരേ ഭരിക്കുന്നി

* നബിജയംകൊണ്ടാണു് ജീവനമെക്കിൽ ആ ദേശത്തിനു് നബി
മാതൃക എന്നും, പുഞ്ഞിജലംകൊണ്ടാണെക്കിൽ അതിനു് ദേവമാതൃക
നയനും പറയുന്നു,

ലുയോ? രാജുവശികളായ എല്ലാവരം രാജാവിന്റെ തമായമ്മം രഷ്യരാണലും.

“സൗക്രാന്ത പ്രത്യേകിച്ചു” സംസ്കരണം വെയ്ക്കി നിലേ? അവരെ നല്ലവള്ളം രക്ഷിക്കാറില്ലോ! അവർ പറയുന്നതലും വിശപ്പിക്കാറില്ലലും? ഗുഡകാൻഡ് ഒപ്പേരാനം അവരെ കേരിപ്പിക്കുന്നില്ലലും?

“കാട്ടാനക്കേൾ പിടിക്കവാൻ ഒഴിച്ചിട്ടിട്ടില്ല കാട്ടാനക്കേൾ തന്നെ ദഹാപനംചെയ്യുന്നില്ലോ? കഴികളിൽ വീണു കിട്ടുന്ന കാട്ടാനക്കേൾ പിടിച്ചുകേരുവാൻ പിടിയാനക്കേൾ വളരുന്നില്ലോ? കത്തിരകൾ, പിടിയാനകൾ, കൊമ്പുനാനകൾ എന്നിവയിൽ കിട്ടിയെടുത്താൽ കൊണ്ട് മതിവരാറില്ലലും?

“പ്രഭാതത്തിൽ ഏഴുന്നേറ്റ് വേണ്ടംപോലെ അലക്കിച്ചു. അതുകൂടിക്കലും കാണുന്നതിന്റെ താൻ മധ്യാപമത്തിലേക്ക് ചെല്ലാറില്ലെങ്കാ? കുലിവേലക്കാർ കുട്ടി യങ്ങളുടുക്കി എഴുപ്പാഴും തന്നോട് അടുക്കാവോ? അമ്പവാ, അവരെ തീരെ അകറ്റി നിരുത്തുന്നേണ്ടാ? അധികം അണ്ണയ്യാതെയും അധികം അകററാതെയും ഇടനിലയിലാണ് അവരോടു ചെത്തമാറേണ്ടതു്.

“എല്ലാ ദൃഢങ്ങളിലും വെള്ളവും യന്ത്രങ്ങളും ആയും യന്ത്രങ്ങളും നിരച്ചിട്ടില്ലയോ? അവിങ്ങളിൽ ശില്പികളും ചാപയാർക്കളും തയ്യാറായി വാഴുന്നില്ലയോ?

“അതാം ധാരാളമായും വൃദ്ധം അല്ലതരമായുമല്ലെങ്കാ തനിക്കുള്ളതു്? തന്റെ ധനം അപാരമായുമല്ലെങ്കാ ചെല്ലാറില്ലലും? തന്റെ വൃദ്ധാഭമുണ്ടും ദിവസങ്ങൾക്കാം,

പിതു കരിക്കം, ബ്രാഹ്മണക്കം, അതിമികരിക്കം, ദോധ
നാക്കം മിത്രങ്ങരിക്കം വേണ്ടിയല്ലോ?

“സുചിയും, ശുലാമാവുമായ അത്യുനിൽ കഴു
നാർ അപരാധം ചുമത്തിയാൽ നീതിശാസ്ത്രക്കൾക്കു
രക്ഷാബന്ധം ഭോഷനിശ്ചയം ചെയ്തിക്കാതെ, അദ്ദേ
ഹദേത ധനലോഭത്താൽ വധിക്കാറില്ലോ? ചോരനേ
മോഷണകാലത്രും തൊണ്ടിയോടുകൂടിത്തനേ പിടികിട്ട
കയും, ചോല്ലങ്ങളാൽ കളിച്ച തെളിയുകയും ചെയ്തിട്ടം
അവനേ ധനലോഭംകാണ്ട വിടയയ്ക്കുന്നില്ലോ? ധനി
കരാ ദരിദ്രരാ വിവാദത്രാപമായ സകടത്തിൽ അക
ദ്ധുട്ടവോടു അവരുടെ വൃവഹാരം ധനാസക്തി
ക്രാതേ നോക്കവാൻ തക്കവണ്ണം അറിവു കുചിയവര
ലിഡോ തന്റെ മന്ത്രിമാർ. അപരാധം ക്രാതേ ദണ്ഡി
തരാകനവരിൽ നിന്ന വീഴുന്നതായ അതു കണ്ണിൽ, സപാ
ത്മഖുലിയോടെ നാട് വാഴുനവന്നുള്ള പുതുപ്പള്ളക്കളേ
ഡല്ലാം നില്ലപ്പിക്കുന്നതായീരും.

“വുലമാരേയും, ബാലമാരേയും, വെവലുമാരേയും
ഡാനം, മനസ്സും, വാക്കും എന്നിവ മുന്നാലും താൻ വഹി
കരിക്കുന്നില്ലോ? ചെച്ചുങ്ങളേയും ദേവതാങ്ങളേയും
ഗ്രാമക്കമാർ, വുലമാർ, താപസക്കമാർ എന്നിവരേയും,
സിലംബാർത്ഥക്കരായ പില്ലുമാരേയും താൻ വണ്ണു
നില്ലോ?

“ധമ്മത്തിനു വേണ്ടി അത്മദേതയോ അത്മത്തി
നു വേണ്ടി ധമ്മദേതയോ, വിഷയലോഭത്താൽ കാമ
ത്തിനു വേണ്ടി ധമ്മാത്മാങ്ങളേയോ താൻ കൈടക്കാറി
ല്ലോ? ഡാതുപത്തിയനിന്നും തെറവാദേതയും, കാല
സഹിതി അറിഞ്ഞതുകൊണ്ടും, പിജയത്തിനും ആനന്ദം

മായും ധർമ്മകാമങ്ങളേയെല്ലാം കാലംപോലേ വിഭജിച്ചുകൊണ്ടില്ലെങ്യാ താൻ പ്രയോഗിക്കുന്നതു്? ശാസ്ത്രം ത്രംങ്ങളിലെവാക്കെങ്യും കോവിദമാരായ വിപ്രങ്ങൾ പെണ്ഠരമാരോടും ജാനപദമാരോടും ചേന്നു് തനിക്കായി മംഗളാശംസ ചെയ്യുന്നില്ലെങ്യാ?

“നാസ്തികതപം, അസത്രം, ക്രോധം, അനന്വധാനത, ദിക്ഷാസൗത്രതപം, ഇഞ്ചാനികളേ കാണായും, അതലാബ്ധം, പദ്ധേദ്രിയപാരവയ്യും, രാജുകാൽത്തെക്കണ്ണറിച്ചു് എറ്റും ചിന്തിക്കൽ, വിപരീതദർശികളുമായി മന്ത്രംചെയ്തു്, നിശ്ചയിച്ചതു് അതരംഡിക്കായും, മന്ത്രംതെ പരിരക്ഷിക്കായും, മംഗളകമ്മങ്ങൾ അനാസ്തികായും, കത്തലില്ലാതെ ഒരു കാൽത്തിലും ചെന്ന ചാടൽ എന്നീ പതിനാലു രാജഭാഷങ്ങളേയും താൻ വർഷജിച്ചിട്ടില്ലെങ്യാ? സ്ത്രീ, കൂതം, മുഖയാ, ദിവാസപച്ചനം, പരിവാദം, മദം, രൂത്രം, ശ്രീതം, വാദ്യം, വൈദഭേ സംബന്ധിക്കൽ എന്നീ ദശവർദ്ധങ്ങൾ ഒരുയും; ജലഭർദ്ദൂം, പംതഭർദ്ദൂം, വുക്കഭർദ്ദൂം, മുന്നപുണ്ണ ശേഖര്ദ്ദൂം, ചാപഭർദ്ദൂം, എന്നീ പദ്ധവർദ്ധങ്ങളേയും; സാമം, ദാനം, ദേഹം, ദണ്ഡം എന്നീ വത്രവർദ്ധങ്ങളേയും; സപാമി, അമാത്രം, രാജ്ഞം, ഭർദ്ദൂം, കോശം, ബലം, സൂച്ചത്തു് എന്നീ സപ്തവർദ്ധങ്ങളേയും; പിത്രനത, സാഹസം, ദ്രാഹം, ഇഷ്ട്രു, അസൃത, അത്മദുഷണം, വാക്കി ദണ്ഡം, പാരശ്വം എന്നീ അഭ്യവർദ്ധങ്ങളേയും; ധമ്മം, അത്മം, കാമം എന്നീ ത്രിവർദ്ധങ്ങളേയും; വേദം, വാത്ത്, ദണ്ഡനീതി എന്നീ ത്രിവില്ലകളേയും; ഇത്രിയങ്ങളേ ജയിക്കേണ്ടിന ഉചായങ്ങളും, സന്ധി, നിറുമം, യാനം, അതുനനം, ഇപജാപം, അതുരുഹം എന്നീ ഷഡ്ഗ്രംങ്ങൾ ഒരുയും, തെവിക്കവും മാനംഗികവുമായ വ്യസനങ്ങളേയും; തുലി കിട്ടാത്തവൻ, മുഖ്യൻ, മാനി, അവമാനിതൻ,

കുലൻ, അക്കസ്താത്തായി ഇടത്തെവൻ, ഭീതൻ, ഭീഷി
തൻ, ഫലേൻ എന്നിവരേ ശത്രുവിൽ നിന്ന് തദ്ദേം
പോലെ വേർപ്പെട്ടതി തന്നോടിനക്കന്നതായ രാജ്യതു
തൃത്തേയും; ബാലൻ, മുലൻ, ദീർഘരോഗി, അതാതിക
ഉത്തരവിശ്വതൻ, ഭീതകൻ, ഭീരജനക്കുള്ളംകുടിയ
വൻ, ലുഡ്വീൻ, ലുഡ്വിഗമാരോട് ചേറ്റ്‌വൻ, നാട്ടകാർ
വെരുള്ള തള്ളിയവൻ, വിഷയങ്ങളിൽ അധികം അതുസ
കതൻ, പലരോട്ടമായി മന്ത്രണം ചെയ്യുന്നവൻ, ദേവ
ശ്രാവമണ്ണരെ നിഞ്ചിക്കുന്നവൻ, ദൈവമതൻ, ഏല്ലാം
ദൈവമെന്ന വെച്ചു് അടങ്കിയിരിക്കുന്നവൻ, ഭർഭിക്ഷ
താൽ സകടത്തിൽ അക്കപ്പെട്ടവൻ, സൈന്യനാശ
താൽ വലഞ്ഞതവൻ, നാട് വിട്ട് ഹാക്കുന്നവൻ, വളരെ
ശത്രുക്കളിൽവൻ, കാലങ്കേട്ടിന് ആളുായവൻ, സത്യ
ധർമ്മങ്ങളേ കൈവിട്ടവൻ എന്നിങ്ങിനെ സന്ധിക്ക
കൊള്ളുത്താത്ത വിംഗതിവർദ്ധത്തേയും; അരമാത്രുൻ,
രാജ്ഞം, ഭർഭം, കോശം, ഭണ്യം എന്നീ പ്രശ്നതിവർദ്ധ
ത്തേയും; ശത്രു, മിത്രം, ശത്രുവിന്നേറ മിത്രം, മിത്രത്തിന്നേറ്
മിത്രം, ശത്രുവിന്നേറ ശത്രു, മിത്രത്തിന്നേറ ശത്രു, ഉം
സീനൻ മതലായ രംജഖണ്യലത്തേയും; യുദ്ധയാത്ര,
ഓസനാവിധാനം, സന്ധിവിഗ്രഹങ്ങൾ എന്നിവയേയും
വേണ്ടിപ്പാലേ ശരിയായറിഞ്ഞു്, ഇവയെല്ലാറിനെക്ക
റിച്ചും താൻ നല്പവല്ലും പിചാരിക്കാറില്ലയോ?

“നീതിശാസ്ത്രത്തിൽ വിധിച്ചിട്ടിട്ടിള്ളുള്ള ഫോലേ, മന്ത്രി
മാരിൽ നാലു പേരുമായോ, മൂന്നു പേരുമായോ, ചില
പ്രസ്താവി രഹിക്കുമായോ, എല്ലാവയ്ക്കുമായോ താൻ മന്ത്രവി
ചാരം ചെയ്യാറില്ലയോ? താൻ വേദവിധിതമായി അന്ന
ഒഴിക്കുന്ന കമ്മങ്ങൾ സഹായം മാറ്റുന്നോ? തന്നേറ രാജ്ഞ

കാൽക്കുട്ടില്ലോം ഫലവത്താകനില്ലേയോ? സഹായായ പിള്ളയോ തന്റെ ഓരോ വർഷവും വർദ്ധിക്കുന്നും? താൻ പറിച്ചി കൂട്ടുവയിൽ നിന്നും സാമ്പല്യം നേടുന്നില്ലേയോ?

“തൊനിപ്പോൾ പറഞ്ഞതത്തുപോലെയെല്ലാം തന്റെ ബുല്ലി അയ്യസ്സിനും യശസ്സിനും ഒത്തവണ്ണം ധർക്കാ മാത്രമാണോടു പ്രവർത്തിച്ചുവരുന്നില്ലേയോ? അല്ലെങ്കിൽ എത്തൊഴി മുത്തിയേ കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവോ, നമ്മുടെ പുംഖികളാൽ എത്തു മുത്തിയിൽ ഉറച്ച നിനിക്കുന്നവോ, ശോഭനവും സർപ്പഭസ്തവമായ അതു മുത്തിയേ താൻ ആചരിച്ചുവരുന്നില്ലേയോ?”

“സപാഥ ക്രടിയ ഭോജ്യക്കുട്ടി റററയ്ക്കിയും താൻ തിനാട്ടേണാം? തന്റെ നമ്മളും മുത്തിയേ കൊടുക്കാൻമാറി ക്കുന്ന മിത്രങ്ങൾക്കും താൻ കൊടുക്കാറില്ലേയോ?”

“ഒണ്ണധരനായി നാട് വാഴുന്നു. രാജാവും ധമാ ധമം മുജക്കുള്ള പരിപാലിക്കുന്നതായാൽ, ഭൂമിയേ മുഴ വനം ശരിയായി നേടി, ഇംഗ്ലീഷ് ശരിരം വീഴുവോടു സപർ മുംബുക്കുന്നതു മുഖ്യക്കുന്നതാണോ.”

രേതൻ:—“ധർമ്മഹീനനാംയിൽക്കുന്നിരിക്കുന്ന ഒരു നിക്കും രാജധാന്മാകൊണ്ടും എത്താണോരു കാൽഞം. നേരു മാത്രം എനിക്കുറിയാം. ഇംഗ്ലീഷ് സനാതനധർമ്മമും എപ്പോഴും നമ്മളിൽ നില്ക്കുന്നുണ്ട്. ആരു ധർമ്മത്തെ നോക്കുന്നതായാൽ, ജേപ്പുചുതുൻ ജീവിച്ചിരിക്കുവോടു ഇംഗ്ലീഷ് മകൻ രാജാവായും തീരക്കുല്ലും എന്ന കാണാ വുന്നതാണോ. അതുകൊണ്ടും സമ്പത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനമായ അദ്ദേഹ ധ്യാപുരത്തിലേക്കും അങ്ങും എന്നാണോതുമിച്ചു വരണ്ണം. എനിക്കും, നമ്മുടെ കലത്തിനും അല്ലെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിനും അദ്ദേഹവാൻ

“ഭരദ്വാജൻ പറത്തെ ആ പ്രസ്താവനും ഇപ്പോൾ നാം എന്തിയിരിക്കുമ്പോവെന്ന് ഞാൻ പറിച്ചാണെന്നു. ഇവിടേന്നിനും അകലേം യല്ലാതെ ഉദാക്കിനിനിശ്ചിത്വം നാം കഴോക്കാം. വല്ലുലങ്ങൾ അവിടെയെവിടെയാണി ഇതാ, ഉയരേ തുക്കിയിരിക്കുന്നു. അകാലത്തിൽ ആത്മാമതി ലേക്കു ചെയ്യുന്നുവാരു വഴി കാണുവാൻ വേണ്ടി ലക്ഷ്യം നാൻ അടയാളപ്പെടുത്തിയതാവാം ഈതു്. ഉംകു കുടിയ കൊഡുനാനകൾ പരസ്യരം ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടിട്ടു് ഇം മലവെയുഡുവിൽ ചുററി നടക്കാരുണ്ടു്. അവയും തകക്കംതിനും വഴി തെററിയേക്കാമെന്നു കരതിയാ തിരികാം ലക്ഷ്യം നുണ്ടിനേ ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. താപസ്വാർ വനത്തിൽ എപ്പോഴും കരതിവെയ്യുന്ന തായ അഗ്നിയിൽനിന്നു് തിങ്കിപ്പെട്ടുവരുന്ന കർംപുക ഇതാ കാണുന്നു. ഇവിടെ, ഇരുസൽക്കാരപരമായ രാമൻ മഹാംിത്രലുനായി ആദ്ദോദ്ധനേതാടേ വാഴുന്നതു് ഞാൻ കാണും.”

ഇങ്ങിനെ കുറച്ചുരം നടന്നപ്പോഴുണ്ടും, ഭരതൻ മാക്കിനിനിന്തിയിക്കൽ എത്തി. അതു കടന്നു് അദ്ദേഹം ചിത്രങ്കുട്ടിൽ പ്രവേശിക്കുയും ചെയ്തു.

ജൈവുംനേ സമീച്ചിച്ചതുടങ്ങിയപ്പോഴുണ്ടും, മനസ്സിൽ ശ്രോകം ചൊരുക്കുകയാൽ, ഭരതനിൽനിന്നു വിലാപനമണ്ണായി.

“ജഗത്തിലുള്ള ജനങ്ങൾക്കും ഇന്റനായങ്ങളും ആ പുരഷവുംപും നിർജ്ജനവന്നതിൽ പ്രവേശിച്ചു്, അഞ്ചികൾക്കുള്ള വീരാസനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുമാറാ യപ്പോ! ഞാൻ ഇതിനു കാരണമുത്തുനാക്കാൻ എന്നു ആ ജനസും ഇം ജീവിതവും തുട്ടംതനേ! ആ ലോക

നാമന്മർത്തം തൊൻ നിമിത്തം ആപുരുഷന്മാരും, സർവ്വവജ്ഞങ്ങൾ ഒരു പരിത്രജിച്ചും കാട്ടറേണ്ടി വന്നവെന്ന് ഒലാകം എന്ന പഴിക്കമല്ലോ! ഇതാ തൊൻ ചെന്ന് രാമനേര കാൽക്കൽ വീണാം അദ്ദേഹത്തെയും സീതയേയും ദക്ഷിണനേയും പ്രസാദിപ്പിക്കും.”

നടന്നകാണ്ടാണും ഭരതൻറെ ഇം വിലാപം. അപ്പോഴീക്കം രാമനേര പബ്ലിക്കാലം ഭരതനു കാണാണുന്നു. മഹത്തായി, മനോഹരമായി, മംഗളപുണ്ണംഖായി ട്രാണും ആ പബ്ലിക്കറ്റി ശോഭിക്കുന്നതു. വീതി ക്രടിയ പദ്ധതം മുക്കപ്പത്രങ്ങളെക്കാണ്ടും ശാന്തു മേഖതിരിക്കുന്നു. ആ വിശാലമായ പാർപ്പിടാതിൽ കശ്യപ്പുണ്ണകൾ കൊണ്ടും യജത്തതിൽ വേദിയേയെന്നപോലെ മുഖവായി വിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഏററവും ഉറപ്പു ക്രടിയവയായി, മുജത്തമായ കാഞ്ഞങ്ങൾക്കു സാധകക്കുളായി, ശത്രുക്കൾക്കു പീഡകരണകുളായി, ഇന്ത്രായുധംപോലെ ശോഭിക്കുന്ന ചൊന്നാനിവില്ലുകൾ അക്കൗഢിടത്തും വെച്ചിരിക്കുന്നു. മുന്തംഗ്രീകരിപ്പുണ്ണലേ തിള്ളങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഓഹാരംബന്ധരം ആവന്ത്രിയിൽ നിന്റുംിരിക്കുന്നു. ഉജ്ജപ ലഘുവത്തൊട്ടുകൂടിയ സപ്പുങ്ങൾക്കുണ്ടും നാഗലോകമെന്നപോലെയാണും ഇം ശരദാകുളായും ആ ആമുമം പ്രകാശിക്കുന്നതും. സപർണ്ണമഹമായ ഉറകളൊട്ടുകൂടി രണ്ടു വാഴകൾ അവിടെ വിരാജിക്കുന്നു. സപർണ്ണവിന്ദുക്കളൊരു വിചിത്രിതമായ രണ്ടു പരിവകളും അവിടെ ലസിക്കുന്നവും. കാമുന്നാഞ്ചിതമായി വെച്ചിരുപ്പും ക്രടിയ പദ്ധതം കൈയുറകൾ അവിടെ തുക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇം കൃതല്ലക്കുളായും, മുഗ്ഗങ്ങൾക്കും സിംഹഗ്രഹങ്ങളും, ശത്രുസംഘങ്ങൾക്കും മൊയ്യിക്കവാൻ അതാതാതന്ത്രാണും

ആ അത്രുമാ. രാമൻറെ അതു പാപ്പിടത്തിൽ, ദീപ്താംഗി യോദ്ധ വിശാലമായുള്ള പുണ്യങ്ങൾക്കേയും ഭരതൻ കണ്ട്.

ഈ ത്തകാലം അതു പണ്ണംശാലക്കിലേക്കെ നോക്കിയ സ്നേഹശുഖം ഒഴുക്കുന്നായ രാമൻ ഭരതനു കാണാല്ലെന്നു. ജടാഭണ്യലം ഡരിച്ചുകൊണ്ട് രാമൻ അതു ഉടക്കത്തിൽ സമിതിവെയ്യുന്നു. മാനേരാലും മരവുരിയും ഡരിച്ചിരിക്കുന്ന അംഗദുധാ അവിടെ അശനിചുസ്നേഹലേ ഉള്ളപ്പലിക്കുന്നു. കടകലാളിം പരന്ന ഭ്രമിയുടെവെള്ളാം ഭർത്താവായ അതു ധന്മചാരിയേ—സിംഹസ്തന്യനായ അതു മഹാബാഹ്ര വിനേ---അലു പുണ്യശീകാക്ഷിക്കുന്ന ഭരതൻ അരികെക്കുന്ന അവിടെ കണ്ട്.

ഒട്ട വിരിച്ചു നിലത്തും സീതയേംടും ലക്ഷ്മിനന്നേംടും കൂടി ഹിരൺഗർഭത്തെനസ്നേഹലേ രാമൻ എഴുന്നാരളിനുകുണ്ട്, ശോകമോഹങ്കളിൽ അതുമനനായ ഭരതൻ അംഗദാട്ട പാർത്തു. ദെയന്ത്രംകൊണ്ട് ശോകത്തെ അടക്കബാൻ അംഗദുഹത്തിനു കഴിഞ്ഞില്ലോ. ബാജ്ഞത്താൽ ഇടറിക്കണാണ്ടുള്ള വാക്കകളോടെ അതു ദീനൻ വിലപിക്കുന്നാരായി.

“സംസ്ഥാനിൽ സവംജനങ്ങളുമായം തുപാസിക്കേ കണ്ണനു എന്റെ ജീവ്യനു ഈ വനത്തിൽ മുന്നാക്കളാൽ ഓംവിതനായി ഇക്കാണിനേ വാഴമാറായല്ലോ. വില തതിച്ചു കൂടാതെ ദിവ്യവസ്തുങ്കൾ മുമ്പു ഡരിച്ചിതനു ഇം മഹാ ത്രാവിന്നും, മുനിയമ്മൻതെ അതവരിച്ചു മാനേരാലുടുത്ത കൊണ്ട് ഇവിടെ വസിക്കുണ്ടി വന്നവല്ലോ! പാലതരം വിചിത്രപ്പള്ളങ്ങൾ ഏപ്പേപ്പാഴം അണിത്തുകൊണ്ടിരുന്ന രാമൻ ഇപ്പോൾ ഇം ജൂഡാദാരങ്ങെന്നു എക്കാണുന്നുണ്ട്

ഈ വിലാപനേതാടക്കാൻ ഭരതൻ രാമന്റെ മുമ്പിലേക്ക് ഓടിയതു്. ആ ദീനന്റെ മുഖാശും വല്ലാതെ വിശ്വസ്തരു്. കരണ്ടുകൊണ്ടിള്ള ആ ഗതിയിൽ കാലുകൾ കഴിതു. രാമചാജ്ജഞ്ചേ സമീചിഷംമുദ്ദേശം ആദ്ദേഹം തള്ളന്ന് വീണാപോയു്.

ഉംവരത്താൽ പരിത്വല്ലനായ അതു രാജപ്പുത്രൻ അക്കിട്ടുപിൽത്താങ്ങൻ, നേതർത്തിടരിയ സ്പരശത്തിൽ “ജേജുഡ്യാ!” എന്നെന്നാമുണ്ട് വിളിക്കുകമാത്രം ചെയ്തു. പിന്നെഞ്ചാനും ശമ്പിച്ചില്ലോ. രാമദൈ ഭീനനായി നോക്കിക്കൊണ്ടുണ്ട്, ബാധ്യം നിറഞ്ഞ കണ്ണുത്താൽ, “ജേജുഡ്യാ!” എന്നു വിളിക്കുന്നതിന്നല്ലാതെ, പിന്നെന്നായാണോ പരിഞ്ഞുന്നതിനും ഭാതൻ ശക്തനായില്ലോ.

ஈடுஷ்டுக்காட்டு, குருதிதூக்காளி வென்^४ ராமங்கர பாலக்ஷ்மே வணி ஆ. ராமந் சுப்பிரமணியத்து^५ அறு ஓராக்காமுரை அதுவேஷி ஆக்காளி^६ கண்ணிற வொங்கிக்கொண்டு.

മുക്കുമ്പുതിമാരോട്ടുട്ടി ആകാശത്തിൽ ഒരു മിച്ചിച്ചിച്ച വിവാകരനിശ്ചരമാരപ്പോലെയാണ് ആ

അരണ്ടുത്തിൽ സുഗ്രഹമാരോട് ചേറ്റുകാണ്ടി നില്ക്കുന്ന രാമദാത്മാരെ ആച്ചുശുഡി വൻ കണ്ണത്തു്. ഉഹാ രണ്ടുത്തിൽ ആ ശോകവസ്ഥയിൽ ആം രാജക്കമാരമാർ സന്നാഗതരാഹതിൽ വനവാസികളേവരും സന്ദേശം വള്ളുന്നു കണ്ണിൽ ചൊരിഞ്ഞുത്തുടങ്ങി.

ജട കെട്ടി, മരത്തോലുട്ടത്തു്, കുപ്പുകെക്കേണ്ട ഭ്രം യിൽ വീണകിടക്കുന്ന ഭരതനേ, യുഗാന്തത്തിലേ ഭർദ്ദു ത്രാനായ സൃഷ്ടുന്നപ്പോലെയാണു് രാമൻ കണ്ണത്തു്. ദേഹം മെലിഞ്ഞും മുഖം വിളിത്തു് വലവന്തിരിക്കുന്ന ഭരതനെ രാമൻ ആളുറിയുവാൻ കുട്ടി പണിപ്പുംണ്ടി വന്നു. ആ ഭ്രാതാവിനേ രാമൻ ഇതുകെക്കുകയെന്നും താങ്ങിയെട്ടത്തു്, വാതശല്യത്തോടെ പുണ്ണൻു്, മുർഖാ വീൽ മുക്കൻു്, മടിയിൽ ഇത്തതിയതിൽപ്പുണ്ടെന്നു സാദരം കശലപ്പുള്ളം ആരംഭിച്ചു.

“ഉണ്ണി, തന്നേരു അട്ടുന്ന എവിടേ? താൻ എന്തി നാണു് കാട്ടിലേക്കു ചോന്നാരു്? അദ്ദേഹം ജീവിക്കുവേ, താൻ കാട്ടിലേക്കു വരാമോ! താൻ ബഹുമുഖരേ കേകയ അതിലായിതന്നുകൊണ്ടു്, തന്നേ താൻ കണ്ണിട്ടു് വള്ള രേഖാലമായി. എന്നിട്ടിപ്പോരു ഇം കാട്ടിൽ വെച്ചും നാം തന്നേ എന്തിക്കു കാഴ്ചെന്തി വന്നിരിക്കുന്നാരു്. ആളുറിയുവാൻ താൻ അല്ലോ കുഴങ്കി ഉണ്ണി ഇങ്ങിനേ ഇം കാട്ടിലേക്കു് എന്തിനാണു വന്നതു്, പറയു? രാജാവു് ഇപ്പോരു ജീവിച്ചിരിക്കുന്നില്ലോ? ഉണ്ടെങ്കിൽ, താൻ ഇങ്ങോടു് വന്നതു് എത്രുകൊണ്ടു്? ദീനനായ രാജാവു് ചൊട്ടുന്നു് പരലോകം മുാപിച്ചുവോ? തന്നേ ഇം നിലയിൽ കുംഭങ്ങുവാൻ അങ്ങളിനേ സംശയിക്കു

ശ്രീവരകൻ. രാജാവു് തീപ്പുട്ടക്കരാൽ ബാലനായ തനിയനിന്നോ ആ ശാസ്ത്രരാജും എകവിള്ളേപായോ? അതൊന്നും ഉണ്ടാവിട്ടില്ലെങ്കിൽ അപ്പുംനും രാജു ദേതയും അകന്നും താൻ ഇഷ്ടിനു മുഴുവന്തിച്ചലക്ഷ്യം പോരജതാത്തതാനല്ലോ. സത്യപരാക്രമനായ താൻ അപ്പുംനു വോട്ടംപോലെ മുരുഷിച്ചുവരുന്നില്ലേയോ? ആ സത്യസംഗ്രഹനായ ദശരതരാജാവു്,—രാജസൂര്യം, അദ്ധ്യൈയും എന്നീ യാഗങ്ങൾ അവാധിച്ചിട്ടുള്ള അല്ലെങ്കിലും ക്രാലിയായല്ലേയാ വാഴനന്തു്? ധർമ്മ നിത്യനായി, മഹാത്മജസ്പിരായി, ഇക്ഷപാകവംശത്തിലേ ഉചാല്പ്രായനായി വാനരക്ഷനാ വസിപ്പുമഹംഡിയേ താൻ മുദ്രപോലെ പുജിക്കുന്നില്ലേയോ? കെഞ്ചല്പ്രാദേവിക്കം സുമിത്രാദേവിക്കം സുവമ്പ്ലേയോ? അതുംനായ ഏക കേരളിദേവി ആമോദിച്ചു മേഘനില്ലേയോ? കലീനരം, അനസ്യവും, വിന്ധ്യസമ്പന്നരം, കാഞ്ഞജപ്പേരുടുടർന്ന് കാശനന്ന മഹാപണ്ഡിതനമായ തന്റെ പുരോഹിതനും താൻ സത്കരിക്കുന്നില്ലേയോ? അഗ്നികാഞ്ഞ തനിൽ നിയുക്തനായ ആ മതിനാൻ യമാകാലം ഫോമിച്ചതും ഫോമിക്കേണ്ടനും വിഡിപോലെ അറിയിക്കുന്നില്ലേയോ? ഭേദമാരേയും പിത്രക്കരേയും, മരജനങ്ങളേയും തന്റെ പിത്രസമന്വാരായ മൂലമാരേയും ഭവല്പ്രായാരേയും ഭൂമാർഗ്ഗനാരേയും താൻ പുജിക്കുന്നില്ലേയോ? ശരാസ്ത്രജ്ഞാനിൽ സന്ധാനരം, ശാത്യംശാസ്ത്രജ്ഞാനിൽ വിശാരദനമായ സുധനപാചിനേ—തന്റെ ആ ഉചാല്പ്രായനേ താൻ മാനിക്കുനില്ലേയോ? ആത്മതുല്പന്നാരായ ശ്രദ്ധയാരത്തില്ലേയോ ശാൻ മന്ത്രിമാരായി നിയമിച്ചിരിക്കുന്നതു്? അവൻ ജിതേന്ത്രിക്കുന്നതു് വേംജണ്ണ

മാരം, ഇംഗ്രീതജനമാരംഭാരം കല്പിനരല്ലേയോ? ശാസ്ത്രം അപ്പീച്ചലപ്പും ചെന്നപ്പും ഒന്നടി മന്ത്രവിഭഗംബന്നരായ അമാത്രമാർ തുല്യം ശോചനം ചെയ്യുന്ന മന്ത്രമാണ് രംജാവിന്നം വിജയത്തിനെന്നപ്പും മുലക്കാക്കിത്തീരുന്നതു്. രാത്രിയുടെ പുർണ്ണഭാഗം നിദ്രയ്ക്കും, അപ്പരഭാഗം അത്തോം നേരേഞ്ചേ ഉപായങ്ങളെക്കുറിച്ചു് വിനിക്കുന്നതിനമാക്കി വിനിയോഗിക്കുണ്ടോ. അങ്ങിനെയുല്ലേഖനം താൻ ചെയ്യുന്നതു്! അധികമായി ഉറക്കാടുണ്ടോ? അമാകാലം മുണ്ടായിരിപ്പുന്നും താൻ ചെയ്യുന്നതു്!

“സപാത്മബുദ്ധിയാൽ ഏകനാക്കി താൻ മന്ത്രത്തിൽ ഏതെല്ലാം മാറ്റാം അമവാ, ദിവം ക്രതലവിശ്വാസേ, പലജാട്ടങ്ങൾ ഇടയിൽവെച്ചു് താൻ മന്ത്രവിചാരം ചെയ്യുന്നതോ? താൻ ആലോച്ചിക്കുന്ന ഒന്നും നാടു പൂരാണവാർ വിചുന്നതോ? അല്ലെന്നാംകാണ്ടു് സാധിക്കുന്നതായി, മഹാഫലങ്ങളാട്ടക്രമിക്കുന്ന കാൽനടരം ഇന്നായിന്നവയെന്ന നിശ്ചയിച്ചു്, അവയേ ദിവം നീട്ടിവെയ്യുന്നതേ ഉടനെ ചെയ്യുകൊണ്ടുക്കുന്നില്ലേയോ? താൻ ചെയ്യുന്നതോ, ചെയ്യുകഴിന്നതോ, ചെയ്യേണ്ടിന്നതോ. ആയ കാൽനടരം അനുരാജാക്കന്മാർ അവിയുണ്ടു്? താൻ ഗ്രൂപ്പമായി ആലോച്ചിച്ചുവെച്ചു കാൽനടരം താനോ മന്ത്രിമാരോ വെളിക്കവിടാതെയിരുന്നിട്ടു് അവയേ അസ്ത്രമാർ ഉണ്ടാക്കാണോ വിവാദങ്കൊണ്ടോ മനസ്സിലാക്കുന്നില്ലോ.

“ക്രൈ പണ്ഡിതന്നവേണ്ടി ഓരാക്കിരം മുൻവെമാരു പരിത്രജിക്കാം. അത്മസൂക്ഷ്മങ്ങളിൽ മഹത്തായ സഹായിന്നം വഴി കാണിച്ചത്തവാൻ പണ്ഡിതൻ സഹത്തീനാണ്. ഓരാക്കിരുമോ, അമവാ പതിനാക്കിരുമോ

മുക്കുവന്നാൽ സേവിച്ചുനില്ലെവാനണ്ടായാലും അവരിൽ നിന്ന് രാജാവിന്ന് യാത്രായെ സാഹായ്യും കിട്ടുന്നതല്ല. എന്നാൽ ശ്രദ്ധാലും ദേഹാവിയുമായി, ക്ഷേമം വിചക്ഷാ സാഹായി ഒരേ മന്ത്രിയെയുള്ളേഖവനിതനാലും, രാജാവിന്നോ രാജപുത്രനോ മഹാഗ്രൗഢസ്സ് നേടാവുന്ന താൻ.

“തണ്ടു ഭത്തുമാരിൽ ശ്രദ്ധുതകുടിയവാരേ ശ്രദ്ധുകാർ അദിക്കം, ഇടത്തരം ശാരേ മധുമകാർമ്മദിക്കം, താഴീന വരേ താഴീനകാർമ്മദിക്കം വകതിരിവോടെ നിയോഗി ക്കാറില്ലോ? അതുപോലേ, പരമ്പരയാത്മനേ ബാഹ്യമായും അത്തരമായും ശ്രദ്ധാലുമാരായി സപാർമ്മമുല്ലികളുംപൂതത അഥാതുമാരേ, ശ്രദ്ധകാർമ്മദിക്കിൽ ശ്രദ്ധുമാരെയെന്ന നിലയിൽ വകതിരിച്ചുകൊണ്ട് നിയോഗിക്കുന്നില്ലേങ്കോ? രാജുന്നതിൽ ഉറുദണ്ഡത്താൽ ഏറ്റുവും ഭീതരായുംനീറ്റം മന്ത്രിമാരാവട്ടേ, പ്രജകളുംവട്ടേ തന്നെ അവമാനിക്കുന്നില്ലേണ്ടോ? ഭേദങ്ങൾ ആത്മിക്കകളുംപോലേയും, ബലാൽ പിടിക്കുട്ടവാൻ അട്കക്കന്ന കാമ്പിയെ സ്കീകളുംപോലേയും ജനങ്ങൾ തന്നെ നിദിക്കുന്നില്ലേണ്ടോ? ഉപായത്തിൽ മാത്രം മിട്ടക്കന്നായ വൈദ്യന്നേയും ദ്രുംഞം വെള്ളുന്നതിൽ ഏപ്പോഴും രസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭത്തുനേയും, സപരതം ഏഴപത്തുത്തേ മാത്രം കാമിക്കന്ന ശ്രദ്ധനേയും കൊല്ലാതെ വിട്ടാൽ, അവരിൽ നിന്ന് കൊലപയേണ്ടിട്ടി വരുമെന്ന് താൻ അറിയേണ്ടതാണ്.

“താൻ സേനാപതിയായി നിയമിച്ചിട്ടുള്ള അദി മുജുത, ശ്രദ്ധത, ധീരത, ശ്രൂചിതപം, വാത്രമും, കലീനതപം, അനന്തരാഗം എന്നീ മുണ്ണങ്ങളുംപോലേയും, തികഞ്ഞത മതിമാനില്ലോയോ? ബലവാന്മാരേയും, ഗണത്രേഷ്യമാ

വാത്തിച്ചിരുന്ന ശ്രൂ രാജാവു് ഇംഗ്ലാൻഡിലുണ്ടാക്കു കെട്ടി ചെന്നാതെപറിയേണ്ടി ഇതിനേക്കാൾ ഭിംവതരമായി ലോക അഴിയിൽ ശരം വല്ലതുഥിവാണു് എന്നിക്കു തോന്നുന്നില്ലാ. സമുദ്രിമാനായ രാമനു് അട്ടുന്നായി ഇംഗ്ലാൻഡിലുണ്ടാക്കു നാൽകേണ്ണി വന്നവല്ലോ വെരും ഹാടങ്ങ്പിണ്ണാക്കു കൊണ്ടു് അട്ടുന്നായി രാമൻ പിണ്ണം വെച്ചതു് തൊന്തു കണ്ണിട്ടും, ഇംഗ്ലിഷ്വത്തായി എന്നേൻറെ ഏതയും അതയിരുമായിരുന്നു നബ്രാഹിച്ചിത്രവന്നില്ലല്ലോ അമവാ, തനിക്കുള്ള അന്നാം എത്തൊന്നോ അതുതന്നൊന്നാണു് തന്നേൻറെ ദൈവതത്തിനും ആ ആരു കൊട്ടുക്കേണ്ടതു് എന്ന ലോകപ്രസിദ്ധമായി മുതിയുണ്ടല്ലോ. അതു് സത്യമെന്നു കരഞ്ഞി തൊന്തു ഇതിൽ അടങ്കേണ്ടെന്നുവാം.”

ഈകൂട്ടുകാരം അഴിയ്ക്കുപ്പേടേണ്ണി വന്ന കെത്തസല്പ്പരയ സപത്തിമാർ അതുപസിപ്പിച്ചു. അങ്ങിനെ അവൻ പിന്നെയും നടന്നു് രാമാത്രമത്തിൽ എന്തി.

സപ്രദേശിനായ ദേവനെന്നപ്പോലെ രാമനെ അവൻ അവിടേ കണ്ടു. സുവാസപ്പേരും വെടിംത്തുകൊണ്ടുള്ള ആ അവസ്ഥയിൽ രാമനെ കാണേണ്ണി വരികയാൽ അമമമാരല്ലോവയോ ഫോകത്തായി വലംത്തു തള്ളുന്നു്, കണ്ണീർ വാത്തുകൊണ്ടു് ഉരക്കെ കരയുമാറായി.

ഉടനെ രാമൻ എഴുന്നേറു ചെന്നു് എല്ലാ അമമ മാതൃകയും പാദപത്രങ്ങൾക്കു ഗ്രഹിച്ചു. അമമട്ടിൽ വന്ന അപിക്കൊണ്ടുനിന്നുന്ന രാമനെ അമമമാൻ ആദ്ദേഹിച്ചു് ആ മകൻറെ പുറത്തുനിന്നു്, മുളവും മുഖവും സുവല്ലും വുംബ അംഗളിതലങ്ങളും പോതിക്കൊക്കേയും മുട്ടുകൾടി.

രാമനെ പിറ്റുടൻകൊണ്ട് ലക്ഷ്മണനും ഭഃവിത നായണ്ണന്തു് സർവ്വ മാതാക്കളേയും വെദ്യോരയായി അഭിവാദ്യം ചെന്തു. ആ ഗ്രൗണ്ടലക്ഷ്മണനേനാട്ട് രംജത്തിമാ രൈക്കയും രാമനേനാട് വത്തിച്ച അതേ വിധം തന്നെ പെയ്മാറി.

പിന്നെ, സീതാദേവി അല്പതു വളരുന്ന് കണ്ണിൽ ചോറിഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ ശ്രദ്ധക്കളിടെ കാലുകളെല്ല മുൻ്തി ആവരുതെ മുമ്പിൽനിന്നുണ്ടായ നിന്നും. വനവാസത്താൽ തള്ളന്നിരിക്കുന്ന ആ സ്ഥായപിരെയും, തന്റെ സ്വന്തം മക്കളും യൈന്നപോലെ, ഭഃവാത്തയായ ഏകസല്പം ആദ്ദേഹിച്ചു കൊണ്ട് വിലപിക്കുന്നുണ്ടായി:—

“വിഭേദരാജാവിന്നും ഇരു പുത്രി—ഒരുമെന്നും ഇരു സ്ത്രീ—രാമന്നും ഇരു പത്നി ഇരു വിജനവന തനിൽ ഇങ്ങിനെ ഭഃവിക്കുമാറായതെങ്ങിനെ? വെളി ലാൽ വാടിയ താമരപ്പുപോലെയും, കരക്കിയിട്ട് രക്ഷാ പ്ലവംപോലെയും, പൊടി പുരണ്ട പൊന്നപോലെയും, കാടുകളിൽ ശാകപ്പെട്ട് മക്കിയ തികരംപൊലെയും സീതാളുടെ മാവം എന്നിക്കു കാണുന്നി വരികയാൽ, എന്നിൽ കറിനമായി വള്ളുന്ന ശോകം, വിരകിനെ അശ്വിനെയുന്നപോലെ, എന്നും മനസ്സിനെ ദഹിപ്പി ക്കുന്നു.”

അഥവാ ഇങ്ങിനെ ആത്തയായി മറയിട്ടുന്നതിനി ടയ്ക്കു്, രാമൻ വസിപ്പുന്നും അട്ടക്കലേശജ ചെന്നു് കുലു കര പിടിച്ചു. പിന്നെ, ആ മഹാഭത്യസ്ഥിരെയും അഭാഷാ റിടത്തു് ഇരുത്തിയതില്ലപ്പിനെ അരികെക്കുന്നുണ്ടായി രാമാണും ഇരുന്നു. അവരിൽനിന്നു് കീഴുക്കുന്നുണ്ടായി അമാത്രമാർ, ദ്രോഗരാജുമാർ, പെണ്ണരാജുമാർ, ധാന്മികപ്രവര

നാർ എന്നിവരോടുകൂടി, രാമൻറെ അരികെ ഭരതൻം ആസനസ്ഥനായി.

അപുകാരം എല്ലാവരും ഇരുന്നതിൽപ്പുണ്ടിനെ, ഉള്ളപ്പലത്രീമാനായ ഭരതൻ താപസവൈഷ്യാരിയായ രാമനെ വന്നക്കുറ്റത്താട്ടെ തൊഴു. അതു കണ്ണപ്പുാർ, ഭരതൻ നമിച്ച പുജിച്ചുകൊണ്ട് രാമനോട് നന്ദാം വണ്ണം എന്താനാണ് പറയുവാൻ ഒരുദ്ധനാതു് എന്ന് അവിടെയുള്ള ആത്മജനത്തിനെല്ലാം, വാസ്തവത്തിൽ, വലുതായ കൗതുകലയുണ്ടായി.

സത്യവിജ്ഞമനായ രാമൻ, മധാനഭാവനായ ലക്ഷ്മിനാം, ധാമ്പികനായ ഭരതൻ, സുഹൃജിനങ്ങൾ ചുഴിപ്പും, കൈമിച്ച ചേന്നപ്പുാർ, ധാഗത്തിൽ സദസ്യരോടുകൂടിയ മുന്ന് അഗ്നികരം എന്നഫോലെ പ്രകാശിക്കുന്നായി.

എട്ടിം അല്പുറയും.

രാമൻ:—“എന്നാണിതു് ഒരതാ! ജടങ്ങേണി, മാനേതാലും മരവുരിയും ധരിച്ചു് താൻ ഈ കാട്ടിലേക്ക് വനിരിക്കുന്നവല്ലോ? എന്തിനാണോ ഇങ്ങിനേ ചെയ്യുതു്? താൻ നാട് വെച്ചിന്തയ്ക്കു് എത്രുകൊണ്ടു്! ഇപ്പുകാരം ജടയും മാനേതാലും ധരിക്കവാൻ തനിക്കുള്ളഭാഷാഹി? ഈ പ്രദേശത്തു് താൻ വന്നതെന്തിനാം? ഇതെല്ലാം എനിക്കു് അറിയേണ്ടെന്നാണു്.”

ഒരതൻ:—“ഈയുതാത്ത കട്ടംകൈകയിൽ എപ്പെട്ടു് അട്ടുന്ന ജ്ഞാനിയുടെ വെട്ടിന്ത്യുവല്ലോ. തന്റെ ദിസ്സുമുഖം മായ പുതുശോകത്താൽ അട്ടേരുമാം വരഘേശാക്കരതനാണി. ഇതത്തും ഒരു പെണ്ണിന്റെ—എന്നേരു അമമയുടെ— ഇതു കൈകൈയിയുടെ വാക്കുകാണ്ടിണ്ടായതാണോ. ഒരു പെണ്ണിനു വേണ്ടി, യഞ്ചല്ലുക്കുണ്ടും, കൈടത്തുകളും നന്തായ പാതാംപാപം അട്ടുന്നു് ചെയ്യേണ്ടി വന്നു. എന്നേരു അമമതാവട്ടു, വിധവയാദേശനു മാത്രമല്ലോ, നാട് നേടിയതുമില്ലോ. ആതു ശോകത്താൽ, അമമ ആത്തുര യാകി ശോന്നുനീക്കുന്നതിലേക്ക് വീഴുവാൻ വാണ്ടിരി കയ്യാണോ. എന്നൊ അഡ്ദു് അലിവോടെ അനന്തരമി കണ്ണം. രാജ്യാഭിഷേകത്തെ അഡ്ദു് കൈകൈബാണ്ടാലും! അതിലേക്കു് ഇതാ, ജനങ്ങ്യേസ്യമായം വിധവമാരായ അമമമായം അങ്ങായുടെ അറിക്കു വനിരിക്കുന്നു. ഏങ്കണ്ണ ഇതിൽ അങ്ങേക്കു് കാഞ്ചല്ലുമിണ്ണാവട്ടു! മുറഞ്ഞാലോ അങ്ങേയെ പ്രാചിച്ചിട്ടിട്ടുതാണോ് ഈ രാജ്യം. അങ്ങേ ആഡ്ദു് ഈ രാജ്യത്തിനാം അർഹന്നു. അട്ടിനാൽ, അഡ്ദു്

ഈ രാജുവാരത യദ്യാധർമ്മ, എക്കെങ്ങാണ്ടോ സുഹൃജരു തന്ത്രാല്പാം തുള്ളരാക്കിയാലും നാമനായ അഞ്ചേരയ കൊണ്ടോ, നിമ്മലച്ചറുനാൽ ശരത്കാലത്തിലേ രാത്രി ദാപ്പ, ഈ രാജും മംഗളവുണ്ട്‌മാവട്ടേ. അതിലേക്കും ഈ അമാത്രമാരോടൊന്നിച്ചു് തൊനിൽ ശിരസ്സു കൊണ്ടോ അഞ്ചേരയോട് യാച്ചിക്കുന്നു. ഈ ബാസനിൽ—
ഈ ഡിഷ്ടുനിൽ—ഈ ശരംജനിൽ അങ്കേക്കുകും കുനിവു ഗഭാരവന്നുമാണ് അപ്പു നാ തുള്ള വരും, പരവരയാ നില കൊള്ളുന്നവരും, പുഞ്ചനീതന്മാരുമായ ഈ ദ്രോഹമാർക്ക് ഇതാ നില്ക്കുന്നു. ഈ വരേ അങ്കു് നിരാകരിക്കുന്നുണ്ടോ”

രാമൻ (കുന്നീരാട്ട തന്റെ പാഞ്ചാഖ്യിൽ ശിരസ്സു നാച്ചു്, മനതജ്ഞതേപ്പോലെ വീണ്ടും വീണ്ടും ദീഘമായി നിശ്ചപ്രാബിക്കുന്ന അഞ്ജനായ ഭരതനേ ആദ്ദേഹിച്ചു്):—
“സത്കലജാതനാണോ താൻ. തനിൽ സതപത്രം സമ്പുണ്ട്‌മായുണ്ടോ. മഹത്താവ തേജസ്സാൽ താൻ വിള ആകുന്നു. തന്റെ ആവാരംഭം സുപ്രതാവ്യമാണോ. തനിൽ അല്ലെന്നോ ഭോഷം താൻ കാണുന്നില്ലോ. എന്നാൽ, ബാലത്പന്ദകാണ്ഡാധാരാലും, താൻ അമമയേ നിന്നിച്ചുതു മാത്രം തനിക്കു് അജതാതതതാണോ. മഹാ മാക്കേവക്കും സേപ്പള്ളപ്പോലെ മുവത്തിക്കാമന്നതു് പദ്മാക്കപ്പേജേയുള്ള വിധിയാണോ. പത്രിമാൻ, പുത്ര മാൻ, ആത്രിതമാർക്ക് എന്നിവരിൽ ആ പെരിയവക്കു് എത്തും ചെയ്യാം. മഹാമതികൾ ആജിതൊപ്പിക്കുന്നതു് പോലെ ഭാംഗ്യും മകളിം ശിഷ്ടങ്ങാം മുവത്തിക്കേ സ്ഥിയിരിക്കുന്നാൽ, അപ്പുന്തേ അഭിപ്രായത്തേ അനിവത്തി ഒക്കെണിവരാണോ നമ്മൾ എങ്കണ്ടംതാണോ,

എന്ന കാട്ടിൽ വാഴിക്കുതിനും, മാനേതാലും മരവു
മിയും ഉട്ടപ്പിച്ചു കാട്ടിലേക്കെയ്യുന്നതിനും രാജാവിന്റു്
അധികാരമുണ്ട്. ധർമ്മജ്ഞനായ പിതാചിനേ ചുത്തു
മാർ എത്തോളം ചുജിക്കേണ്ടതുണ്ടാ, ദാതുരേതോളം
അമ്മ ക്ഷയും അതും കൊന്തുണ്ടാണും ലോകനി
ശ്വരം. ധാർമ്മികരായ ഇന്ത മാതാപിതാക്കരം അന്നു്
എങ്ങനാട്ടു് കാട്ടിലേക്കു പോകുന്നതിനു് ആജ്ഞയോപിച്ചു
പ്പൂറം, അതിനു് എതിരായിത്തോ സ്ഥാനം നില്ക്കുണ്ടതു്।
ലോകപുജിതമായ ഇന്ത രാജുരേത താൻ കൈക്കൊണ്ടു്
അദ്ദേഹാധ്യാചിൽ വാഴേണ്ടെന്നും, മരദേതംലുടുത്തുകൊണ്ടു്
തൊന്തു് ദണ്ഡകവനത്തിൽ ചാക്കേണ്ടെന്നും നമ്മിൽ
വക്കിം ലോകസമശിഖം പകിട്ടു തന്നിട്ടാണ്ടല്ലോ ദശരമ
മഹാരാജാവു് പരബ്രഹ്മം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ലോക
ന്റുവായ ആ ധർമ്മാത്മാവു് ഇപ്പോൾത്തീനുണ്ടോലേ
തനിക്കും പ്രമാണഭൂതനുണ്ടാണു്. അതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹ
ത്തിൽനിന്നു് — തന്നേരു അപ്പുന്നിൽനിന്നു് തനിക്കു കിട്ടിയ
ഓഗ്രാഞ്ചു താൻ അനാദിപിച്ചുകൊള്ളുണ്ടാണു്. തൊന്തു്
വട്ടു, പതിനുംലാണ്ടു കാലം ദണ്ഡകവനത്തിൽ വസി
ചുകൊണ്ടു് അപ്പുന്നിൽനിന്നു . കീട്ടിയ പക്കു് അനാദിപി
ക്കക്കതനു ചെയ്യും. മരശ്ശുലോകപുജിതനും അപ്പുന്തു്
എന്നോടു് ആജ്ഞയോപിച്ചതു് എതോ, അതുതനും ധർമ്മാഭി
ഷ്ടിക്കു് എററവും ഹിതമാഹിട്ടിള്ളുതെന്നു് തൊന്തു് കഴ
ത്രനും. സവലോകാധിപത്രത്തേപ്പുാലും അതിനെക്കാരം
മീതെന്നായി തൊന്തു് ഗണിക്കുന്നതല്ലോ.”

ഈ സംവാദം തുരുയുമായപ്പോഴുണ്ടാക്കും അപ്പുമയ
കാലമായി. അതുകൊണ്ടു് അവരേവേദം നിന്തുകമ്മഞ്ഞലും
ക്കായി എഴുന്നേറ്റ,

സുവൃജ്ജനങ്ങൾക്കിൽ അതു രാജപുത്രമാർ ഭിംബ
ദശാക്രമത്താട്ട് അതു റോത്തി കഴിച്ചിരുത്തി. പ്രഭാതമായ
പ്രോഡി അവർ സുവൃജ്ജനങ്ങളോടുകൂടി മരാക്കിനിയിലെ
ക്കിറക്കി. ഒഹാമവും ജപവുമാലപ്പാം കൂടിഞ്ഞതിൽപ്പിനെന്ന്
അതുമരാത്തിൽ ഭേദമുണ്ടായവർ രാമനെ ചുഴിനു
കൊണ്ടു ഉപവിഷ്ടരായി.

എപ്പോവരും മുന്നം ഷുണ്ട് വന്നില്ല. അതുരുചാനും
ശമ്പിച്ചില്ലാ. അതു സുവൃജ്ജനങ്ങൾക്കിൽ വെച്ചും ഭര
തന്നെ രാമനോടായി സംബന്ധം ത്രുടൻഃ—

“എൻ്റെ അമ്മയേ ആദ്യപസിപ്പിക്കവാൻ വേണ്ടി
രാജാവു നൽകിയ ഈ രാജ്യം അമ്മയിൽനിന്നു് എനിക്കു
കിട്ടിയിരിക്കുന്നാം. അതിനേ തൊൻ അങ്കേക്കുതനെന്ന
താഴെ. അഞ്ചു് അതിനെ നിർബന്ധാധി ത്രജിച്ചില്ലോ! മഴക്കാലം
പെരുംബാലം പെരുംബാലം പെരുംബാലം തനിന്റെ ഉംകുകാണ്ടു്
പൊട്ടിയിരിക്കുന്ന വിന്ദോലവയാണു് ഈനു് രാജു
തനിന്റെ അവധി, അതു് അങ്കേക്കലപ്പാതെ മററാക്കി
തട്ടുന്നിത്താവുന്നതല്ലാ. അദ്യപത്രതിനെ കഴിയുകും,
ശയഡഗതിയെ പക്ഷിക്കുമെന്നാവോലെ, അങ്കേയുടെ
തനിനെയെ എനിക്കും അനവർത്തിക്കവാൻ കഴിവില്ലെന്നു്
അറിയേണാംതാണു്. പരമാദേ നിത്യം ഉപജീവിപ്പിക്ക
നുവന്നേറ്റതാണു് ഫോളനജീവിതം. പരമാരായ ഉപ
ജീവിക്കുന്നവൻറെതു് ഭിംബജീവിതം തനെന. കരാറു തെ
മരം നട്ടുവള്ളത്തിനെന്ന വിഹാരിക്കുക. കൂളിക്കും
കുടവാനാജതാത്തായി. അതു് ഉയൻം ശാവകരി
നീണ്ടു് മഹാവുക്കുമായു് തനീനു്. പിനെനു് അതു് പുസ്തി
സയും ചെയ്തു. എന്നാലും അതു് കാച്ചുതേയില്ലാ.
അതു് വളർത്തിയതു് എന്തിനു് വേണ്ടിയോ അതു്

അതിൽനിന്ന് കിട്ടകയില്ലെന്നാവി. എപ്പോൾ, അതു് നട്ടവനു് സംസ്ഥിതിയുണ്ടാക്കുമോ? ഇതു് ഒരു ഉപദയാ ഗോ. ഇതിനുറവും അത്വും അങ്ങുളും അറിവത്രുക്കാഴ്ചയുണ്ടാണ്. മനുഷ്യനായ സാങ്കേതികപരമായ കാര്യങ്ങൾ സ്വാധിയായിരിക്കുവെ, ഇംഗ്ലീഷുമാരു അങ്ങുൾപ്പെടെ പരിപാലിക്കുവാനില്ലോ? അതു് ധർമ്മമല്ലോ. അങ്ങുൾപ്പെടുവായും ദൈവവും ഉജ്ജപ്പവസ്തുവും നേരിൽ പ്രകാശിക്കുന്നു പൊരുത്തേരുത്തേരുമാരാക്കുവെങ്കിലും കാണാത്തു! അങ്ങുവെയു അനന്തരമിച്ചുകൊണ്ടു് മതത്രാജ്ഞങ്ങൾ ശർഖജിക്കുട്ടു! അന്തിമപുരാത്തിലെ ശ്രീക്കാളില്ലാവത്റം ഒരുമിച്ചു വേഗം അനുനദിക്കുട്ടു!”.

ഒരുപാടം അത്യംിച്ചുത്തു കുട്ടു് സവംജന ഔദ്ധീം നാശനന്നന്നു് കൊണ്ടാണ്.

രാമൻ:—“ഒപ്പുപോലെ ഏറ്റവും അവത്തിക്കുക ചെന്നതു് ആക്ഷം കഴിവുള്ളതല്ലോ. ഇംഗ്ലീഷുമാരുന്നേപ്പോലെ സപ്തരിതനല്ലോ മലംശുന്നു. അവനെ കമ്മാനാത്തുവും അങ്ങോടുകൂടിഭാട്ടും ചെവും വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നേടിക്രൂട്ടുനാതിനന്നല്ലാം ഒട്ടകം ക്ഷയംബന്ധം. കേരിനിന തൊക്കെയും അവസാനത്തിൽ വീഴുന്നവയാണ്. സംഘരാ ഗമേതു് വിയോഗത്തിൽ കലാശിക്കും. ആരക്കെയും ജീവി തം മരണത്തോടുകൂടി ഒട്ടകുണ്ണു. പരിഹകപ്രമായ ഫല തതിനു് പതനദയത്തിൽനിന്നു് ശ്രിയാവതല്ലോ. അതു പോലെ, ജാതനായ മരംശുനു് മരണദയത്തിൽനിന്നു് വിഫോചനമില്ലു. തുണാകുയകൊണ്ടു് ഉറപ്പിച്ചിട്ടിട്ടുള്ള ആരല യം പഴക്കത്തായ ചായാനത്തുപോലെ, ജരയും മുത്തു വിനും വശംഗതനായ മരംശുനു്, ഒട്ടവിൽ, കഴിഞ്ഞതു വീഴുന്നു. കഴിവത്രുപോകുന്ന രാത്രിയേതൊന്നും തിരിച്ചി

ക്രോട്ട് വജനാതല്ല. നിരങ്ങത്താഴക്കന യമുന അലക്കട
വിലേഷം പൊയ്യുംഗോത്യിരിക്കുന്ന; ഇങ്ങാട്ടതു് തിരി
യുന്നതെയില്ല. സവ്വപ്രാണികൾക്കുള്ള ഇരവുപകല
ലൂം പോക്ക തന്നെ ചെയ്യുന്ന. വേന്തൽക്കാലത്തു്.
സുഞ്ചകിരണങ്ങളാൽ വെള്ളമെന്നപോലെ ആയുസ്സ്
വററിവററിപ്പോകുന്ന. മനശ്ശുന്ന് അവനവെനക്കരിച്ചു
മാത്രമേ അലശോചിക്കവാനുള്ള. അനുനേപ്പുരി അന്ന
ശോപിക്കുന്നതു് വെരുതെയാണ്. അവൻൻറെ ആയുസ്സ്
ഇരിക്കുന്നും നടക്കുവൊഴിമെല്ലാം വററിവററിക്കരിയുക
യാണെല്ലാ. മുത്തു എപ്പോഴിം തെമിച്ചുണ്ട്. തെമിച്ചു
തന്നെ മുത്തു എപ്പോഴിം നടക്കുന്ന. വള്ളരെ മുരം തെമിച്ചു
ചെന്നിട്ടു മുത്തു തീരുതുമാറാറുള്ള. മെഡിലൈപ്പും
ചുളിവുകളും മട്ടിയെരാക്കുയും വെള്ളത്തു്, ജരയാൽ മന
ഷ്യൻ ജീന്നനാക്കുന്നു, അതിനെ പരിഹരിക്കുവാൻ
അവനു് ശക്തിയെന്നുണ്ട്? സുഞ്ചുംതയം കണ്ണു് മനശ്ശുന്ന്
ആനദിക്കുന്ന; ദിവസം അസൂമ്പിക്കുന്നതു കാണാനുബാധിം
അവനു് ആദ്ധ്യാത്മ തന്നെ; എന്നാൽ ആ ഉദയാസ്തുഡയ
ങ്ങളോട്ടുടർന്നിട്ടു അവനാഞ്ചക്കന ജീവിതക്ക്ഷയതെ അവൻ
അറിയുന്നില്ല. നവംനവമായി വന്നാണുന്ന ഭാരോ ആത്മ
വിനെന്നും ഒന്നാക്കിക്കൊണ്ട് മനശ്ശുൻ സന്തോഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ,
ആത്മക്ഷേമത പരിവർത്തനത്താൽ പ്രാണികൾ
ക്കാഞ്ചക്കുന്ന ആ പ്രാണക്ഷയത്തെക്കരിച്ചു് ആൽം ഓക്സ്
നില്ല. പെയംകടലിൽ ഭൂകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന വല്ല
തടിയും മററായ തടിയോടു് ചിലപ്പോൾ കുടിച്ചേരു
നുത്തു കാണാം. അങ്ങിനെ ചേന്നിട്ടുള്ളവ കരച്ചിട കഴി
യുവോഡാശിക്കും. അകന്നേക്കും. അതുപോലെയാണ്
ഭാത്തു, മക്കൾ, അഞ്ചാതികൾ, ധനങ്ങൾ,—ഇച്ചുംനെതു
പ്പാം വന്നതുടക്കയും വിച്ചുപിരിക്കയും ചെയ്യുന്നതു്. ആ

വിയോഗം നിയുതമായുള്ളതാണ്. അപ്പുഴപ്പുരാഡി ഉഖായിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയെ പ്രാണികരങ്ങാക്കി ലംഗിക്കാവത്സ്യം. അതുകൊണ്ട് നിയതിപോലെ മരിക്കുന്നവനിൽ എന്തിനും അനുഭവാചിക്കുന്നു. അവ നെ വീണ്ടെടുക്കുവാൻ ആക്കാനമുണ്ടോ സാമർപ്പിക്കുന്നു? വഴിയിൽ നിൽക്കുന്നവൻ ആ വഴിക്കു് ചെന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വഴിപോക്കരോടു് “തൊനും നിങ്ങളുടെ പിന്നാലെ വരുന്നോടു്” എന്ന പറത്തേ പുറപ്പെടുന്നതു് ശോചനിയമാണോ? അപ്പുകാരം, പിതാവും പിതാമഹമാരം മുന്നു ചെന്നിട്ടുള്ള ആ മാർത്തിലേക്കു് ദയവൻ കടന്നാൽ അതിൽ അല്ലെല്ലാക്കുന്നതെന്തിനു്? ആ മാർഗ്ഗം തെരു ലംഗിക്കുവാൻ ആക്കംകിലും കഴിവുണ്ടോ? ദരിക്കാലും പിന്തിരിയാതെ എപ്പുഴം ഒഴുകിച്ചുന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആപ്പോലൈറ്റാണ് ആയല്ലോ. ഈ ആയയ്ക്കാലത്തിൽ, സുവസന്നധനമായ ധമ്പത്തിൽ ആത്മാവിനെ നിയോഗിക്കുക മാത്രമേ മനസ്സുന്ന ചെതുവാനുള്ളി. ഉള്ള കാലഘട്ടം സുവം കൊഞ്ചേണ്ടുന്നവരാണു് മനസ്സും. നമ്മുടെ അല്ലെന്ന ധമ്മാത്മാവും സജ്ജനപ്പുജിതനമായി ഏല്ലാ ധാരാളങ്ങളും ശോഭനമാവുന്നും ഭ്രിദക്ഷിണക്കുള്ളാടെ അന്ത്യാച്ചു് ഇപ്പുരാഡ സ്വന്തംതനായതിൽ നാം ഒട്ടം മാഴോക്കുന്നതില്ല. ഭത്രുരയൈക്കെയും പോറകയും, ജനങ്ങളെയെല്ലാം പാലിക്കെയും, ധമ്മകമ്മങ്ങളാൽ വളരെ വളരെ ധനം ഒട്ടകയും ചെയ്തിട്ടാണു് നമ്മുടെ അല്ലെന്ന പരബ്രഹ്മം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതു്. പല പല സല്ലം മംഗലം ആവർിച്ചു് സവംവാങ്ങളും പുന്നുഷായി അന്തരിച്ചു്, പാപമെത്രം കുടാതെ ദീർഘാജുജ്വാനായി വാന്നതിൽപ്പിനെന്നയാണു് നമ്മുടെ അല്ലെന്ന ദിവംഗതനായതു്.

അദ്ദേഹം നമക്കാക്കം ശോച്ചുന്നല്ല. ജീന്ന്‌മായോത്തീൻ മാരംഡേവമരത പരിത്രജിച്ചു് നമ്മുടെ അട്ടുന്ന ഭൂഹമ ലോകത്തിൽ വിള്ളണ്ടിക്കാണ്ടിരിക്കുന്ന ദിവ്യസന്ധിയേ യാണോ് ഈ പ്രപാദ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹത്തെക്ക റിച്ചു്, തന്നെപ്പോലെ പ്രജനനം ബുദ്ധിമാനാ വേദജ്ഞത നാശായ അതു ശ്വരത്തല്ലാം അറിവന്തിരനിട്ടം ആട്ടക്കപ്പേച്ച നാതു് ശരിയല്ല. ഈ ബഹുവിധഗാക്കങ്ങളെല്ലാം വിലാപ രോഗനങ്ങളെല്ലാം ധീമാനായ ധീരൻ ഏതവസ്ഥ യിലും വശ്ജിക്കാണ്ടതാണോ്. അതുകൊണ്ടു്, തനിക്കി തിൽ ശോകമുണ്ടാവണ്ടതു്. സപ്രാഥമനായോത്തീന്നാലും! “അട്ടുന്നേൻറ നിയോഗം ഫോഴലു, അരയോധ്യാപുരിയി ഫേക്ക ചെന്നു് താൻ അവിടേ വാഴണാം. അദ്ദേഹം എന്നേ നിയോഗിച്ചതു് ഏതിട്ടേന്തു അവിടേ അദ്ദേഹ ത്തിനേൻറ ശാസനത്തെ താൻ അനവർത്തിക്കും. അദ്ദേഹം വരിയും പുണ്യകമ്മാവുമാകയാൽ ആ ആത്മാനേൻറ ആശങ്കയെ താൻ പരിത്രജിക്കുന്നതു് കൂടും സ്വായമാക യില്ല. അദ്ദേഹം തനിക്കും എപ്പോഴിം മാനുനാണോ്. നമ്മുടെ അട്ടുന്നനാണല്ലാം അദ്ദേഹം. നമ്മുടെയും ബന്ധവുമാരണനോ് ഓക്കുനാം. താൻ വന്നവാസകമ്മം കൊണ്ടു് പിതൃവാക്രമത്തെ പാലിക്കും. അതാണോ് ധന്മ ചാരികൾക്കു സമ്മതമാക്കു. പരലോകത്തെ ജനിക്കേ നാമക്കിൽ ധാന്മികനാ ഗ്രാനവർത്തിയും അധിംസാപര നാമാശി മനശ്ചുന്ന ഭവിക്കണംതാണോ്. അട്ടുന്നേൻറ ഗ്രാനവു ത്തിക്കുഞ്ഞേയെല്ലാം പത്രാലോച്ചിച്ചുകൊണ്ടു്, തനിക്കുള്ള തിൽ താൻ തന്നെതാൻ നിലകൊള്ളുണ്ടാം.”

ഒരതാൻ:—“ഈതുയും മാധ്യത്തുരുത്തോടെ ഈ ലോക ത്തിൽ അങ്ങായപ്പോലെ ആത്മാണു്! മുഖവെമാനാം അങ്ങ മുഖ അച്ഛക്കാണില്ല. ആത്മിയേതും അങ്ങങ്ങ മഹിഷ്മിക്ക

കയ്യമില്ല. മുലജനത്തിന് സമ്മതനാണ് അങ്ക്. സംശയങ്ങളും അങ്ക് അവരോട് ചോദിക്കും. ദർശനം പോയവനേതെന്നപോലെ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നവനേയും, ഇല്ലാത്തതിനേതെന്നപോലെ ഉള്ള തിനേയും ഒരപോലെ കത്തുവാൻ ബുദ്ധിയിംശായവന്ന് എതിലാണ് പരിത പിക്കേണ്ടി വരിക! ആത്മതത്പരവും പ്രഹരിതത്പരവും മെല്ലാം അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളവൻ വൃസനം വല്ലതും എതിൽ പെട്ടാൽത്തെന്നയും അതിൽ വിഷാദിക്കുന്നതല്ലാ. ആ അവസ്ഥയിലാണ് അങ്ക് ഉയന്നിരിക്കുന്നതു്. സവ്‌വും അങ്ങോടു് അറിയാം. സവ്‌ങ്ങളെയും അങ്ക് കാണാം. ദേവ തുല്യമാണ് അങ്ങയുടെ സത്പ. സത്യസംഗരനായ അങ്ക് മഹാത്മാവായി പ്രകാശിക്കുന്നു. ഭ്രംജാളിടുന്ന ഉല്ലത്തിനാ ശക്തിയിൽ കോവിഡോന്നങ്ക്. ഇതുണ്ടാക്കുന്നതും മുഖ്യം ഗണങ്ങലും തികഞ്ഞതും ബുദ്ധിമാനായ അങ്ങയേ എത്രയും കുറവായി പീഡിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയിക്കുന്നതല്ല. എന്നാൽ, ആ അവസ്ഥയിലെവാനമല്ലാ തൊൻ. തൊൻ അക്കലെയായിരിക്കുവേ, ക്ഷുദ്രയായ അമ്മ എന്തേന്തും കാരണത്താൽ ചെയ്തിരിക്കുന്ന ആ പാപം എന്തിക്കും ഇല്ലായിട്ടുള്ളതല്ല. അങ്ക് എന്തിൽ പ്രസാദിച്ചാലും ഇം പാപകാരിനിയും, ഇം ദണ്ഡാർഹയുമായ ശാമ്ഹരയും തീരുംഡണ്ഡയും ഇതിൽ തൊൻ കൊല്ലാതെ വിട്ടുതും ധമ്പാശത്താൽ ബലംനായതുകൊണ്ടാണ്. കലീനമായി മംഗളക്കമ്പങ്ങലും ആചരിച്ചുപോന്നിട്ടുള്ള ആ ദശ രമനിൽക്കിനാണല്ലോ തൊൻ ജനിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ആ തൊൻ ധമ്പാശമ്പങ്ങളും കൈരിച്ചിട്ടും അറിഞ്ഞുകൊണ്ടാണ് ഏകദിനെ കസിതകമ്പം ചെയ്യും? എത്രയും ധമ്പാശങ്ങൾ അനുഭൂചിട്ടുള്ള മുലജനാണാണ് അടുന്നും. അങ്കേഹാ രാജാവും മുത്രവുമാണെന്നുണ്ടാണ്. വിശ്വാസിച്ചു്, അങ്കേഹാ

ഇപ്പോൾ ഫേതമായ് തനിന്നിരിക്കുന്ന. എല്ലാംകൊണ്ടും എനിക്ക് വെബ്ബതമായ അദ്ദേഹത്തെ ഈ സഭയ്ക്കിൽ വെച്ച് തൊൻ നിങ്ങിക്കുന്നില്ല. എങ്കിലും, രേനുകിക്ക ചോദിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്ന. ധർമ്മത്തിനും അത്മത്തിനും ഹീനമായി ഇത്തരം ചാപകമം സ്കീയുടെ ശ്രീയത്തിനു വേണ്ടി എത്താൽ ധർമ്മജ്ഞനാണ് ചെയ്യുക? അന്തു കാലത്തിൽ ഭ്രതങ്ങൾക്കുല്ലാം മനസ്സ് കെട്ടുമെന്ന് പറ്റേണ്ട ശ്രദ്ധിയില്ലോ. രാജാവും ഈ കമ്മത്താൽ ലോക തനിനും ആ ശ്രദ്ധിയേ പ്രത്യക്ഷമാക്കിക്കൊടുത്തു. അകൂയ തനിനും മോഹത്തിനും സാധസ്ഥിനും വശഗനായി തനിന്ന് അദ്ദേഹം ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഈ തെററിനേന്ന നമ്മൾ വേണ്ടി അങ്ങ് തിരഞ്ഞെടുത്താണ്. അദ്ദേഹത്തിനും സംശയ തെററിനേന്നേരെയാക്കവാൻ കയറുന്ന ആ പുത്രനാണ് പുത്രൻ എന്ന് ലോകം വിധിച്ചിട്ടില്ലോ. അതിനു വിചരിതമായി നില്ക്കുന്നവൻ മകനിൽ നിന്നു വേരെയാണ്. അങ്ങ് അദ്ദേഹം പിഴയേ തിരഞ്ഞെടുന്നവനായ പുത്രനാവട്ടേ! ലോകത്തിൽ ധീരനാരേവതും നിങ്ങിക്കു മാറ്റും അദ്ദേഹം ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഭക്ഷണമം അങ്ങയേ ബാധിക്കാതെയാവട്ടേ! കൈകൈയിയേയും അദ്ദേഹയും ഈ അപരാധത്തിൽ നിന്നും, എന്നേ ഈ അപവാദത്തിൽ നിന്നും, സുവർത്തനക്കുള്ളും ബാധ്യവന്നാരെയും ഈ അഴക്കപ്പും കിന്നും, പെതരമാരേയും ജാനഹാസമാരേയും എല്ലാവരേയും ഇതും അനാമതപത്തിൽ നിന്നും മോചിപ്പിച്ചും ഇക്കണ്ണ എല്ലാറിനേയും എല്ലാവരേയും അങ്ങ് സംരക്ഷിച്ചാലോ! ഈ അരണ്യമെവിടേ, ആ ക്ഷാത്രമെവിടേ! ഈ ജട എവിടേ, ആ പാലനമെവിടേ! ഇക്കിനേയുള്ള കെട്ട തൊഴിലിൽ അങ്ങ് ഏകദൃഢഭാഷ്ട

നാവന്തരം. കൗതുകിയൻറെ പ്രമദ്ധനമാണ് ഇതാണോ: പജക്കുളി പരിപാലിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന ശാഖിപ്പേച്ചുണ്ടാ, ഇതു അതുകൂടിയാണ് വൈക്കിന്ത്യകുളി എന്നോ, സംഗ്രഹാധികാരി, അനീശ്വരിതവം, അസുവലക്ഷ്മാധാര കാൽനേട്ടം മേലിലപ്പോഴോ വേണ്ടുന്നതിനോ കൗതുകബന്ധവായ എത്താഴവനാണോ അതുപരിക്കുക! ദ്രോഗിയുടെക്കാണ്ടിള്ള ധർമ്മം മാത്രമേ അങ്ങേക്കും ഒരുപ്പിക്കുവാൻ ഇഷ്ടിക്കുള്ള വൈക്കിൽ, തമായമം വരുവന്നും കുളിയും പരിപാലിക്കുന്നതിൽ ദ്രോഗിക്കാണ്ടിള്ളോ. നാലുഞ്ചുക്ക്രമാംഗങ്ങൾ വൈച്ചു ഗാർഹണമ്പര്മാണോ ഉത്തമവും ഭ്രാംബുമരനോ ധർമ്മം ജാരി പറയുന്നു. ആ ഗാർഹണമ്പര്മാരെ അങ്ങും പരിതൃജിക്കാമോ? വില്പനകാണ്ടി, ജമാക്കാണ്ടി, സ്ഥാനംകാണ്ടി അംഗദേഹക്കാരി ഇളിയവനാണ്ടിള്ളോ എന്നും. അ ക്ഷേത്രങ്ങളും എന്നും അംഗും ഉണ്ടായിരിക്കുവേ ഭ്രംബയേ പാലിക്കുന്നതു എങ്കിനോ! സ്ഥാനം താഴോനോ, ബുദ്ധി ഗ്രനം കാണ്ടു ഇരു ബാലനായ എന്നും അംഗങ്ങിൽ നിന്നും വേർപ്പെട്ടാൽ ജീവിക്കുന്നതിനും പോലും ശക്ത നല്ലോ. പിന്നെ എങ്കിനെന്തൊന്നും നാട് വാഴുവാണും അള്ളാക്കുക? അതുകൊണ്ടും അങ്ങുതനേനും അപൂർവ്വമായി നിന്നുണ്ടായമായ ഇരു ചെച്ചതുകരാജുവെന്തെന്തെന്നും ബാധ്യവഞ്ചാരോട്ടുടക്കി സ്വയമ്മം താങ്കും അനശാസിച്ചാലും എല്ലാജനങ്ങളുമായും, വസിഷ്ഠനിർപ്പുദേശ മന്ത്രകോവിദനും റാഡിപ്പൂജയ്ത്രിക്കകളും ചെറും അംഗദയേ ഇവിടേം വൈച്ചുതനേനും അഭിപ്രായവിക്കാഞ്ചു! തുക്കാംഗും അഭിഷ്ഠിക്കുന്ന അംഗങ്ങായും രാജുപരിപാലനത്തിനായി അഭ്യരംഗം കുറഞ്ഞുപാലിക്കണം. ദേവമാരോടും പിതൃക്ക്രാന്തിം മനഃപ്രാണാംഗുളത്തായ കുറ മുന്നു കടക്കുന്നും പീടി, അമിത്രാംഗരാളിയല്ലോം പേണ്ടിംപോലെ നൽകിയും, മിത്ര

അപദേശയാശയും സർക്കാമങ്ങളെക്കാണട്ടം സംഗ്രഹിച്ച രാഷ്ട്രി അഞ്ചു് അദ്ദേഹാധികാരിയിൽ വാൺകൊണ്ടു് എന്നോ അന്നാസിച്ചാലും! അപദേശത്തോടു സൂഹ്രത്രക്കൈല്ലോം ഇന്നു് അതുമാഡത്തോടെ വത്തിക്ക നാതും അദ്ദേശക്കു് തിനു ചെയ്യുന്നവരല്ലോം ഇന്നു് തീരു രാധിത്തിന്റു് പത്രത്ര ദിക്കുളിലേക്കും പാരഞ്ഞാളിക്കു നാതും കാണമാറാവട്ടു് എൻ്റെ അമധ്യജ്ഞത്തു് അപു വാദത്തേ മാച്ചുകളിൽ, അപ്പുനേ പാപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിച്ചു് അഞ്ചു് ഇന്നു് പുജനീയനായി വിളങ്ങുട്ടു് അന്തിലേക്കു് തൊനിതാ ശിരസ്സുകൈണ്ടു്. യാചിക്കും. സർദ്ദത്തങ്ങളിലും മദ്ദദപരന്നനുചോലു, എന്നിലും ഇം ബോധവന്മാരിലും അദ്ദേശക്കു് കരണ്ണയണ്ടാവേ സൗഖ്യം! അമവാ, എൻ്റെ പ്രാർഥനയെ തിരസ്സരിച്ചു് ആഞ്ചു് ഇച്ചിടേനിനു് ഇന്നിയും കാട്ടിലേക്കു് കേരുകയാ സൗക്ഷിയിൽ, അദ്ദേഹയാടൊന്നിച്ചുതെന്നു തൊനം വരും.”

തള്ളുന്നും വണ്ണാഡിയുംകൊണ്ടു് ഭരതൻ ഇങ്ങിനെ ദൈപ്പാം പ്രസാദിപ്പിച്ചിട്ടും, പിതുവാക്കുത്തിൽ പ്രതിജ്ഞി തമായ മനസ്സിനെ വീഞ്ഞവാനായ രാമൻ പിന്തിരിയു വാൻ വിട്ടില്ല. രാമൻറെ അന്ത്യത്തെമാത്രമായി കണ്ടു് ചിലർ മാന്ത്രികയും ചിലർ ഭിവിശയും ചെയ്തു. അതു നമ്മിരപ്പിയുത്തപാ കണ്ടിട്ടാണു് ചിലർ മാന്ത്രികയും. വേദേ ചിലർ ഭിവിച്ചുതു്, രാമൻ അദ്ദേഹാധിലേക്കു് വരികയില്ലല്ലോ എന്നവെച്ചാണു്. അമമമാരം, ആത്മി ശക്കിളിം, ചെറുരാഗേശമാരം രാമൻറെ ഇം ഉറപ്പിൽ മനസ്സു വിണ്ണകൊണ്ടു് കണ്ണിൽ വാക്കമാറാനി. അവരേ വരും ഭരതൻറെ വാക്കുത്തത കൊണ്ടാട്ടകയും കൂടുതേതാടെ കമ്പിട്ടകൊണ്ടു് രാമനോടു് യാചിക്കുയും ചെയ്തു.

രാമൻ:—“ദശാമരാജാവിനു് കൈകേക്കയിയിൽ സംജാതനായ പുത്രൻറ നിലയ്ക്കു് താൻ ഇപ്പോൾ ചരിത്രത്വാക്കെയും യുക്തം തന്നെ. എന്നാൽ,—എൻറ അന്നജാ, ദാന്ത് പരയുന്നതു് താൻ മനസ്സു വെച്ചു് കേരം കണ്ണം. മുട്ടു് നമ്മുടെ അട്ടുൻ തന്റെ അമ്മമെയെ വേദി ക്ഷക്കയ്ക്കായപ്പോൾ, തന്റെ മാതാമഹത്തൊട്ടു് രാജുത്തെ വരധനമായി നൽകുമെന്നു് അട്ടുൻ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിട്ടു്. അതായതു്, തന്റെ രാജ്യം കൈകേക്കയിപ്പുത്തു നൽകിക്കൊള്ളാമെന്നു് കേക്കയുന്നതു് അന്നു് അട്ടുൻ ശ്രദ്ധം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതിനുപുരോഗം, ഭദ്രാസുര യുദ്ധമുണ്ടായപ്പോൾ, എററവും പരിത്രണകായ രാജാവു് തന്റെ അമ്മയ്ക്കു് വരം നൽകിട്ടുട്ടു്. വിവാഹകാലത്തു് അട്ടുൻ യുവരാജാവായിരുന്നുവെക്കിലും, ഇന്ത യുദ്ധകാല ത്രഞ്ചു് സർ ജനങ്ങളുാലും ആരാധിതനായ മരാപ്പളവാ ഗണനു് നാം ഓൺഡാം. അട്ടുൻ അപ്രകാരം എററിട്ട ത്രഞ്ചിനാൽ, യഞ്ചപ്പടിനിയും വരവെന്നിനിയുമായ തന്റെ മാതാവു് അട്ടുനെക്കൊണ്ടു് ശ്രദ്ധം ചെയ്തിപ്പിച്ചു് തനിക്കു് രാജുവും എനിക്കു് അകർച്ചുയുമായി ആ രണ്ടു് വരങ്ങരക്കു് യാച്ചിച്ചു. പ്രതിജ്ഞയൊരു പ്രേരിതനായ രാജാവു് അപ്രകാരം തന്നെ തന്റെ അമ്മയ്ക്കു് വരം നൽകി. ആ വരദാനംപോലെ പതിനാലു വർഷം കാട്ടിക്കുചൂണ്ട പാക്കവാൻ അട്ടുൻ എന്നെ നിംഫാഗി ക്ഷക്കയും ചെയ്തു. സത്രവാക്കിൽ ഉറച്ച നില്ലുന്ന അട്ടു നെ ചുറ്റിക്കു എതിരിട്ടുകൂട്ടുയാൽ, സീതയോട്ടം ലക്ഷ്മി നാനോട്ടംകുട്ടി ദാന്ത് ഇന്ത നിഖജനവന്നതിലേക്കു് ചോന്നിരിക്കുയാണു്. അതേവിധം താനും പ്രവർത്തി കണ്ണം. അട്ടുനെ സത്രവാദിയാക്കേണ്ടതു് തന്റെ കട

മയാണ്. അപ്പുന്നർ നിങ്ങോഗംഫോലെ താൻ ഉടനെ
അലിഷ്കരം കൈക്കണ്ണാട്ട് രാജേന്ദ്രാഖി വാഴക്ക.
എനിക്കുവണ്ണിത്തുകിലും അപ്പുനെ ഇം കടൽത്തിൽ
നിന്ന് താൻ മോവിപ്പുക്കണ്ണം. അപ്പുങ്ഗന്യും അമ
ദേയും ധമ്മംതുനായ താൻ നദിപ്പുക്കണ്ണിതാണ്.
പിതൃപത്രവസ്യത്തക്കിളു് ലോകത്തിൽ ശ്രദ്ധിക്കാ
യീനിട്ടിജ്ഞ ഇം ശിത ഞാൻ കെട്ടിട്ടണ്ട്; പിതാവിന്റെ
പ്രീതിയെ ഉദ്ദേശിച്ചു് ഗയക്കിൽ വെച്ചു് ഗയൻ യജിക്ക
ബോധ പാടിയതാണിന്തു്:—

“പുതു് എന നരകത്തിൽനിന്ന് അപ്പുനെ ത്രാണ
നം വെയ്ക്കാവനാകയാലാണു് മകനു് പുതൻ എന്നു്
പേരുണ്ടായതു്. പിതാവിനേ പാലിക്കേണ്ടനാവനാണു്
പുതൻ. മുണ്വാന്മാരും വില്ലാശാലികളുമായി വളരെ
പുതമാർ ഉണ്ടാകവാൻ വേണ്ടി മനസ്സുന്ന് പ്രാർത്ഥിക്കേ
ണ്ടതാണു്. ആ പുതമാരിൽ ഒരുവനെന്നും അപ്പുന്നേ
സൽഗതിക്കു വേണ്ടി ഇം ഗയക്കിലേക്കു വരുന്നതിനു്
കഴിഞ്ഞതുക്കാം.”

“ഇങ്ങിനെയാണു് ആ ശിതയുടെ .പൊതും.
ഗയൻ്നർ ഇം ശിതയെ ഏല്ലാ രാജ്യമിലായം കൊണ്ടാട്ട
നാണ്ടു്. അതിനാൽ ആ പുനരകത്തിൽനിന്ന് അപ്പുനെ
താൻ കുറിക്കണ്ണം. അപ്പുന്നർ പ്രതിജ്ഞയെ നിരവേ
റൂപത്തിനു് താൻ അരജായ്യരിപ്പേക്ക പോകി ഏല്ലാ
പ്രജകളേയും രജിപ്പുക്കുക. ശത്രുവുനോട്ടും സർ മുഖമ
ഞങ്ങരാട്ടംകുടി അവിടെ താൻ നാട് വാഴണും. ഞാനു
വട്ട്, സീതയോട്ടും ലക്ഷ്മണനോട്ടംകുടി ദക്ഷം വെക്കാ
തെ ഭാഡകാരണ്യത്തിൽ പ്രവേശിക്കയായി. താൻ
തന്നെയാണു് മനസ്സുങ്ഗതെന്നെല്ലാം രാജാവായി വാഴുണ്ട്

നാബൻ. കാട്ടിലെ മുഗങ്ങളുടെയൊക്കെയും രാജരാജാവായി തോൻ വസിച്ചുകൊള്ളാം. പുന്നമായ പരിത്രണിയോടെ താൻ ഇന്നതന്നെ അരങ്ങായ്യിലേക്ക് പോകു. സദനോഷ്ഠവും തോൻ ഭണ്യകത്തിലും പ്രവേശിച്ചുകൊം. മഴയിൽനിന്നും വെയിലിൽനിന്നും രക്ഷിക്കുന്ന തായ ആ വെൺ്റുകൊറക്കുന്ന തന്നെറ മുൻഡാവിൽ പീതളുടുകയ പരത്തുട്ടു കാട്ടുമരങ്ങളുടുകു ഇര മികച്ച തണ്ണലിൽ തോൻ സുവാത്തോടെ ഇരാനു കൊള്ളാം. തനിക്ക് സഹായനായി മഹാമതിയായ ശത്രുഘ്നരണ്ട്. വിന്റുതനായ ലക്ഷ്യംനു പ്രധാന മിത്രമായി എനിക്ക മുഖപ്പേം. നമ്മൾ നാൽവരും ശത്രുഘ്നത്തോടെ രാജാവിനെ സത്രുഗ്യമനാക്കി വർത്തിക്കേണ്ടതാണോ”. താൻ ദൃഢം വിശ്വാസിക്കുന്നതു്.”

ജാബാലി:—“കൊള്ക്കാം യേ, രാജാവാ, ഇപ്പു കാരം നിരത്തംമായ ബുദ്ധി അഞ്ചുക്കുടാരംപ്പോം തപസ്പിയും ആത്മബുദ്ധിയുമായ അഞ്ചു് ഇങ്ങിനെ ലൈറം പ്രാതുതമരംശ്ചനപ്പോലെ ആവത്രതു്. ആക്ക് ആരാണോ ബന്ധു? ആക്ക് ആരോട്ട് എന്തുണ്ടു്? എന്തുണ്ടു് തനിൽ ഒന്തുവാൻ? എത്തൊരു ജീവിയും തനിയേയെന്നാണോ ജനിക്കുന്നതു്. തനിയേതന്നെ മരിച്ചുപോകുന്ന. അതുകൊണ്ട്, ‘അന്ത്യസ്താനം—അമർ’ എന്നിങ്ങിനെ സക്തനായും തീരനാവനേ ഉന്നതനെനപ്പോലെയാണോ ഗണിക്കേണ്ടതു്. യാതൊരാറംകും എത്തൊരാളുമില്ല എന്നതാണോ വാസ്തവം: ഗ്രാമത്തിൽനിന്നോ അകലെയെങ്ങാറം പോകുന്നവൻ വെള്ളിയിൽ വല്ല ഇടത്തും തക്കിയിൽനാം, ചിരുന്നാറി ആ ആവാസത്തെ വെച്ചിത്തു് മരുന്നാരിട തെത്തുക് മാറാഡണ്ടപ്പോം. അഞ്ചിനെയുള്ളൂ ആവാസസ്ഥാ

നംപോലെയാണ് "മനസ്സുക്ക്" അല്ലെൻ, അമ്മ, ഗ്രഹം, ധനം എന്നിതെല്ലാം. ഇടയെല്ലാണ് തങ്ങവാൻ ദാതരുളുള്ള അതു പാപ്പിടത്തിൽ സജ്ജനങ്ങൾ സക്തരാവത്തു്. അതുകൊണ്ടു്, അല്ലെനക്കറിച്ചും അമ്മയെക്കറിച്ചും വെള്ളത്തേരോന്ന് ചിന്തിച്ചു്, പെത്രുകമായ രാജു ഒത്തു വെടിത്തുകളുണ്ടു്, വിഷമവും ഭിവമയവും കാഞ്ഞക്കപ്പെട്ടവംഡായ ഇന്ത കെട്ട വഴിയിലേക്കു് അങ്ങും കേരളത്തെന്നുണ്ടു്. സമുദ്രമായ അരയായുമിൽ അങ്ങും തന്നെത്താൻ അലിയേക്കം ചെക്കുക്കൊള്ളുണ്ടു്. വിരഹ മുത്തൊൽ ഏകവേണിയരഹായി അരയായുപുരി അംഗങ്ങേയേ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കയാണിപ്പോരും. രാജകുടാര നായ അങ്ങും മധാർമ്മങ്ങളുായ രാജഭോഗങ്ങൾക്കും അനഭവിച്ചുകൊണ്ടു് അരയായുമിൽ വിധരിച്ചുംലും! അങ്ങേക്കു് അതു ദശരതമൻ അത്രാണു്? അദ്ദേഹത്തിനു് അത്രാണു്? അങ്ങും? അദ്ദേഹം വേറേ; അങ്ങും വേറേ. അതുകൊണ്ടു്, തൊൻ പറഞ്ഞതു് അങ്ങും ചെയ്യേണ്ടതാണു്. ജീവിക്കരക്കു് വെള്ളം വിത്തു് മാത്രമാണു് അല്ലെൻ. ക്ഷുമതിയായ മാതാവിൽ ത്രസ്തവും രക്തവും ചേരുവോടു അതിൽനിന്നു് മനസ്സും ജനിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ യുള്ള ജനനത്തിൽ അതു മാതാപിതാക്കമൊരോടു് ഇന്ത മനസ്സും യാതൊരു കടപ്പാട്ടമില്ല. അങ്ങയുടെ അല്ലെന്ന നായ അതു രാജാവു് തനിക്കു ചെയ്യേണ്ടതായ ഇടങ്ങേക്കു് പോയ്ക്കിന്നതു്. സർവ്വത്തുക്കാരുമുള്ള വൃത്തിയാണിതു്. ഇതിൽ അങ്ങും വെള്ളത്തേയാണെല്ലാ ഇങ്ങിനെ കെട്ടുന്നതു്! പ്രസ്തുക്കസിദ്ധമായ പുഞ്ചാത്മകനെ പരിത്രജിച്ചു് ധമ്മത്തെ അത്രാധിക്കുന്നവരെക്കറിച്ചു് തൊൻ അനുശോചിക്കുന്നു, തേവരയാരപ്പററിയും ചുനിക്കു

ശോകമില്ലോ. ധന്തിനു വേണ്ടി തുവിടെ തുക്കിനെ ഭിവിക്കുവക്സ് മരിച്ചുള്ളും നാശന്തരന്നയാണിശ്വാക്ക്. പലേതരം ഗ്രാലുകമ്മതിലും ജനങ്ങൾ പ്രവർത്തിക്കാം രണ്ടുല്ലോ. വെറും അനന്തരാശമല്ലുതെ അതിൽ എന്തു നേരം നോക്കു. മരിച്ചുവൻ വസ്തും തിനമോ? അന്തും ഭജിക്കുന്നതും മററായവൻറെ ശരീരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമെങ്കിൽ, നാട് വിട്ട് ചോയവൻാം ഗ്രാലം ഉണ്ടിയാൽ അതും അവനും വഴിയിൽ ഉണ്ടാവേണ്ടതല്ലയോ? യജിക്കവാനം, ദാനം ചെയ്യവാനം, പീക്ഷിക്കവാനം, തപസ്സിൽ തചിക്കവാനം, ത്രാഗത്തിൽ ഏപ്പുട്ടുവാനം ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഗ്രന്ഥങ്ങളെല്ലാം തങ്ങൾക്ക് വസ്തും കിട്ടുന്നതിനു വേണ്ടി അതുകൊണ്ട് വഴീകരിക്കുവാൻ ബുദ്ധിമാനാർ ഉണ്ടാക്കിയവയാണ്. പരബ്രഹ്മ മെന്നതും ഇല്ലാത്തതാണെന്നും അങ്ങും മനസ്സിലാക്കണാം. പരോക്ഷത്തെയല്ലാം വിനിട്ടും, ഫത്രക്ഷത്തെ മാത്രം അങ്ങും മനിട്ടാലും! സർവ്വലോകത്തിനും നിബർന്മാധി ഇത് സർവ്വലുഡിയേ. പുരസ്ത്രിച്ചുകൊണ്ടും ഇത് രാജു തേത ഭരതനിൽനിന്നു കൈക്കൊള്ളും ശിതാണു്.”

രാമൻ:—“എൻ്റെ ഇഷ്ടകാമങ്ങൾക്കുവേണ്ടി അങ്ങും എന്നാടിപ്പോരി പരഞ്ഞതും കാഞ്ഞംപോലെ തോന്തി തേക്കാവുന്ന അകാന്തുമാണു്; പരമ്പരാപോലെയുള്ള അപരമ്പരാശാഖയും. മഞ്ഞാട് ചെടിഞ്ഞും, പാപാവാരങ്ങൾ വള്ളും, വിലിനമാർക്കുത്തിൽ ചാരിത്രത്തെ കാണുന്ന വൻ സജജനങ്ങൾക്കിടയിൽ മാനം നേടുന്നതല്ല. കലീനനോ അകലീനനോ എന്നും, വീരനോ ക്ഷയിരനോ എന്നും, ശ്രവിയോ അശ്രൂചിയോ എന്നും, അവനവ നാജ്ഞ പാരിത്രത്തിൽനിന്നു മാത്രമാണു് വെള്ളിപ്പുട്ടു

നാതു്. അനാന്തരേന ശ്രദ്ധിഭാവത്തിലും, ശൈവമില്ലാത്തവരെ ഗ്രഹിക്കുന്ന ശ്രദ്ധിലും, ലക്ഷ്മണവർഗ്ഗനു ലക്ഷ്മണയുക്തത്വപ്പാലെയും, ഭസ്മിലെനു സ്വർണ്ണലങ്കരിക്കില്ലെന്നു കാണുവന്നതാണ്. അവരെപ്പോലെ, ധർമ്മവേഷജതാദേശ അധികാരിയും അധികാരിക്കിട്ടി, ലോകവുവസ്ഥിതിയേ കലക്കിമറിച്ചു്, പുണ്യവുത്തിയെല്ലാം വെടിത്തു്, വിധിവിളംഭിത്തമായ കമ്മത്തിൽ ഞാൻ എപ്പേട്ടുക്കരെ നോ! അങ്ങിനേ ചെയ്യാൽ, ഭർവ്വത്തുനം ലോകത്തും സാഡായ എന്നു തുണ്ട് ലോകത്തിൽ കാഞ്ഞാകാഞ്ഞാത്ത നായ എത്താഴ പുതഞ്ചനാണ് ബഹുമാനിക്കുക? ആതിജ്ഞയേ ലംഘിച്ചു്, അങ്ങു് ഉപദേശിക്കുന്ന ആ വുത്തി കുംഖം ഞാൻ പ്രവർത്തിക്കുന്നതായാൽ അതുവാരത്തെങ്കിലും ആരും ഞാൻ ശാസിക്കണം? ഞാൻ സപ്രീം പ്രാപിക്കുന്നതെങ്കിനേ? ഞാൻ കാമവുത്തനായാൽ തുണ്ട് ലോകത്തിലേ സർവ്വജനങ്ങളും താനേതാന്നികളാകയില്ലെന്നു? രാജാവിന്റെ വുത്തി എത്താനോ അന്തുത്തനായായിരിക്കുമുണ്ടും പ്രജകളുടെയും വുത്തി. സത്യവും അഫിംസംയുമാണ് സനാതനമായ രാജവുത്തതം. സത്യാത്മകമാണ് രാജും. ലോകം സത്യത്തിലാണ് ഉന്നനിന്നിക്കുന്നതു്. ആശീകളിലും ദേവമാരജനല്ലാം സത്യത്തെ മാത്രം പൂജിക്കുന്നവരാണ്. തുണ്ട് ലോകത്തിൽ സത്യവാദിയായി വർത്തിക്കുന്നവൻ ശാക്ഷയമായ പാമഗതിയേ പ്രാപിക്കും. അസത്യവാദിയാവുടെ, സപ്തത്തപ്പോലെ ജനങ്ങളേ എപ്പോഴും ചെടിപ്പിക്കുന്നു. സത്യപരമായ ധർമ്മം ലോകത്തിൽ സവിജ്ഞനിക്കുന്നതിനും മുലകും. സത്യത്തെക്കാരി ശത്രുജീവി ധാരതായ പ്രദേശമില്ല.

താനു, യാഗം, ഫോമം, തച്ചല്ലു്, ഓടം എന്നിവയെല്ലാം
 സത്രത്തിലാണോ നില്ക്കുന്നതു്. ശാരുകകാണ്ടു്, മാഡ്യൂൾ
 ചെയ്യേണ്ടതു് സത്രപരമാക്ക മാറ്റുമാണോ. ഒരാറി
 ഭലാകം മുഴുവൻ പാലിക്കുന്നവായി ഉള്ളതനു; മററി
 രാറി സപക്കടംബവത്തെ മാറ്റം രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് അടങ്കി
 ക്കുചിയുന്നു. അനുഭോദി, ഒരാറി നരകത്തിലാണ്ടു ഭിവി
 ക്കുനു; മഹാരാരാഡി സപർബ്രത്തിൽ വാനി സുവിക്കുനു.
 ഇതതുയും ധന്മാധ്യമംക്കങ്ങളുടെ പ്രത്രക്ഷയലങ്കരിച്ചാണോ.
 സത്രാകൊണ്ടു് ശ്വാസം ചെയ്തിരിക്കുനു സത്രപ്രതിജ്ഞയു
 നായ തൊന്ത് ശ്രദ്ധിപ്പേൻറു സത്രാത്മകമായ നിയോഗത്തെ
 എക്കിട്ടെനു അന്വത്തിക്കാതെയിരിക്കും? ശ്വാസമുഖ്യകും
 തുതപ്രതിജ്ഞനായ തൊന്ത് ലോഭംകൊണ്ടോ മോഹംകൊ
 ണേണു അജത്താനംകൊണ്ടോ തമ്മല്ലിൽ അക്കഹ്നുകു് ഇതു
 വിശ്വീരം സത്രച്ചരിത്യേ ലംഘിക്കുകയെന്നതു് ഉണ്ടാകുന്ന
 തല്ലു. ചവുലാസപദാവനം, അസമിരച്ചിത്തനമായ അ
 സത്രവാനിൽ നിന്നു് ദേഖമാണും പിറുക്കളും മഹ്യക്രമ്പ
 ക്കുറി കൈക്കൊള്ളുന്നതല്ല എന്ന കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഇതു സത്ര
 തേതയും ധന്മംതേതയും ആത്മാവിൽ പ്രത്രക്ഷമായുംതു
 നേനു തൊന്ത് കാണുന്നു. ഇതിനു വേണ്ടി ഉത്തമപുരുഷ
 മാർക്കു് എത്തുക്കുണ്ടാവുതനു ഭാരം അഭിനന്ദനീയമാണോ.
 ക്ഷുദ്രമാണും, പ്രുദ്രമാണും, ലുജ്ജമാണുമായി എല്ലപ്പോഴും
 പാപകമ്മങ്ങൾ ത്രിക്കംകൊണ്ടിരിക്കുന്നവർ ധന്മം
 പോലെ തോന്തിക്കുന്നതായ അധികമംതോടെ ആചരിച്ചു
 വയുനു ആ ക്ഷുദ്രയമ്മം എന്നിക്കു വേണ്ടാം. ശരീരംകൊ
 ണ്ടു് പാപം ചെയ്യുക, മനസ്സിൽ ആ പാപത്തെ ധരി
 ക്കുക, നാടു കൊണ്ടു് സണ പറയുക എന്നിങ്കിട്ടേനു മുന്നു
 വിധത്തിലുള്ളതും പാപകമ്മം തന്നെയാണോ; അനു

മുന്നം വെടിത്തു്, സത്യവാനായി വത്തിക്കനാവനേ ഭ്രംഗിയും, കിത്തിയും, ഒരുപ്പും, ലക്ഷ്മിയും പ്രാത്യിച്ചിഞ്ഞും. അതുകൊണ്ടു് സത്യത്തേ മാത്രമേ ഭജിക്കാവു. നന്മയെ നും മേമയെന്നും ധരിച്ചുകൊണ്ടു് “ഈതു് വെള്ളുക്’യെ നും യുക്തിപൂർവ്വകമായ വാക്കകളും അങ്ങു് എന്നോടു് ഉപദേശിച്ചിട്ടില്ലതു് തീരെ അനാത്മാനെന്നു് ഇനി തൊൻ പറദേശഭരിതനോബു? ഇതു വനവാസത്തിനു് ഗ്രാമ വിനോടു് തൊൻ പ്രതിജ്ഞയെ വെള്ളിരിക്കേ, ഇനി തൊൻ ഗ്രാമവാക്കുത്തേ ലംഘിച്ചു് രേതവാക്കുത്തേ കൈക്കെളാ തുടനെത്തുടിനേ? ഗ്രാമസന്നിധിയിൽ വെച്ചു് തൊൻ പ്രതിജ്ഞയെ വെള്ളിട്ടില്ല ശ്രദ്ധമം സുസ്ഥിരമാണു്. അതിൽ കൈകേയീദേവി എററവും സത്യപ്പിത്തയായതു് തൊൻ കണ്ണിട്ടണ്ടു്. ഇനി ആ സത്യപ്രതിജ്ഞയെ തൊൻ അനു വത്തിക്കക്കത്തോ വെണ്ണം. തൊൻ വനവാസിയായി, ഇന്നയിന കാലത്തു് ഇന്നയിനതേ ഭജിക്കയുള്ളൂ വെന്ന നിയമത്തോടെ, പൂജ, കായ, കിഴങ്ങു് എന്നിവയാൽ പദ്ധതിയാണെല്ലോ തോഷിപ്പിച്ചു്, പുണ്യകമ്മങ്ങളാൽ പിത്രക്കലേഡും ദേവമാരേഡും തപ്പണം ചെയ്തു്, അങ്ങിനേ എന്നേരു ഇതു ലഭക്കാതു കഴിത്തുവോക്കേട്ടി അതുപ്പിക്കനായി, നിശ്ചപടനായി, കാത്താകാഞ്ഞങ്ങളിൽ വിചക്ഷണനായി തൊൻ പ്രവത്തിക്കും. ഇതു കമ്മ്ലുമി ദേ പ്രാപിക്കനാവൻ ഒപ്പുണ്ടാണു് ഗ്രാമകമ്മം ചെയ്യുന്നതും. അഗ്നി, വായു, സൗമ്യൻ എന്നിവരെല്ലാം അവരുടെ വക്കുള്ള കമ്മ്മലുമാണു് അന്നുവിച്ചുവരുന്നതു്. ഒരു നൂറ്റു ധാരങ്ങൾ നടത്തിട്ടാണെല്ലാ ദേവേന്ദ്രനും സപർണ്ണ സ്ഥമനായതു്. മഹാശികര ദിവഗത്രരായിരിക്കുന്നതു് ഉറു തപസ്സകൾ ആവരിച്ചിട്ടാണു്.”

ഈ ഒരു പരംത്തിൽപ്പിന്നെ, അതു ഉള്ളജ്ഞത്തോടു കൂടിയ സ്വന്തമായ രാജക്കാർന്ന് ജാബാലിയുടെ അതു നാസ്തികമായ യുക്തിവാദത്തെ ഓത്തേക്കാണ്ട്, അതു അഭിപ്രായത്തെ അമർപ്പിച്ചതോടെ നിന്തിയും—

“സത്യം, ധനം, പരാത്മം, പ്രിയഭാഷണം, ഭ്രംഗക്കുമ്പ്, വിപ്രദേശത്തിമിച്ചുജീ എന്നീ കമ്മ്പങ്ങളാണ് സപ്രീതിലേക്കുള്ള മാർപ്പം എന്ന് സത്തുകൾ പരംത്തി കുണ്ട്. ഇക്കിനെന്നും, ജീവിതത്തിൽ മുഖ്യപ്രാധാന്യത്തായ അത്മത്തെ വേദാന്തകുലം വാഴിയും നിന്നുകും വിപ്രമാർഗ്ഗരിയായി അറിഗ്രാമവെച്ചിട്ടുള്ളതും. അവർ ഭോക്കപ്രാവത്തനത്തെ വഴിപോലെ കാംക്ഷിയുംകൊണ്ട് വീഴ്ത്തുക്കാതെ സഹായമാംവണ്ണം ധനം. അതുവരിക്കുന്നു. ധനംപമ്പത്തിൽനിന്നും അകന്നും, തീരെ നാസ്തികനായി, വിശ്വമനമായ ബുദ്ധിയോടെ, ഇല്ലകാരം നാമമില്ലാത്ത അഭിപ്രായങ്ങൾ പൂജപ്പെട്ടുവിക്കുന്ന അംഗങ്ങളെ എന്നും അപ്പും കൈക്കൊള്ളിക്കുയാൽ അഭ്യേഷത്തില്ലെന്നും അതുകുമ്പത്തെ ഏറ്റെ ദാനാവിന്നും മണ്ണപ്പുനാണ്. അതുകൊണ്ട്, ജനങ്ങൾക്കും എററവും ശക്തിയോടെ നാസ്തികനെ പണ്ഡിതൻ രീക്കലും അഭിനുബീകരിക്കുന്നതല്ല. അങ്ങെ യുടെ പുംബികമാരായ വിപ്രമാർഗ്ഗ വളരെയെല്ലാം ശ്രൂക്ക മംഗങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളവരാണും. ഏപ്പുമികവും പാരതിക പുമായ ഘലങ്ങളെല്ലാം ധനമ്പത്തിനായി വെട്ടിഞ്ഞിട്ടുള്ളതും വരാണവർ. അതുകൊണ്ട്, അവരെ ഓത്തും, ഭാനത്തിലും മൊമത്തിലും നന്ന നേന്നുകൊണ്ട് വിപ്രമാർഗ്ഗ അംഗങ്ങോടും ചേരുകയാണുമേഘം. സത്തപ്പുരാഷമാരോട്

ചേൻ, നിമ്മലവിത്തമാരായി, അഫിംഗകമാരായി, ഭാനഗ്രം യാനാരായി, ധർമ്മത്തിൽ രബിച്ചുകൊണ്ട് തേജസ്സാട്ട വാണിവത്തന മുനിഗ്രേഹമാരാണ് ലോക തതിൽ പൂജ്യമാരായിത്തീരുതു് എന്ന് അങ്കു് ഭാങ്ക് ശിഖാണം.”

ജാബാലി:—“നാസ്തികവാക്ക് തൊൻ പറയുന്നവ നല്ല. തൊൻ നാസ്തികനമല്ല. നാസ്തിയായി യാതൊന്നു മില്ലു എന്ന് എന്നിക്കരിയാം. കാലത്തെ നോക്കി കൊണ്ട് ചിലപ്പോൾ തൊൻ ആസ്തികനാകം; മറ്റ് ചിലപ്പോൾ നാസ്തികനമാകം. നാസ്തികവാക്ക പറയു വാൻ തക്കവള്ളം എന്നിക്കിതാ, പത്രക്കൈ, കാലം വന്ന. അങ്ങരെ പ്രസാദിപ്പിച്ചു് പിന്തിരിപ്പിക്കവാൻ വേണ്ടി യാണു് മത്തു് തൊൻ പറഞ്ഞതു്.”

വസിഞ്ചുന്ന്:—“കമാരാ, ഇന്ന് ലോകത്തിന്റെ ഒച്ചാക്കവരവുകളെല്ലാം ജാബാലിയും അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണു്. കമാരേന പിന്തിരിപ്പിക്കവാൻ ഉദ്ദേശിച്ചുകൊണ്ടാണു് ഇപ്രകാരം അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു്. ഇവി, ഇന്ന് വിവാദത്തിൽ എന്തു് പക്ഷം തൊൻ വെളിപ്പേട്ടാണു്. ആത്മമംഗലി, ലോകാല്പന്തിരേയും, കലാഗമനങ്ങളും കറിച്ചു് കമാരേന ചുരുക്കത്തിലെണ്ണ് ഓമ്മിപ്പിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതുംഭേദത്തിൽ നാഡിവും വെള്ളം മാത്രമായിരുന്നു. അതിൽനിന്നാണു് പുമിവിരൈ നിമ്മിച്ചതു്. പിന്നെ, ദൈവത്തോളാട്ടക്രടി സപയംത്രവായി പ്രവാശിപ്പിച്ചു. വരാധമായിത്തീന്തിനു് വെള്ളത്തിന്തീനിനു് വസുന്ധരയെ ഉയർത്തി. മുതാമാക്കളുായ പുത്രമാരോടുകൂടി ഇന്ന് ജഗത്തു് മഴവൻ സ്വജ്ഞിച്ചു. പ്രവാശി ആക്കാശസംഭവനാണു്. നിത്യനം അവ്യയനം ശാസ്ത്രത്തമാ

ഓട്ടേഹം. അഡ്രേഹത്തിൽനിന്ന് മരിച്ചി ജനിച്ചു. മരിച്ചിയുടെ പുതൻ കല്യാപനാണ്. കല്യാപനിൽനിന്ന് വിവസപാനംണായി. വിവസപാനർ പുത്രനാണ് എന്ന. മനവാണ് പുത്രപ്രജാപതി. മനപുത്രനായി ഇക്കപ്പോക്കാവിച്ചു. സമുദ്രമായ ഈ ഭൂമിയെയെല്ലാം മന ഇക്കപ്പോക്കവിന്ന് കൊടുത്തു. അഡ്രേഹമാണ് പ്രമമ്മഞ്ചപതി. അഡ്രേഹംതന്നെന്നയാണ് അയോധ്യയിലെ പുത്രരാജാവു്. ഇക്കപ്പോക്കവിൽനിന്ന് വിത്രുന്നതായ കക്ഷിയും, കക്ഷിയിൽനിന്ന് വിനായ വിനായ വികക്ഷിയും, വികക്ഷിയിൽനിന്ന് തേജസ്പിന്നായ ബാണം, ബാണനിൽനിന്ന് മഹാബാഹ്വായ അനരണ്യം പിറന്ന്, യമാകുമം ഭ്രാവനം ചെയ്തു. അനരണ്യൻ മഹാരാജാവായി വാഴ്ന്നോടു തന്റെ രണ്ടാർ രഹിതത്തും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലോ. അനാവുഷ്ടി ഭേദം ശ്രീപിംഗിക്കും ബാധിച്ചില്ലോ. അനരണ്യനിൽനിന്ന് പുട്ടിവും പുട്ടിവിൽനിന്ന് ഗ്രിശക്കവുമണായി. സത്രവാക്കാൽ ശരീരത്തോടെ ദിവംഗതനായ ധീരനാണ് ആ ഗ്രിശക്ക. ഗ്രിശക്കപുത്രനായ യുംധുമാരൻ; ധുംധുമാരസൂര്യവായ യുവനാശപൻ; യുവനാശപസ്തനായ മാന്യാതാവു്; മാന്യാതുതനയനായ സുസന്ധി എന്നിവരാണ് പിന്നീട് നാട് വാണവർ. സുസന്ധിയുടെ ശ്രദ്ധപുത്രമാരായ യുവസന്ധിയും പ്രജസന്ധിത്തും രാജാക്കന്മാരായി. അവരിൽ യുവസന്ധിയുടെ നദനനനായ ഭരതനിലേക്കാണ് നാട് പകർത്തു്. ഭരതനിൽനിന്ന് അസിതൻ ജനിച്ചു. അസിതൻറെ വാഴ്ന്നിൽ മേമയ മാർ, താലജംഘമാർ, ശ്രബവിന്ദുക്കൾ എന്നിവർ ശത്രുക്കളായി എതിരുത്തു. അവരുമായണായ യുദ്ധത്തിൽ അസിതന്ന് നാട്ടിൽനിന്ന് അകലേഖാടി വന്നു. പിന്നീ

ചുത്തി കാലം അദ്ദേഹം മനോജ്ഞത്വായ ധിമവാനിൽ പ്രവേശിച്ചു് അവിടെ താപസനായി രഹിച്ചുകൊണ്ടു കഴിക്കാണു ചെയ്യുതു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ രണ്ടു ഭാന്തു മാർ അക്കാലത്തു് ഗർഭിനികളുണ്ടിയാണെന്നു. അവരിലെ ഒരു ദിവസം ഗർഭത്വത്തിനും മറ്റൊരുക്കും വിഷം കൊടുത്തു. അങ്ങിനേ വിഷം മുജിക്കേണ്ടി വന്ന വരുക്കും കാളിയി എന്നാണു പേരു്. അക്കാലത്തു് ഭഗവാന്മാരിൽ വാഴുന്നണാണിയാണെന്നു. കാളിയി ആ മഹാഷ്പിയേ ചെന്ന കണ്ടു് അഉണ്ടി വാല്യം ചെയ്തു് തനിക്കു് സത്ത്പുത്രനാഭവാണെന്നു് അത്യിച്ചു. ആ രാജത്തിയുടെ വണക്കം കണ്ടു് മഹാഷ്പിക്കും സംപ്രീതിയുണ്ടായി. “സൗഖ്യില്ലത്വാലും ധമ്മനിഷ്ട യാലും മഹാജ്ഞാവായി, ശ്രൂനാശനത്വാൽ ലോകവിശ്വതനായി, വംശകർത്താവായ പുത്രൻ ദേവിക്കണ്ടാകും” എന്നു് അദ്ദേഹം വരും നന്ദകി. അനന്തരം മുനിയേ വലംവൈച്ചു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനന്തത്വാഭേദ ആ ദേവി സ്വന്നം ചെയ്യുന്നതും പോന്നു. യമാകാലം, ദേവിയിൽനിന്നു് പത്മഗർഭപ്രഭയോടെ പത്മലോചനനായ ഒരു പുത്രൻ സജ്ജാതനായി. ഗർഭത്വത്വാഭാവി ക്ഷവാൻ സപതി ആ ദേവിക്കു് ഗരം കൊടുത്തിരുന്നതു കൊണ്ടു് ആ ദാരംതാടക്കുടി ജനിച്ചു ആ കമാൻ സഗരനായി. ഈ സഗരരാജാവാണു്, വേലിയേറുത്തിൽ തുരക്കുകൊണ്ടു് ജനങ്ങളേ പേടിപ്പിക്കുമാരംഭിച്ച പെരുക്കാടിനേ ദിക്കിൽനായി വത്തിച്ചു കഴിപ്പിച്ചുതു്. അസമജ്ഞനാണേരു സഗരനാഭാശ പുത്രൻ, പാപകമ്മം ചെയ്തുകയാൽ ആ പുത്രനെ അട്ടുന്ന് ജീവനോടെ തള്ളിക്കിട്ടുതു്. അസമജ്ഞപുത്രനായ ആംഗ്രൂമാനാണു് പിന്നു

രാജാവായതു്. അംഗ്രൂമാനിൽനിന്നു് ദിലീപൻ, ദിലീ
പനിൽനിന്നു് ഭേദിമദ്ദാ, ഭേദിമനിൽനിന്നു് കക്കൾ
സ്ഥാനമുണ്ടായി. ഈ വംശത്തിലുള്ളവർക്കു് കാക്കൾസ്ഥ
നാട് എന്ന പ്രേതണണാരുതു് കക്കൾസ്ഥനാലുണ്ട്.
രഘുവാൺ കക്കൾസ്ഥനുറു മകൻ. രഘുവിനെനക്കാണ്ഡു്
ഈ വംശീയർ രാജവന്മാരായി. രഘുവിഴന്റെ പുത്രൻ
കൽമാഷപാബൻ, സൈംഗാസൻ, പ്രസൂദുൻ, നരഭോജി
എന്നീ പ്രേതക്ക്ഷേത്ര ലോകത്തിൽ വിന്റുതനാണ്.
കൽമാഷപാബൻ പുത്രനായ ശംഖൻ മഹാവീര്യു
നായിൽനിന്നവെങ്കിലും, സൈന്യരുച്ചതാടെ നൽകിയുംപോയി.
ശംഖൻനിൽനിന്നു് പുത്രപരവരയായി നാട് വാനവൻ
സുഭൻശൻ, അഗ്നിവിശ്വൻ, ശ്രീപ്രുദ്ധൻ മര, പ്രത്യേ
ത്രുവൻ, അംബവരീഷൻ, നഹ്രഷൻ, നാഭാഗൻ എന്നീ
വരാണ്. നാഭാഗനു് അജനെന്നും സുപ്രതനെന്നും
രണ്ടു് പുത്രനായണായി. അവരിൽ ജ്ഞാപ്യുപുത്രനായ
അജൻ അഭിഷ്ഠിക്കതനായി. ആ അജൻ പുത്രനാണ
പ്ലോധമംശായമംശാവായ ദശമുൻ. അഞ്ചുവഹത്തിന്റെ ജ്ഞാപ്യു
പുത്രനായ കമാരൻ രാമനെന്ന പ്രേരണാടെ വിന്റുതനായി
വർത്തിക്കുന്നു. കമാരനുള്ളതാണു് ഈ ഇം രാജ്യം.
സപന്തര രാജ്യത്തെ കൈക്കൊണ്ടു് കമാരൻ ജനങ്ങളും
പരിപാലിക്കുന്നു. തൊനിപ്ലോധ എടുത്തുകാണിയു കല്ലാ
ഗമത്തിൽനിന്നു്, ഈ ഇക്കപ്പാക്കവംശത്തിൽ ഇതേവ
രെക്കം ജ്ഞാപ്യുപുത്രനാണു് രാജാവായ്ത്തിന്റെ എന്ന
കാണാമല്ലോ. ജ്ഞാപ്യുനുള്ളപ്ലോധാഡി, അരാജനല്ലോ രാജ്യം.
അതുകൊണ്ടു്, മുത്തമകനായ കമാരൻ അഭിഷ്ഠകത്തെ
എപ്ലോണിതാണു്. സനാതനമായ ഈ രഘുവംശയർമ്മ
ത്രെ ഇപ്ലോധാഡി കൈച്ചുതെന്നു്. സമൃദ്ധിരത്നങ്ങളും
സമൃദ്ധിരാഘവപ്ലോംടംകുടിയ ഈ ഭ്രമിക്കേ അട്ടുനെന്ന
ഭൂപരല കമാരൻ സംരക്ഷിയും! ജാതനായ എന്നു

രാധക്കും മാതാവും പിതാവും ആചാരങ്ങൾ ഗ്രന്ഥങ്ങളാണ്. ആദ്ദേഹിക ഉണ്ടാക്കുന്ന ഭാഗങ്ങൾ വെയ്ക്കുന്നതുള്ളൂ. പ്രജന്മരേഖ നൽകുന്നതു “ആചാരങ്ങളുടെ കാര്യാലാബാശം” അദ്ദേഹമാശം സാക്ഷാത്ത് ഗ്രന്ഥവെന്നായതു്. കഞ്ചാരന്മാരുമല്ലോ, കമാരന്മാരുമല്ലോ എന്നും ആചാരം ആചാരങ്ങൾ. അഞ്ചിന്മാരുമല്ലൂ, കമാരന്മാരുമല്ലോ എന്നും ഏകാന്മാരുമല്ലൂ, അവരുടെ കാര്യാലാബാശം അഞ്ചിന്മാരുമല്ലൂ. സംസ്കാരത്തിന്മാരുമല്ലൂ, അതിക്രമിക്കുന്നതാകയില്ലോ. രാജാക്കരിക്കുന്നതം, അതാതിക്രമം, ജനങ്ങളുമൊരു ഹവിടേ ഹതാ, അട്ടിച്ചണം. ഹവക്ക് വേണ്ടി ഹവിടേ ധന്മം ആചരിക്കുന്നതു് സർഗ്ഗത്തിന്മാരുമല്ലൂ, അതിക്രമിക്കുന്നതാകയില്ലൂ. വുലഡ്യം ധന്മം ശ്രീലയമായ മാതാവിനേ കമാരൻ അതിക്രമിക്കുന്നതു്. അമമധ്യം വാക്ക് അണ്ണസരിക്കുന്നതു് സർഗ്ഗത്തിന്മാരുമല്ലൂ, അതിക്രമിക്കുന്നതാകയില്ലൂ. ഭരതൻ പ്രാത്യമിക്കുന്നതു് കേരക്കുന്നില്ലോ? ഭരതൻ പറയുന്നതുപോലെ കമാരൻ വരുമ്പുന്നതായാൽ, ഒരു അത്മനിമുച്ഛപത്ര നാതിക്രമിക്കുന്നതാകയില്ലൂ.”

രാതൻ:—“മകൻ വേണ്ടി മാതാപിതാക്കന്മാർ വെയ്ക്കിട്ടിള്ളതിനും എപ്പോഴം വെയ്ക്കുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനും പ്രത്യുപകാരം അശക്തുമാണ്. ശക്തിപോലെ അവർ മകൻ കൊടുക്കുന്നു. അവർ മകനെ ഒരു കളിപ്പിക്കുന്നു. അവനേ അവർ കിടത്തിയുറക്കുന്നു. എപ്പോഴം അവനോട് അവർ പ്രിയവാകകൾ പറയുന്നു. അവനേ കളിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് വളരുന്നു. ഇതിനൊക്കെയും പ്രത്യുപകാരം മകനും സുകരമാണോ? മരറാനിനുമായില്ല കിലും അവരെ അണ്ണസരിക്കെയക്കിലും മകൻ വെയ്ക്കും തല്ലായോ? എന്നേന്ന് ജനയിതാവായ അപ്പുന്നാണുല്ലോ ദശമരാജാവു്. അദ്ദേഹം എങ്ങനോട് ആശ്രാഹിപ്പിച്ചിട്ടിള്ളതിനേ തൊണ്ടു കുന്നുകൊണ്ട് മിച്ചുരച്ചുന്നതല്ലോ.”

കുപതം അല്പായം.

പലതും പലമട്ടിലും പറഞ്ഞിട്ടും തന്റെ മുഖ്യമായ നാശനെ കൊണ്ടു കൊണ്ടു ചെന്നു കാണുകയാൽ ഭരതൻ പ്രായോപദേവതയിൽനായി ഒങ്ങാൻ. അതിലേക്ക് വേണ്ട നാതു് ആളുരാക്കവാൻ ആശ ദോക്കാതുരൻ സുമഗ്രഗോച്ച പറഞ്ഞു:—

“സാരം, ഇതാ ഈ നിലത്തു് ക്ഷമ്പുപ്പുകൾ കൊണ്ടു് ഉടങ്ങ വിരിക്കു. ജ്യോജ്യൻ എന്നിൽ പ്രസാദി ക്ഷമന്ത്വരക്ഷം താൻ ഇവിടെ പാടകിടക്കവാൻ നിയുദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. കടം കെട്ടത്തവൻ അതു് വീണ്ടു കിട്ടവാൻ വേണ്ടി അധമണ്ണൻറെ ഗ്രഹപാരതനിൽ കൂൺടച്ചു് പട്ടിണി കിടക്കുന്നതുപോലെ, ജ്യോജ്യൻ എന്നോടുകൂടി മടങ്കി വരവാൻ സമർത്തിക്കുന്നതുവരക്ഷം ഈ ശാലയുടെ മുവിൽ താൻ കിടക്കും.”

ഭരതൻ ഇത് പ്രായോപദേവതയിൽ പുല്ലു വിരി ആകൊടുക്കവാൻ സുമഗ്രൻ മടിച്ചു. രാമനേ നോക്കി ക്ഷോണ്ടു് അദ്ദേഹം നില്പിയായി. അതുകൊണ്ടു മുഴിത്തു്, താന്തരിക്കുന്ന ക്ഷമയട്ടം ഭ്രമിക്കിൽ വിരിച്ചു്, അതി മേൽ കിടന്നുകൊണ്ടു് ഭരതൻ പ്രത്യുപദേവതയിൽ തയ്യാറായി.

രാമൻ:—“ഉണ്ണീ, ഭരതാ, താൻ എന്താണു ചെയ്യുന്നതു്? എന്നിൽ പ്രത്യുപദേവിക്കാഡൈ? ദരേ പാർപ്പമായി വെള്ളം നിലവ്വു് ഇപ്പുകാരം കിടന്നുകൊണ്ടു്, അതുകുളെ നിരോധിക്കുകയെന്നാൽ വിലു നൂക്കേ ചെയ്യാവു. മുൻഡാഭിഷിക്തനാക്കു് ഈ പ്രായോപദേവതയാം അംഗത്വത്താണു്. അതുകൊണ്ടു് ഈ ദായ സാമ്പത്തേനു ദൈവിന്ത്യതു് താൻ എഴുന്നേയ്ക്കും ആ

എത്രുന്നുനായ അംഗങ്ങായുള്ളിലേക്ക് താൻ ഉടനെ പും
പുട്ടക്ക!”

ഭരതൻ (അതു കിടപ്പിൽത്തെന്ന പെണ്ണമാരയും
ജാനപദമാരയും നോക്കിക്കൊണ്ട്):—“ഒജ്ഞുനേ നി
ക്കുള്ളാതം നിർബ്ബന്ധിക്കാത്തതെന്നതാണ്?”

പെണ്ണരജാനപാദമാർ:—“രാഹവനേ തൈപ്പറി
നല്ലുവണ്ണും അറിയും. ശരിയാക്കിത്തെന്നായാണ് ഈദ്ദേഹം
പറയുന്നതു്. ഈ മഹാഭാഗൻ പിതൃവാകുത്തിൽത്തെന്നു
ഉറച്ചു നില്ക്കുകയാണെല്ലാ. അതുകൊണ്ട് ഈദ്ദേഹങ്ങൾ
പിന്തിരിക്കുന്നതിനു് തൈപ്പറി ശക്തരല്ല.”

രാമൻ:—“ഭരതാ, ഈതു് താൻ കേരിക്കുന്നില്ലോ?
ഈദ്ദീനെയാണു് ധർമ്മദ്വാർഡിയുള്ള സുവർത്തനകൾ പറ
യുക. ഇതുംബാത്തെയും വാദങ്ങൾ കേട്ട് വഴിപോലെ
കാര്യം കാണുകയാണു് താൻ ചെയ്യേണ്ടതു്. എഴു
നോൽക്കു. വെള്ളം തൊട്ട്. ഏനൊയും തൊട്ട്.”

ഭരതൻ (എഴുനോറു് ജലം സ്വീകരിച്ചതിൽപ്പി
നെ):—“സച്ചിവന്മായം ജനഗ്രേഹംമായമെല്ലാം എൻ്റെ
സത്യം കേരിക്കുവിൻ! തൊൻ രാജുത്തിനായി അപ്പു
നോടു് ധാവിച്ചിട്ടില്ല. അതിലേക്ക് തൊൻ അമ്മരയ
നിർബ്ബന്ധിച്ചിട്ടില്ല. പർമ്മയമ്മിഞ്ഞെന്നായ രാമനു് ഈ
കാരം വനവാസം വേണ്ടിവന്നതു് തൊൻ അന്വിനാരിക്കു
മില്ല. പിതൃവാക്കിനെ അനാവത്തിച്ചുകൊണ്ടു് അവയ്ക്കു
മായി വനത്തിൽ വസിക്കേണമെന്നെന്നേക്കിൽ, അഥവാ
തൊൻ ചെയ്തുകൊള്ളാം. പതിനാലാണ്ട് കാലം വന
ത്തിൽ വസിക്കവാൻ തൊനിതാ തൈപ്പിരിക്കുന്നു.”

രാമൻ:—“എൻറെ അപ്പുൻ ജീവിച്ചിരിക്കുവെ,
വിത്തുക്കുത്തു മേടിക്കുത്തു എല്ലിക്കുത്തു ചെയ്തിട്ടും

ഈതൊന്നും ശ്രദ്ധാത്മകവാൻ എനിക്കാവട്ട്, ഭരത നാവട്ട് ശക്തമല്ല. അപ്പും എനിക്ക തനിരിക്കുന്നതു് വനവാസമാണ്. അതിനു പകരമായി മററാനിൽ ഏപ്പേഴ്ചകയെന്നതു് എനിക്ക ചെയ്തുകൂടാ. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ അതു് കശിത്വുണ്ടിയാണ്. യുക്തം തന്നെ യാണു് എന്ന സംബന്ധിച്ചു് കൈകേകയി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു്. അപ്പും ചെയ്തിട്ടുള്ളതു് നമ്മുമാണു്. ഭരത നാവട്ട്, ക്ഷേത്രങ്ങീലനാം ഇത്തിരോധാവാനനു് തനാൻ അറിയും. സത്യസന്ധ്യായ ഈ മഹാത്മാവിൽ സർവ്വകർമ്മങ്ങളും കല്പാനന്മായിട്ടു് കലാശിക്കയുള്ളതു്. ധർമ്മാശ്രായ ജനങ്ങളുംകൂടി തോൻ വനത്തിൽ നിന്നു് മടങ്ങിവന്നു് എന്നും ഭാതാക്കമാരോടു് ചേരും ഉത്തമമുച്ചാലും വാഴുന്നതാണു്. വരഖലത്താൽ കൈകേകയിക്ക കീഴിട്ടാണിയ രാജാവു് എന്നുണ്ടാണു് ആജ്ഞാതാ പിച്ചതു് തനാൻ ചെയ്യുണ്ടാ. അതുപോലെ, എടക്കാ ഭരനാ, താനും പ്രവർത്തിച്ചു് നമ്മുടെ ശാസ്ത്രങ്ങായ ആ രാജാവിനേ അസത്യത്തിൽനിന്നു ഭോഗിപ്പിക്കുന്നും.”

ഈ പ്രകാരം ഈ ഭാതാക്കമാർ തമ്മിൽ കോടിര യിർക്കൊള്ളിക്കമാറു് അവിടെയുണ്ടായ ഈ സംഗമം കണക്കു്, അവിഡ വന്നുചെന്നിയുന്ന മഹാപിക്കാളിവരും ഏററവും വിസ്തിതരായി. അവർ അവിടെ മറന്തനു കൊണ്ടാണു നിന്നിയുന്നതു്. മഹാത്മജസ്തികളായ ആ ഇത്താതാക്കാളും അവർ പ്രശംസിച്ചു്:—

“രാജപുത്രമാരായ നിങ്ങളിരുവരും ധർമ്മജന നായം സത്യവികുമാരായമാണു്. നിങ്ങളും ദശരത

രാജാവും ധന്യനായി. നിങ്ങളുടെ ഇത്തവത്തേയും സംഭാഷണം കേള്ള് തൈമാറ്റ സംപ്രീതരായ് തീനിന്നിലിക്കണ.”

ഇങ്ങിനെ അഭിനന്ദിച്ചിട്ടും, ആ മഹാസ്ഥിരാർ ഒരു മതിപ്പേരോടെ ഭരതനോടായി ഉടനെ പറഞ്ഞതാവിതു്:—

“സത്കലജാതനായ മഹാ യശസ്വിയാണെല്ലോ കമാരൻ. കമാരൻറെ ചരിതം മഹത്തരമാണോ. മഹത്തായ പാണ്ഡിത്യം കമാരന്മാരും. അങ്ങിനെയുള്ള കമാരൻ പിതാവിഴൻറെ സത്യഗതിക്കാണി ആര്യക്കനാണെങ്കിൽ, രാമൻ പറയുന്നതു് കൈക്കൊള്ളുണ്ടോ. ഒക്കെ കേരയിയേണ്ടിള്ളു കടം വീട്ടുകുക്കാണു് ദശാമൻ സപ്ത്രം പ്രാചിച്ഛിരിക്കുണ്ടോ. അന്തുപോലേ, അനൃത്യനോടിള്ളു കടം രാമൻ വീട്ടന്തിനോ് എപ്പോഴും ഇട്ടിക്കുന്നവരാണോ തൈമാറ്റം.”

ഈ മാത്രം പറഞ്ഞതു് അവരേവതം പോയി. അവരുടെ ആ മംഗളവാക്കുകളാൽ ആദ്ദൂഢിതനായ രാമൻ മുഖം തെളിഞ്ഞതു് വിരിഞ്ഞതു് അവരേ പൂജിച്ചു.

ഭരതനാവട്ടേ, തള്ളൻവലഞ്ഞ നിലയിൽ രാമനോടായി വാക്കിടിരിക്കുന്നു്, ക്രമ്പുകൈയേരുന്നു വിണ്ണം പ്രാത്മികയായി:—

“രാജധാന്മേരുയും പരമ്പരാഗതമായ കലയിൽ തെരുയും ഓത്തുക്കാണു്, എൻ്റെയും അമ്മയുടെയും പ്രാത്മനയെ അങ്ങു് കൈക്കൊള്ളുണ്ടോ എന്നും മഹത്തായ ഈ രാജുഭത്ത ഒരുക്കനായി രക്ഷിക്കുന്നതിനോ, കൂടുതലിയ പെണ്ണരജാനപാദമാരേ അന്നരജിപ്പിക്കുന്നതിനോ തോൻ ആളുലു. അതാതികളിലും, സൈനികമായി, മിത്രങ്ങളിലും, സുഹിത്രുകളിലും, കഷ്ടകൾ മഴക്കാറി

നെന്നെന്നാവോലെ, അങ്ങെയെത്തന്നെ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട്, ഈ രാജുന്നേതെ സ്വീകരിച്ച് വേഗംപോലെ നിലനിൽക്കുന്നതിനും അങ്ങോക്കേ കഴിയു. അങ്കും ഈ ലോകം മുഴവൻ പരിപാലിക്കുവാൻ ശക്തനാണെല്ലാ."

രാമൻ (കാല്പ്പാൽ വീണാം കേണിരക്കുന്ന ഭരണത്തെ താങ്കിയെടുത്തും മട്ടിയിലിത്തും):—“ഭ്രാവനത്തിനും താൻ അശക്തനാണും എന്നും തനിക്കു തോന്നുന്നതും തനിൽ സ്പാഡാവികമായുള്ള വിനയംകൊണ്ടാണും. തീർ്യ്യായും, ഈ ഭ്രമിയെയെയാക്കുയും രക്ഷിക്കുന്നതിനും താൻ സമർപ്പിക്കുന്നതും തനെ. ബുദ്ധിമാനാരാധ മന്ത്രിമാരോടും സുഹൃത്തുക്കളോടും കാഞ്ഞനിർവ്വാഹകനാരോടും കൂടിച്ചേരുന്നും സർവ്വകാഞ്ഞങ്ങളുക്കറിച്ചും ആലോചിച്ചു കൊണ്ട് വർത്തിക്കുന്നതായാൽ, എത്ര മഹാകമ്ഭവം തനിക്കും സുകരമാകും. ചന്ദ്രന്തിനിനും ശ്രീരംഘിണിയാലും, ധിമവാൻ ധിമത്തെ വെടിഞ്ഞാലും, സമുദ്രം കരയേ കവിഞ്ഞാലും അപ്പുണ്ടെന്ന് ആശങ്കയെ തൊന്നു തള്ളിക്കയില്ല. അതുകൊണ്ട് എന്നു പിന്തിരിപ്പിക്കുവാൻ താൻ ഉത്സാഹിക്കേണ്ടും. ഇനി എന്നിക്കും ഒന്ന് മാത്രമേ തന്നോടും ചരയുവാനുള്ളൂ. കാമംകൊണ്ടോ ലോം കൊണ്ടോ തന്റെ അമ്മ എന്നു സംബന്ധിച്ചും ഈ കാരം ചെയ്യുന്നും തന്റെ മനസ്സിൽ അല്പംപോലും കയറി വെയ്ക്കുന്നതും. സ്വന്തം അമ്മയാണെന്നു ഭക്തിയോടെ യായിരിക്കുന്നും താൻ ആ ഭേദവിശ്വാസം വർത്തിക്കുന്നതും.”

ഈ ഉറപ്പിൽനിന്നും രാമനെ ഇള കുന്നതും അസാധ്യമാണെന്നും ഭരതൻ അറിതു. തേജസ്സുകൊണ്ടും സുഞ്ചുന്നും, കാന്തികൊണ്ടും ചന്ദ്രന്തിനും സദ്ഗായങ്ങളുന്ന

ആ കൈഞ്ചല്ലുചുത്തേ ഭരതൻ വിവശനായി നോക്കി ക്ഷാണ്ട് നിന്നു. അപ്പോരു, വസിജ്ജൻ ഭരതനെ വിളി ചും മേലിൽ വേണ്ടനാതു് ഉപദേശിച്ചു. അതിനുണ്ട്, ഭരതൻ രാമനോടു് ഇങ്ങിനെ അത്യമിച്ചു:—

“ജേജ്വാ, വസിജ്ജമഹാഷ്ഠിയുടെ നിയോഗംപോലെ അങ്ങയുടെ ധാരകക്കളെ അങ്ങേങ്ക പകരമായി എന്നൻ ആരാധിച്ചു. സപ്ലാറ്റിഫിൽസിലുായ ഈ ധാരകകളിൽ അങ്ങു് കാലുകളെ എററിയാലും! സവംലോകത്തിനും ദ്രാഗക്കുമാം ഇവ എപ്പട്ടട്ടത്തിക്ക്ഷാളിയും.”

അതു പ്രാത്മനയേ രാമൻ കൈക്ക്ഷാണ്ട്. അതു ധാരക കളിൽ അഴ്ചേരം കേരിനിനാതിൽപ്പീനു, അവയെ അഴിച്ചു് ഭരതനു നൽകി.

ഭരതൻ (അതു ധാരകകളെ വണങ്ങീട്ടു്):—“ഈ പതിനാലാണ്ട് കാലത്തേങ്കു് ജടയേന്തി, മരണത്താലുള്ളതു്, ഹലമുഖങ്ങൾ മാത്രം ക്ഷേമിച്ചുകൊണ്ടാണു് എന്നൻ കഴിയുക. അങ്ങയുടെ ആഗമനത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു്, നഗരത്തിൽ നിന്നു വിട്ടു് പുരത്തുണ്ടാനമാണു് എന്നൻ പാർക്ക. രാജ്യവ്യാപാരമാക്കുയും അങ്ങയെ സക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് ഈ ധാരകകളിൽ എന്നൻ നിവേദിക്കം. ഹതിനാലു വശം കഴിഞ്ഞതു് പിറേരന്നാരു തന്നെ അങ്ങയെ എന്നൻ കാണ്ടാതെന്നാൽ, അനും എന്നൻ അശ്വിയിൽ പ്രവേശിക്കം.”

“അങ്ങിനെന്നയാവാം” എന്നു് രാമൻ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു് ഭരതനെ ആരുദ്രയിച്ചു. അരികേ നില്ക്കുന്ന ശത്രു എല്ലഞ്ചുഡ്യും അഴ്ചേരം പുണ്ണൻ. അപ്രകാരം അവരേ അണ്ണച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ടു് അഴ്ചേരം ഭരതനോടു് ഇങ്ങിനേയും പറയുകയാണ്ടായി:—

“അമ്മയായ കൈകൈയിൽ വേണ്ടിപ്പോലെ രക്ഷിക്കണമെന്നും, അതു ദേവിയോട് ചെറും രോഷ്ണമിഥാവയ തെന്നും എഴുന്നേയും സീതയേയും ആരംഖിച്ചുകൊണ്ട് തൊൻ എല്ലിച്ചുകൊള്ളുന്നു.”

അനന്തരം അന്തു നിരത്തെ കണ്ണുകളോടെ അതു ഭ്രാതാക്കളിൽനിന്നും രാമൻ മാറിനിന്നു.

രാമനിൽനിന്നും തനിക്കു കിട്ടിയ പാടകകളേ ദേഹത്തുനിന്നും സൂദാമായും ഉജ്ജപലമായും അലങ്കരിച്ചു് ശിരസ്സിലെടുത്തു് രാമനേ വലംവെച്ചതിൽപ്പിനേ, അവയേ ശ്രേഷ്ഠഗജത്തിന്റെ മസ്തുകത്തിനേൽക്കും തയ്ക്കാവം എററിവെച്ചു.

സ്വയമ്മന്ത്രിൽ മിക്ക വാനന്ത്രോലെ നിയുലമായി സമിതിവെച്ചുന്ന രാമൻ അതു അനാജനാരേയും, അചാത്രം നാർ, മത്രിമാർ, ജനങ്ഗത്രാശമാർ മുതലായ മരാളും വരേയും യഃപാക്രമം സത്കരിച്ചു്, അവക്കു് മടങ്ങിവെച്ചു സ്വാന്ന് അനഞ്ചെത നൽകി.

അമ്മമാക്കു് ഭിവം വളർന്നു് ബാഘുത്താൽ കണ്ണും അടയുകയാൽ രാമനോട് യാത്ര പറയുവാൻപോലും ശക്തിയുണ്ടായില്ലോ. അവരേ രാമൻ കരണ്ടുകൊണ്ടു് കമ്പിട്ടിൽപ്പിനേ, അവിടേ നില്ക്കാതെ തന്റെ പണ്ണം ശാലയിൽ ഉംട്ടുകി.

അനന്തരം, ഭേദപ്പെട്ട അതു മെതിയടികളേ തലയിലെടുത്തു വെച്ചുകൊണ്ടു് ശത്രുജ്ഞനോടുകൂടി രമ്പത്തിൽ ആരോഹണംവെച്ചു് അയോദ്ധ്യയിലേക്കു് യാത്രയായി. അവരുടെ മുഹിലായി എല്ലാ മത്രിമാരും, വസിപ്പുന്ന്, വാമദേവൻ, ജാബാലി മുതലായവരും പുറപ്പെട്ടു. ചിത്രകുടങ്ങേയും മരാകിനിയേയും വലംവെച്ചുകൊണ്ടു് അവർ കിഴക്കോട്ടുകൂടി തിരിത്തു. വിത്രക്കുട്ടത്തിലേ ഉന്നതു

പാർപ്പത്തിൽക്കൂടെയാണ് അവരുടെ യാത്ര. ആ പഠ്യ തത്തിൽ പലേതരന്തിലും വളരെയെല്ലാമ്മിച്ച കമനീയ ധാരക്കേൾ നോക്കിനോക്കി സ്വിച്ചേക്കാണ്ട് സൈന്യത്താൽ അലാറതനായി ഭേദന്തു സബ്ബരിച്ചു. നേരേ ഒരു പ്രാജാഗ്രഹത്തിലേക്കാണ് അദ്ദേഹം ചെന്നതു്. അതു വിത്രക്കുടത്തിൽനിന്നു് അധികം അക്കലെയല്ല.

അ ആഗ്രഹത്തിൽ എത്തി രമ്മതിൽനിന്നിരങ്ങി, അക്കത്തു കടന്നു് ഭരംപ്രാജനേ ഭേദന്തു നമ്മുംരിച്ചു.

ഭരംപ്രാജൻ:—“ഉള്ളീ, കാൽം നടന്നവോ? രാമനേ കണ്ടുവോ?”

ഭേദന്തു:—“തങ്ങളെല്ല കണ്ണതിൽ ജേജ്യസ്ഥാ പരമ പ്രീതിയുണ്ടായി. അയോല്പരിലേക്കു് തിരികേ വരുന്ന തിനു് തൊനം മുത്തവും അദ്ദേഹത്തെ വിളിച്ചു: അതിനു് ആ ദുഃഖവികുമൻ, അപ്പുന്നേര പ്രതിജ്ഞ പതിനാലു കൊല്ലേതക്കാണ്ടാണും അതും കാലം ആ പ്രതിജ്ഞ യേ ശരിയായി രക്ഷിക്കേണമെന്നും അതും ചെയ്തു. അതു കേട്ടു് വസിപ്പുന്ന്, “അയോല്പയും ദോഗരക്ഷാകരമായു് തനീജനാതിനു് മുറ പൊന്നാണിമെതിയടികൾ ഭേദന്തു കൊടുക്കു” എന്നു് രാമനേ അറിയിച്ചു. അതനുസരിച്ചു് അദ്ദേഹം കിഴക്കോട്ട് നോക്കിശോണ്ട് മെതിയടികളി മേൽ കേറിനിനിട്ടു് അവയെ അഴിച്ചു രാജുത്തിനായി എനിക്കേ നൽകി. പ്രിനേ, രാമനിൽനിന്നു് അന്നജന വാങ്ങി തൊൻ മടക്കി. മുറ ശോഭനപാടുകക്കുള്ളാട്ടു കുടി താനിതാ അയോല്പരിലേക്കു് പോകുന്ന.”

ഭരംപ്രാജൻ:—“ശീലവുത്തസവാത്തിൽ കുമാരൻ ആദ്ധ്യാത്മിയനുകയാൽ, നിളപ്പുഭേദത്തുക്കു് ഭവജ്ഞ

മെല്ലാം വലിയുന്നതുപോലെ, കമാറനിൽ ഇരു ശോഭന മാറിതു കടക്കാൻമുള്ള നാളു് ഒഴം അത്രംതചല്ലു. ധർമ്മം തമാവാകി ഇങ്ങിനെന്നൊരു പുതുൻ ധർമ്മത്തിൽനിന്നേന്നു പ്രവർത്തിച്ചുവരികയാൽ ഇരു പുതുനേരു ജനയിതാവായ ആ ദശമുഖാജാപിനു് കടക്കുമെല്ലാം. തീന്തിരിക്കുന്നു.”

ഈപുകാരം ഭരണപാജനാൽ അനന്ത്രധീനിതനായതിൽ പ്രീനേ, ഭരതൻ ആ മഹാഷ്ടിയേ തൊഴുതു കവിച്ചു്, വലം വെച്ചു്, ആമഗ്രംബംചെറ്റു് അദ്ദേഹല്ലയിലേക്കു് യാതു തുടന്നു.

സ്ഥാപിച്ചു് ശക്തങ്ങളു് ഗജാപ്പദങ്ങളു് ഉംപെട്ട കൊണ്ടു് പരദേപ്പരിയ പെരുവന്നടയാടക്കുടി മന്ത്രിസമേ തനായ ഭരതൻ കല്ലോച്ചമാലിനിയായ യമുനാനഡി കടനു് ശ്രദ്ധജലയാൽ ഗംഗയിൽക്കൽ എത്തി. ആ ദിവ്യനഡി യേയും തരംബംചെറ്റു് സൈനികന്നാരോടും ബാധ്യവനാരോടുംകുടി അദ്ദേഹം ശ്രദ്ധിവേരപുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. പിന്നെ അവിടേനിനു പുരപെട്ടു് നേരേ അദ്ദേഹം യുദ്ധേ അണ്ണത്തു.

അന്തിമം ജൈവ്യുനം വെട്ടിത്തിരിക്കുന്ന അദ്ദേഹയു ദേ ഭരതൻ കണ്ടു് ദിവസത്താൽ സന്തപ്പനായി. ശബ്ദമുഖാജാപി, ഏങ്കിം ആദ്യാദ്ദമില്ലാതെ, അലക്കാരമേതും കുടാതെ, നിലയിടിപ്പുതുകൊണ്ടു്, ദീനതയോടെ കിടക്കുന്ന ആ നഗരത്തിൽ യാതൊരു ശോഭയും ഭരതൻ കണ്ടില്ലു. കൊഴുത്തു് ഗംഗീരമാകി നിരക്കംശം മുഴങ്ങുന്ന രാമതേതാടെ അഞ്ചുഹം പുരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു.

ആ നക്കളു് ആളുകളുമെല്ലാം മറഞ്ഞു്, പുച്ചകളു് മുഴങ്ങകളു് വരിക്കുന്നതാണി, ഇങ്കളിനു് അടിവെച്ചു് ഒഴം

തെളിവില്ലാത്തതായ കാളരാത്രിപോലെയും; ശ്രീഹാത്ത്
 ഉജ്ജപ്പലപ്പുഭ്യാന്മാന രോഹിണി—രാത്രിയത്രവായ
 തികളില്ലെന്ന് ആ പ്രിയപത്തി—എകയായി നിൽക്കവേ
 ഉദിച്ചപൊങ്ങിയ അനുഗ്രഹത്താൽ പീഡിതയായപോ
 ലെയും; വെള്ളമെല്ലാം കറച്ചും ചുടോടെ കലങ്ങിയും,
 പക്ഷികളുംക്കയും വെയിലാൽ വലഞ്ഞകനം, മീര
 കളും ഇതലകളും ധാതാനമില്ലാതെയും നേത്രത്തോകാ
 സണംഴുകനാ മലമേഖലപോലെയും; പുകയറ്റ് പോ
 നോളിയുംകൊടുത്തിനു നാളങ്ങളെല്ലാം
 ഹവില്ലു് തുകിക്കഴിന്തത്തിൽപ്പുണ്ടോ കെട്ടങ്ങിപ്പോയ
 യാഗാശിപോലെയും; യുലത്തിൽ മെയ്യുട്ടകൾ ഉട
 ഞാരു് ആനകളും കതിരകളും തേർക്കൊടികളും തകൻ്,
 ദേനാരല്ലാവതം നശിച്ചു്, ആച്ചത്തിൽ അക്കപ്പേട്ട
 സൈന്യംപോലെയും; കടലിൽനിന്നു് നരച്ചുപതച്ചു്
 ഇളകിമരിതതു് ഇരവിക്കാണ്ടു് ഉയൻപൊങ്ങിയിൽ
 നിന്തു്, കാറില്ലാതാകയാൽ നിന്തുണ്ടമായടങ്ങിയ നീരല
 പോലെയും; ധാരകാലം സമാപ്തമായതിൽ ധാജകമാ
 യം യജ്ഞത്തോന്തരപ്പുകളിലെല്ലാം അകന്നു് ധാതായ ശ്രേഷ്ഠ
 വും ഇല്ലാതെയായ വേദിപോലെയും; മേച്ചിൽക്കാട്ടിന
 ഒഴിൽ ഇളംപല്ലുകൾ തിനകൊണ്ടു് കണവന്നായ വൃശ്ചി
 കത്താട്ടക്കുടി രണ്ടിക്കവേ ആ കുറരൻകാള വേർപ്പെട്ടപോ
 കയാൽ ഉയ്ക്കണ്ണ വളൻു് മേരലില്ലാതെ അഴലോടെ
 നിങ്കുമാരായ പത്രക്കുട്ടംപോലെയും; കൊഴുത്തതിലും
 നു പത്രരാഗാലി ഉത്തമജാതി രതാങ്ങളെല്ലാം കൊഴി
 എത്തുപോയിരിക്കനാ പത്രക്കുട്ടമാലപോലെയും; പുണ്ണ
 ക്ഷയത്താൽ സ്ഥാനത്തിൽനിന്നു് പൊട്ടിനിളകി, കാൻഡി
 പ്രശ്നപ്പുണ്ടാം അടങ്കി, ആകാശത്തിൽനിന്നു് ഭ്രമിയിപ്പോക്ക

വീണ നക്ഷത്രംപാലയും; പുനിരയൻിൽത്തു്, 'അത്താദു മരങ്ങളാൽ ആപുതമായി വർത്തിച്ചിട്ടു്, വസന്താന്തരത്തിൽ ഉള്ളക്കാടേ കാട്ടതിയു പരക്കകയാൽ തള്ളന്നവാടിയ വന ലതപോലെയും; കുദ്രാടമില്ലാതെ അങ്ങാടികളുടും, വീമിക്കെള്ളും നിർജ്ജനമായുമിരിക്കയാൽ, മഹ്യനം നക്ഷത്രങ്ങളും മരങ്ങളും കരിങ്കാർ നിറഞ്ഞ ആകാശം പോലെയും; ശൈഖ്യികനേ ധനിക്കകയാൽ മല്ലക്കും അര ഒഴിവുത്തുടരത്തു് എല്ലാം തകന്റു് തുറന്നകിടക്കന തായി, വെടിപ്പേപ്പുത്രമില്ലാതെ പാന്ത്രമിപോലെയും; ജല മെല്ലും കൊട്ടത്തുതീന്റു്, തറ ഇട്ടിന്ത്യു താഴുന്നു്, പാത അര ഉടന്തു ചിതറി, പൊത്തിവിണിരിക്കന തണ്ണീൽ പുന്തലപോലെയും; ചാട്ടോട് ചേര്ത്തു് കലയേററിയിൽ നന്നാം ഉള്ളക്കേരിയവർ അവന്നു ദാരിക്കകയാൽ ഭൂമിയി ദേൽ വീണകിടക്കന വലിയ തൊണിപോലെയും; പു റത്തുകേരിയിൽനു് യുലുഡമ്പൾ ബലാൽ ഹടികവേ, പ്രതിസെന്നുത്താൽ കൊലയേററവീണ പൊൺകതിര പോലെയുമാണു് അരയോല്ലാനഗരം ഭരതനു് അപ്പേപ്പാർക കാണായ്ക്കുന്നതു്.

“മുവിലത്തെപ്പോലെ ഇം അരയായ്ക്കിൽ ഗ്രീത വാദിത്രങ്ങളാൽ ഗംഭീരമായി മുശങ്കന്നതായ ആ നിർ ഫലാഷമൊന്നും ഇപ്പോൾ കേരംക്കനില്ലപ്പേണാ! വാങ്ങി കിൽനിന്നുള്ള മദഗന്യമോ, തള്ളിത്തിങ്കിയ മാല്ലുഗ സ്യമോ, ചടന്നാളയഗന്യമോ ഇപ്പോൾ ദരിടത്തുനിന്നും പുരപ്പേട്ടുനില്ലോ. ധാന്യപനിയോ, അശപ്പേഖാഷമോ, മദ്രതഭഗവാജനമോ, രമനിഃസപനമോ, രാമപ്രവാസ തതാൽ, ഇപ്പോൾ ഇവിടെ കേരംക്കാതെയായിരിക്കനോ. രാമൻ പോയതുകൊണ്ടുണ്ടായ സന്താപത്താൽ സുരഭില

അള്ളായ അക്കിൽചന്ദ്രക്കാരി പുത്രക്കാവട്ട്, തേജസ്സത കൂടിയ പുത്രമാലകാരി അണിയുകയാവട്ട് തങ്ങന്നും ചെയ്യുന്നില്ലോ. ഒന്നാം വിചിത്രമാല്യരഹംരായി വെള്ളിക്കിൽ സഖവിശക്കരയന്നാതു് ഇപ്പോൾ നിത്തിയിരിക്കണ. രാമഗോകത്താൽ പീഡിതമാക്കകാണ്ട് പുരത്തിലെങ്കാം ഉത്സവമാനം പ്രവർത്തിക്കൊണ്ടില്ലോ. എൻ്റെ ചുപ്പുംനാബന്നിച്ചു് ഇം പുരത്തിങ്കുറ ഗോദയും ചോയ്യും ചോയ്യും ചിന്തു. ഉഞ്ചോടെ മഴ ചെയ്യുന്നോരും മുള്ളുപ്പാണ്ടിലേ രാവധനുപോലെ ഇം അരയോഡ്യു ഇപ്പോൾ ഇരുണ്ടിപ്പിക്കുന്നു. ഇനി എൻ്റെ ജൈവ്യൻ മരഹമാസവം ചോപാലെ ഇം നന്ദനത്തിലേക്ക് എന്നുന്നായിരിക്കും വരുന്നതു്! വേന്തൽക്കാലത്തു് മഴക്കാരനുപോലെ അദ്ദേഹം അതുകൊണ്ടു് അരയോധ്യുമേയും ഹഷ്ടിപ്പിക്കുന്നതു് എ പ്രാംഭാണ്ണാം ചാരവേഷം ധരിച്ചു് സന്തോഷത്താൽ ഉല്ലതരായി ഒഴിവിച്ചുവേം സഖവിക്കുന്ന തങ്ങന്നും രാഞ്ചി അരയാധ്യുമുകിലേ മഹാപമാങ്കളുണ്ടാണോ ഇപ്പോൾ വിരാജിക്കൊണ്ടില്ലുന്നായിരിക്കുന്നു.”

ഇങ്ങിനെയാണോനു് ചുവിത്തോടെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടാണു് ഭരതൻ അരയോധ്യുമുകിൽ പുകിയതു്. രാജാവില്ലായ്ക്കും ശാന്തി സിംഹമില്ലാതെ ഇല്ലപോലെ ഒഴിത്തുകിടക്കുന്ന പിത്രമദിരത്തിൽ അദ്ദേഹം പ്രവേശിച്ചു്. സൃഷ്ടിനില്ലാതെ ദിനമെന്നുപാലെ നിങ്ങൾക്കും മാനും പിംഗിക്കിടക്കുന്ന അതു അന്തിമപുരാതന കണക്കുപ്പാർ, തീരു ചുവിത്തുകും അത്തന്നായുംതീന് അതു രാജക്കുന്നാൻ കണ്ണിൽ ചോരിഞ്ഞു് കരഞ്ഞുപോകും!

അമ്മമാരയെല്ലാവരേയും അവിടെ ചാപ്പിച്ചുതിൽപ്പിനേ, അമാല്യന്മാരയും അമാല്യന്മാരയും വിളിച്ചും ഭരതൻ അറിയിച്ചതാവിതു്:—

“ತಾನು ನಡಿಗ್ರಾಮತಿಳೆಹಕ್ಕು ಪೋಕುವಾಗಿ, ನಿಂತೆ ಇಲ್ಲಾಟಲ್ಪೂರುಬಳೋಡ್ಡು ತಾನು ಯಾತ್ರೆ ಪರಾಗಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿತ್ತಿಂದು. ರಾಮನಿಲ್ಪಾಯ್ಯೆ ಹಂಡಿತ್ತು ಇಲ್ಲ ದುರ್ವಿಭಾವ ಕೊಣ್ಣು. ಅಂವಿಡೆ ಪಾತ್ರತಿಂಥಾಕ್ಕು ತಾನು ಗಬವಿಶ್ವಾಸಾಂ. ರಾಜಾವು ಲಿವಂ ಶತಕಾಕ್ಯಂ ಏಕೆಂದು ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಯ್ಯೆ ವಿಷಯಕಾಕ್ಯಂ ಚೆಯ್ಯಿ ನಿಕಣ್ಣಾಣಾಲ್ಪೂ. ಇನಿ, ಇಲ್ಲ ರಾಜ್ಯತೇತೆ ಏಲ್ಲಿಸಿಕ್ಕಬಾನು, ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಕೆಂದು ಅರುಗಮನಣತೆ ಪ್ರತೀಕ್ಷಿತ್ವಕಾಣಿರಿಕ್ಕ ಮಾತ್ರದೇ ಏನಿಂದ ವಯುವಾಗಿತ್ತಿ. ಅಗ್ಗ ಮಧ್ಯಾಯಣಸಪ್ತಿ ಯಾಣಾಲ್ಪೂ ರಾಜಾವು.”

ವಸಿಷ್ಠಾನು (ಮಗ್ನಿಭಾಷಾಧಿಕ್ರಿ):— “ಹಂಡಾರಣೆಂದು ಇಲ್ಲ ವಾಹಕ್ಕು ಏಕಾರಣು ದ್ರೋಧಿಗೆ ಹಂಡಾಣಿ. ಭ್ರಾತಾಹಣೆಂತೆ ಸಣ್ಣಾಣೆಂದು ವಾಹಿಗಂಂ, ಬಂಧುಪಾಲಗಣತಿಂತೆ ಸ್ವಂತ ಕ್ರಿಯೆ ಏಪ್ಲಿಂಧಿಂ ಮಗ್ನಿಷ್ಠಾಧಿಂ ಮಗ್ನಿಷ್ಠಾಧಿಂ ಅರುಣತಿಂತಿತೆ ಪ್ರವರ್ತತಿತ್ವ ವಿಜಯಕ ಯಾತ್ರೆ ಕಂಡಾರಣೆ ಅರಣಸರಿಕಾರಾವಾಗಿ ಅರುತ್ತಿಲ್ಪೂ.”

ಅತಿಶಿತ್ವತ್ವಾರ್ಥಾಲೆ ಅತಿಚಾಂತ್ರಿಕಾರಿತೆ ನಿಂತು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಜಯವಾರಿತೆ ನಿಂತು ಇಲ್ಲ ಪ್ರಿಯವಾಹಕ್ಕು ಕೇರಂಕಣಾಯ್ಯಾನ ಉದ್ದೇಶ ರೇತನು ನಡಿಗ್ರಾಮತಿಳೆಹಕ್ಕು ಪುರಣ್ಯಾಂಕ್, ರಮಾತಿಂತ್ಯಾರಾಕಿ ನಿತ್ತಾರಾಂ ಸಾರಮಿಯೋಧ್ಕು ಅರುಣತಾಪಿತ್ವ.

ಏಲ್ಪೂ ಅಂಹಮಾಂಡಾಂ ಯಾತ್ರೆ ಹಾಗಣತ್ತು ಅರವರೆ ವಣಣಿಯತಿಂತ್ಪುಂಗೆ, ಶತ್ರುಷ್ಣಸಮೇತಂ ರೇತನು ತೆರಿ ಲೆರಿ. ಪರಮಸರ್ವಾಂಶಭರ್ತಾಧಿಕ್ರಿತಾಣಿಂ ರೇತನೆಂದು ಅತ ಪುಂಪ್ಯಾಂಕ್. ಮಗ್ನಿಮಾರ್ಕ, ಪುರೋಹಿತಾಣಿಂ, ವಿಶ್ವಾಗ್ರಣಿಯ್ಯ ಹಂತ ಏನಾಗಿವಿತೆಂ ರೇತನೇಂದೆನಿತ್ವು ನಡಿಗ್ರಾಮತಿಳೆಹಕ್ಕು ಯಾತ್ರಾಗಿ.

ರೇತನು ಚೆಲ್ಪಣಾತ್ಮ ಕರಣಾಂಪ್ಯಾರಿ, ರಜಾಷ್ಪಾರಮಣಾ ಇಲ್ಲಾಧಿಕ್ರಿಯ ಸಂತೆ ರೆಸಣ್ಯಾಂಪ್ಯಾಂ ವಿಷ್ಣಿಕರಣ ತಣ್ಣಾ

അഴുമുഖത്ത് ശാന്ദഗമിച്ചു അതുചോലെ, സവ് പുരം വാസികളിൽ ഭരണത്തേ പിറ്റുടങ്ങുമ്പോൾ.

അഴുമായും കിൽക്കിനിനോ കിഴക്കാമ്പിട്ടാണോ നന്ദി ഗ്രാമം. തെരിൽ ഇരിക്കുന്നവാഴം രാമപാളകകര ഭരം തഞ്ചൻറ ശിരസ്സിൽ ഞഞ്ചെന്നുണ്ട്.

സത്പരം സമ്മഖിച്ചു⁹ ഭരണൻ നദിഗ്രാമത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഉടൈ തേരിൽ നിന്നിരഞ്ജി ആചാര്യമോണ്ട് രാമദേഹം ഇഷ്ടിനേ പറഞ്ഞു:—

“ഈ ഗ്രേച്ചുരാജ്യവും, ഡോഗ്രേക്സമും വാഹിക്കുന്ന ഇരു പൊന്മാനിപ്പാളകകളിൽ തത്കാലത്തേക്കു് സുക്ഷി ചെ പാനായി എൻ്റെ ജേപ്പുൻ എന്നെ ഏല്ലിച്ചവ ഒരാണോ.”

ഈ വാക്കുകളേ ഗ്രുംകോൺ¹⁰, ജേപ്പുൻ ഏല്ലി ചിട്ടിച്ചു പാളകകളേ റിരസ്സിനേൽ വെച്ചുകൊണ്ടിരി നിലവിൽ, ദിവസഗതാപദ്ധതാട ഭരണൻ അവിടെ നി കുട്ടന ജനങ്ങളുമാരെയെല്ലാം അറിക്കിച്ചുതാവിതു്:—

“ഈ മെതിയടികൾ ജേപ്പുൻറെ പാദങ്ങൾ തന്നെയാണോ. ഇവയിന്മീതെ വെണ്ഠെക്കാററക്കു നിംബരം ഉടൈ ഉയർത്തണം. ഒരുപ്പുണ്ഠൻ ഇരു പാളകക്കുള്ളെക്കും ശാഖാണോ രാജുത്തിലേ ധർമ്മവ്യവഹാരമെല്ലാം നടക്കുക. സൗഹ്യംനൊരു ജേപ്പുൻ എന്നിൽ നിങ്കുപിച്ചിരി കുന്ന ഉത്തമമല്ലാസ്ഥാനിന്തു്. അഴുമുഖം വജന്നതുവ രേഖം ഇതു് തൊൻ രഞ്ജിക്കും. ഒട്ടപ്പിനെയെത്തിയ ഉടൈ ഇരു മെതിയടികളേ കാഴ്ചേഹാത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ തൊൻ തന്നെ ചേത്തു് കൊടുത്തു്, ആ പാദങ്ങളേ ഇരു പാളകകളേണ്ടതുകൂടിയതായി തൊൻ കാണണം. അഞ്ചിനേ ഇരു ഭാരതത്തെ ഒഴിച്ചു് എൻ്റെ ജേപ്പുനോട് സദമു

ളിച്ചു്, ഇരു രാജ്യങ്ങൽ അദ്ദേഹത്തിനായി അപ്പിച്ചതിൽ പ്രിനേ എന്നു് അദ്ദേഹത്തെ കെതിച്ചുവും അന്വയ തന്ത്രിക്കും. സ്വാസമായി എന്നു ഏല്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഇരു ശ്രദ്ധപാടുകൾക്കുള്ളും ഇരു അന്വേധാധ്യാരാജ്യങ്ങളും ജോലിനു് മടക്കിക്കാട്ടശ്രദ്ധവും എൻ്റെ പാപങ്ങ കൂലിം നശിക്കയുള്ളു്.”

ഈ പ്രഖ്യാതനേതാടക്കുടിക്കാണു് ഭാതൻ നന്ദി ഗ്രാമത്തിൽ വാണത്തു്. കുളവായിൽനിട്ടും ജടയേറി, മാരേതാഡുള്ളതു് അദ്ദേഹം മനിവേഷഞ്ചിലായി. അംഗ ത്രുമാദം കൊന്നികമാദം അവിടെ അദ്ദേഹത്തെ അന്വയത്തിച്ചു.

രാജപാട്ടകകൾക്കായി വെഞ്ചാംരംഭായും വെണ്ണ് കൊററ ശിടക്കേയും അദ്ദേഹം തന്നെ ധരിച്ചു. എല്ലാ ശാസനങ്ങളും ആ പാട്ടകകൾക്കായി അദ്ദേഹം നിവേദിക്കാതെന്നുന്നായി. ജോലിനെന്നുന്നപോലെ അദ്ദേഹ ത്രിഭേദം ആ പാട്ടകകൾക്കു് ഭരതൻ അഭിഷേകം നട ത്രുക്കുമാണായി. അങ്ങിനെ രാജുമെമാക്കേയും ആ രാമ പാട്ടകകൾക്കു് അധിനിഷ്ഠാക്കി. ദ്രോജ്വമാരു ഉപരാഹം വല്ലതും എത്തിയാൽ അതു് ആ പാട്ടകകൾക്കായി നിവേദിക്കാ. രാജുസംബന്ധമായ എത്താദി കാഞ്ഞവും ഒരു അറിയിച്ചിട്ടു് നടത്രുകയുള്ളൂ. രാമൻ ശിരിത്തുനാട്ടുകീഴെന്നു് മടങ്ങിയെത്തി രാജുഭാരം കൂട്ടു കൂട്ടിപ്പിടിച്ചുവരുമ്പോൾ ഭരതൻറെ ജീവിതം ഇങ്ങിനെയാ

